

Pr. Prof. Dr. Mircea PĂCURARIU

SFINȚI DACO - ROMANI ȘI ROMÂNII

Tipărită cu binecuvântarea
I.P.S. DANIEL Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, TRINITAS
EDITURA MITROPOLIEI MOLDOVEI ȘI BUCOVINEI, IAȘI – 1994

Ediție electronică

APOLOGETICUM
2006

Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu

Volumul poate fi distribuit liber pentru uz personal.

Această lucrare este destinată tuturor iubitorilor de spiritualitate creștină ortodoxă și de istoria neamului românesc. Ea poate fi utilizată, copiată și distribuită LIBER cu menționarea sursei.

Scanare : Apologeticum

Corectură: Elena

Digitalizare pdf : Apologeticum

ISBN 973-96208-6-8

© 2006 APOLOGETICUM.

<http://apologeticum.net>

[http://www.angelfire.com/space2/carti/
apologeticum2003@yahoo.com](http://www.angelfire.com/space2/carti/apologeticum2003@yahoo.com)

CUVÂNT ÎNAINTE

Sfânta Scriptură ne arată că „*Minunat este Dumnezeu întru sfinții Lui*” (Psalm 67, 36). Aceasta înseamnă în primul rând că Dumnezeu - Unicul izvor al sfințeniei - împărtășește sfințenia Sa oamenilor pe măsură ce oamenii îl caută pe Dumnezeu.

De aceea, Sfântul Apostol Pavel îndeamnă zicând: „*Căutați pacea cu toți și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul*” (Evrei 12,14). Biserica lui Hristos Cel răstignit și înviat, întemeiată de El prin pogorârea Sfântului Duh în ziua Cincizecimii, este deodată experiența căutării sfințeniei și a primirii sfințeniei de către oameni. Cu alte cuvinte, comuniunea sfinților din toate veacurile și din toate locurile este comuniunea împărăției lui Dumnezeu (Romani 14, 17). Sfinții sunt prietenii cei mai intimi ai lui Dumnezeu și cei mai buni dintre oameni. Sfântul este purtătorul dragostei lui Hristos pentru lume și sălașul locuirii Sfântului Duh, Care cu suspine negrăite dorește ca orice om să crească duhovnicește spre asemănarea cu Dumnezeu (Romani 8,27-30).

Biserica cinstește pe sfinți întrucât simte prezența lui Hristos și lucrarea Sfântului Duh în ei. Cinstirea sfinților nu este, așadar, o știrbire a cinstirii lui Dumnezeu ci, dimpotrivă, este o preamărire a iubirii Sale pentru oameni și a lucrării Lui de înălțare a omului spre frumusețea și viața veșnică a lui Dumnezeu. Dumnezeu nu este minunat într-o singură stare și într-o izolare veșnică, ci este minunat întru sfinții care se bucură de iubirea lui Dumnezeu și de slava Sa. De aceea, Biserica dreptmăritoare cunoaște și cinstește bucuria sfinților, întrucât omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu Cel veșnic sfânt, **sfințenia este viața adevărată a omului, sau împlinirea umanului**. Astfel, Evanghelia îndeamnă: „*Fiți desăvârșiți precum Tatăl vostru Cel din ceruri desăvârșit este*” (Matei 5,48). Dumnezeu lucrează minunat de-a lungul întregii istorii a omenirii și cheamă la sfințenie toate neamurile și toate categoriile de oameni, de toate stările, de toate vârstele: „*El voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină*” (I Timotei 2,4).

Cartea Apocalipsei ne spune că neamurile își vor aduce slava lor în împărăția lui Dumnezeu (Apocalipsa 21, 16). Sfinții fiecărui neam reprezintă mai ales frumusețea cea nepieritoare a slavei fiecărui neam în fața lui Dumnezeu.

Sfinții pe care i-a canonizat Biserica noastră au fost mai întâi cinstiți de poporul credincios, iar Biserica, de fapt, confirmă recunoașterea sfințeniei, care vine din lucrarea Sfântului Duh în oameni. Biserica constată și proclamă sfințenia acolo unde Dumnezeu a binevoit s-o arate. Sfinții sunt cunoscuți și necunoscuți oamenilor, iar numărul total al sfinților din fiecare neam și din fiecare vreme îl știe numai Dumnezeu. Biserica a rânduit ca duminica întâia după Rusalii să fie numită „Duminica Tuturor Sfinților”, arătând prin aceasta că sfințenia este cel mai de preț rod al lucrării Sfântului Duh în Biserică. Pentru a sublinia faptul că Duhul Sfânt a lucrat în chip minunat de-a lungul veacurilor și pe pământul țării noastre sau în poporul nostru, de la creștinarea sa începând cu secolul II și până astăzi, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la 20 iunie 1992, a hotărât ca Duminica a II-a după Rusalii să fie numită „Duminica Sfinților Români”, urmând Duminicii Tuturor Sfinților, în general.

Cartea Părintelui profesor dr. Mircea Păcurariu, pe care o publicăm acum în editura TRINITAS a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, este o mărturie, o pomenire și o cinstire adusă sfinților daco-romani și români.

Totodată, ea este și un îndemn de a urma pilda sfinților iubitori de Hristos, apărători ai dreptei credințe și binefăcători milostivi față de semenii lor. Într-o lume confruntată cu necredința și necurăția inimii, cu rătăcirii sectare și egoiste, care întunecă chipul lui Dumnezeu în om, sau cu deznădejdea și lipsa de sens a existenței, felul de viețuire și ajutorul sfinților sunt totdeauna lumină în candela credinței, izvor de viață și prietenie pentru mântuirea noastră.

Mulțumim autorului pentru osteneala lui și binecuvântăm pe cititori pentru râvna lor, rugând pe toți sfinții din neamul nostru să lumineze și să întărească cu rugăciunile lor pe toți cei care pe pământ caută sfințenia vieții în Hristos ca arvună și împlinire a împărăției cerurilor.

DANIEL

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

CUVÂNTUL AUTORULUI

*Cu ajutorul lui Dumnezeu vede lumina tiparului, în Moldova lui Ștefan cel Mare și Sfânt, această carte cuprinzând **Viețile celor o sută de sfinți daco-romani și români**. Am scris-o cu dragoste și sentimente de aleasă cinstire față de acești mari fii ai neamului și ai Bisericii noastre, cu gândul de a face cunoscute viața și faptele lor credincioșilor de astăzi, sau, după cum spunea marele mitropolit al Moldovei Veniamin Costache, „ca nu prin trecerea vremii să se facă cu totul neștiuți acești părinți neamului cestui mai de pe urmă și ca să se arate că dintru toate neamurile își alege Dumnezeu pre robii Săi cei ce urmează voii și poruncilor Lui” (**Viețile Sfinților** pe decembrie, Mănăstirea Neamț, 1811, f. 333 b).*

Drept aceea, cartea de față n-a fost concepută ca o lucrare „științifică”, în sensul obișnuit al cuvântului, ci ca una de „popularizare”, sau mai corect spus de „zidire sufletească”, spre a fi de folos bunilor noștri credincioși în strădaniile lor spre o viață cât mai aleasă și mai bine plăcută lui Dumnezeu și oamenilor.

Am prezentat mai multe „categorii” de sfinți. Unii au fost trecuți de Biserică în sinaxar din vremuri îndepărtate, care nu se pot fixa cu certitudine, mai ales în cazul martirilor daco-romani. Alții au fost „canonizați”, într-unfel, de evlavie populară, fiind socotirea „sfinți” îndată după moarte, fie pentru viața lor de adevărată sfințenie, cum a fost cazul cu Daniil Sisastrul sau alți cuvioși moldoveni, fie pentru moartea lor mucenicească, ei fiind apărători ai credinței ortodoxe, cum a fost cazul multor preoți, călugări și credincioși ardeleni. Doi binecredincioși domni români - Ștefan cel Mare și Constantin Brâncoveanu - au fost socotiți ca sfinți de întreg poporul român dreptcredincios îndată după săvârșirea lor din viață, atât pentru strădaniile lor întru slujirea neamului și a Bisericii, cât și pentru moartea mucenicească a celui din urmă. Cațiva ierarhi, călugări și credincioși au fost canonizați oficial de Biserica noastră în diferite împrejurări, mai ales în 1955 și, recent, în iunie 1992. În sfârșit, am adăugat și medalioanele unor sfinți de alt neam care au trăit însă în țările noastre, și au fost canonizați de Bisericile neamului lor, precum și ale sfinților ale căror moaște au fost aduse, în diferite împrejurări, în țara noastră și așezate în biserici de la noi, ei fiind socotiți de atunci ca adevărați ocrotitori ai unor orașe și întinse teritorii românești.

Mulțumesc cu acest prilej, înalt Prea Sfințitului Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, pentru dragostea cu care a acceptat editarea acestei cărți la Iași, aici unde tipografia nou înființată, la Mănăstirea Golia, vine să reînnoade o tradiție, alături de vechea tiparniță întemeiată de marele său înaintaș, mitropolitul Veniamin Costache, la Mănăstirea Neamț.

Iași, la Duminica Sfinților Români din anul 1993

Autorul

ACT SINODAL AL BISERICII ORTODOXE AUTOCEFALE ROMÂNE PRIVIND CANONIZAREA UNOR SFINȚI ROMÂNI

SFÂNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE,

**PREA IUBITULUI CLER, CINULUI MONAHAL ȘI DREPTMĂRITORILOR
CREȘTINI DIN CUPRINSUL PATRIARHIEI ROMÂNE, HAR, MILĂ ȘI
PACE DE LA DUMNEZEU - TATĂL, IAR DE LA NOI PĂRINTEȘTI
BINECUVÂNTĂRI!**

*„Minunat este Dumnezeu întru Sfinții Săi
(Psalm 67, 36), căci prin sfinții care sunt pe
pământul Lui, minunată a făcut Domnul
toată voia întru ei” (Psalm 15,3).*

Bucurie mare vestește astăzi fiilor săi, Biserica noastră dreptmăritoare, la crugul anului mântuirii 1992, în Duminica Tuturor Sfinților, hotărând ca în rândurile acestora să fie așezați cei aleși și bineplăcuți lui Dumnezeu pe care ea însăși i-a odrăslit în sânul neamului românesc.

Prin aceasta Biserica noastră împlinește îndemnul Sfântului Apostol Pavel care zice: *„Aduceți-vă aminte de mai-marii voștri, care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu; priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința” (Evrei 13, 7).*

Următori ai acestui îndemn, credincioșii Bisericii noastre cinstesc împreună pe toți sfinții celei una, sfântă, sobornicească și apostolică Biserică și împreună cu aceștia pe sfinții plămădiți de evlavie neamului românesc, între care se numără martiri, mărturisitori și mari trăitori întru Hristos din rândurile credincioșilor, cuvioșilor, preoților, ierarhilor aleși de Dumnezeu, care au strălucit și au primit în cer cununi de slavă.

Noi îi laudăm pe Sfinți ca pe purtătorii unor prea înalte lupte și biruințe duhovnicești și ca pe cei ce au întruchipat în ființa lor frumusețea cea nepieritoare și privim la ei ca la învățătorii noștri pe calea desăvârșirii în Hristos, străduindu-ne să ne asemănăm lor în credință, în nădejde și dragoste și să le urmăm pilda.

Pe Sfinți îi cinstim, ca pe „*prieteni*” și „*casnicii*” lui Dumnezeu (Efes. 2, 19) și ca pe niște frați desăvârșiți ai noștri, care au cunoscut încercările și nevoile vieții pământești iar acum, în apropierea lui Dumnezeu mijlocesc și se roagă Lui pentru mântuirea noastră. Prin cinstirea sfinților noi sporim, înainte de toate, cinstirea pe care o datorăm lui Dumnezeu, așa cum glăsuia Mitropolitul Varlaam al Moldovei în Cazania de la Duminica Tuturor Sfinților.

Luând aminte la cuvintele Mântuitorului: *„Cine vă primește pe voi, pe Mine Mă primește, și cine Mă primește pe Mine, primește pe Cel care M-a trimis pe Mine” (Matei 10, 40), Sfântul Vasile cel Mare ne învață, spunând: „Primesc și pe Sfinții Apostoli și Mucenici, și-i chem ca mijlocitori înaintea lui Dumnezeu, ca prin ei, adică prin mijlocirea lor, să-mi fie milostiv, Iubitorul de oameni Dumnezeu și să-mi dăruiască iertare de păcate”.*

Rugăciunile sfinților înaintea lui Dumnezeu pentru mântuirea noastră sunt mai bine primite, însă, dacă și noi credincioșii, împodobiți cu credință și fapte bune, ne rugăm împreună cu ei, lepădându-ne de păcatele noastre. Acest adevăr îl întărește și Sfântul Ioan Gură de Aur, când spune: *„Știind acestea, iubiților, să alergăm la mijlocirea sfinților, dar să nu ne mărginim la aceasta, ci să lucrăm și noi cum se cuvine, după pilda pe care ne-au dat-o ei”.*

Sfinții Părinți, adunați la Sinodul al VII-lea Ecumenic, exprimând învățătura și practica dintotdeauna a Bisericii, cu rădăcini adânci în însăși Sfânta Scriptură, au hotărât astfel: *„Noi păzim cuvintele Domnului, cuvintele apostolești și proorocești, prin care am învățat să cinstim și să mărim, mai întâi pe cea adevărat Născătoare de Dumnezeu, pe Sfintele puteri îngerești, pe apostoli, pe prooroci, pe martirii cei mariți, pe Sfinții Părinți purtători de*

Dumnezeu și pe tot, bărbați cei sfinți, și să cerem mijlocirea lor pentru că ei ne pot face plăcuți lui Dumnezeu împăratul tuturor". Tot Sinodul al VII-lea Ecumenic a hotărât: „Cine nu mărturisește că toți sfinții cei care au plăcut lui Dumnezeu, atât cei înainte de Lege, cât și cei de sub har, sunt vrednici de cinstire după trup și după suflet, sau nu face rugăciuni către sfinți ca și către unii care voiesc să mijlocească pentru lume, potrivit tradiției Bisericii, să fie anatema!"

I - În curgerea vremii Bisericele Ortodoxe locale și-au îmbogățit tezaurul spiritual înscriind în calendarele lor, alături de marii Sfinți ai Ortodoxiei ecumenice, noi nume de sfinți din rândul fiilor lor.

În evlavia credincioșilor noștri n-a lipsit niciodată cinstirea unor vrednici trăitori, mărturisitori și apărători ai dreptei credințe, flori alese ale spiritualității românești din rândurile credincioșilor, cuvioșilor, preoților și ierarhilor Bisericii noastre, fără să se fi făcut proclamarea cinstirii lor printr-un act sinodal.

În anul 1950, Sfântul nostru Sinod, în spiritul tradiției creștine autentic ortodoxe, a hotărât înscrierea în rândul sfinților a unora dintre aceștia, recunoscând și confirmând cinstirea pe care poporul dreptcredincios o aducea acestor sfinți de mult timp, pentru ca în anul 1955-1956 să proclame prin Tomos sinodal canonizarea lor, cu cinstire locală pentru unii și cu cinstire în întreaga Biserică Ortodoxă Română pentru alții, bucuria trăită atunci de Biserica Ortodoxă Română fiind împărtășită și de celelalte Biserici Ortodoxe surori.

Dar, în vatra străbună de credință a Bisericii noastre, evlavia poporului dreptcredincios a continuat să cinstească și pe alți aleși ai lui Dumnezeu, pe lângă cei canonizați în anii 1950-1956, asupra cărora o comisie sinodală și-a îndreptat cercetările, propunând Sfântului Sinod canonizarea lor ca sfinți.

Între aceștia, din rândurile monahilor se numără: **Cuviosul Gherman** din Dobrogea, **Cuviosul Ioan** de la Prislop, **Cuviosul Antonie** de la Iezerul-Vâlcea, **Cuviosul Daniil Sihastru**, **Cuviosul Ioan** de la Neamț-Hozevitul și **Cuvioasa Teodora** de la Sihla; din rândul slujitorilor bisericești se numără: preoții mărturisitori **Moise Măcinic** din Sibiel și **Ioan** din Galeș și ierarhii: Mitropolitul martir **Antim Ivireanul**, Arhiepiscopul **Ghelasie** de la Râmpeț, Episcopul **Iosif Mărturisitorul din Maramureș** și Episcopul **Leontie** de la Rădăuți, iar dintre dreptcredincioși amintim pe: martirii **Constantin Vodă Brâncoveanu cu cei patru fii, Constantin, Ștefan, Radu, Matei** și sfetnicul său **Ianache**, precum și binecredinciosul Voievod **Ștefan cel Mare** al Moldovei.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, întrunit la 20 iunie 1992, examinând rezultatele cercetărilor și propunerile Comisiei sinodale, a constatat că toți aceștia au intrat și s-au păstrat în conștiința Bisericii, în evlavia păstorilor și păstoriților, prin mărturisirea neîndoielnică a ortodoxiei credinței lor, prin viețuire creștină pilduitoare până la măsura sfințeniei, unii dintre ei suferind moarte martirică, alții înfruntând orice primejdii și pătămiri pentru mărturisirea drepte credințe, iar alții învrednicindu-se de la Dumnezeu cu darul facerii de minuni, toți laolaltă slujind și apărând Biserica, dreapta credință și poporul din care au odrăslit;

Recunoscând darul sfințeniei cu care aceștia au fost împodobiți și luând aminte la evlavia pe care le-o arată clerul și credincioșii noștri;

Purtând de grijă prin aceasta de creșterea duhovnicească și întărirea în credință a obștei noastre dreptmăritoare;

Pe temeiul Așezămintelor dumnezeieștilor părinți și respectând întru totul rânduiala canonică a Sfintei noastre Biserici;

Sfântul Sinod, la 20 iunie 1992, chemând în ajutor pe Milostivul Dumnezeu, a hotărât în chip sobornicesc ca aceștia să fie cinstiți ca sfinți, în întreaga Biserică Ortodoxă Română, să fie înscriși în calendar în zilele care s-au rânduit, întocmindu-li-se sinaxare, slujbe și zugrăvindu-li-se chipul în icoane.

Iar acum vestim și proclamăm solemn și canonic așezarea lor în rândul sfinților și chemăm pe toți fiii Bisericii Ortodoxe Române, ca și pe toți evlavioșii frați ortodocși de

pretutindeni, să le urmeze pilda viețuirii lor sfinte și să-și sporească rugăciunile către ei, în nădejdea părtășiei cu aceștia la viața și fericirea veșnică.

1. SFÂNTUL CUVIOS GHERMAN DIN DOBROGEA - prăznuit la 29

februarie, vas ales al lucrării dumnezeiești în pământul Scitici Mici de altădată, în secolele IV-V, pe unde au străbătut pașii și cuvântul Sfântului Apostol Andrei, trăitor la locurile de sihăstrie din Siria, Palestina și Egipt și dăruit cu harul preoției prin mâinile Sfântului Ioan Gură de Aur, a revenit pe pământul Dobrogei, reînnoind viața monahală de aici. Prieten al Sfântului Ioan Casian, care îl numește în scrierile sale „*Sfântul Părinte Gherman*”, a hrănit din înțelepciunea și bogăția darurilor sale sufletele căutătorilor de Dumnezeu și de desăvârșire creștină.

2. SFÂNTUL CUVIOS IOAN DE LA PRISLOP - prăznuit la 13 septembrie, iubitor de nevoițe duhovnicești și râvnitor întru cele sfinte, a trăit viață pustnicească în veacurile XV-XVI, în apropierea mănăstirii Prislop, rămânând pildă vie de sfințenie pentru toți credincioșii din vremea lui care l-au cercetat și i-au cerut sfatul, ca și pentru cei din zilele noastre, care nu încetează a se reculege sufletește la peștera din munte, lângă apa Silvașului și la Mănăstirea Prislop.

3. SFÂNTUL CUVIOS ANTONIE DE LA IEZERUL-VÂLCEA - prăznuit la 23 noiembrie, osârduitor întru toată asprimea vieții mănăstirești în peștera de lângă Schitul Iezerul, care zăbovea îndelung în postiri și privegheri de toată noaptea, a trăit pe vremea voievodului Matei Basarab și a Sfântului martir voievod Constantin Brâncoveanu, rămânând chip luminos de credință și evlavie pentru călugări și credincioși.

4. SFÂNTUL CUVIOS DANIL SIHAȘTRUL - prăznuit la 18 decembrie, podoabă a sihaștrilor și laudă a călugărilor moldoveni, petrecând viață îngerească pe pământ, a fost sfetnic de taină și iscusit părinte duhovnicesc al dreptcredinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt, precum și al credincioșilor care îl cercetau pentru sfat și îndrumare duhovnicească. Chipul lui de sfânt, zugrăvit din vremuri vechi la Mănăstirea Voroneț, stă mărturie despre sfințenia vieții sale și despre cinstirea ce i s-a adus.

5. SFÂNTUL CUVIOS IOAN DE LA NEAMȚ - prăznuit la 5 august, vlăstar al ținuturilor Moldovei, deprins cu rugăciunea și cu evlavia creștinească de la fragedă vârstă a primit chipul îngeresc al călugăriei în Mănăstirea Neamț. Mâna lui Dumnezeu i-a îndreptat pașii spre Țara Sfântă unde, după mai mulți ani de nevoiță la schitul românesc din Valea Iordanului, s-a închinoviat la Mănăstirea Sfântul Gheorghe Hozevitul, iar, spre sfârșitul vieții sale, pentru o și mai mare nevoiță duhovnicească, s-a retras în peștera Sfânta Ana, până la trecerea la cele veșnice la 47 de ani, în anul 1960. Când mormântul i-a fost deschis, după mai multă vreme, s-a constatat că trupul său nu fusese atins de putreziciune, răspândind miros de bună mireasmă. Sfintele sale moaște se află astăzi în biserica Mănăstirii Sfântul Gheorghe Hozevitul, la care venind de departe credincioși români și de alte neamuri, se închină cu mare evlavie.

6. SFÂNTA CUVIOASĂ TEODORA DE LA SIHLA - prăznuită la 7 august, trăitoare la cumpăna veacurilor XVII-XVIII, a fost aleasă de Dumnezeu pentru viața îngerească de sihăstrie, retrăgându-se și viețuind într-o peșteră de la Sihla din munții Neamțului. Prin asprele sale nevoițe pustnicești, Sfânta Cuvioasă Teodora a dobândit de la Dumnezeu darul rugăciunii fierbinți, al lacrimilor, al răbdării și al negrăitei iubiri de Hristos, făcându-se podoabă strălucitoare a monahismului din Carpați.

7. SFINȚII PREOȚI MĂRTURISITORI IOAN DIN GALEȘ ȘI MOISE MĂCINIC DIN SIBIEL - prăznuiți la 21 octombrie, trăitori în veacul al XVIII-lea, ca niște ostași neînfricați ai lui Hristos s-au arătat luptând și pătimind temnițe și chinuri pentru curajul și statornicia în mărturisirea și apărarea credinței ortodoxe împotriva actelor de dezbinare religioasă și națională a românilor din Transilvania. Prin viața lor preoțească de totală dăruire lui Hristos și Bisericii Sale și prin suferințele îndurate, pentru apărarea dreptei credințe, aceștia sunt pilde vii de credință și mărturisire ortodoxă și de jertfelnicie pentru Hristos.

8. SFÂNTUL IERARH MARTIR ANTIM IVIREANUL - prăznuit la 27

septembrie, trimis de Dumnezeu din părțile Iviriei în pământul românesc, după o scurtă ședere și lucrare ca monah și egumen la Mănăstirea Snagov, s-a dovedit o comoară de mult preț pentru Biserica noastră, ca episcop al Râmnicului și apoi mitropolit al Țării Românești în primele decenii ale veacului al XVIII-lea, alături de Sfântul Voievod martir Constantin Brâncoveanu. Înmulțind talanții dăruți de Dumnezeu, Sfântul Ierarh Antim Ivireanul s-a făcut învățător al dreptei cinstiri de Dumnezeu, laudă a arhierilor Țării Românești, podoabă a cărturarilor și dulce grăitor al înțelepciunii dumnezeiești în prea frumoasa limbă românească și milostiv cu cei aflați în nevoie. Neînfricat apărător al dreptei credințe, Sfântul Ierarh Antim s-a arătat mărturie tare și pavază statornică a Ortodoxiei împotriva necredincioșilor, îndurând chinuri și primind moarte martirică.

9. SFÂNTUL IERARH IOSIF MĂRTURISITORUL DIN MARAMUREȘ - prăznuit la 24 aprilie, trăitor la cumpăna veacurilor XVII-XVIII, s-a arătat îndreptător și mărturisitor al dreptei credințe și îndelung răbdător al uneltirilor, pribegiilor și suferințelor din partea celor potrivnici Ortodoxiei, în viața și amintirea credincioșilor maramureșeni Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul a rămas pildă de bunătate, blândețe, veghetor și ocrotitor al turmei încredințate lui spre păstorire, pentru noi toți astăzi cald rugător către Mântuitorul Iisus Hristos.

10. SFÂNTUL IERARH GHELASIE DE LA RÂMEȚ - prăznuit la 30 iunie, viețuitor în Transilvania către sfârșitul veacului al XIV-lea, s-a arătat ales povățuitor al preoților, călugărilor și credincioșilor, iar prin nevoițele sale a luat chip de sfințenie. Amintirea sa este adevărată de inscripția descoperită învechea biserică a Mănăstirii Râmeț în care stă scris numele său și anul păstoririi ca Arhiepiscop. Sfințenia vieții sale, a rămas peste veacuri în evlavia credincioșilor care l-au cinstit și îl cinstesc ca sfânt pe Ghelasie de la Râmeț.

11. SFÂNTUL IERARH LEONTIE DE LA RĂDĂUȚI - prăznuit la 1 iulie, a trăit în prima jumătate a veacului al XV-lea, petrecându-și toată viața întru smerenie și alese nevoițe duhovnicești, pentru care a fost înălțat în scaunul de episcop al Rădăuților. Ca arhipăstor a vegheat cu înțelepciune la păstrarea rânduielilor canonice, slujind și cu smerenie fiind de folos duhovnicesc păstoriților săi. Retras din scaunul de episcop al Rădăuților și primind schima cea mare a trăit cu adevărat viață de înger în trup până la trecerea sa la cele veșnice. Mulți credincioși au venit și s-au închinat sfintelor sale moaște în Catedrala din Rădăuți până în anul 1639, când acestea au fost răpite de năvălitori, cum amintesc cronicile, neștiindu-se nici azi locul unde au fost duse.

12. BINECREDINCIOSUL VOIEVOD ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT - prăznuit la 2 iulie, a fost un neînfricat apărător al dreptei credințe și ocrotitor al Moldovei în lunga sa domnie de la 1457 la 1504.

Înarmat cu platoșa credinței în Dumnezeu, cu cea a postului și rugăciunii și cu multe fapte ale dragostei creștine, binecredinciosul voievod Ștefan cel Mare și Sfânt s-a îngrijit de soarta Bisericii, ridicând din temelie numeroase lăcașuri de închinare, a miluit pe cei sărmani și pe oștenii cu care împreună, chemând mereu în ajutor pe Milostivul Dumnezeu, a fost pavază credinței creștine și hotarelor țării. Evlavios și rugător voievod, binecredinciosul Ștefan cel Mare și Sfânt adesea și-a alinat suferințele și a găsit cuvânt de zidire sufletească la părintele său duhovnicesc Daniil Sihastru. De la mutarea sa la cele veșnice, amintirea voievodului stă vie în evlavia și cinstirea bunilor români de pretutindeni, precum flacăra candelii nestinse care-i străjuiește mormântul din ctitoria sa, Mănăstirea Putna.

13. SFINȚII MARTIRI BRÂNCOVENI, CONSTANTIN VODĂ, CU CEI PATRU FII AI SĂI, CONSTANTIN, ȘTEFAN, RADU, MATEI ȘI SFETNICUL IANACHE - prăznuiți la 16 august, s-au învrednicit a suferi moarte mucenicească pentru dreapta credință și pentru neamul românesc din care au fost odrăsliti. Sfântul martir Constantin Vodă Brâncoveanu, care cu creștinească înțelepciune a cârmuit Țara Românească vreme de 25 de ani (1688-1714), a strălucit ca un mare ocrotitor de cultură și artă românească, ridicând, înnoind și înzestrând numeroase biserici, mănăstiri și alte așezăminte, miluind pe cei

Sfinți daco-români și români

săraci și ajutând cu prisosință celelalte Biserici Ortodoxe surori aflate atunci la grea cumpănă. Scos din scaunul de domnie, Sfântul Constantin Vodă Brâncoveanu a suferit chinuri împreună cu fiii și sfetnicul său, la Constantinopol, învrednicindu-se cu toții să-și încununeze fruntea cu coroana sfântă a muceniei pentru credința ortodoxă pe care au apărat-o și mărturisit-o cu prețul vieții.

II - În anul 1950, odată cu hotărârea de generalizare a cultului unor sfinți cu moaște în țara noastră, Sfântul Sinod a canonizat cu cinstire locală doar în unele eparhii și a înscris în rândul sfinților unii ierarhi, cuvioși și dreptcredincioși de neam român, cu viață îmbunătățită și care au mărturisit dreapta credință, unii chiar prin moarte mucenicească.

Sfinții canonizați atunci de Biserica Ortodoxă Română cu cinstire locală, sunt următorii:

- **Sfinții Ierarhi și Mărturisitori Ilie Iorest și Sava**, mitropoliții Ardealului, prăznuiți la 24 aprilie și a căror cinstire se rânduise numai în cuprinsul Mitropoliei Ardealului;

- **Sfântul Ierarh Iosif cel Nou de la Partoș**, prăznuit la 15 septembrie și a cărui cinstire se rânduise în cuprinsul Mitropoliei Banatului;

- **Sfinții Cuvioși Mărturisitori Visarion, Sofronie și Sfântul Mucenic Oprea**, prăznuiți împreună la 21 octombrie și a căror cinstire se rânduise în cuprinsul Mitropoliei Ardealului;

- **Sfântul Ierarh Calinic Cernicanul**, prăznuit la 11 aprilie și a cărui cinstire se rânduise în cuprinsul Mitropoliei Munteniei și Dobrogei și al Mitropoliei Olteniei.

În deceniile care au trecut de la canonizarea acestor sfinți cu cinstire locală, s-a constatat, spre slava Sfintei noastre Biserici, că evlavia pentru ei a depășit de mult hotarele eparhiilor în care au fost canonizați, credincioșii români din diferite părți ale țării făcând pelerinaje și ridicând rugăciuni de laudă în cinstirea acestora, iar celelalte eparhii înscriindu-le treptat numele în calendarele lor.

Pentru toate aceste motive, precum și pentru faptul că acești sfinți sunt rodul spiritualității românești și al evlaviei clerului și credincioșilor Bisericii noastre;

Luând act de rezultatul cercetărilor Comisiei pentru canonizarea sfinților români și văzând că acestea sunt întemeiate pe rânduiele dumnezeieștilor Părinți și că s-a respectat întru totul procedura canonică privind generalizarea cultului sfinților așa cum este dată de Biserică,

Sfântul Sinod, chemând în ajutor pe Preabunul Dumnezeu, a hotărât la 20 iunie 1992 ca acești sfinți să fie cinstiți în întreaga Biserică Ortodoxă Română prin generalizarea cultului lor și să fie înscrși în calendarul tuturor eparhiilor din cuprinsul Patriarhiei Române, în zilele care s-au statornicit, precum și în cărțile de cult cu slujbele care li s-au întocmit.

III - În curgerea de două ori milenară a istoriei poporului și Bisericii noastre dreptmăritoare, numeroși au fost sfinții odrăsliți din pământul românesc care au viețuit, propovăduit și au suferit martiriul pentru credința creștină în spațiul carpato-danubiano-pontic și a celor născuți în alte părți ale lumii, dar care au predicat și au fost martirizați în părțile noastre, fiind cinstiți ca sfinți de către alte Biserici, care i-au înscris în sinaxarele, martirologiile și calendarele lor.

Este binecunoscut că datorită vitregiilor vremurilor de mult apuse, multe mărturii despre vredniciile poporului nostru dreptcredincios au trecut neobservate sau au fost distruse. Cu toate acestea, a binevoit Milostivul Dumnezeu ca măcar unii dintre cei ce au viețuit, au propovăduit sau au suferit martiriul pe pământul nostru, fie ei români, fie de alte neamuri, să fie amintiți în calendarele altor Biserici.

De aceea, încă din primăvara anului 1989, Comisia pentru canonizarea sfinților români, pe baza studiilor ce au fost întocmite de teologii și cercetătorii români a făcut propuneri pentru înscrierea lor în Calendarul Bisericii Ortodoxe Române, cu cinstire generală.

Ca urmare, la propunerea Comisiei pentru canonizarea sfinților români și după

rânduiala canonică a Sfintei noastre Biserici, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât generalizarea în întreaga noastră Biserică și înscrierea în calendarele tuturor eparhiilor, la datele de prăznuire statornicite, a Cultului Sfinților de neam român care au viețuit, au propovăduit și au suferit martiriul pentru dreapta credință în spațiul carpato-danubiano-pontic și a sfinților de alte neamuri care au predicat și au fost martirizați în părțile noastre, după cum urmează:

Sfinții Mucenici **CLAUDIU, CASTOR, SEMPRONIAN și NICOSTRAT**, prăznuiți la 9 noiembrie;

Sfântul Cuvios **PAISIE** de la Neamț, prăznuit la 15 noiembrie;

Sfântul Mucenic **DASIE**, prăznuit la 20 noiembrie;

Sfântul Mucenic **HERMES**, prăznuit la 31 decembrie;

Sfântul Cuvios **ANTIPA** de la Calapodești, prăznuit la 10 ianuarie;

Sfinții Mucenici **ERMIL și STRATONIC**, prăznuiți la 13 ianuarie;

Sfântul **VETRANION**, episcop de Tomis, prăznuit la 25 ianuarie;

Sfântul Cuvios **IOAN CASIAN**, prăznuit în anii bisecți la 29 februarie, iar în anii nebisecți slujba i se săvârșește la pavecernița din 28 februarie;

Sfântul Mucenic **MONTANUS** preotul și soția sa **MAXIMA**, prăznuiți la 26 martie;

Sfântul **IRINEU**, episcop de Sirmium, prăznuit la 6 aprilie;

Sfântul Mucenic **SAVA** de la Buzău, prăznuirea se va face la 12 aprilie;

Sfântul **TEOTIM**, episcop de Tomis, prăznuit la 20 aprilie;

Sfinții Mucenici **PASICRAT și VALENTIN**, prăznuiți la 24 aprilie;

Sfântul Mucenic **IULIU VETERANUL**, prăznuit la 27 mai;

Sfinții Mucenici **ZOTIC, ATAL, CAMASIS și FILIP** de la Niculițel, prăznuiți la 4 iunie;

Sfinții Mucenici **NICANDRU și MARCIAN**, prăznuiți la 8 iunie;

Sfântul Mucenic **ISIHIE**, prăznuit la 15 iunie;

Sfântul **NICETA** de Remesiana, prăznuit la 24 iunie;

Sfântul Mucenic **IOAN CEL NOU** de la Suceava, a cărui prăznuire se va face la 24 iunie;

Sfinții Mucenici **EPICTET și ASTION**, prăznuiți la 8 iulie;

Sfântul Mucenic **EMILIAN** de la Durostor, prăznuit la 18 iulie;

Sfântul **NIFON**, patriarhul Constantinopolului, prăznuit la 11 august;

Sfinții Mucenici **DONAT** diaconul, **ROMUL** preotul, **SILVAN** diaconul și **VENUST**, prăznuiți la 21 august;

Sfântul Mucenic **LUP**, prăznuit la 23 august.

În grai de Minei, deci, să ridicăm acum cântări de laudă către acești sfinți zicând: *„Sfinților Mucenici, care bine v-ați nevoit și v-ați încununat, rugați pe Milostivul Dumnezeu, să se miluiască de sufletele noastre“*.

IV - Multe Biserici dreptmăritoare în decursul veacurilor au așezat în ceata sfinților și cinstesc după cuviință pe unii dintre fiii lor, care au bineplăcut înaintea lui Dumnezeu prin viețuirea în Hristos și prin mărturia dată despre aceasta, rânduind în același timp o zi de prăznuire pentru toți sfinții știuți și neștiuți, pe care numai Dumnezeu i-a înscris în Cartea aleșilor Săi.

Sosit-a deci vremea ca și Biserica Ortodoxă Română să-și cinstească după vrednicie pe toți fiii ei, sfinți plămădiți de evlavia neamului românesc din care au răsărit martiri, mărturisitori, apărători ai drepte credințe și mari trăitori din rândurile credincioșilor, cuvioșilor, *preoților și ierarhilor care dintotdeauna au strălucit* în cununa Bisericii strămoșești iar în cer sunt împodobiți cu slavă.

De aceea, luând aminte la credința și dragostea, evlavia și mila, cinstea și dreptatea și la dăruirea și jertfelnicia neamului românesc, care a odrăslit mulțime de sfinți pe care numai Bunul Dumnezeu îi știe și îi cunoaște câți sunt;

Sfinți daco-români și români

Văzând trebuința rânduirii unei zile de pomenire a sfinților români așa cum a fost propusă de Comisia sinodală pentru canonizarea sfinților români;

Sfântul Sinod a hotărât la 20 iunie 1992 ca de acum și până la sfârșitul veacurilor, în întreaga Biserică Ortodoxă Română, să se numere cu sfinții și să se cinstească după pravilă cu slujbă specială și cu acatist toți sfinții din neamul românesc, știuți și neștiuți, pentru a căror cinstitie se instituie „DUMINICA SFINȚILOR ROMANI” care va fi așezată în Calendarul Bisericii noastre în fiecare an a doua Duminică după Pogorârea Duhului Sfânt, arătându-se prin aceasta lucrarea Sfântului Duh în Biserica noastră de-a lungul veacurilor.

În această Duminică vor fi amintiți și cu evlavie cinstiți:

- Sfinții ierarhi, preoți și diaconi slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române care s-au săvârșit mucenicește și au mărturisit și au apărat cu jertfelnicie credința ortodoxă, neamul și țara noastră;

- Sfinții cuvioși și cuvioase care s-au săvârșit trăind deplin viața călugărească și care, prin pilda vieții lor și prin rugăciune, au hrănit duhovnicește pe toți dreptcredincioșii;

- Sfinții martiri din orice treaptă harică sau stare obștească și toți aceia care prin pătimirile și sângele lor martiric au primit cununa sfințeniei;

- Sfinții români uciși de ostile păgâne sau ale altor asupritori de-a lungul veacurilor, precum și cei care au căzut în luptă cu aceștia sau în amară robie pentru credință, Biserică și neam;

- Sfinții care s-au săvârșit luptând cu arma cuvântului pentru apărarea credinței, a Bisericii Ortodoxe și a binecredincioșilor ei fii. Și toți ceilalți sfinți creștini ortodocși români din toate timpurile și de pretutindeni, știuți și neștiuți, care au sporit în dragostea pentru Hristos, a faptei bune, a rugăciunii și a virtuții creștine, pe care Dumnezeu i-a scris în Cartea Vieții.

Către toți aceștia să înălțăm rugăciuni fierbinți, cu inima curată și împreună cu ei să preamărim pe Dumnezeu zicând: „*Bucurați-vă, toate cetele sfinților români împreună cu toți sfinții, podoaba de mult preț a Bisericii lui Hristos, cea una dreptmăritoare!*”

Vestindu-vă toate cele de mai sus, cu conștiința datoriei împlinite față de înaintașii noștri, demni de cinstitie pentru sfințenia vieții lor, să ne îndreptăm rugăciunile către Atotputernicul Dumnezeu, drept mulțumire pentru toate câte ne-a învrednicit a săvârși pentru slava Bisericii și a dreptcredinciosului popor român.

Și pentru ca legătura și comuniunea noastră de rugăciune cu sfinții pe care i-am pomenit și cu toți cei aleși și știuți în totalitatea lor numai de Prea Bunul Dumnezeu, să dăinuiască de-a pururea, avem îndatorirea să păstrăm și să mărturisim aceeași dreaptă credință pe care au mărturisit-o ei, să avem aceeași dragoste lucrătoare în faptele bune de fiecare zi și să propășim pe calea unității, în duhul canonicității Ortodoxiei noastre.

Să ținem mereu aprinsă candela credinței strămoșești și a spiritualității românești, pentru a ne lumina calea spre mântuire, nouă și urmașilor noștri.

În duhul sobornicității ortodoxe, ne-am adunat în această sfântă zi, la biserica Sfântul Spiridon-Nou din București, binecredincioși creștini ortodocși, preoți și ierarhi din toate ținuturile românești, fruntași și dregători ai obștei românești și iubiți confrăți în Domnul nostru Iisus Hristos, pentru ca prin rugăciunile pe care le-am înălțat, să dăm mărturie lumii, și tuturor celorlalte Biserici Ortodoxe surori, despre hotărârea noastră de a cinsti după cuviință, pe acești Sfinți români aleși de Dumnezeu.

Darul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu-Ta-tăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu noi toți!

Datu-s-a acest Act Sinodal al Bisericii Ortodoxe Autocefale Române, în anul mântuirii una mie nouă sute nouăzeci și doi, luna iunie, ziua douăzeci și una.

Capitolul I

SFÂNTUL APOSTOL ANDREI, PROPOVĂDITORUL EVANGHELIEI ÎN SCYTHIA MINOR (DOBROGEA)

Șirul „sfinților naționali” ar putea începe cu unul din apostolii Mântuitorului Iisus Hristos, și anume cu Sfântul Andrei. Acesta, deși era iudeu de neam, a propovăduit într-o parte a pământului românesc, la strămoșii noștri geto-daci, și anume în teritoriile situate pe țărmul apusean al Mării Negre (Pontul Euxin).

Cine era Sfântul Andrei, „cel întâi chemat” la apostolic? Era frate al lui Simon Petru, care s-a numărat, de asemenea, printre cei 12 apostoli ai Domnului, fiind amândoi fiii pescarului Iona. Erau originari din Betsaida, localitate situată pe țărmul Lacului Ghenizaret (Marea Galileii), din provincia Galileea, în nordul Țării Sfinte. Amândoi au fost pescari, alături de tatăl lor. Amândoi s-au numărat printre „ucenicii” Sfântului Ioan Botezătorul, ascultând timp îndelungat predicile acestuia în pustiul Iordanului, cu îndemnuri la pocăință și cu proorocia despre venirea lui Mesia. De la acesta a auzit Andrei cuvintele „*Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii*” (Ioan 1, 29). A fost și el martor, alături de alți ucenici, la botezul Domnului și la cunoscuta convorbire dintre Iisus și Ioan, întărindu-se în convingerea că Acesta era Mesia cel prezis de prooroci. A doua zi după botezul Domnului în Iordan, Ioan Botezătorul stătea pe țărmul acestui râu cu doi dintre ucenicii lui, Andrei și Ioan (viitorul apostol și evanghelist), cărora le spune din nou: „*Iată Mielul lui Dumnezeu*” (Ioan 1, 36). Auzind această mărturisire, cei doi ucenici au pornit după Iisus, în dorința de a-L cunoaște. Iisus i-a observat și i-a întrebat: „*Ce căutați?*” La care ei au zis: „*învățătorule, unde locuiești?*” El le-a zis: „*Veniți și veți vedea*”. Au mers deci și au văzut unde locuia și au rămas la El în ziua aceea (Ioan 1, 37-39). Andrei a anunțat apoi și pe fratele său Simon Petru că „a găsit pe Mesia” (Ioan 1,41).

Chemarea lui Andrei la apostolic s-a petrecut ceva mai târziu. Este relatată de Sfântul Apostol și Evanghelist Matei prin cuvintele: „*Pe când (Iisus) umbla pe lângă Marea Galileii, a văzut doi frați, pe Simon ce se numește Petru și pe Andrei, fratele lui, care aruncau mreaja în mare, căci erau pescari. Și le-a zis: «Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni». Iar ei, îndată lăsând mrejele, au mers după El*” (Matei 4, 18-20 și Marcu 1, 16-18).

Sfintele Evanghelii mai pomenesc pe Sfântul Andrei doar de două ori: la înmulțirea pâinilor, dincolo de Marea Galileii, când el a înștiințat pe Mântuitorul că acolo, în mulțime, era un băiat care avea cinci pâini de orz și doi pești (Ioan 6, 8-9), iar a doua oară, după învierea lui Lazăr când, împreună cu Filip, au înștiințat pe Domnul că niște elini (greci), veniți în Ierusalim cu prilejul sărbătoririi Paștelui iudaic, voiau să-L vadă (Ioan 12, 20-22).

Alături de ceilalți ucenici, a fost trimis și Andrei de către Mântuitorul la propovăduire (Matei 10 și urm). L-a însoțit pe Mântuitorul pe drumurile Țării Sfinte, a fost martor la minunile pe care le-a săvârșit, a ascultat cuvintele Sale de învățătură și parabolele pe care le-a rostit în fața mulțimilor, a suferit alături de ceilalți apostoli, atunci când Domnul a fost prins, judecat, chinuit și apoi răstignit pe cruce; s-a bucurat alături de ei când a aflat de minunea învierii din morți și L-a văzut pe Domnul înviat în prima zi, și după opt zile, apoi la arătarea din Galileea, când au primit porunca predicării Evangheliei la toate neamurile (Matei 28,19).

În urma poruncii Domnului, de a vesti Evanghelia la toate neamurile, după pogorârea Duhului Sfânt și întemeierea Bisericii creștine la Ierusalim, în ziua Cincizecimii din anul 30, Sfinții Apostoli și apoi ucenicii lor, au început să predice noua învățătură adusă în lume de Mântuitorul Iisus Hristos. Potrivit tradiției și celor scrise de unii istorici și teologi din primele veacuri creștine, Sfântul Apostol Andrei a fost primul propovăduitor al Evangheliei la getodaci, în teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră - cunoscut pe atunci sub numele de

Scythia (Sciția), dar și în teritoriile de dincolo de Prut, în nordul Mării Negre. Dar până a ajunge aici, el a predicat în Asia Mică, de unde s-a îndreptat spre teritoriile amintite de la Dunăre și Marea Neagră. Trebuie să notăm că în aceste teritorii, locuite de geto-daci, prin secolele VII-VI î. Hr. s-au așezat coloniști greci, care au întemeiat cunoscutele cetăți de pe țărmul apusean al Mării Negre: Tyras (Cetatea Albă), Histria (Istria), Tomis (Constanța), Callatis (Mangalia) și altele. Spre sfârșitul secolului al IV-lea î. Hr. s-au așezat aici triburi de sciți, populație nomadă de origine iraniană, care au fost asimilați cu timpul de autohtoni; ei au dat însă teritoriului respectiv numele de „Sciția” (Scythia). Mai târziu, teritoriile de pe țărmul apusean al Mării Negre, până înspre gurile Bugului, au făcut parte din statul geto-dac condus de regele Burebista (sec. I, î. Hr.), dar în anul 28 cetățile grecești de aici au acceptat protectoratul statului roman, în anul 46 d. Hr., întreg teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră a fost cucerit de romani și anexat la provincia Moesia Inferior (Bulgaria răsăriteană de azi), iar în anul 297, în timpul împăratului roman Dioclețian, a devenit provincie aparte, sub numele de Scythia Minor (Sciția Mică).

Anexarea acestui teritoriu - inclusiv a cetăților grecești pomenite mai sus -, în cultura și formele de viață grecești și apoi romane, a oferit condiții prielnice pentru predica Sfântului Apostol Andrei. Așa cum arătam mai sus, tradiția despre predica sa în Sciția apare în câteva lucrări scrise în primele veacuri creștine. De pildă, în lucrarea **Despre apostoli** a lui Hipolit Romanul, mort în timpul persecuției împăratului Decius (249-251), iar în secolul IV în **Istoria bisericească** a episcopului Eusebiu din Cezareea Palestinei (339/340) care o preluase de la un alt mare teolog, Origen din Alexandria (254). Iată ce scria Eusebiu: „*Sfinții Apostoli ai Mântuitorului, precum și ucenicii lor, s-au împrăștiat în toată lumea locuită pe atunci. După tradiție, lui Toma i-au căzut sorții să meargă în Parția, lui Andrei în Sciția, lui Ioan în Asia...*”. De altfel, din epistola Sfântului Apostol Pavel către Coloseni (3,11), reiese că și „sciții” au putut auzi cuvântul lui Dumnezeu.

Tradiția că Sfântul Apostol Andrei a predicat la sciți a fost reluată mai târziu și de alți scriitori bisericești. De pildă, călugărul Epifanie, în secolul VIII, în **Viața Sfântului Apostol Andrei**, scria că între popoarele evanghelizate de el se numărau și sciții. În așa numitul **Sinaxar al Bisericii constantinopolitane** se preciza că acest apostol „a predicat în Pont, Tracia și Sciția”. În același Sinaxar se află o altă știre, potrivit căreia, Sfântul Andrei ar fi hirotonit ca episcop de Odysos sau Odessos (Varna de azi, în Bulgaria), pe un ucenic al său cu numele Amplias (Ampliat), pe care Biserica Ortodoxă îl prăznuiește în fiecare an la 31 octombrie. Mult mai târziu, scriitorul bizantin Nichifor Calist (secolul al XIV-lea) scria că Sfântul Apostol Andrei a trecut din provinciile Asiei Mici (Capadocia, Galatia și Bitinia) „în pustiurile scitice”, care puteau fi situate fie în Sciția Mare (sudul fostei Uniuni Sovietice), fie Sciția Mică sau Dacia Pontică, locuită de greci, romani și geto-daci. De altfel, istoricii bisericești ruși socotesc că Sfântul Apostol Andrei a predicat și în nordul Mării Negre.

Învățatul mitropolit Dosoftei al Moldovei, în cartea sa **Viața și petrecerea sfinților**, scria că „Apostolului Andrei i-a revenit (prin sorți) Bitinia și Marea Neagră și părțile Propontului, Halcedonul și Vizantea, unde e acum Țarigradul (Constantinopolul n. n.), Tracia și Macedonia, Tesalia, și sosind la Dunăre, ce-i zic Dobrogea și altele ce sunt pe Dunăre, și acestea toate le-a umblat”.

În sprijinul evanghelizării teritoriilor de pe țărmul apusean al Mării Negre de către Sfântul Andrei vin și unele colinde, legende și obiceiuri din Dobrogea și din stânga Prutului, adică din Basarabia, care amintesc de trecerea lui prin aceste locuri. Una din aceste colinde pomenește de „schitul” sau „mănăstirea” lui Andrei, la care veneau Decebal și Traian, cel din urmă ascultând și slujba săvârșită acolo. Există apoi câteva numiri de ape și locuri ca „Pârâiașul Sfântului Andrei”, „Apa Sfântului” sau „Peștera Sfântului Andrei”, care se vede și azi în hotarul comunei Ion Corvin, în apropiere de granița româno-bulgară.

Fără îndoială că Sfântul Apostol Andrei nu s-a mărginit numai la predicarea Evangheliei și la botezul celor pe care i-a adus la Hristos dintre grecii și geto-dacii din teritoriile amintite, ci el a hirotonit pe unii dintre ei ca episcopi și preoți, așa cum făcea și

Sfântul Apostol Pavel în călătoriile sale misionare. Numai așa se poate explica faptul că cea mai veche episcopie cunoscută pe teritoriul țării noastre este cea de la Tomis (Constanța de azi). Episcopul (sau episcopii) peste care „și-a pus mâinile” Sfântul Apostol Andrei au hirotonit, la rândul lor, alți episcopi, preoți sau diaconi pentru noile comunități creștine de la Pontul Euxin, ca să se asigure „succesiunea” neîntreruptă a preoției, și care au devenit propovăduitori ai noii credințe, - prin predică și botez - în rândul autohtonilor geto-daci, iar mai târziu daco-romani.

Având în vedere caracterul misionar al creștinismului din primele veacuri, se poate susține că unii dintre cei încreștinați de Sfântul Apostol Pavel și ucenicii săi în Peninsula Balcanică, dar și dintre cei încreștinați de Sfântul Apostol Andrei în zona apuseană a Mării Negre, au dus „vestea cea bună” despre Iisus Hristos cel înviat și în nordul Dunării, deci în Dacia propriu-zisă, cunoscute fiind legăturile care existau între locuitorii de pe ambele maluri ale Dunării. Prin episcopii, preoții și misionarii veniți din sudul Dunării și din Orientul Apropiat, ca și prin cei din rândul localnicilor, învățătura creștină și-a câștigat noi adepți, încât din secolul al IV-lea se poate vorbi de o generalizare a învățaturii creștine, nu numai în provincia Sciția Mică, ci și în teritoriile nord-dunărene, locuite acum de daco-romani, deveniți apoi români, în provincia Sciția Mică, vigoarea creștinismului este dovedită de numărul mare de martiri de la sfârșitul secolului III și începutul celui următor, ca și de organizarea bisericească temeinică ce exista aici în secolul IV, cu o episcopie la Tomis - devenită apoi Arhiepiscopie -, de teologii de prestigiu care au activat aici, de numărul mare de bazilici care s-au construit în marile cetăți de pe țărmul apusean al Mării Negre în secolele IV-VI, de multele obiecte cu caracter creștin din aceeași perioadă, descoperite aici.

Scriitorul bisericesc Nichifor Calist, pe care l-am mai pomenit, pe baza unor știri istorice mai vechi, scrie că Sfântul Apostol Andrei a plecat de la noi spre sud, trecând prin Tracia, a ajuns în Bizanț (viitorul Constantinopol), iar de aici a trecut prin Macedonia și Tesalia, ajungând până în orașul Patras din Ahaia, deci în Grecia de azi. Acolo a suferit moarte martirică, fiind răstignit pe o cruce în formă de X (numită până azi „Crucea Sfântului Andrei”) - Biserica primară a stabilit, încă de pe la sfârșitul secolului II, ca dată de prăznuire a pătimirii sale ziua de 30 noiembrie. Nu se cunoaște anul martiriului său; unii istorici îl fixează în timpul persecuției împăratului Nero, prin anii 64-67, alții mult mai târziu, pe la sfârșitul veacului „apostolic”, în cursul persecuției împăratului Domițian.

Moaștele sale au fost mutate din Patras la Constantinopol, noua capitală a imperiului roman de Răsărit, prin anii 356-357, cu prilejul sfințirii bisericii „Sfinții Apostoli”. Mai târziu, Sfântul Ambrozie, episcopul Milanului (c. 339-397), scria că, în a doua jumătate a secolului al IV-lea, părțile din sfintele sale moaște au fost oferite bisericilor din Milano, Nola și Brescia din Italia.

La câțiva ani după Cruciada a patra, din 1204, când Constantinopolul a fost cucerit de cavalerii apuseni și s-a creat aici o „Patriarhie latină” în locul celei ortodoxe, cardinalul Petru din Capua a dispus ca moaștele Sfântului Andrei să fie duse în Italia și așezate în catedrala din Amalfi. În aprilie 1462, în timpul papei Pius II, capul său a fost așezat într-o biserică din Roma. De aici, pe baza unei hotărâri a Vaticanului, în semn de frățietate creștină, capul său a fost restituit Bisericii Ortodoxe a Greciei, fiind așezat - în cadrul unor festivități religioase - în biserică cu hramul Sfântul Andrei din orașul Patras.

Sfântul Apostol Andrei se bucură de o cinstită deosebită în Bisericile rusă, greacă și română, datorită faptului că a predicat în teritorii care aparțin azi Rusiei, Greciei și României. Patriarhia ecumenică din Constantinopol îl socotește chiar ca „întemeietor” al acestui „scaun apostolic”. Se cuvine ca Biserica Ortodoxă Română să-l cinstească și mai mult și să-l considere nu numai ca „cel dintâi chemat la apostolic”, ci și ca pe cel dintâi propovăduitor al Evangheliei la strămoșii noștri, ca pe un „apostol” al neamului nostru, al Ortodoxiei românești! **Iar creștinismul românesc trebuie să fie considerat ca fiind de origine apostolică.**

Ca atare, socotim că se impune ca ziua de 30 noiembrie să fie trecută în calendarele

Sfinți daco-români și români

bisericești ortodoxe cu literă roșie, ca o adevărată sărbătoare a creștinismului românesc. Ea ar premerge zilei de 1 decembrie, ziua națională sau a unității românilor de pretutindeni. S-ar împreuna astfel sărbătoarea Bisericii cu sărbătoarea neamului, după cum Biserica și neamul au fost una în tot decursul istoriei noastre!

Să ne rugăm dar Sfântului Andrei, încreștinătorul daco-romanilor, zicând:

„Pe propovăduitorul credinței la geto-daci și slujitor al Cuvântului, pe Andrei cel dintâi chemat să-l lăudăm, că pe strămoșii noștri i-a adus la cunoștința lui Hristos, crucea în mâini ținând și izbăvind din înșelăciunea vrăjmașului sufletele lor, pe care le-a adus la Dumnezeu ca dar bine primit. Pe acesta, toți românii să-l lăudăm și să-l cinstim, ca să se roage neîncetat lui Hristos Dumnezeu, ca să ne ferească de toată răutatea și să mântuiască sufletele noastre”. (Stihira glasului 6 la Utrenia din 30 noiembrie, cu unele adaptări).

Capitolul II

MARTIRI DACO - ROMANI

Martiri din provinciile romane sud-dunărene

De la începuturile ei, învățătura cea nouă adusă în lume de Mântuitorul Iisus Hristos a întâmpinat o seamă de împotriviri și prigoane din partea iudeilor și a păgânilor. Unele din ele sunt descrise de Sfântul Luca în cartea „Faptele Apostolilor”. Cei care primiseră noua învățătură au avut însă de înfruntat prigoane sau persecuții mult mai sângeroase și de lungă durată din partea împăraților romani, care considerau creștinismul ca un pericol pentru însăși existența statului roman păgân de atunci. Trebuie să știm că în statul roman religia era strâns legată de viața politică și socială. Fiecare cetățean avea obligația de a cinsti pe zei și a le aduce jertfe, lucruri pe care creștinii refuzau să le facă. Prigoanele sângeroase s-au dezlănțuit sub împăratul Nero (54-68) și au durat până la începutul secolului al IV-lea, timp în care creștinismul a fost socotit ca „religie nepermisă” (religio illicita).

Între cei mai de seamă împărați persecutori s-a numărat și Dioclețian (284-305), care și-a asociat la tron pe Galeriu, care i-a și urmat apoi pentru un timp la conducerea imperiului.

În anii 303-304 Dioclețian a dat patru edicte împotriva creștinilor, prin care se prevedea dărâmarea lăcașurilor de cult, interzicerea adunărilor creștine, uciderea preoților și chiar a credincioșilor, dacă nu voiau să jertfească zeilor păgâni. Câțiva ani mai târziu a izbucnit o nouă persecuție sub împăratul Liciniu (307-324). Singura vină care se putea aduce creștinilor era aceea de-a se mărturisi „ucenici” ai lui Hristos și de-a refuza jertfirea la idoli. Se cunosc și pedepsele care se aplicau: bătaia cu vergi sau cu pietre, sfâșierea trupului cu ghiare de fier sau cu cioburi ascuțite, arderea cu fier înroșit, turnarea de plumb topit pe spate, spânzurarea cu capul în jos, sfărâmarea picioarelor, sugrumarea, înecarea, tăierea capului cu sabia.

În cursul persecuției lui Dioclețian și a lui Galeriu și-au jertfit viața pentru Hristos numeroși strămoși ai noștri daco-romani din provinciile romane din dreapta Dunării. Trebuie să știm că daco-romanii trăiau atât în dreapta cât și în stânga Dunării, deci pe un teritoriu foarte întins, pe care s-au și format poporul român și limba română. De aceea, vom pomeni mai multe nume de martiri daco-romani, chiar dacă ei n-au pătimit pe teritoriul actual al țării noastre, ci la sud de Dunăre, în Iugoslavia și Bulgaria de azi. Numele unor martiri le cunoaștem din „actele martirice”, care erau scurte lucrări ce povesteau pătimirea lor, sau din așa numitele **Martirologii**, adică un fel de calendare, în care erau trecute zilele de sărbătoare închinare martirilor și sfinților.

Printre martirii daco-romani se numărau creștini aparținând tuturor categoriilor sociale: slujitori ai altarului - episcopi, preoți, diaconi, citeți; funcționari de stat, negustori, țărani, bărbați și femei. Ei au pătimit mai ales în cetățile (orașele) de pe malul drept al Dunării, în provinciile Pannonia Inferior, Moesia Superior, Dacia Ripensis, Moesia Inferior, în care locuiau daco-romani, strămoșii noștri.

În orașul Sirmium (azi Mitrovița, lângă Belgrad, în Iugoslavia), au fost condamnați la moarte, din ordinul lui Probus, guvernatorul provinciei Pannonia Inferior, preotul **Montanus** și soția sa **Maxima**, înecați în râul Sava, la 26 martie 304, apoi episcopul Irineu, decapitat, și diaconul său **Dimitrie**, străpuns cu sulița, la 6 și 9 aprilie 304. În aceeași zi cu Dimitrie, au mai pătimit, tot în Sirmium, mai multe tinere, iar în 20 iulie un credincios cu numele **Secundus**. Tot aici și-a dat viața pentru Hristos, într-o zi de 25 decembrie, poate în același an 304, tânăra **Anastasia**, în cinstea căreia sora, cu același nume, a împăratului Constantin cel Mare, a zidit o biserică în Roma; în anul 458, moaștele i-au fost așezate în biserica cu hramul

Sfânta Anastasia din Constantinopol.

În apropiere de Sirmium lucrau mai mulți cioplitori și sculptori în marmură, conduși de cinci neîntrecuți meșteri creștini, cu numele **Claudius, Castorius, Nicostratus, Sempronianus și Simplicius**. Primii patru fuseseră botezați de episcopul Chirii al Antiohiei, surghiunit în aceste ținuturi, împreună cu alți 600 de muncitori - dintre care cei mai mulți erau păgâni - ei executau felurite statui și alte lucrări în marmură pentru un strălucit palat al împăratului Dioclețian din cetatea Salonae (azi Split, în Croația, pe țărmurile Mării Adriatice). Cioplitorii și sculptorii păgâni au înștiințat pe împărat că acei cinci meșteri creștini au refuzat să lucreze statuia lui Asclepios, zeul medicinei, instigând împotriva lor mulțime mare de păgâni. Te-mându-se de o răscoală, împăratul a poruncit ca toți cinci să fie închiși de vii în sicrie de plumb și aruncați în râul Sava. Și astfel, și-au dăruit viața lui Hristos cu sufletul curat, primind cununile muceniei. Un creștin cu numele Nicodim a scos în ascuns sicriile din apă și le-a îngropat după cuviință ca pe niște odoare de mare preț. Episcopul Chirii al Antiohiei, care botezase pe patru din ei și era acum în temnița din Sirmium, a murit de supărare, auzind de sfârșitul fiilor săi duhovnicești. Cinstita lor pomenire se făcea în ziua de 9 noiembrie.

În localitatea Cibalae (Cibales), în apropiere de Sirmium, au primit moartea pentru Hristos mai mulți slujitori ai altarului, între care preotul Romulus, diaconul Silvanus (Silvan), diaconul Donatus (Donat) și fratele său Venust. Tuturor li s-a tăiat capul cu sabia în ziua de 21 august, anul 304, așadar în timpul lui Dioclețian, pentru că au mărturisit că sunt creștini și au refuzat să aducă jertfe zeilor păgâni.

Câțiva ani mai târziu, sub împăratul Liciniu, într-o zi de 13 ianuarie, au fost martirizați în Singidunum (Belgradul de azi, pe atunci în provincia Moesia Superior), diaconul Ermil și temnicerul Strato-nic. Fiind dus în fața împăratului, Ermil a recunoscut că este creștin și diacon. Răspunzând cu necuviință la propunerile care i s-au făcut de a se lepăda de credința creștină, împăratul a poruncit să fie bătut peste față cu un bici de metal, apoi ținut trei zile în închisoare, scos și bătut din nou cu multă cruzime, apoi aruncat iarăși în temniță. Aici a fost îngrijit cu dragoste de temnicerul Stratonic care era creștin, dar neștiut de nimeni. Dar el a fost pârât de un soldat împăratului și supus el însuși la chinuri, după care au fost întemnițați amândoi. Toate încercările împăratului de a-i abate de la credința lor au rămas zadarnice. Atunci împăratul a poruncit să fie spânzurați de un copac, iar trupurile lor ciopârțite cu cuțitele și apoi aruncate în Dunăre. Și astfel s-au mutat amândoi la viața cea netrecătoare, primind cununile muceniei, ca niște adevărați mărturisitori ai lui Hristos. După trei zile trupurile lor au fost găsite, scoase la mal și îngropate după cuviință. De atunci ei sunt trecuți între sfinți, pomenirea lor făcându-se în fiecare an la 13 aprilie, zi în care „s-au născut din nou” pentru Hristos.

În provincia Dacia Ripensis a pătimit ca martir bunul creștin Hermes din cetatea Bononia (azi Vidin, în Bulgaria), prin tăierea capului cu sabia, în cetatea Novae (azi orașul Sviștov), pe atunci în provincia Moesia Inferior, și-a dat viața pentru Hristos sclavul Lupus (Lup), străpuns de ascuțișul săbiei la 23 august 304, deci în vremea împăratului Dioclețian. De atunci a fost cinstit după cuviință în Novae, iar mai târziu în toată Biserica răsăriteană.

Numărul martirilor din provinciile dunărene este, însă, mult mai mare, dar numele lor ne-au rămas necunoscute. Prin viața și mai ales prin pătımirea lor, acești martiri de la începutul secolului al IV-lea, cei mai mulți cu nume romane, ceea ce arată că erau daco-romani, pun în lumină nu numai vechimea creștinismului românesc, dar mai cu seamă strălucirea sufletului lor, împodobit cu cea mai aleasă dragoste față de Hristos Mântuitorul.

Să cinstim pe acești vrednici mucenici din neamul nostru zicând: „*Umplându-vă de ape făcătoare de viață, v-ați lepădat în valurile râului și întru acelea luându-vă sfârșitul, ați înecat pe mai marele răutății, iar acum ne izvorăți nouă izvoare de tămăduiri, prea lăudaților*”. (Din slujba Utreniei la Sfinții Ermil și Stratonic, peasna 6, irmos).

Sfântul MONTANUS preotul și soția sa, MAXIMA

Între preoții și credincioșii care au îndurat moartea pentru Hristos în persecuția lui Dioclețian, se numărau și preotul daco-roman Montanus și soția sa Maxima din cetatea Singidunum (azi Belgrad), locuită pe atunci de strămoșii noștri daco-romani. Pătimirea lor este descrisă în diferite **Martiologii**. La începutul anului 304, când a început prigoana împotriva creștinilor, preotul Montanus a fugit în cetatea Sirmium, din provincia Pannonia Inferior (azi Mitrovița, nu departe de Belgrad), unde își avea reședința împăratul Galeriu, ginerele lui Dioclețian. Dar a fost prins și aici și dus în fața lui Probus, guvernatorul provinciei. Stând la judecată, preotul Montanus a răspuns cu îndrăzneală că este creștin și că nu va aduce niciodată jertfe zeilor: „Eu am primit învățătura să îndur mai bine chinurile decât, lepădându-mă de Dumnezeu, să aduc jertfă demonilor”. Fiind pus la chinuri, a rezistat cu aceeași tărie, spunând: „Mă aduc Jertfă prin chinurile acestea Dumnezeului meu, Căruia I-am jertfit”, în fața acestei dârzenii, neînfricat în fața chinurilor, Probus a poruncit să fie adusă soția lui Montanus, preoteasa Maxima, socotind că ea va fi mai slabă din fire și îl va îndupleca să aducă jertfe zeilor. Dar, spre uimirea tuturor, a cerut și ea să fie pusă la chinuri, voind să se facă astfel părtașă la Patimile Domnului, în felul acesta, toate încercările lui Probus de a-i abate din drumul pe care și l-au ales singuri, au rămas zadarnice. Drept aceea, a poruncit să fie înecați în râul Sava. Auzind de această hotărâre, fericiții Montanus și Maxima au grăit plini de bucurie: „îți mulțumim, Doamne Iisuse Hristoase că ne-ai dat răbdare și ne-ai găsit vrednici de mărirea cea veșnică”. Iar când au ajuns pe țărmul râului Sava spre a fi dați morții, preotul Montanus s-a rugat astfel: „Doamne Iisuse Hristoase, care ai pățimit pentru mântuirea lumii, primește sufletele robilor Tăi Montanus și Maxima, care pățimesc pentru numele Tău”. Iar nelegiuirii slujitori ai lui Probus le-au legat câte o piatră de gât și i-au aruncat în râu. Valurile apelor au tras la mal trupurile lor sfințite, pe care le-au îngropat după cuviință dreptmăritorii creștini care-i cunoscuseră.

În acest chip au primit cununile muceniei preotul Montanus din Singidunum și soția sa Maxima, în cetatea Sirmium, în zilele împăratului păgân Dioclețian, în anul 304, în 26 martie. Se cuvine să știm că Montanus este socotit ca fiind primul preot daco-roman cunoscut cu numele din istoria Bisericii noastre, ca și soția sa, amândoi având nume latinești. Să fie pomenirea lor din neam în neam!

Sfântul IRINEU episcopul și diaconul său, DIMITRIE

La numai câteva zile după pătimirea preotului Montanus și a soției sale Maxima, **Martiologiile** înscriu numele unui tânăr episcop, Irineu din Sirmium (azi Mitrovița), oraș din provincia Pannonia Inferior, locuită pe atunci de daco-romani, precum și de traci romanizați. Din Actul său martiric, scris în limba latină, aflăm că a fost judecat și condamnat la moarte de același guvernator al provinciei Probus, care condamnase și pe soții Montanus și Maxima. Acest act martiric arată că Irineu era episcopul Bisericii din Sirmium, că era căsătorit și avea copii mici, deci era un ierarh tânăr (pe atunci, episcopii puteau fi căsătoriți sau necăsătoriți). Pentru credința sa în Hristos, ca și pentru slujba pe care o avea, a fost arestat și dus înaintea lui Probus. Poruncindu-i să jertfească zeilor, tânărul episcop a răspuns: „*Cel ce jertfește zeilor și nu lui Dumnezeu, să se piardă*” (Ieșire 22, 20). Stăruind în refuzul său, Probus a poruncit să fie pus la chinuri. Venind părinții și soția lui și văzând cât de mult era chinuit, îl sfătuiau să se supună poruncii împăratului. Același lucru îl făceau și copiii săi care îl rugau: „Ai milă de tine și de noi, tată”, iar ceilalți cunoscuți, care erau de față, cu lacrimi și suspine îi ziceau: „Fie-ți milă de floarea tinereții tale!” Dar el le-a răspuns prin cuvintele lui Hristos Domnul: „*De cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor și Eu mă voi lepăda de el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri*” (Matei 10,33). La acest răspuns, Probus a poruncit să fie dus cu pază la închisoare, unde a fost ținut mai multe zile și supus la felurite chinuri. După un oarecare timp,

episcopul Irineu a fost adus în fața lui Probus, la miezul nopții. I s-a propus din nou să jertfească, spre a fi scutit de chinuri. Dar fericitul Irineu i-a răspuns: „Am pe Dumnezeu, Căruia am învățat să mă închin din copilărie. Lui mă închin, Celui ce mă întărește și Lui îi aduc jertfă, iar zeilor făcuți de mâini omenești nu pot să mă închin”. Atunci Probus a încercat să-l înduplece să jertfească măcar pentru copiii săi, pentru a nu-i lăsa orfani. Nici cu aceasta n-a reușit să-l abată din calea pe care a pornit, căci i-a răspuns: „Copiii mei au același Dumnezeu pe care-L am și eu, Care poate să-i mântuie: tu, însă, fă ce ți s-a poruncit”.

În cele din urmă, Probus a dat sentința de condamnare, ca să fie aruncat în râul Sava, afluent al Dunării. Spre uimirea lui Probus, blândul dar neînfricatul episcop l-a rugat să fie ucis cu sabia ca să cunoască toți „în ce fel s-au deprins creștinii să disprețuiască moartea pentru credința lor în Dumnezeu”. Guvernatorul i-a îndeplinit această ultimă rugămintă, lucru pe care Irineu l-a socotit ca o biruință, mulțumind lui Dumnezeu. Dus la locul de osândă, s-a rugat din nou zicând: „Doamne, Iisuse Hristoase, Care ai binevoit să pătimești pentru mântuirea lumii, fă să se deschidă cerurile Tale, ca îngerii să primească sufletul robului Tău Irineu, cel ce moare pentru numele Tău și pentru poporul Tău, care sporește în Biserica Ta universală din Sirmium. Îți cer și mă rog milostivirii Tale să mă primești și pe mine și să binevoiești a-i întări și pe aceștia în credința Ta”. Și astfel a fost tăiat cu sabia de ostași și aruncat în râul Sava, în ziua de 6 aprilie, anul 304.

Anumite **Martirologii** arată că, după câteva zile, la 9 aprilie 304, a fost ucis cu sulița tânărul Dimitrie, diaconul episcopului Irineu. Moaștele lui au primit curând darul unor vindecări minunate de boli și neputințe. După mai bine de un veac, când creștinismul dobândise libertate deplină și se întărise în tot imperiul, prefectul Leonțiu al Iliricului a zidit în cinstea lui două biserici, una în Tesalonic, în care i-a așezat moaștele, în ziua de 26 octombrie 413, alta în Sirmium, oraș pe care slavii l-au numit, mai târziu, Mitrovița, după numele său. Unii istorici socotesc că Sfântul Dimitrie sau Dumitru pe care noi, ortodocșii, îl sărbătorim la 26 octombrie, nu este altul decât diaconul Dimitrie din Sirmium. Prăznuirea lui la 26 octombrie s-ar datora faptului că, în acea zi, i-au fost așezate moaștele în biserica din Tesalonic.

Să nu-i uităm pe acești martiri, ci să ne rugăm lor pentru mântuirea sufletelor noastre, zicând: „*Cuvântul adevărului drept învățând și cu credință răbdând până la sânge, sfinților mucenici Irineu și Dimitrie, rugați-vă lui Hristos Dumnezeu să mântuiască sufletele noastre*”.

Sfinții mucenici militari din Durostorum

În anii 297-298, în cursul unui război purtat de imperiul roman împotriva perșilor, împărații Dioclețian (284-305) și Galeriu (293-311) au hotărât să îndepărteze pe toți soldații creștini din armată, socotind că nu luptă cu destulă vitejie și că ei ar fi vinovați de slăbirea și căderea imperiului. Printre cei care au avut de suferit în urma acestei hotărâri se numărau mai mulți ostași creștini din legiunea aflată în Durostorum, oraș în provincia Moesia Inferior (azi Silistra, pe granița româno-bulgară). **Sinaxarul Bisericii din Constantinopol** amintește ca martiri pe frații **Pasicrat și Valentin**, primul de 22 de ani, iar celălalt de 30, amândoi soldați în legiunea din Durostorum. Fiind arestați, deoarece au mărturisit că sunt creștini, comandantul legiunii lor i-a obligat să aducă jertfe zeilor. Amândoi au refuzat și l-au mărturisit din nou pe Hristos. Drept aceea, comandantul lor i-a osândit la moarte, prin tăierea capului. Pe când slujitorii păgâni îi duceau spre locul de osândă, în afara cetății, mama lor îi însoțea, dar în loc să verse lacrimi sau să-i îndemne să jertfească idolilor, dimpotrivă, îi încuraja, îndemnându-i să stea cu seninătate în fața morții și să-și dea viața pentru Hristos, care a pățimit pe cruce pentru noi. Și astfel, li s-au tăiat capetele, în ziua de 28 aprilie din anul 298. Evlavioasa lor mamă le-a îngropat apoi trupurile după cuviință și rânduiala creștinească, preamărind pe Dumnezeu pentru toate.

Tot în acel an, în ziua de 27 mai, a murit ca martir și veteranul **Iuliu**, adică un fost

soldat lăsat la vatră. Aflându-se că este creștin și refuzând să aducă jertfe zeilor păgâni, a fost dus la judecată în fața unui dregător din Durostorum, cu numele Maxim. Acesta a încercat, prin cuvinte blânde, să-l înduplece să aducă jertfe idolilor. Toate încercările au fost, însă, zadarnice, pentru că preavrednicul mărturisitor al Domnului i-a răspuns cu hotărâre: „Acela (Hristos) a murit pentru păcatele noastre, ca să ne dăruiască viața cea veșnică. Hristos Dumnezeu rămâne în vecii vecilor. Pe Acesta, dacă îl va mărturisi cineva, va avea viață veșnică, iar cel care îl va tăgădui, va avea osândă veșnică”. ... „Dacă voi muri înaintea Domnului Hristos, voi trăi în veșnicie”. Văzând credința lui neclintită, dregătorul Maxim a hotărât să i se taie capul.

În închisoare cu el se mai găsea un ostaș creștin cu numele Isihie. Și pe când slujitorii păgâni se pregăteau să-l ducă pe lulu spre locul de osândă, Isihie i-a zis: „Te rog să împlinești cu bucurie făgăduința ta, ca să primești cununa pe care Domnul a făgăduit-o credincioșilor Săi și să-ți amintești și de mine, căci curând te voi urma și eu. Te rog salută pe Pasicrat și Valentin, slujitorii lui Dumnezeu, care au pornit înaintea noastră către Domnul, prin buna lor mărturisire”. Iar lulu i-a răspuns: „Grăbește-te frate, să vii, căci au auzit făgăduințele tale cei pe care i-ai salutat”. Și astfel s-a tăiat capul dreptmăritorului ostaș al lui Hristos, lulu Veteranul, la Durostorum, în ziua de 27 mai anul 298. Iar prietenul său Isihie s-a mutat la Domnul, prin aceeași moarte mucenicească, la 15 iunie.

Tot în cetatea Durostorum au mărturisit pe Hristos alți doi ostași din armata romană, **Marcian** și **Nicandru**. Au fost aruncați în închisoare și îndemnați să tăgăduiască pe Hristos și să jertfească idolilor. Refuzând aceste îndemnuri, au fost supuși la multe chinuri: bătuți cu toiege, împunși cu sulița, pârjoliți în foc, aruncați pe cărbuni aprinși, târați prin cioburi ascuțite și multe altele. Toate aceste cumplite chinuri nu i-au putut clinti din statornicia credinței lor. Și astfel, din poruncă împărătească, în ziua de 8 iunie li s-au tăiat capetele, așa cum se întâmplase, cu puțin înainte și cu ceilalți soldați mărturisitori: Pasicrate și Valentin, Iuliu și Isihie. Biserica creștină îi cinstește pe toți în ziua pătimirii lor pentru Hristos Domnul. „*Urând oștirea cea de pe pământ, mucenicilor, v-ați împărtășit de slava cea cerească și ați răbdat dureri și moarte cumplită. Pentru aceasta, aducând laude lui Hristos, cinștim prea slăvită prăznuirea voastră, prea fericitilor mucenici din Durostorum*”.

Sfinții mucenici MAXIM, CVTNTILIAN și DADAS din Ozovia

În timpul persecuției aceluiași împărat Dioclețian, **Martirologiile** pomenesc și numele a trei mărturisitori ai lui Hristos dintr-un sat de lângă Durostorum, capitala provinciei Moesia Inferior, înseamnă că învățătura creștină era cunoscută nu numai în orașe, ci și la sate, între țărani daco-romani de atunci. Aceștia erau: Maximus (Maxim), Quintilianus (Cvintilian) și Dadas (Dada), originari din satul Ozovia (Ozobia). Primii doi aveau nume romane, iar ultimul purta un nume dac, semn că ei aparțineau populației din acel sat. Chiar și numele de Ozovia sau Ozobia este dacic. Se pare că unul din ei, Maxim, era citeț sau lector, deci un cleric de grad inferior care citea din Sfânta Scriptură la anumite slujbe.

Din sinaxarul zilei de 28 aprilie, ziua pătimirii lor, aflăm că au fost pârâți de cineva că sunt creștini. Din ordinul guvernatorilor provinciei Moesia Inferior - Tavrinius și Gavinius - au fost arestați, legați în lanțuri și duși în cetatea Durostorum. Cei doi dregători le-au propus să se lepede de credința în Iisus Hristos și să aducă jertfe „mamei zeilor”, făgăduindu-le chiar că îi vor face preoți la un templu păgân închinat acesteia. Au refuzat toți trei și au rostit chiar cuvinte jignitoare la adresa acelor dregători și a zeilor la care se închinau. De pildă, Maxim spunea, între altele: „Hristos este împăratul cerurilor, Care poartă de grijă de toată făptura și ține în palmă toate câte sunt, iar noi nu ne vom închina niciodată la idoli făcuți de oameni”.

În fața acestui refuz, dregătorii au poruncit să fie aruncați în închisoare. Acolo, „prin îngerească arătare se întârea mărturisirea lor, laudând pe Dumnezeu”. Același sinaxar înfățișează suferințele pe care le-au îndurat pentru statornicia lor în credința creștină: „Deci,

Sfinți daco-români și români

scoțându-i din temniță, i-au dezbrăcat de hainele lor și legându-i, i-au întins pe pământ și i-au bătut foarte cumplit, după care i-au aruncat din nou în închisoare. Văzând că nu primesc nici într-un chip să aducă jertfe și să se închine zeilor, au fost duși în satul lor, în Ozovia, unde li s-a tăiat capul”. Pătimirea lor s-a petrecut într-o zi de 28 aprilie, probabil în anul 304.

Așa s-au săvârșit din viață dreptcredincioșii mărturisitori ai lui Hristos Maxim, Cvintilian și Dadas, întăriți cu harul Sfântului Duh și învredniciți de viața cea veșnică pe care Dumnezeu a pregătit-o aleșilor săi. Jertfa lor va fi impresionat desigur pe mulți dintre consătenii lor, care s-au întărit astfel în credința creștină, ori au venit la Hristos dacă nu-L cunoscuseră până atunci. Să cinstim pe acești trei sfinți odrăsliți din rândul strămoșilor noștri daco-romani zicând: „*Mărturisind înaintea tiranilor Treimea cea nezidită, trei sfinți mucenici ați fost omorât, și acum v-ați învrednicit de viața cea neîmbă-trânitoare și moșteniți hrana izvorului vieții. Pentru aceasta, rugați-vă lui Dumnezeu să dăruiască sufletelor noastre pace și mare milă*”. (Stihiră la **Doamne strigat-am**, Vecernia zilei de 28 aprilie).

Sfinții martiri EPICTET și ASTION din Halmyris

În vremea romanilor, teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră (Dobrogea de azi), era organizat ca o provincie, numită Scythia Minor (Sciția Mică), în apropiere de brațul Sfântul Gheorghe al Dunării și de actualul sat Dunavățu de Jos (jud. Tulcea) se află ruinele unei fortărețe romano-bizantine care se numea altădată Halmyris. Aici au pățimit, între anii 298-303, sau poate și mai devreme, în timpul domniei împăratului Dioclețian, preotul Epictet și tânărul Astion. Viața, minunile și mai ales mucenicia le sunt descrise pe larg în Actul martiric sau Pătimirea acestor doi mărturisitori ai lui Hristos. Se spune că pe vremea împăratului Dioclețian trăia, undeva „în părțile Răsăritului”, poate în Asia Mică, un preot cu numele Epictet, „care ducea o viață evlavioasă și trăia neprihănit”, crescut de mic copil în învățăturile Domnului. Prin puterea rugăciunii sale, Dumnezeu îl învrednicise de darul facerii de minuni, căci: „Adeseori deschidea ochii orbilor, curăța pe leproșii care veneau la el, pe slăbănogi îi însănătoșea și alunga duhurile necurate din trupurile chinuite de ele”, între altele, sunt descrise vindecarea fiicei unui dregător, care era paralizică, a unui om stăpânit de duhuri necurate și a unei femei oarbe, care și-a recăpătat vederea.

Actul martiric istorisește apoi întâlnirea dintre Epictet și tânărul Astion. Acesta era singurul fiu al lui Alexandru, „om foarte bogat și mai marele cetății”, și al Marcelinei, „de neam vestit și fiică a senatorului Iulian”, în discuția pe care au avut-o, blândul părinte Epictet l-a îndemnat cu stăruință să vină la Dumnezeu, adevăratul Tată al tuturor pământenilor și la Biserica întemeiată de Fiul Său, care este adevărata noastră Mamă. A doua zi, în revărsatul zorilor, tânărul Astion a venit din nou la preotul Epictet, rugându-l ca, din clipa aceea, să-l socotească un „catehumen”, adică un om care se pregătește pentru primirea Botezului, urmând ca, după puține zile, să-l și aducă, prin această Sfântă Taină, la credința cea adevărată. L-a mai rugat, de asemenea, ca după primirea botezului, să plece degrabă amândoi într-un ținut îndepărtat, unde îi va îndrepta Duhul Sfânt, pentru ca tatăl lui să nu-i păteze, prin lacrimile sale, conștiința lui de nou ucenic al lui Hristos. Epictet a îndeplinit dorința tânărului său prieten și astfel, după ce a fost botezat, au plecat pe ascuns, cu o corabie, ajungând „în ținuturile sciților”, deci în provincia romană Sciția Mică, în cetatea Halmyris, nădăjduind că acolo nu-i va cunoaște nimeni. Se înțelege că părinții lui Astion, copleșiți de durere, au început să-l caute peste tot, dar nu au izbutit să afle nimic despre soarta lui.

După ce s-au stabilit în Halmyris, „puterea cerească a început să săvârșească, prin sfântul Epictet, mai multe semne și minuni în ținutul sciților”. De pildă, a vindecat pe fiul unei femei care era surdo-mut, minune care a impresionat atât de mult pe halmyrieni, încât au venit la Hristos cam o mie dintre ei. Dar însuși tânărul Astion a primit din partea lui Dumnezeu darul facerii de minuni, între altele, a vindecat - prin rugăciune - un om chinuit de un duh necurat, precum și pe un om căzut de la o mare înălțime.

Actul martiric povestește, în continuare, cele ce s-au petrecut la vreo 17 ani după așezarea lor în Halmyris. Venind în cetate comandantul militar al provinciei Scythia Minor, Latronianus, unul din locuitorii păgâni ai cetății l-a înștiințat despre lucrarea sfântă pe care o desfășurau cei doi ucenici ai lui Hristos, arătându-i că „sunt niște răufăcători primejdioși și vrăjitori, care prin învățăturile lor otrăvite îndepărtează pe mulți de la jertfele datorate zeilor”. Comandantul a poruncit slujitorilor săi ca, după apusul soarelui, „să se ducă la locuința sfinților, să-i lege, să-i pună în fiare și să-i ducă, sub pază, la închisoare”. Fiind aruncați în temniță, au petrecut toată noaptea cântând psalmi și rostind rugăciuni. Au hotărât amândoi ca la interogatoriul ce li se va lua să nu răspundă decât prin cuvintele: „Suntem creștini, acesta ne este numele; nu suntem altceva decât slujitori ai adevăratului Dumnezeu”, în dimineața zilei următoare, Latronianus a poruncit să se pregătească un loc de judecată în mijlocul cetății, iar „crainicii să cheme cu mare strigăt mulțimea poporului la o priveliște atât de blestemată și de înspăimântătoare”. Și venind Latronianus la scaunul de judecată, abia putea să-i privească, pentru că fețele lor străluceau ca soarele, fiind luminate de harul Domnului, întrebându-i de numele și țara lor, ei au răspuns așa cum s-au înțeles, dar au făcut, în mai multe rânduri, și o nouă mărturisire de credință: „Suntem creștini, o, tirane; facă-se voia Dumnezeului nostru cu noi”. Au fost dezbrăcați și biciuiți, sfâșiați cu cârlige de fier și arși cu făclii aprinse. Și cu toate acestea, ei „răbdau cu suflet mare aceste schingiuri”, după cum spune Actul martiric. Unul dintre judecători, cu numele Vigilantius (Vigilanțiu) a fost așa de impresionat în fața atâtor suferințe și a mărturisirii credinței lor, încât, în a patra zi după arestarea lor, a intrat la ei în închisoare și a mărturisit că dorește și el să se numere printre creștini.

Cei doi întemnițați au fost aduși iarăși în fața lui Latronianus și întrebați dacă s-au hotărât să aducă jertfe zeilor. Ei au declarat din nou că sunt și rămân creștini. Au urmat chinuri și mai îngrozitoare, fiind aruncați într-un cazan în care s-a turnat smoală și grăsime în clocot. Văzând că toate sunt zadarnice, Latronianus a poruncit să fie ținuți 30 de zile în închisoare, fără mâncare și fără apă. Cu toate acestea, nu li s-a întâmplat nimic rău, ci dimpotrivă, ei cântau mereu psalmi și se rugau Domnului.

După trecerea celor 30 de zile, preotul Epictet și Astion au fost duși iarăși în fața lui Latronianus, -care îi numea „diavoli”- cerându-le să aducă jertfă zeilor, cu amenințarea că în caz de împotrivire vor fi decapitați. Au declarat și acum cu același curaj că sunt creștini și că au scos din oameni - cu ajutorul lui Hristos - tocmai pe demonii pe care îi cinsteau ei, păgânii. Auzind aceste cuvinte de ocară, Latronianus a poruncit să li se zdrobească fețele cu pietre, apoi să fie bătuți cu vergi de frasin până când își vor da duhul. Și pe când răbdau și aceste noi chinuri, dreptii Epictet și Astion nu ziceau decât cuvintele: „Doamne, Dumnezeul nostru, facă-se voia Ta cu noi”. Atunci Latronianus, văzând statornicia lor în credință, a poruncit să fie scoși din cetate și să li se taie capetele cu sabia. Iar ei, pe când erau duși, cântau: „*Lăudați numele Domnului, lăudați slugi pe Domnul*” (Psalmul 134, 1), „fiindcă s-a făcut voia Domnului nostru cu noi în toate”. Ajunși la locul osândeii, mucenicii au rostit o lungă rugăciune, iar mulțimea care era de față a răspuns „Amin”. La rugămintea lor, călăii au tăiat mai întâi capul lui Astion, apoi Epictet s-a așezat peste trupul lui și îndată i s-a tăiat și lui capul. Era într-o zi de 8 iulie. Epictet avea pe atunci aproape 60 de ani, iar Astion către 35.

Pe când cei de față aduceau slavă și cinstire lui Dumnezeu, „deodată trupurile sfinților martiri s-au făcut la vedere albe ca zăpada și datorită prea marii străluciri păreau ca razele soarelui; toți cei care se știau că sunt stăpâniți de vreo neputință, îndată ce din credință se atingeau de trupurile lor, sau din dragoste față de Dumnezeu le sărutau, imediat se îndepărta de la ei toată neliniștea și durerea”. Iar la apusul soarelui, Vigilantius cu toată casa sa și alți creștini au venit în ascuns și au luat trupurile celor doi martiri și stropindu-le cu mirodenii scumpe și cu smirnă, le-au îngropat într-un loc de cinste, cu cântări de psalmi și cu toată evlavie. La mormântul lor s-au petrecut, apoi, „multe semne și minuni, spre lauda numelui lui Hristos”. Ucigașul Latronianus a înnebunit chiar a doua zi, încât cei din jurul lui au fost nevoiți să-l lege de mâini și de picioare și să-l închidă, iar după două zile a murit în chinuri cumplite.

Sfinți daco-români și români

Actul martiric mai istorisește că, pe când erau chinuți cei doi mărturisitori, a apărut în Halmyris un străin care l-a recunoscut pe Astion în fața scaunului de judecată. A urcat de îndată în corabie și s-a dus până în orașul în care trăiau părinții săi, Alexandru și Marcelina. Le-a povestit toate cele ce a văzut, ca și de credința cea nouă pe care o mărturisea cu atâta tărie fiul lor. Îndată, mama sa a zis că vrea să devină și ea creștină și, dacă va fi nevoie, va primi și martiriul, însoțită de trei tineri slujitori, s-au urcat pe o corabie, îndreptându-se spre „țara sciților”, în cetatea Halmyris. Dar ei au sosit prea târziu, abia a treia zi după înmormântarea sfinților mucenici. Astion i se arătase noaptea în vis lui Vigilantius, rugându-l să iasă întru întâmpinarea părinților săi. Ducându-se la țărmul mării, i-a și întâlnit acolo și i-a dus la casa lui să se odihnească. Apoi Vigilantius, vreme de o săptămână, le-a vorbit despre învățătura cea nouă a lui Iisus Hristos, Cel Căruia fiul lor și bătrânul preot Epictet i-au închinat și jertfit propria lor viață. Și după ce le-a binevestit lor pe Domnul, un preot cu numele Bonosus, care stătea ascuns, „ferindu-se de cruzimea persecuțiilor”, s-a rugat mult pentru ei, i-a făcut „catehumeni”. Iar la 40 de zile de la venirea lor în Halmyris, au fost botezați de un episcop cu numele Evangelicus, probabil din orașul Tomis. Acesta a rămas cu ei opt zile, apoi „s-a dus în altă cetate, care era în apropiere”. Curând, noii creștini, Alexandru și Marcelina, s-au reîntors în țara lor, luând cu ei pe dreptcredinciosul Vigilantius și pe cinstitul preot Bonosus. Ajungând acasă, și-au împărțit toată averea săracilor, așa cum se cădea aleșilor lui Dumnezeu.

Pentru noi românii, Actul martiric al lui Epictet și Astion are o mare însemnătate, fiindcă este cea mai veche lucrare scrisă pe teritoriul țării noastre. Unii cărturari socotesc că însuși Vigilantius ar fi întocmit o primă istorisire a pătimirii celor doi martiri, pe scurt, iar mai târziu au fost adăugate alte paragrafe. S-a scris în limba latină, vorbită de strămoșii noștri daco-romani.

Să ne rugăm, dar, acestor doi mucenici care au suferit pe pământul țării noastre, zicând: „*Călcând la pământ dulcelele cele râvnitoare ale celor de jos, v-ați ridicat prin dar către dumnezeiasca înălțime a muceniei, pătimitorilor Epictet și Astion, luminători ai lumii. Pentru aceea, ne rugăm să ne apară, pe noi de întunericul păcatelor și de boale, rugându-vă Dumnezeului tuturor pentru noi*”. (O sedelnă la mucenici).

Sfinții mucenici din Tomis (Constanța)

Cel mai însemnat oraș din provincia romană Sciția Mică era Tomisul, Constanța de azi, considerat ca o „metropolă” a provinciei. Viața creștină de aici coboară până în „veacul apostolic”, când a predicat în aceste părți unul din apostolii Mântuitorului, Sfântul Andrei „cel întâi chemat”. Aici a luat ființă și cea mai veche episcopie daco-romană, cu ierarhi învățați, care au scris lucrări teologice ori au participat la diferite sinoade ecumenice și locale, în cursul persecuțiilor lui Dioclețian, Maximian, Galeriu și Liciniu. Tomisul a dat cel mai mare număr de martiri. Unii istorici socotesc că ar fi fost peste 60 de martiri. Este greu să-i pomenim pe toți, de aceea ne vom mărgini la cei mai de seamă dintre ei.

Martirologiile apusene, precum și sinaxarele din **Mineiele** ortodoxe, pomenesc pe episcopul **Efrem** al Tomisului, care ar fi pătimit aici într-o zi de 7 martie, probabil în anul 304. Se spune cum că el ar fi fost trimis aici de către patriarhul Ermon al Ierusalimului, cu câțiva ani înainte. Pentru că n-a voit să jertfească zeilor, a fost decapitat.

Vechile sinaxare grecești și **Mineiele** ortodoxe pomenesc, la 13 septembrie, șase martiri care au pătimit la Tomis sub împăratul Liciniu, prin anii 320-323: **Macrobiu**, **Gordian**, **Iii** (Heli), **Zotic**, **Lucian** și **Valerian** (în „Martirologiul ieronimian”, Macrobiu, Gordian și Valerian sunt pomeniți însă, la 15 septembrie). Macrobiu și Gordian erau doi tineri originari din Asia Mică și care serveau la curtea împărătească a lui Liciniu. Au fost înlăturați din slujba lor, pentru că se mărturisiseră creștini, fiind exilați tocmai la Tomis. Aici au asistat la interogatoriul care s-a luat creștinilor Hi (Heli), Zotic și Lucian, care au fost

condamnați la decapitare. Macrobiu și Gordian au împărțit o soartă asemănătoare, fiind arși în foc, din porunca guvernatorului provinciei Moesia Inferior. Despre Valerian se spune că ar fi murit mai pe urmă, plângând pe mormintele fraților de suferință.

Martirologiile apusene pomenesc, la 2 și 3 ianuarie, ca martiri în Tomis, pe trei frați: **Argeu, Narcis și Marcelin**, morți tot în cursul persecuției lui Liciniu. Primii doi au fost uciși prin tăierea capului cu sabia, întrucât au refuzat înrolarea lor în armata romană repăgâni-zată de împăratul Liciniu. Cel mic, Marcelin, a fost aruncat în mare. Trupul său a fost însă adus de valuri la țarm, iar un creștin l-a dus în ascuns la casa sa; acolo au avut loc apoi multe vindecări minunate. Unii istorici socotesc că ei ar fi fost fiii unui episcop de la Tomis.

Unele **Martirologii** apusene mai notează, între sfinții tomitani, și pe episcopul **Filius** (Filus) sau Titus, care ar fi fost aruncat în mare, după multe chinuri, tot în cursul persecuției lui Liciniu, într-o zi de 3 ianuarie.

Numărul martirilor din Tomis este însă mult mai mare, după cum aflăm din **Martirologii** sau din **Mineie**, dar de multe ori știrile nu sunt sigure, în ce privește data și locul pătimirii. Presupunem că mulți dintre ei erau daco-romani. Să-i rugăm să ceară lui Hristos Domnul, pentru care au pățimit, pacea și mila Sa pentru întreg neamul românesc de pretutindeni și să-i cinstim prin cântarea: *„Mucenicii Tăi, Doamne, întru nevoieștele lor, cununile nestricăciunii au luat de la Tine, Dumnezeul nostru. Că având tăria Ta, pe chinuitori au surpat, zdrobit-au și ale dracilor neputincioase îndrăzniri. Pentru rugăciunile lor, mântuiește sufletele noastre”* (Troparul glasului 4, la mai mulți mucenici).

Sfinții mucenici din Axiopolis

Între centrele importante din Sciția Mică se număra și orașul Axiopolis (lângă Cernavodă de azi), port pe malul drept al Dunării, unde staționa și o legiune militară romană. Persecuțiile dezlănțuite împotriva creștinilor de împăratul Dioclețian și coregenții săi, apoi continuate de Liciniu, au făcut multe victime în rândul creștinilor de aici, ale căror nume sunt consemnate în diferite acte martirice.

Din rândul martirilor care au pățimit aici, pomenim doar trei, care sunt mai bine cunoscuți. Este vorba de martirii **Chirii, Chindeas** (Chindeus) și **Tasius** (Dasius), ale căror nume sunt pomenite și într-o inscripție descoperită aici, în anul 1947. Sfântul Chirii era foarte mult cinstit în Axiopolis, având cinci zile de sărbătoare. Era fie un martir local, fie că numai suferise aici pentru Hristos, probabil într-o zi de 26 aprilie. Se crede că pe mormântul lui s-ar fi ridicat o bazilică, ale cărei ruine se mai văd și azi. Tot așa de cunoscut era și martirul Chindeas (Chindeus sau Chindeu), un sfânt local, probabil un daco-roman.

În privința lui Tasius, mulți istorici socotesc că este una și aceeași persoană cu ostașul martir Dasius, despre care „actul său martiric” arată că ar fi pățimit în cetatea Durostorum, în ziua de 20 noiembrie 304. Acești istorici cred că el ar fi suferit martiriul la Axiopolis, iar mai târziu i-au fost așezate moaștele, pentru o vreme, în Durostorum. Din actul său martiric, aflăm multe lucruri interesante în legătură cu pătimirea sa. Era soldat în armata romană, tocmai în vremea persecuțiilor lui Dioclețian. Era pe atunci foarte răspândită sărbătoarea „saturnaliilor”, în cinstea zeului grec Cronos, numit de romani Saturn, zeul timpului. Cu acest prilej, se obișnuia să se aleagă un soldat, prin tragere la sorți, ca „rege al saturnaliilor”, care era îmbrăcat „într-o haină împărătească, după asemănarea lui Cronos însuși”, având dreptul ca, timp de 30 de zile, să-și permită orice fapte „nelegiuite și rușinoase”, precum și felurite „plăceri diavolești”. După încheierea acestor zile, în ziua propriu-zisă a sărbătorii, se sfârșea însă și viața lui, căci el urma să fie adus jertfă lui Cronos și ucis cu săbiile. S-a întâmplat ca să fie ales, prin tragere la sorți, în vederea sărbătoririi lui Cronos, tocmai soldatul creștin Dasius. „Aprins de râvnă sfântă”, după cum mărturisește actul său martiric, și-a dat seama că după acele zile de petreceri deșarte și trecătoare, „va fi aruncat în focul cel veșnic”, încât Dasius și-a zis: „Este mai bine pentru mine să sufăr puținele chinuri și munci, pentru numele Domnului

nostru Iisus Hristos, iar după moarte să moștenesc viața cea veșnică, împreună cu toți sfinții”. Drept aceea, în ziua rânduită pentru începutul sărbătorii, Dasius le-a spus celorlalți soldați că este creștin și că preferă să fie adus el însuși ca jertfă lui Hristos. Închis de îndată, a doua zi a fost adus în fața comandantului său militar Bassus, spre a fi judecat. Neînfricatul Dasius a respins cu tărie toate încercările aceluia de a-l face să cinstească chipurile împăraților de atunci. El declara, între altele: „Sunt creștin și nu slujesc împăratului pământesc, ci împăratului celui ceresc și primesc darul Lui, trăiesc din harul Lui și mă îmbogățesc din negrăita Lui iubire de oameni” sau: „Eu mărturisesc că sunt creștin și nu mă supun nimănui altuia decât unuia, curatului și veșnicului Dumnezeu, Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, cel în trei nume și fețe, dar de o singură ființă”. Văzând că toate încercările de a-l abate de pe drumul său rămân zadarnice, legatul Bassus l-a supus la multe chinuri și, în cele din urmă, a poruncit să i se taie capul. Săvârșirea lui din viață s-a petrecut în ziua de 20 noiembrie, anul 304.

Moaștele fericitului mucenic al lui Hristos au fost duse la Durostorum, iar în anul 579 la Ancona, în Italia, unde se păstrează până azi, în biserica Sfântul Cyriacus; pe sarcofagul său se găsește inscripția grecească: „Aici zace Sfântul martir Dasios, adus din Dorostol” (Durostorum).

Să ne rugăm sfinților din Axiopolis să ceară de la Hristos Domnul milă și pace pentru pământul binecuvântat al Dobrogei, cel stropit cu sângele lor de martiri.

Sfinții mucenici ZOTICOS, ATTALOS, KAMASIS și FILIPPOS din Noviodunum

În septembrie 1971 s-a făcut o descoperire de mare însemnătate, care pune și mai mult în lumină vechimea și vigoarea creștinismului daco-roman. Este vorba de o bazilică paleocreștină, având trei nave și o absidă semicirculară (altar), descoperită în comuna Niculițel din județul Tulcea, la vreo 10 km de vechea cetate romană Noviodunum. Valoarea acestei bazilici stă în cripta sa cu moaște de martiri (martirion), - de formă pătrată (3,70x3,40), construită din cărămidă cu mortar - așezată sub altar, în interiorul criptei s-a aflat o raclă din lemn, așezată pe pavimentul de piatră, în care erau moaștele a patru martiri, în interior, pe peretele din stânga intrării, a fost zgâriată în mortarul crud o inscripție în grecește: „Martirii lui Hristos”; iar pe peretele din dreapta apare din nou cuvântul „martiri”, precum și numele lor: Zotikos, Attalos, Kamasis și Filippos.

În anii următori, continuându-se cercetările arheologice, sub nivelul acestei cripte s-au mai descoperit resturi din trupurile altor martiri, ale căror nume nu se cunosc. Pe o lespede de calcar se află o inscripție, cu următorul cuprins: „Aici și acolo (se află) sângele martirilor”.

Arheologii și teologii care s-au ocupat cu aceste descoperiri de la Niculițel n-au putut stabili data și timpul pătimirii acestor șase martiri. Cei mai mulți socotesc că au fost martirizați în localitatea învecinată Noviodunum (azi orașul Isaccea), fie în cursul persecuției lui Dioclețian, prin anii 303-304, fie în timpul împăratului Liciniu, care a luat mai multe măsuri împotriva creștinilor, prin anii 319-324. Poate cei doi, necunoscuți, să fi pătimit și mai devreme. Martirologiul „siriatic” pomenește pe mucenicul Filippos în ziua de 4 iunie, iar Martirologiul numit „ieronimian” îi menționează pe toți, la aceeași dată, adăugând și alte nume: Quirinus, Iulia, Saturninus, Galdunus, Ninnita, Fortunio și alți 25, ale căror nume sunt notate. S-ar putea ca între ei să fi fost și cei doi martiri necunoscuți descoperiți la Niculițel. Numele primilor trei martiri sunt orientale, cel de Filippos este biblic, iar celelalte sunt latine, deci ar fi niște localnici daco-romani.

În a doua jumătate a secolului al IV-lea, pe locul în care au fost îngropați, s-a ridicat o bazilică, în scopul cinstirii lor în fiecare an. Probabil acest lăcaș de închinare paleocreștin - sau vreo mănăstire care se va fi ridicat mai târziu - a dat satului numele de Mănăstiriște, care este întâlnit în câteva izvoare medievale. Bazilica de la Niculițel prezintă o mare însemnătate pentru istoria Bisericii noastre, pentru că aici s-au păstrat singurele moaște de martiri din

perioada paleocreștină descoperite pe teritoriul României. Astăzi, moaștele lor sunt așezate, spre cinstire, în biserica mănăstirii Cocoș, situată în apropiere.

Să ne abatem și noi pașii spre acest lăcaș de rugăciune, ridicat pe la începutul veacului al XIX-lea de călugări transilvăneni și să cerem Sfinților Mucenici Zoticos, Attalos, Kamasis și Filippos să ne ocrotească cu rugăciunile lor înaintea lui Hristos Domnul, pentru care au Dătimit și ei „purtătorilor de chinuri, ca niște viteji cugetători, îndrăzneală având către Dumnezeu, nouă tuturor celor ce vă cinstim cu dragoste, cereți-ne iertare de greșale, izbăvindu-ne de patimi și de necazuri”.

Sfântul mucenic EMILIAN din Durostorum

După anul 313, când împăratul Constantin cel Mare a acordat libertate creștinismului în imperiul roman, a urmat o perioadă de pace pentru Biserica lui Hristos. Dar după aproape o jumătate de veac, a apărut o ultimă încercare de reînviere a păgânismului, pornită de împăratul Iulian Apostatul (361-363), numit așa tocmai pentru că se lepădase de credința creștină. El a pus în fruntea armatei numai ofițeri păgâni, iar la conducerea marilor unități administrative demnitarii păgâni, care aveau misiunea de a reintroduce și de a reface vechile temple, spre a le reda cultului, declarându-se el însuși ca „pontifex maximus”, adică mai marele preoțimii păgâne. Toate aceste încercări de refacere a păgânismului au dus la nemulțumiri și chiar la răzvrătiri fâțișe din partea creștinilor, încât s-a ajuns, în unele locuri, la noi persecuții împotriva lor. În cursul acestora și-au jertfit viața pentru Hristos și unii creștini din ținuturile dunărene, între ei se număra și tânărul Emilian din Durostorum (azi Silistra) pe Dunăre.

Din fericire, se cunoaște actul său martiric, păstrat în latinește și grecește, din care aflăm că era militar și că era fiul prefectului din Durostorum, Sabbatianus. Acest act descrie pe larg martiriul său. Se spune că, după ce împăratul a dat edictul prin care creștinismul era interzis în tot imperiul roman, a fost trimis în Durostorum un oarecare Capitolin, „vicarul Tracici”, om „plin de înșelăciune și cu mintea întunecată, doritor fiind încă și de vărsare de sânge și având mare râvnă pentru idoli”, ca să cerceteze dacă se mai aflau creștini. Ajungând la Durostorum, conducătorii cetății au jurat că toți locuitorii „se închină zeilor noștri și neîncetat le aduc jertfe cu toată cinstirea”. Bucuros de un asemenea răspuns, Capitolin a chemat la un ospăț pe toți dregătorii din cetate. Dar pe când petreceau ei, tânărul Emilian „privind împrejur și văzând timpul potrivit ca să câștige cununa vieții celei de sus, fiindcă se socotea creștin nu numai în fața lui Dumnezeu și a îngerilor, ci și a oamenilor și dorind ca lucrul acesta să fie arătat tuturor a intrat în templul păgân din cetate și cu un ciocan de fier a distrus statuile zeilor, adică idoli, a răsturnat altarele și jertfele puse pe ele, apoi a ieșit nevăzut de nimeni”.

Un slujitor al lui Capitolin văzând cele ce s-au întâmplat în templu, l-a înștiințat de îndată. Plin de mânie, a poruncit să fie găsit vinovatul. Atunci slujitorii lui au văzut trecând prin fața templului un țăran oarecare, pe care socotindu-l că este făptașul, l-au prins și l-au bătut. Dar Emilian, văzând că este chinuit un om nevinovat în locul lui, s-a predat singur acelor slujitori, mărturisind că el este vinovat pentru cele săvârșite în templu. Doi soldați l-au arestat de îndată, în ziua de 16 iulie 362, ducându-l înaintea lui Capitolin, care l-a supus unui interogatoriu. Fiind întrebat care îi este numele, el a răspuns: „Dacă mă întrebi de numele meu obișnuit, mă numesc Emilian; dacă, dimpotrivă, cauți numele meu cel desăvârșit, atunci socotește-mă a mă numi creștin”, întrebat de ce „a adus ocări nemuritorilor zei”, tânărul Emilian a răspuns cu mult curaj zicând: „Dumnezeu și sufletul meu mi-au poruncit să calc în picioare pe acești neînsuflețiți, ca să se arate tuturor că sunt pietre fără suflet, muți și surzi, în care nu se află nici un fel de grăire”. Plin de mânie, Capitolin a cerut să fie dezbrăcat și întins cu fața la pământ, poruncind apoi slujitorilor să-l „umple de răni adânci”. Pe când era bătut cu cruzime cu vine de bou, Capitolin l-a întrebat din nou cine l-a îndemnat la acea faptă, la care,

Sfinți daco-români și români

neînfricatul Emilian a răspuns cu aceeași hotărâre, că numai Dumnezeu și sufletul său l-au făcut să răstoarne și să calce în picioare „zeii cei spurcați” și să arunce „jertfele cele nelegiuite”, în fața unei asemenea înfruntări, Capitolin a poruncit să fie întors cu fața în sus și lovit cu aceeași neîndurare și pe piept.

După ce l-au bătut vreme îndelungată, mărturisind din nou că este „rob al lui Hristos”, Capitolin a poruncit să fie ars de viu, ca nu cumva curajul și statornicia lui în credință să fie urmată și de alții. Atunci slujitorii l-au scos afară din cetate, aproape de malul Dunării, unde se pregătise un rug pentru el. Emilian le-a cerut îngăduința să-l lase să se roage lui Dumnezeu. Iar după ce s-a rugat, a fost aruncat de slujitori în foc. Dar Dumnezeu a făcut o nouă minune, căci „focul cunoscând pe mucenicul lui Hristos nu l-a mistuit, ci l-a păzit întreg și neatins, iar pe slujitorii lui Capitolin, cei ce erau aproape, i-a cuprins flacăra și i-a ars de tot”. Văzând că a rămas nevătămat, fericitul Emilian „a mărit pe Dumnezeu, și întorcându-se spre răsărit, s-a însemnat cu semnul crucii și ridicându-și privirile către cer a zis: Doamne Iisuse Hristoase, primește sufletul meu! Și zicând acestea, a adormit în pace”. Era în anul Domnului 362, în ziua de 18 iulie.

Actul său martiric istorisește mai departe că femeia lui Capitolin, fiind în taină creștină, a fost rugată de ceilalți mărturisitori ai lui Hristos să ceară de la bărbatul ei trupul noului mucenic spre a fi îngropat după cuviință. Și astfel, uns cu miruri, trupul său a fost redat pământului din care a fost zidit, cu cântări duhovnicești și cu psalmi, undeva în apropierea orașului Durostorum, la locul numit Gedina. De atunci, mucenicul Emilian este prăznuit ca sfânt și trecut în sinaxar în ziua de 18 iulie, ziua pătimirii și mutării sale la Domnul.

„*Stea luminoasă ai arătat Bisericii Tale Hristoase, pe mucenicul Emilian și ostaș prea ales care luminează acum toată lumea cu lucrări de minuni tainice și gonește întunericul necredinței; de la acesta luminându-ne, cu dumnezeiască cuviință Te laudăm pe Tine, Iisuse atotputernice, Mântuitorul sufletelor noastre*” (stihira de la **Doamne strigat-am** din ziua de 18 iulie).

Sfinții mucenici NICKITA și SAVA și alți creștini martirizați de goți

Pe la mijlocul veacului al III-lea, pe pământul României de azi -locuit pe atunci de daco-romani, strămoșii noștri -, s-au așezat treptat triburi de goți, prima populație migratoare care a ajuns la noi. Mai târziu, prin secolul al IV-lea, goții s-au îndreptat spre apusul Europei. Unii dintre ei cunoscuseră învățătura creștină încă înaintea așezării lor printre daco-romani, pe când se găseau în teritoriile din nordul Mării Negre. Așezându-se printre daco-romani, poate că unii din ei vor fi lucrat pentru încreștinarea unor goți.

În secolul al IV-lea, goții de la noi aveau propriul lor episcop, pe Ulfila, un om învățat, care a făcut misiune printre ei peste 40 de ani. El a predicat în teritoriile nord-dunărene în limbile latină, greacă și gotică, a creat un alfabet pentru ei și a tradus aproape toată **Biblia** în limba gotică. Activitatea lui a fost tulburată, nu peste mult timp, de o prigoană dezlănțuită împotriva goților creștini de către conducătorul lor Aorich, în anul 348. De aceea, Ulfila a fost nevoit să se refugieze în sudul Dunării, în provincia romană Moesia Inferior, așezându-se, probabil, în cetatea Durostorum, în care și-a continuat lucrarea misionară până la moarte, prin anii 381-383.

O nouă persecuție împotriva creștinilor din nordul Dunării a dezlănțuit regele got Athanaric prin anii 370-372. Cu puțin înainte, împăratul Valens al Constantinopolului l-a biruit pe Athanaric într-o luptă. Drept răzbunare, a pornit această persecuție, socotind că goții și daco-romanii creștini ar fi avut legături cu împăratul Valens, care era creștin, în cursul persecuției au pățimit pentru Hristos mai mulți goți creștini. Numele unora din ei sunt cunoscute dintr-un fragment de calendar got, păstrat numai pentru zilele de 23 octombrie - 30 noiembrie, dar și din anumite acte martirice. Ar fi fost în număr de 26. Toți au îndurat martiriul din porunca unui conducător got cu numele Vingurich. Se spune că au fost arși de vii

într-o biserică, undeva la vărsarea râului Argeș în Dunăre. Rămășițele lor pământești au fost strânse de o creștină cu numele Gaatha, soția unui conducător got și fiica ei Dulcilla, care le-au dus, cu ajutorul creștinului Vellas, în orașul Cizic, în apropiere de Constantinopol, unde trăiau mai mulți goți creștini. Dulcilla a rămas acolo, iar Gaatha și Vellas, reîntorși între goții de la noi, au fost uciși cu pietre.

Sinaxarele pomenesc și de alți martiri din persecuția lui Athanaric. Așa a fost Sfântul Nichita. Iată ce aflăm despre el în „Sinaxarul Bisericii constantinopolitane”: „Acesta a trăit în timpul domniei lui Constantin cel Mare, fiind născut și crescut în țara barbarilor numiți goți, dincolo de fluviul Istru (Dunărea). El nu s-a însoțit cu barbarii, ci a stat în rândurile cuvioșilor, remarcându-se prin naștere și stare socială. El a fost luat de Athanaric, conducătorul poporului, din cauza credinței în Hristos, după ce a fost mult chinuit, și-a aflat moartea prin foc”. Era grec de neam și se crede că părinții sau bunicii lui erau originari din Asia Mică, luați în robie de goți și aduși în nordul Dunării. Mai târziu, moaștele lui Nichita au fost duse în provincia Cilicia, în sudul Asiei Mici și așezate într-o biserică din orașul Mopsuestia, într-o zi de 15 septembrie. De atunci, a fost trecut în sinaxare și i se face pomenirea în această zi. Pentru că a pătimit între goți, numele lui este trecut însă greșit în sinaxare, ca „Nichita gotul”.

Știri mult mai bogate avem despre un alt martir din persecuția lui Athanaric și anume despre Sfântul Sava. Pătimirea sa este descrisă în așa numita „Scrisoare a Bisericii lui Dumnezeu din Goția către Biserica lui Dumnezeu din Capadocia și către comunitățile de pretutindeni ale Bisericii universale”, care era, de fapt, actul său martiric. Din cuprinsul acestei scrisori reiese că Sava era grec de neam - deci tot un urmaș al grecilor din Asia Mică, luați în captivitate de goți. Iată cum era înfățișat chipul său moral: „Era drept în credință, cucernic, gata către toată ascultarea cea cu dreptate; blând, neiscusit în cuvânt, nu însă în cunoștință; apărător al adevărului față de toți, în mod pașnic, făcând să tacă pe idolatri, dar nu cu mândrie, ci purtându-se după cum se cuvine celor smeriți; liniștit și cumpănit la vorbă, foarte silitor spre orice lucru bun. Cânta psalmi în biserică, îngrijindu-se foarte mult de aceasta; nu se îngrijea de bani, nici de avere, decât numai de ceea ce avea trebuință; era cumpătat, înfrânat în toate, trăind în feciorie, retras, postea cu asprime, stăruia cu grijă în rugăciuni și cucerea pe toți printr-o purtare frumoasă; își împlinea datoriile și nu se îngrijea de cele nefolositoare; avea o credință cu totul curată, lucrătoare prin iubire, încât nu pregeta niciodată să vorbească cu îndrăzneală în Domnul...”.

Când cârmuitorii goți au pornit prigoana împotriva creștinilor, silindu-i să mănânce din cele jertfite idolilor, Sava a respins încercarea consătenilor săi păgâni de a-l scăpa oferindu-i spre mâncare cărnuri nejertfite, îndemnând și pe ceilalți creștini să facă la fel. Acest lucru a supărat pe păgâni, care l-au alungat din sat, neîngăduindu-i să se reîntoarcă decât după trecerea unui timp. Cu alt prilej, deși consătenii săi erau gata să jure în fața prigonitorilor că în satul lor nu era nici un creștin, Sava a mărturisit în fața tuturor că el se număra printre creștini. Apropiindu-se sărbătoarea Paștilor din anul 372, prigoana lui Athanaric împotriva creștinilor a pornit cu și mai multă cruzime. Din această pricină, unii dintre ei - preoți și credincioși - au fost siliți să se refugieze în dreapta Dunării, în „România”, adică într-una din provinciile romane, se pare în Sciția Mică, adică în Dobrogea de azi. Intre cei care au plecat se număra și preotul satului, Sansala. Sfântul Sava, după cum ne spune pomenita Scrisoare, s-a îndreptat „spre alt oraș”, al cărui nume nu-l știm, la preotul Gutica, spre a prăznui împreună Pastile. Pe drum, însă, „i s-a arătat un bărbat foarte mare și strălucitor la înfățișare”, care i-a poruncit să se întoarcă la preotul Sansala. Sava nu s-a supus poruncii, ci a mers mai departe. O zăpadă puternică, pornită dintr-o dată, i-a troienit drumul, încât n-a mai putut înainta, înțelegând că aceasta este voia lui Dumnezeu, s-a reîntors acasă. Aici l-a găsit și pe preotul Sansala, revenit între timp, pe ascuns, la păstoriții săi. Și astfel a prăznuit Pastile împreună cu el și cu ceilalți credincioși.

Dar în a treia noapte după luminatul praznic, a intrat în sat Atharid, fiul unui dregător, împreună cu „o ceată de tâlhari nelegiuți”. Au prins pe preot pe care l-au legat, iar pe Sava „smulgându-l dezbrăcat din pat l-au pus în lanțuri; pe preot l-au așezat într-un car, iar pe Sava,

Sfinți daco-români și români

gol cum se născuse, l-au dus prin văi cu păduri, cărora le dăduseră foc de curând, alungându-l și lovindu-l cu nuiiele și bice, purtându-se crud și fără milă împotriva robilor lui Dumnezeu...”.

Făcându-se ziuă, prigonitorii au văzut că pe trupul său nu mai era nici o rană. Atunci, în înverșunarea lor, “luând o osie de car și punând-o pe umerii lui, i-au lungit manile, întinzându-le până la capetele osiei; la fel, întinzându-i picioarele pe o altă osie, l-au legat. Apoi, aruncându-l și făcându-l să zacă pe spate, n-au încetat să-l chinuie aproape toată noaptea”. După ce au adormit chinuitorii, o femeie l-a dezlegat. Aflând de aceasta, Atharid „a poruncit să i se lege mâinile și să fie spânzurat de grinda casei”.

După puțină vreme, au venit din nou trimișii lui Atharid cu mâncăruri jertfite idolilor. Preotul Sansala și Sava nu numai că au respins îndemnul lor de a mânca, din cele jertfite, ci au rostit și cuvinte de ocară față de Atharid. În fața acestui răspuns, Atharid a poruncit ca Sava să fie înecat în râul Buzău (Museos). Deși unii din prigonitori voiau să-l scape în ascuns, el le-a cerut să împlinească cele ce li s-au poruncit, zicea el, „iată, în față stau în slavă cei ce au venit să mă primească”, adică îngerii. „Atunci - spune Scrisoarea - l-au coborât în apă, în timp ce el mulțumea și preamărea pe Dumnezeu...și aruncându-l și punându-i un lemn de gât, l-au împins în adânc”. Și astfel, s-a petrecut trecerea lui din această viață „prin lemn și apă”, la 12 aprilie 372, a cincea zi după Paști, fiind el în vârstă de 38 de ani. Ucigașii i-au scos trupul neînsuflețit din apă pe malul râului și au plecat, iar pe preotul Sansala l-au lăsat pradă chinurilor îndurate până atunci. Probabil el a fost cel care a purtat grijă înmormântării lui Sava.

La scurt timp după pătimirea lui, s-a răspândit vestea despre acest nou martir, ajungând până la Sfântul Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei din Capadocia (c. 330-379). Lucrul acesta nu este de mirare, dacă ne gândim la numeroșii greci capadocieni luați în robie de goți și aduși în ținuturile dunărene și care mai păstrau legăturile cu pământul lor de baștină. Așa se face că prin anii 373-374, Sfântul Vasile a rugat pe guvernatorul provinciei Sciția Mică, tot un capadocian și probabil rudă cu el, să-i trimită moaște de sfinți. Rugămintea i-a fost îndeplinită, trimițându-i chiar moaștele Sfântului Sava, însoțită de acea Scrisoare a Bisericii din Goția către cea din Capadocia, redactată în limba greacă. Se crede că alcătuitoarea acestei Scrisori era episcopul Vetranion de la Tomis (Constanța), care mai târziu avea să fie numărat și el între sfinți. Trimiterea moaștelor în Capadocia s-a făcut prin osârdia și purtarea de grijă a aceluiași sfințit ierarh, îndată după primirea lor, Sfântul Vasile a mulțumit, prin două scrisori, episcopului Vetranion, pentru acest „dar de preț și rod strălucit al credinței”, pentru moaștele martirului „înflorit de curând” printre goți.

Să ne rugăm și noi Sfântului Mucenic Sava de la Buzău să ceară prea milostivului nostru Dumnezeu pace și multă îndurare pentru poporul român dreptcredincios din țara în care el însuși a primit cununile muceniei, în urmă cu 16 veacuri.

Capitolul III

TEOLOGI DACO-ROMANI

Sfântul VETRANION, episcopul Tomisului

Actele martirice pomenesc câțiva episcopi la Tomis, Constanța de azi, încă de la sfârșitul secolului al III-lea și începutul celui următor, cum au fost Evangelicus, Efrem și Tit. Istoricul Eusebiu din Cezareea Palestinei scria că, la lucrările primului Sinod ecumenic de la Niceea, din anul 325, „nici schitanul riu lipsea din ceată”, adică episcopul din provincia Scitia Mică. Se crede că numele lui era Marcu. După el se mai cunoaște un alt episcop în cetatea Tomis abia în anul 369, anume Vetranion (sau Betranion, Bretanion). Știri despre el găsim în Istoria bisericească a lui Sozomen, care a trăit în veacul al V-lea. El scrie că în anul acela conducătorul Imperiului roman de Răsărit, Valens (364-378), se întorcea dintr-o campanie militară pe care o purtase împotriva goșilor aflați în nordul Dunării, încheiată cu pacea de la Noviodunum (azi Isaccea, în jud. Tulcea). În drumul său spre Constantinopol, capitala imperiului, s-a oprit în Tomis. Aici a intrat în catedrala în care slujea episcopul Vetranion. Fiind un aprig susținător al învățaturii greșite a preotului Arie, cel care tăgăduia dumnezeirea Fiului, împăratul a încercat să-l atragă și pe episcop la această erezie. Dar Vetranion n-a primit, ci dimpotrivă, printr-o cuvântare înflăcărată rostită în fața împăratului și a credincioșilor care erau prezenți la slujbă, a apărat dreapta credință, așa cum fusese ea stabilită la primul Sinod ecumenic, după care a părăsit biserica, ducându-se într-alta, împreună cu tot poporul, înfruntat în felul acesta de episcop, împăratul a poruncit să fie prins și trimis în exil. Dar la scurt timp, după cum istorisește același Sozomen, „i-a îngăduit să se întoarcă”, pentru că se temea de vreo răscoală din partea „sciților”, adică a daco-romanilor, „știind că sunt viteji, iar prin poziția locurilor, necesari imperiului roman, fiind așezați ca un zid de apărare în fața năvălirilor barbare”. Sozomen își încheia istorisirea arătând că Vetranion era „un bărbat destoinic și renumit prin virtutea vieții sale, după cum mărturisesc și sciții înșiși”. Aceeași caracterizare i-o făcea și istoricul Teodoret, episcop al Cirului (392-458), care scria despre el că „strălucea prin tot felul de virtuți”.

Întâmplarea descrisă de Sozomen aruncă o lumină puternică asupra episcopului Vetranion de la Tomis. Pe lângă virtuțile care îi împodobeau viața, reținem dragostea și respectul de care se bucura în fața credincioșilor săi, încât ei l-au urmat cu mult curaj, chiar dacă prin aceasta l-au înfruntat pe propriul lor împărat, înseamnă că el trebuia să fi fost de mai multă vreme în fruntea eparhiei, din moment ce exista o atât de strânsă legătură sufletească între el și păstoriți, pe care nici o putere omenească nu o putea desface.

Alte știri despre viața și activitatea episcopului Vetranion le desprindem din actul martiric al Sfântului Sava, cel înecat în Buzău la 12 aprilie 372. Cei mai mulți istorici socotesc că acea Scrisoare a Bisericii lui Dumnezeu din Goția către Biserica din Capadocia și către toate comunitățile Sfintei Biserici universale, din anul 374, care însoțea moaștele Sfântului Sava, a fost scrisă de însuși episcopul Vetranion. Înseamnă că tot episcopul tomitan s-a îngrijit și de trimiterea moaștelor în Capadocia. După primirea lor, Sfântul Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadociei, i-a mulțumit pentru ele, prin două scrisori. Din prima scrisoare de răspuns desprindem că însuși Vetranion era un capadocian, căci Sfântul Vasile îl socotea ca „un cetățean al patriei sale (Capadocia), care întocmai ca o creangă înflorită din rădăcină nobilă, a umplut cu roadele Duhului o țară îndepărtată” (Scitia Mică), în aceeași scrisoare, Vetranion era considerat ca o „mlădiță cu care patria mamă se poate mândri pe drept, întrucât a reușit în luptele pentru credință, arătându-se o bună moștenire a părinților”, în cea de a doua scrisoare, Sfântul Vasile mulțumea din nou lui Vetranion, care i-a

Sfinți daco-români și români

scris cu dragoste „dintr-o țară îndepărtată” și care i-a trimis moaștele unui martir „din țara barbară, de dincolo de Dunăre”, adică din stânga Dunării, cotropite pe atunci de „barbarii” goți.

Din păcate, nu mai cunoaștem alte laturi ale activității ierarhului nostru, care să pună și mai mult în lumină pregătirea lui teologică și toate darurile cu care era înzestrat de Dumnezeu. Nu se știe cât a mai păstorit turma duhovnicească din Tomis și Sciția Mică. În orice caz, în anul 381 activa aici un nou ierarh, Gherontie. Înseamnă că Vetranion trecuse între timp la cele veșnice. Pentru sfințenia vieții lui și mai ales pentru dârzenia cu care a apărat credința ortodoxă, episcopul Vetranion de la Tomis a fost trecut în rândul sfinților, pomenirea lui făcându-se în fiecare an la 25 ianuarie.

„Îndreptător credinței și chip blândeților, învățător înfrânații te-a arătat pe tine turmei tale, adevărul lucrurilor. Pentru aceasta ai câștigat cu smerenia cele înalte, cu sărăcia cele bogate, părinte ierarhe Vetranion. Roagă pe Hristos Dumnezeu să mântuiască sufletele noastre” (Troparul glasului 4 din slujba la un arhiereu).

Sfântul TEOTIM, episcopul Tomisului

Un alt episcop de Tomis trecut în rândul sfinților a fost Teotim I, care a trăit în a doua jumătate a veacului al IV-lea și la începutul celui următor. Știri despre el întâlnim în lucrările unor scriitori bisericești contemporani cu el. Așa de pildă, istoricul Sozomen îl numea „Teotim scitul”, ceea ce arată că el era un autohton daco-ro-man. Nu cunoaștem nici locul sau anul nașterii sale, ca și locul în care și-a agonisit învățătura, nici data la care a ajuns episcop în scaunul de la Tomis. Oricum, în anul 392 era pomenit de Fericitul Ieronim (t 420), în lucrarea sa **De viris illustribus** (Despre bărbații iluștri), prin cuvintele: „*Teotim, episcop de Tomis, în Sciția, a scos scurte tratate, informează de dialog, în stilul vechii elocințe; aud că mai scrie și alte lucrări*”. De vreme ce în anul 392 era trecut în rândul „bărbaților iluștri”, înseamnă că era destul de înaintat în vârstă, că desfășurase o frumoasă activitate misionară și scriitoricească și că se bucura de un nume bun în toată lumea creștină. A trăit în aceeași vreme cu marii Părinți ai Bisericii, Sfinții Vasile cel Mare, Grigorie de Nyssa, Grigorie de Na-zianz, Ioan Gură de Aur, Ambrozie din Milan și alții.

Istoricul bisericesc Sozomen îi face un portret moral de o mare sensibilitate și frumusețe literară, înfățișând totodată și activitatea lui misionară desfășurată printre hunii barbari. Iată ce scria el: „în această zi, 20 aprilie, se face pomenirea lui Teotim scitul, care conducea Biserica din Tomis și restul Scitici, bărbat cultivat în filocalie, pe care barbarii huni, care locuiau lângă Dunăre, copleșin-du-l cu laude și admirație pentru virtutea lui, îl numeau Dumnezeuul romanilor. Întrădevăr, ei (hunii) au fost puși la încercare cu fapte dumnezeiești din partea lui. Se spune că pe când călătorea el în țara de aici a barbarilor, aceștia (hunii) i-au ieșit în întâmpinare pe același drum. Cei din jurul său, plângându-se că vor pieri îndată, el a coborât de pe cal și a început să se roage. Iar barbarii nu l-au zărit nici pe el, nici pe însoțitorii săi și nici caii de pe care descălecaseră, ci au trecut pe alături. Deoarece aceștia năvăleau adeseori și făceau stricăciuni sciților, fiind sălbatici din firea lor, el i-a adus la blândețe, ospătându-i și făcându-le daruri. Din această cauză, un bărbat barbar, bănuind că el este bogat, a încercat să-l facă rob și pregătindu-i o funie cu laț, sprijinindu-se pe scut, cum obișnuia în lupta cu dușmanii, a ridicat mâna dreaptă, voind să arunce lațul, spre a-l trage la sine și către cei de un neam cu el. Dar odată cu această încercare, brațul ridicat i-a rămas nemișcat în aer, iar barbarul nu a fost eliberat de legăturile cele nevăzute, până ce n-au intervenit ceilalți barbari, iar Teotim s-a rugat lui Dumnezeu pentru el. Se spune că el și-a păstrat părul lung, după obiceiul pe care-l avea, când a început să se ocupe cu filosofia. A avut un trai modest, iar timpul cinei nu și l-a stabilit la aceeași oră, ci când îi era foame sau sete. Cred că era faptă de filosof să nu cedeze trebuințelor firii, după bunul plac, ci după nevoie.

Din această scurtă descriere, ne dăm seama nu numai de zelul misionar și de darul

facerii de minuni ale Sfântului Teotim, ci și de împrejurările vitrege în care își desfășura activitatea la Tomis. Cu toate acestea, el n-a încetat strădaniile misionare în rândul păstoriților săi daco-romani, dar și printre barbari. Probabil el a fost acela care a rugat pe Sfântul Ioan Gură de Aur, arhiepiscopul Constantinopolului, să trimită misionari pentru încreștinarea „sciților nomazi de la Istru” (Dunăre), prin care trebuie să înțelegem pe huni. Presupunem că rugămintea i-a fost îndeplinită și lucrarea de încreștinare a dat roade, căci la scurt timp Fericitul Ieronim scria că „hunii învață Psaltirea, iar frigurile Scitici se încălzesc la căldura credinței”. Probabil că această colaborare a dus la încheierea unei frumoase și sincere prietenii între ierarhul de la Tomis și strălucitul teolog și predicator care a fost Sfântul Ioan Gură de Aur.

Pe la începutul veacului al V-lea s-a iscat o dezbinare între teologi cu privire la ortodoxia operei scriitorului bisericesc Origen din Alexandria Egiptului, mort ca martir în anul 254. Teologi și episcopi de renume, ca Teofil al Alexandriei și Epifanie de Salamina, susțineau că opera lui Origen conține învățături eretice și, ca atare, ea trebuie condamnată. Epifanie a venit chiar în Constantinopol, încercând să convingă și pe Ioan Gură de Aur să semneze condamnarea lui Origen. Marele Părinte a avut însă o atitudine mai cumpănită, în toiul acestor discuții, Teotim era la Constantinopol. Într-un sinod care a avut loc în localitatea Stejar, lângă Calcedon, în anul 403, episcopul de Tomis l-a apărat cu căldură pe Sfântul Ioan Gură de Aur, învinuit că sprijină pe călugării „origeniști”. L-a înfruntat cu hotărâre și pe Epifanie din Salamina, spunându-i că nu vrea „să necinstească pe acela care a adormit de mult, atât de frumos - adică în credință și ca martir - și nu îndrăznesc să săvârșesc ceva nelegiuit, osândind lucruri pe care cei dinaintea noastră nu le-au înlăturat”, înseamnă că ierarhul tomitan îl aprecia pe Origen, cum au făcut și alți Sfinți Părinți și i se părea nepotrivită și necreștinească o condamnare a lui după moarte, mai ales că el își sfârșise viața ca martir. Din cuvintele hotărâte ale lui Teotim se desprinde că el se bucura de un mare prestigiu, între teologii vremii, din moment ce istoricul Socrate reproduce întocmai numai părerea lui cu privire la opera lui Origen. De altfel, acest istoric își încheia relatarea despre Teotim prin cuvintele: „Acesta este bărbatul foarte strălucit prin cucernicia și sfințenia vieții sale”.

Este regretabil că nu cunoaștem opera literară a lui Teotim. În afară de cele spuse de Fericitul Ieronim, aflăm scurte fragmente din opera sa scrisă în lucrarea Sfintele paralele a altui mare părinte bisericesc, Sfântul Ioan Damaschin (t 749). Acesta a reprodus câteva învățături morale date de Teotim: „Cel ce păcătuiește cu gândul, prin însăși iuțea gândului, săvârșește păcatul complet, pe când faptele trupului pot fi întrerupte de multe piedici”. „Lucrul grav nu este să suferi aspru, ci să suferi pe drept. A-ți aminti cu adevărat de Dumnezeu înseamnă a-ți aminti de viață, iar a-L uita înseamnă a muri”.

Tot de la Sfântul Teotim au rămas câteva gânduri în legătură cu liniștea sufletească a omului în drumul lui spre desăvârșire: „În mintea tulburată și plină de griji nu se află nici un gând frumos și nu se revărsa peste ea harul lui Dumnezeu. A ajunge la desăvârșirea sufletului, înseamnă a-l elibera de griji, căci datorită grijilor, se nimicește. De aceea se spune despre sufletul desăvârșit că este, într-adevăr, ca un crin în mijlocul spinilor. Căci crinul din Evanghelie înseamnă sufletul lipsit de griji, care „nici nu se ostenește, nici nu toarce și totuși s-a îmbrăcat mai frumos decât slava lui Solomon” (Matei 6, 28-29). Despre cei ce poartă grijă numai față de cele trupești, Scriptura zice: „Toată viața celui nelegiuit este plină de griji” (Iov 15, 20). Este într-adevăr, lucru neevlavios să porți grijă toată viața numai de cele trupești și să nu te îngrijești deloc de cele viitoare. De aceea zice Ieremia în Plângerile sale că „cei ce au fost crescuți în purpură sunt trântiți în gunoaie” (Plângeri 4, 5). Când stăruim, într-adevăr, în gânduri strălucitoare și înflăcărâte, atunci suntem îmbrăcați în purpură, dar când suntem atrași de cele trecătoare, atunci ne acoperim de gunoaie”.

Din aceste scurte fragmente ne putem da seama de ce gânduri înălțătoare era însuflețit și cu ce minte strălucită a fost înzestrat Teotim. Dar Dumnezeu i-a dăruit nu numai înțelepciune, ci și cumpătate, smerenie, credință, dragoste de fiii săi sufletești, virtuți care l-au făcut vrednic de aureola sfințeniei. De aceea, el a început a fi socotit ca sfânt în Biserica din

Scythia Minor curând după ce Dumnezeu l-a chemat la Sine. Mai târziu, a fost cinstit în toată Biserica creștină, în ziua de 20 aprilie, probabil ziua morții sale. Drept aceea, se cuvine să-l cinstim și noi credincioșii români de azi, atât „pentru sfințenia și minunile lui”, cât mai ales pentru că a odrăslit din rândul strămoșilor noștri daco-romani.

SFÂNTUL IOAN CASIAN

Străvechiul pământ al Dobrogei - Scythia Minor de altădată -evanghelizat de Andrei „cel întâi chemat”, a odrăslit nu numai atâția martiri care și-au jertfit viața pentru Hristos, ci și câțiva teologi de mare faimă, între aceștia îl pomenim cu cinste și pe Sfântul Părinte Ioan Casian, trăitor în veacurile IV și V.

Unul din cei ce i-au cercetat viața și nevoințele, preotul Ghenadie din Marsilia, care i-a fost fiu duhovnicesc, scria despre el că era „de neam scit”, deci un daco-roman, născut în provincia romană Sciția Mică. Aceasta era „patria lui”, la Pontul Euxin sau Marea Neagră, unde locuiau mai ales daco-romani, precum și greci, în 1912, învățatul arheolog Vasile Pârvan a descoperit în pădurea satului Șeremet (numit azi Casian, pe valea râului Casimcea), două inscripții care pomeneau de „hotarele Cassienilor”. înseamnă că învățatul călugăr purta numele locului natal. Născut pe la anul 360, într-o familie de oameni de frunte, a primit o educație aleasă într-una din renumitele cetăți grecești de pe țărmul apusean al Pontului Euxin, poate la Tomis; cunoștea bine cultura greacă și latină. Se pare că a intrat de tânăr într-o așezare monahală din regiune, unde a dobândit și o pregătire teologică.

În jurul anului 380, însoțit de sora sa și de un prieten cu numele Gherman, - pe care mai târziu îl va numi „sfânt” - pornește într-o lungă călătorie în Răsărit, pentru a cunoaște Locurile Sfinte, în care a trăit și a învățat Mântuitorul Iisus Hristos. Cei doi tineri daco-romani, Ioan și Gherman, s-au așezat într-o mănăstire lângă Betleem, nu departe de peștera în care s-a născut Mântuitorul. După cinci ani, deci prin 385, dorind să dobândească noi cunoștințe și a se întări în virtute, cei doi monahi se îndreaptă spre pustiurile Egiptului, acolo unde trăiseră marii „părinți ai pustiei”: Pavel din Teba, Antonie cel Mare, Pahomie cel Mare, alcătuitoarii primelor rânduieli de viață monahală, unde au rămas șapte ani. A urmat o scurtă reîntoarcere la Betleem, după care au mai stat câțiva ani în Egipt, în continuă căutare a izvoarelor desăvârșirii duhovnicești.

Siliți de anumite tulburări ivite printre călugări, în jurul anului 400 cei doi prieteni, Ioan și Gherman, vin la Constantinopol, unde păstorea atunci, ca arhiepiscop, marele dascăl și cuvântător, Sfântul Ioan Gură de Aur. Acesta l-a și hirotonit pe Ioan Casian întru diacon, fapt pentru care mărturisea mai târziu că i se socotește „ucenic”. Nici aici n-a avut parte de liniștea la care râvnea, pentru că în anul 404 marele său părinte duhovnicesc a fost arestat și trimis în exil în Armenia, unde a și murit (t 407). Întristat de cele întâmplare, în anul 405 Casian și Gherman au plecat la Roma, prezentând papei Inocențiu I rugămintea clerului și a credincioșilor din Constantinopol de a-l ajuta pe Sfântul Ioan Gură de Aur. Mijlocirea lor n-a avut însă nici o urmare, în această situație, cei doi daco-romani rămân un timp la Roma. După șederea lor aici, nu mai avem nici o știre despre Gherman. Probabil a murit aici, în fosta capitală a imperiului roman.

Ioan Casian a plecat apoi singur la Massilia, în sudul Galici (azi Marsilia), unde a fost hirotonit preot și a întemeiat două mănăstiri, una de călugări și alta de călugărițe, în jurul anului 415. Le-a dat aceleași rânduieli de viață pe care le cunoscuse el însuși la Betleem și în pustiurile Egiptului. Acolo a și murit, probabil în anul 435. Curând a fost cinstit ca sfânt, la început în Marsilia și în sudul Franței, la 23 iulie, în Biserica răsăriteană (ortodoxă) este prăznuit la 29 februarie, când este an bisect, iar în anii nebisecți slujba i se cântă în ziua de 28 februarie, la Pavcerniță.

Ca teolog, Sfântul Ioan Casian a combătut erezia nestoriană, precum și unele învățături greșite ale Fericitului Augustin, stabilind adevărurile Ortodoxiei. Opera sa teologică

este formată din trei lucrări. Prima se intitula **Despre așezămintele mănăstirești cu viață de obște și despre remediile (leacurile) celor opt păcate principale**, în 12 cărți. Era scrisă la rugămintea episcopului Castor de Apta lulia, în Gallia, care înființase o mănăstire în eparhia sa. În primele patru cărți, autorul prezintă regulile monahale propriu-zise, iar în ultimele opt învăța pe monah cum să lupte împotriva a opt păcate: lăcomia, desfrânarea, iubirea de arginți, mânia, tristețea, trândăvia, slava deșartă și mândria. Iată, de pildă, ce spunea el în cartea a patra, despre mânie: „Leacul desăvârșit al acestei boale este ca să credem că nu ne este îngăduit să ne stărnim mânia nici pentru pricini drepte, nici nedrepte. Căci duhul mâniei, întunecându-ne mintea, nu se va mai afla întru noi nici lumina care ne ajută să deosebim lucrurile, nici tăria statului drept, nici cârma dreptății. Dar nici templu al Duhului Sfânt nu ni se mai poate face sufletul, câtă vreme ne va stăpâni duhul mâniei, întunecându-ne mintea. Iar la urma tuturor, având în fiecare zi în față icoana morții, care nu știm când poate veni, să ne păzim pe noi înșine de mânie și să știm că n-avem nici un folos nici de neprihănire, nici de lepădarea de cele pământești, nici de posturi și privegheri, căci de vom fi stăpâniți de mânie și ură, vinovați vom fi judecați”.

A doua carte - și cea mai însemnată - purta titlul **Convorbiri cu părinții**, în 24 de cărți, în care se ocupa de menirea monahului și de lupta sa spre desăvârșire. Sunt prezentate aici întrebările pe care el însuși și mai ales Sfântul Gherman le-au pus celor mai vestiți monahi ai Egiptului - și răspunsurile acestora, deci un pateric.

Ultima lucrare era **Despre întruparea Domnului**, în șapte cărți, în care combătea pe ereticul Nestorie. El aducea mărturie din Sfânta Scriptură și din scrierile unor Sfinți Părinți că Hristos-Dumnezeu s-a născut din Sfânta Fecioară Maria, care trebuie să fie astfel socotită ca „Născătoare de Dumnezeu” sau „Maica Domnului”. Presupunem că unele copii după lucrările sale au ajuns și la ierarhii dacoromâni de la Tomis și la teologii din Sciția Mică. În veacurile mai apropiate de noi, călugări români cu învățătură i-au tradus opera în românește, numindu-l „Casian Râmleamil”, răspândind-o apoi prin diferite copii, spre a fi citită de cât mai mulți.

Deși a trăit departe de patria sa, Biserica Ortodoxă Română îl revendică pe Sfântul Ioan Casian, atât pentru originea sa daco-română, cât și pentru bogata sa moștenire culturală și spirituală, cu toate că aceasta aparține întregii Biserici creștine. De altfel, întreaga tradiție bisericească de pretutindeni îl cunoaște și sub numele de „Casian Romanul”.

Să-l cinstim mai ales noi, credincioșii români, și să-i aducem cântare de laudă zicând: *„Încuviințându-te, tu lui Dumnezeu te-ai dăruit și luminându-te cu feluri de bunătăți Casiene, ai strălucit ca soarele, luminând neîncetat inimile tuturor celor ce te cinstesc, cu lumina dumnezeieștilor tale învățături. Roagă-te lui Dumnezeu neîncetat pentru cei ce cu dragoste fierbinte te laudă”* (Sedelna de la Utrenie, 29 februarie).

Cuviosul GHERMAN din Dacia Pontică

Până în anii din urmă nu s-a scris nimic despre un vrednic fiu al Dobrogei noastre, despre Cuviosul Gherman daco-romanul, deși numele său era menționat adeseori în opera literară a prietenului său, Sfântul Ioan Casian. Abia în anul 1989, mitropolitul Antonie al Transilvaniei l-a scos din uitare și i-a făcut cunoscut chipul luminos de teolog și de călugăr înduhovnicit. Puține date despre viața și cultura acestui mare străromân se găsesc în cartea lui Ioan Casian intitulată **Convorbiri cu Părinții**. De aici aflăm că ei „se împrieteniseră încă de când erau copii de școală, apoi în oaste, precum și în viața călugărească”, înseamnă că și Gherman era tot un daco-roman din Scythia Minor - ca și Ioan Casian - că învățaseră într-o școală din regiune - probabil mănăstirească - și că și-au făcut împreună serviciul militar în armata romană. Iar în alt loc, Ioan Casian scria: „Amândoi eram nedespărțiți din vremea primelor lupte din oastea duhovnicească; am viețuit împreună atât printre cenobiți, cât și în pustie și fiecare - pentru a ne arăta prietenia strânsă unul față de altul și scopul comun - aveam obiceiul să zicem că nu eram decât o minte și un suflet în două trupuri”. Din alte relatări ale

lui Casian, se desprinde că era mai în vârstă decât el, deci se născuse prin anul 355.

În jurul anului 380 cei doi prieteni - și cu sora lui Ioan Casian -au plecat într-o călătorie în Orient, în dorința de a cunoaște Locurile Sfinte în care a trăit și a propovăduit Mântuitorul Iisus Hristos. S-au așezat, pentru început, într-o mănăstire de lângă Betleem, în apropierea locului în care s-a născut Iisus, iar după cinci ani, cei doi prieteni s-au îndreptat spre pustiurile Egiptului, unde trăiau mulți monahi cu viață aleasă, pentru a primi de la ei cuvinte de învățătură și a le urma nevoințele duhovnicești. Au rămas acolo ani îndelungați - doar cu o scurtă întoarcere în Betleem - căutând mereu modele de viață și mari Părinți ai pustiei.

Sfântul Ioan prezintă cu multă nostalgie viața lor în îndepărtatele pustii ale Egiptului, fiind „aprinși de dorul de fiecare zi al inimii, să ne întoarcem în provincia noastră și să ne revedem părinții. Ceea ce ne reaprindea mereu dorul era amintirea credinței și a evlaviei lor...”. Mai departe scria de „moșia străbună a strămoșilor noștri”, de frumusețea peisajului Scythiei Minor, de „dorul de patrie”.

În aceeași lucrare a lui Ioan Casian sunt redată mai multe convorbiri ale lor cu mari Părinți ai pustiei, ca Moise, Avraam, Isaac, Serenus. Dar în aceste Convorbiri, cel care punea întrebările era Gherman; deci el conducea discuțiile, ca un adevărat „dascăl”, câtă vreme Casian se prezenta mai mult ca „ucenic”. Valoarea Convorbirilor scrise de Ioan Casian se datorează - în mare măsură - tocmai măiestriei cu care punea Gherman întrebările. El apare astfel ca un adevărat coautor. Erau întrebări sau teme de teologie adâncă, mai ales de spiritualitate, dar și de filosofie și psihologie. Amândoi erau interesați să cunoască părerile Părinților pustiei despre lupta cu păcatul, prin post și alte mijloace, despre desăvârșire, despre rugăciune, despre unirea credinciosului cu Dumnezeu și altele. Cercetând întrebările lui Gherman, mitropolitul Antonie a ajuns la constatarea că acești doi daco-romani au fost primii isihăști de la noi, mai ales datorită rugăciunii neîncetate pe care au practicat-o în chiliile lor. „Toate aceste lucruri - scria Mitropolitul Antonie - sunt de mare importanță, pentru că fixează profilul cultural și spiritual al lui Gherman, atât în conștiința lui Ioan Casian, cât și a epocii, precum și a urmașilor”.

În jurul anului 400 cei doi prieteni au venit la Constantinopol, capitala Imperiului roman de Răsărit, unde păstora Sfântul Ioan Gură de Aur. Acesta l-a hirotonit pe Gherman preot, iar pe Casian diacon. Au rămas în preajma marelui Părinte al Bisericii până la primul său exil, în anul 404. În anul următor, au plecat la Roma, pentru ca să ceară sprijinul papei. Misiunea lor în capitala Imperiului roman de Apus este prezentată de istoricul bisericesc Sozomen (sec. V), care scria că ei, fiind cei mai devotați prieteni ai Sfântului Ioan, au dus la Roma o scrisoare a clerului și a credincioșilor din Constantinopol, către papa Inocențiu I, prin care-i cereau sprijinul în vederea readucerii lui din exil. De la Roma, știrile despre Gherman încetează. Probabil a murit aici, după anul 405. Înainte de anul 415, Ioan Casian a plecat la Marsilia, în sudul Galiei, unde a întemeiat două mănăstiri - una de călugări și alta de călugărițe -, cărora le-a dat rânduielele de viață ale călugărilor din pustiurile Egiptului. Acolo a trăit, singur, până în jurul anului 435. Și tot acolo și-a scris lucrările sale teologice, între care și **Convorbirile cu Părinții pustiei**.

În aceste Convorbiri, Gherman este prezentat ca „sfânt”, ceea ce arată că Ioan Casian i-a păstrat aceeași admirație și prețuire chiar și după moarte. Fără îndoială că și alți contemporani care l-au cunoscut pe Gherman, l-au socotit tot ca un „sfânt”, atât pentru cultura lui, cât mai ales, pentru sfințenia vieții sale. Din aceste motive, în 1992 Sfântul Sinod a hotărât ca daco-romanul Gherman să fie trecut în sinaxarul sfinților români, alături de Sfântul Ioan Casian și de Cuviosul Dionisie Smeritul sau Exiguul. Sunt trei călugări cărturari care au făcut cinste neamului nostru și care au adus un aport de seamă la formarea teologiei patristice și a spiritualității răsăritene.

„Făcându-vă călugări, v-ați dăruit lui Dumnezeu, și luminând cu faptele voastre cele bune, cuvioșilor Casian și Gherman, ca soarele ați strălucit cu lumina învățăturilor voastre

celor dumnezeiești luminând inimile celor care pururea vă cinstesc. Pentru aceasta, cu deadinsul mgați-vă lui Hristos Dumnezeu pentru cei ce vă laudă pe voi cu dragoste fierbinte". (Condacul glas 4 la Utrenia din 29 februarie).

Sfântul NICETA de Remesiana

Poporul român și limba română s-au format pe o întinsă arie geografică, cuprinzând nu numai teritoriile din nordul Dunării, adică Dacia de altădată, ci și teritorii din sudul marelui fluviu, din Bulgaria și Iugoslavia de astăzi, în tot acest întins teritoriu, stăpânit pe atunci de Imperiul roman, învățătura creștină a fost cunoscută încă din „veacul apostolic”, continuând apoi cu veacurile următoare. Pe la începutul secolului al IV-lea, în provinciile romane din sudul Dunării existau vreo 40 de scaune episcopale, cu ierarhi de seamă, dintre care unii au luat parte și la lucrările primelor Sinoade ecumenice, ori au scris lucrări de teologie, prin care apărau dreapta credință în fața unor învățături greșite.

În provincia Dacia Mediterranea, de pildă, era un scaun episcopal în orașul Remesiana, pe locul căruia se află azi satul sârbesc Bela Pelanka, la vreo 30 de km de orașul Niș (fostul Naisus roman), către granița cu Bulgaria. Această eparhie a fost păstorită cu vrednicie de un mare teolog și ierarh cu viață sfântă, cu numele Niceta. Se cunosc anumite fapte din viața și lucrarea sa duhovnicească din două poeme pe care i le-a închinat un prieten de al său, Sfântul Paulin din Nola, oraș în Italia, în apropiere de Napoli. Sfântul Niceta i-a făcut două vizite, în anii 398 și 402, când a avut prilejul să-i înfățișeze felurite lucruri din eparhia pe care o cârmuia. Impresionat de cunoștințele teologice și de viața duhovnicească a lui Niceta, la plecare, Sfântul Paulin i-a dedicat, de fiecare dată, câte un poem de o mare frumusețe literară.

Din primul poem, aflăm că Sfântul Niceta își desfășura activitatea în îndepărtata Dacie, unde „barbarii învață prin tine să cânte pe Hristos cu inimă romană și să trăiască puri în pace senină”. Din aceste cuvinte, desprindem că Niceta predica în limba latină, săvârșind și o lucrare de „romanizare” printre numeroasele triburi „barbare” aflate acolo. Sfântul Paulin menționa și popoarele care puteau să-l numească pe Niceta „părinte”, scriind: „Pe tine te numește părinte întreaga regiune a Borei, la predicile tale scitul se îmblânzește și cel învrăjbit cu sine părăsește pornirile sălbatice, fiindu-i tu învățător. Aleargă la tine geții și amândouă felurile de daci: cei ce cultivă pământul în interior și cei ce poartă căciuli de oaie și cresc turme bogate de vite pe malurile mănoase”. Așadar sunt pomeniți sciții, geții și dacii, iar în alte versuri, bessii, toți locuind în aceleași părți ale Remesianeii. Pe toți aceștia, Niceta îi aducea la Hristos, scoțându-i din starea de înapoiere culturală și spirituală în care se găseau. Din aceeași vreme, se desprinde că Remesiana era pământul natal al lui Niceta, deci el era un daco-roman din provincia Dacia Mediterranea.

Pe lângă predica vorbită, Sfântul Niceta a lăsat și câteva lucrări scrise, toate în limba latină. Cea mai de seamă este **Catehismul** (Cărticele de învățătură), scris pentru cei care se pregăteau să vină la Taina Sfântului Botez. A mai scris și alte câteva lucrări dogmatice: **Despre diferitele numiri ale Domnului nostru Iisus Hristos**, **Despre Simbolul credinței**, pe care-l explică pe înțelesul tuturor, **Despre puterea Duhului Sfânt**, **Despre jertfa mielului pascal** și altele. Șirul acestora se întregeste cu două lucrări cu caracter liturgic: **Despre privegherea robilor lui Dumnezeu** și **Despre folosul cântării de psalmi**, în prima, Sfântul Niceta arăta rostul privegherii de vineri și sâmbătă seara, introdusă nu de mult ca slujbă bisericească, cu imne de laudă și citiri biblice. Arătând folosul duhovnicesc al privegherii, el scria: „Cine priveghează cu ochii să privegheze și cu inima. Cine se roagă cu duhul să se roage și cu mintea, ce se spune cu gura să fie ținut și cu inima”. De la aceste privegheri se păstrează până azi, la poporul român, „privegherile” pe care le fac credincioșii noștri, mai ales la mănăstiri, în noaptea premergătoare unei sărbători mari, ca și „privegherea” pentru cei răposați, în cea de-a doua lucrare, Niceta răspundea celor care respingeau cântarea psalmilor,

Sfinți daco-români și români

arătând că, de fapt, prin ei erau cântate „tainele lui Hristos”, fapt pentru care el stăruia ca ei să fie cântați și pe mai departe la sfintele slujbe. El dădea și anumite îndrumări cu privire la ținuta creștinului, scriind: „Când se cântă, toți să cânte; la rugăciune, toți să se roage; când se citește, să se facă liniște, ca toți să audă la fel ceea ce citește lectorul, iar nu unii rugându-se cu voce tare, să facă zgomot. Dacă sosești mai târziu, în timp ce se citește, adoră numai pe Domnul, închină-te și ascultă cu atenție”. Este de presupus că Sfântul Niceta a folosit cântarea psalmilor în lucrarea sa misionară.

A mai scris și imnul **Pe Tine, Dumnezeule, Te lăudăm**, imn de preamărire, scris cu scopul de-a întări pe creștinii de atunci în credința cea adevărată. Presupunem că a fost cunoscut și învățat cu ușurință și de strămoșii noștri.

Așadar, prin toată propovăduirea orală și scrisă a Sfântului Niceta, el a luptat pentru păstrarea dreptei credințe, potrivit hotărârilor luate de primele două Sinoade ecumenice, apărând-o de învățăturile greșite și de superstițiile care circulau pe atunci. Cele două călătorii în Italia, prietenia sa cu Sfântul Paulin de Nola, activitatea sa misionară, precum și sfințenia vieții lui îl arată ca pe un ierarh de seamă aparținător creștinismului daco-roman. A trecut la cele veșnice după anul 414, când era pomenit pentru ultima oară într-o scrisoare a lui Inocențiu I, episcopul Romei. Nu se știe când a fost trecut în rândul sfinților. Martirologiile romane îl sărbătoresc pe daco-romanul Niceta la 7 ianuarie, în aceeași zi cu prietenul său Paulin de Nola.

„Propovăduitor și apărător al dreptei credințe la multe neamuri te-ai arătat, Sfinte Ierarhe Niceta și cu smerenie ai câștigat pe cele înalte, bine chivernisind darul. Pentru aceasta, Părintele nostru, roagă pe Hristos Dumnezeu să ne ocrotească de tot râul și să ne mântuiască”.

Capitolul IV

CUVIOȘI DIN MĂNĂSTIRILE ROMÂNEȘTI

Sfântul Ierarh GHELASIE de la Râmeț

Până în anul 1978 se știau puține lucruri despre acest sfânt trăitor pe pământ românesc, în străvechea mănăstire de la Râmeț (jud. Alba), situată pe valea Geoagiului, într-o poziție geografică de un farmec cu totul aparte. Biserica veche a mănăstirii -lucrată din piatră și împodobită cu frumoase fresce - datează din veacul al XIV-lea. Prin anul 1762, din ordinul generalului austriac Bukow - trimisul împărătesei Maria Tereza - zeci de mănăstiri și schituri românești din Transilvania au fost arse, distruse cu tunurile sau prefăcute în biserici parohiale, între acestea se numără și Râmețul. A fost refăcută, dar în 1785 a fost distrusă din nou. Așa se face că mănăstirea Râmeț a fost închisă și a rămas aproape pustie. Din când în când mai slujeau aici preoți din satele învecinate. Abia după realizarea unității noastre de stat, deci după 1918, s-au reluat tradițiile vieții călugărești.

Viețuitorii acestui sfânt lăcaș de închinare au aflat de la înaintașii lor că aici, la Râmeț, a trăit, cu veacuri în urmă, un monah cu viață îmbunătățită, cu numele Ghelasie, pe care credincioșii din partea locului - cunoscuți sub numele de mocani - l-au cinstit ca sfânt, din neam în neam, până în zilele noastre. Se relatează și azi unele din minunile săvârșite de acest Ghelasie încă pe când era în viață. Călugării de aici - iar din 1955 încoace maicile -, păstrează cu aleasă venerație capul acestui „sfânt” canonizat de evlavia populară, știind că el are darul vindecării de boli și neputințe în popor. Iată cum a fost descoperit acest craniu. Prin anul 1925, în timpul unor mari inundații, apele au scos la suprafață un craniu galben, frumos și cu mireasmă plăcută, care a ocolit biserica de trei ori pe apă, după care s-a oprit pe îcreastra altarului. Tot atunci au fost găsite alte două cranii. Preotul dintr-un sat învecinat, care slujea și la biserica mănăstirii, le-a îngropat în partea dreaptă a bisericii.

În preajma izbucnirii celui de-al doilea război mondial, s-a așezat la Râmeț un călugăr venit de la Muntele Athos (originar, însă, din partea locului), cu gândul de a reface această străveche așezare monahală, adunând în jurul său mai mulți ucenici și începând felurite lucrări de reparații. Dar apele vijelioase venite de la munte sau ieșite din pământ au dezgropat din nou cele trei cranii, despre care nimeni nu știa ale cui sunt.

S-a descoperit curând prin minune dumnezeiască al cui era unul din ele, printr-o femeie, cu numele Maria, din Negrești-Oaș. Venind această femeie la mănăstirea Râmeț, i-a spus starețului că a văzut în vis un porumbel, care a îndrumat-o la Râmeț (de care nici nu auzise până atunci și nu știa unde se află), ca acolo să se atingă de craniul găsit cu ani în urmă, căci acela era al „Sfântului” Ghelasie și se va vindeca, într-adevăr, săvârșindu-i-se slujba maslului și atin-gându-se de craniu, femeia s-a vindecat. Aceste fapte le mărturisea ea însăși - venind mereu la mănăstire - până în anii din urmă, când a trecut la cele veșnice. Iată cum s-a descoperit în chip minunat al cui era acest craniu, care de-acum înainte este socotit ca o parte din „moaștele” acestui „sfânt” Ghelasie.

O altă minune s-a săvârșit cu o femeie cu numele Elisabeta, dintr-un sat din Banat (Albina, jud. Timiș), care venind la mănăstire și dându-i-se spre sărutare moaștele Sfântului Ghelasie, s-a îndoit în sufletul ei de puterea acestora. Și îndată i s-a umplut mâna dreaptă de un miros greu și nu mai putea nici să o miște pentru a se închina. Mărturisindu-și păcatul, a stat trei zile și trei nopți în genunchi, în rugăciuni neîncetate, rugând pe Dumnezeu să o ierte. Rugăciunile ei și ale starețului i-au redat sănătatea și au înlăturat acel miros greu. Și această femeie venea apoi mereu la mănăstire, rugându-se la moaștele sfântului și făcând tuturor cunoscută minunea care s-a săvârșit cu ea însăși.

Tot în chip minunat s-a vindecat și un sectar din satul Cacova (jud. Alba), care, fiind paralizat, a fost adus la mănăstire, într-un car cu boi. Rugăciunile lui și ale călugărilor i-au redat sănătatea, încât a plecat la casa lui singur. S-a reîntors, cu toată familia lui, la dreapta credință.

Cele transmise prin tradiție, ca și aceste vindecări minunate, au fost întregite de cercetările făcute la Râmeț de un grup de specialiști, în decembrie 1978. Cu acest prilej, s-a descoperit, în biserica mănăstirii, o inscripție de mare însemnătate pentru întreaga noastră istorie națională și bisericească. Este vorba de o inscripție, redată în limba slavonă, pe un al doilea strat de zugrăveală, care consemna numele „arhiepiscopului” Ghelasie, al zugravului Mihul de la Crișul Alb și data de 2 iulie 1377. Din această inscripție se desprinde constatarea că biserica era zidită cu mult înainte de anul 1377 - de vreme ce suntem în fața unui al doilea strat de pictură-, că pictura din anul respectiv a fost realizată de un autohton cu numele specific românesc de Mihul, de loc din Crișul Alb și că tot atunci, în fruntea Bisericii ortodoxe din Transilvania se găsea arhiepiscopul Ghelasie, primul ierarh ortodox cunoscut cu numele în această „țară” românească.

Acest arhiepiscop nu putea fi altul decât călugărul Ghelasie, pe care poporul l-a cinstit ca „sfânt”, poate încă din timpul vieții. El va fi fost egumen al obștei de la Râmeț, fiind ridicat apoi la stepena arhieriei. Își va fi continuat viața tot la Râmeț, departe de zgomotul lumii și după ce i s-a încredințat conducerea vieții duhovnicești a tuturor românilor transilvăneni. De altfel, nici n-ar fi putut sta în alt loc, căci numai cu câțiva ani înainte, în 1366, din ordinul regelui Ludovic cel Mare al Ungariei, credința ortodoxă a românilor transilvăneni era scoasă în afara legii. Aici, la Râmeț, va fi strâns tineri la învățătură, pe care-i hirotonea apoi preoți pentru satele românești ale Transilvaniei, va fi rostit cuvinte de învățătură către obștea dreptcredincioșilor creștini veniți la mănăstire - ca și astăzi - din mari depărtări, în zile de duminici și sărbători, dar mai ales de ziua hramului acelu sfânt așezământ, la SântăMaria mare.

Atât știm acum despre Sfântul Ierarh Ghelasie. Nădăjduim că noi cercetări istorice, arheologice și epigrafice vor aduce cu timpul și alte date cu privire la viața și lucrarea lui duhovnicească și culturală în mijlocul credincioșilor transilvăneni pe care i-a păstorit.

Ținând seama de viața sa aleasă, de minunile săvârșite de „moaștele” sale, ca și cinstirea de care se bucură din partea credincioșilor din Ardeal, la 20 iunie 1992, Sfântul Sinod al Bisericii noastre a hotărât să se procedeze la „canonizarea” oficială a acestui sfânt autohton și trecerea numelui său în calendarul ortodox. Canonizarea solemnă s-a făcut la Râmeț la 29 iunie același an. Pomenirea lui se va face la 30 iunie.

Să ne rugăm acestui sfânt odrăslit din neamul nostru, zicând: „ *Către tine, Sfinte Ierarhe Ghelasie, înălțându-ne gândurile, cu umilință și cu căldură te rugăm: caută din înălțimea plină de slavă a cerului și te milostivește de suferințele, durerile, patimile, necazurile, amărăciunile și strâmtorările noastre. Și roagă pe Stăpânul și Dumnezeu nostru cel ceresc, să ne ierte păcatele pe care, cu știință și cu neștiință, le săvârșim neîncetat, ca și pentru puțina noastră dragoste față de El și față de aproapele nostru, rugându-L să fie pururea milostiv și iertător și să îndepărteze de la noi toată suferința și durerea. Fii povățuitorul și îndrumătorul nostru pe cărările cele necunoscute ale vieții, pentru ca, urmând pilda credinței și a dragostei tale față de Hristos, să ne învrednicim de darurile Sale și trecând din această viață, să ne bucurăm împreună cu tine și cu toți cei bineplăcuți din veac ai Domnului, de împărăția cea nesfârșită a cerurilor, ca acolo, înconjurați de cetele îngerilor, să aducem mărire, cinste și închinăciune lui Dumnezeu Celui în Treime slăvit, în vecii vecilor, Amin”.*

Sfântul NICODIM de la Tismana

Viața monahală la români începe încă din primele veacuri creștine, în alte pagini ale acestei cărți, am înfățișat strădaniile duhovnicești ale cuvioșilor monahi daco-romani Ioan Casian și Cuviosul Gherman, care s-au născut și s-au călugărit în fosta provincie Sciția Mică în secolul IV. Mulți arheologi și teologi socotesc că la Basarabi (Murfatlar), lângă Constanța, ar fi fost o așezare sihăstrească, ale cărei începuturi le așează în aceeași perioadă. În jurul anului 1000 se ridicase o mănăstire de rit răsăritean în cetatea Morisena de pe Mureș (azi Cenad, jud. Timiș), în părțile Sălajului, Buzăului și Argeșului s-au descoperit urmele unor străvechi așezări monahale, cu bisericuțe și chilii săpate în stâncă. Multe numiri de localități de pe întreg cuprinsul țării (Călugăreni, Valea Călugărească, Poiana Călugăriței, Chilia, Chilii, Mănăstirea, Mănăstioara, Schitu și altele), arată că acolo existau așezări călugărești, de multe ori dinainte de întemeierea statelor medievale românești.

În veacul al XIV-lea a apărut în Biserica Ortodoxă - îndeosebi la Muntele Athos, în Grecia de azi - o mișcare de renaștere teologi-că-spirituală, numită *isihasm* (de la cuvântul grecesc *isihia* = liniște), care cerea retragerea totală a călugărului de lume, meditație în tăcere și rostirea neîncetată a „rugăciunii lui Iisus” sau „a inimii”: „**Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul**”. Cei mai de seamă reprezentanți ai acestei mișcări au fost Grigorie Palama, Nicolae Cabasila și Simeon, toți trei arhiepiscopi ai Tesalonicului, Grigorie Sinaitul și alții.

De la Muntele Athos, spiritualitatea isihastă s-a răspândit și în mănăstirile din Bulgaria, Serbia, Rusia și țările românești. Unul din reprezentanții de frunte ai isihasmului pe pământul românesc a fost Sfântul Nicodim de la Tismana.

Cine a fost acesta? Știrile care le avem în legătură cu originea, copilăria, tinerețea și întreaga viață a lui Nicodim până la venirea lui

În Țara Românească sunt foarte sărace. Mulți istorici l-au socotit ca fiind grec de neam, sau grec după tată și sârb după mamă, chiar înrudit cu cneazul Lazăr al Serbiei. Alții, între care și marele cărturar Nicolae Iorga, susțin că se trăgea dintr-o familie de macedoromâni din jurul orașului Prilep, din Macedonia. Așa se explică de ce a venit în părțile noastre și s-a arătat atât de mult legat sufletește de poporul român. Cunoscând câțiva călugări de la Muntele Athos, a plecat cu ei în ascuns, renunțând la toate bogățiile și măririle care l-ar fi așteptat în țara lui. S-a oprit la mănăstirea Hilandar, unde egumenul l-a primit ca „frate”. Noul ucenic al Athosului învață aici temeinic limbile greacă și slavonă, dar culege și multe învățături din scrierile Sfinților Părinți și ale scriitorilor bisericești. Credința lui jertfel-nică, dragostea lui față de toți, râvna spre cele bune și folositoare, smerenia, posturile și rugăciunea neîncetată, l-au făcut cunoscut tuturor, încât la vremea cuvenită, după trei ani de ucenicie, a primit îngerescul chip al călugăriei, primind numele Nicodim. A fost hirotonit ierodiacon, iar la scurt timp preot-ieromonah. Prețuit de toți, după trecerea la cele veșnice a egumenului, soborul mănăstirii l-a ales în fruntea obștii călugărești de la Hilandar. S-a dovedit și în această slujire un neîntrecut gospodar și bun îndrumător al călugărilor, ostenind zi și noapte alături de ei, în posturi și rugăciuni, în copierea de manuscrise și alte îndeletniciri potrivite cinului călugăresc.

Dorind însă o viață mai liniștită, cuviosul Nicodim a plecat în ascuns de la Muntele Athos și a venit în regiunea Cladova, la locul numit Șaina, în apropiere de Dunăre (în fața orașului Drobeta, Turnu Severin de azi), împreună cu ucenicii care s-au strâns în jurul lui, a ridicat acolo o bisericuță cu hramul Sfânta Treime. Tradiția populară sârbească îi atribuie și întemeierea mănăstirilor Vratna și Manastirița, în regiunea Craina. Dar la scurt timp, această regiune a fost ocupată, pentru câțiva ani, de regele Ungariei Ludovic cel Mare, începându-se de îndată și o puternică lucrare de răspândire a catolicismului, dusă de călugări franciscani, în aceste împrejurări, cuviosul Nicodim a trecut în ținuturile învecinate din nordul Dunării, pe pământ românesc. Aici a ridicat o altă mănăstire, la Vodița, probabil pe locul unei așezări

sihăstrești mai vechi, ca un centru de apărare ortodoxă la frontiera cu statul maghiar catolic. Cea mai veche mențiune despre prezența lui Nicodim în Țara Românească se face într-un hrisov al domnitorului Vladislav (Vlaicu) Vodă din anul 1372, prin care oferea o seamă de danii mănăstirii Vodița, zidită și zugrăvită din îndemnul lui Nicodim, „cu munca sa și a fraților” și cu cheltuiala domnitorului. Prin acest hrisov, mănăstirea era înzestrată cu mai multe sate, vesminte și vase liturgice, scutită de anumite dări către domnie.

Se rânduia apoi ca mănăstirea să devină o „samovlastie”, adică o ctitorie de sine stătătoare, scoasă de sub orice putere din afară, fiind condusă numai prin propriul ei sobor, rânduială folosită la Athos, pe care cuviosul Nicodim a adus-o și în Țara Românească, în timpul șederii la Vodița, Nicodim a făcut parte dintr-o solie trimisă la Constantinopol pentru a mijloci o împăcare între Biserica Ortodoxă Sârbă și Patriarhia ecumenică, între care existau anumite neînțelegeri. Patriarhul Pilotei a acordat atunci cuviosului Nicodim rangul de arhimandrit, cu dreptul de a sfinți biserici, precum și părțile din moaștele Sfinților Ignatie Teoforul, Ioan Gură de Aur și ale mucenicului Teofil, care se păstrează până azi, ca odoare de mare preț, la mănăstirea Tismana.

Cuviosul Nicodim nu a putut rămâne prea mult în liniștea mănăstirii Vodița. Încă înainte de anul 1376, ținutul Severinului, în care era situată și mănăstirea, a fost ocupat de regatul maghiar, în aceste împrejurări, a pornit în căutarea unui loc mai potrivit pentru a ridica un nou așezământ de viață călugărească. Acest loc a fost găsit în părțile de nord ale Olteniei, pe valea râului Tismana, la poalele munților. Se pare că, datorită felului în care și-a îndeplinit misiunea încredințată la Constantinopol, s-a bucurat acum și de anumite ajutoare materiale din partea cneazului Lazăr al Serbiei. Lucrările de zidire au durat mai mulți ani, sub domnitorii Radu I (c. 1377-c. 1383) și Dan I (c. 1383-1386), care au și oferit o seamă de danii. Un fapt îmbucurător a fost acela că prin anii 1383-1384 Severinul a reintrat în stăpânirea Țării Românești. Cuviosul Nicodim a putut astfel să preia și conducerea mănăstirii Vodița. În felul acesta, a cârmuit cu vrednicie amândouă mănăstirile, până la moarte. Tradiția îi mai atribuie și ridicarea primelor așezări mănăstirești de la Topolnița (lângă Vodița), Coșuștea - Crivelnic, Gura Motrului și Vișina, toate în Oltenia, precum și Prislopul, în Țara Hațegului. Adevărul este că acestea au fost ctitorite de ucenici de-ai săi, dar în ele s-au ținut aceleași rânduieli de viață monahală pe care le-a introdus el la Vodița și Tismana.

Cuviosul Nicodim a fost un sfetnic devotat al domnitorului Mircea cel Bătrân (1386-1418), care a făcut mai multe danii în bani și moșii celor două mănăstiri. Avem și câteva știri privitoare la activitatea culturală-teologică a lui Nicodim. Este vorba de o corespondență pe care a purtat-o cu ultimul patriarh de la Târnovo, din Bulgaria, Sfântul Eftimie, pe care unii istorici îl socotesc „vlah” sud-dunărean. Era un teolog cunoscut și foarte apreciat în țările ortodoxe, încât mulți ierarhi și teologi îi cereau lămuriri în felurite probleme dogmatice și morale. S-au păstrat două scrisori ale acestui patriarh către Nicodim de la Tismana: în prima îi răspundea la șase întrebări pe care i le-a pus în legătură cu îngerii, iar în a doua îi dădea lămuriri cu privire la curăția morală a celor ce doreau să primească Taina Preoției. Din cercetarea întrebărilor puse de cuviosul Nicodim reiese că el n-a fost numai un bun organizator al vieții călugărești, ci și un temeinic cunoscător al Sfintei Scripturi, un călugăr dornic să cunoască și să adâncească felurite probleme teologice. Prin anii 1404-1405, cuviosul Nicodim a caligrafiat pe pergament un frumos **Tetraevanghel** în limba slavă bisericească, fiind primul manuscris cu dată sigură scris pe teritoriul țării noastre. Este un manuscris de o mare frumusețe artistică, cu multe podoabe (frontispicii, inițiale, titluri cu litere aurite), cu o ferecătură în avgint, pe care sunt redată Răstignirea și învierea Domnului. Se crede că acest frumos manuscris a fost copiat la mănăstirea Prislop, din părțile Hațegului, unde se retrăsese, în dorința de a trăi în și mai mare singurătate.

Încă din timpul vieții, cuviosul Nicodim a fost învrednicit de Dumnezeu cu darul facerii de minuni. Se știe de trecerea lui și a ierodico-nului său, îmbrăcați în odăjdii, prin foc, fără ca acesta să se atingă de ei; de vindecarea unei tinere, rudă cu regele Sigismund al Ungariei, stăpânită de un duh necurat și de alte fapte minunate. Pentru toate acestea,

dreptcredincioșii creștini l-au socotit ca „sfânt” încă din timpul vieții.

Pentru ultima oară este pomenit în viață la 23 noiembrie 1406, la Tismana, când Mircea Vodă cel Bătrân a dat un nou hrisov mănăstirii și „părintelui și rugătorului domniei mele, popii Nicodim”. Peste o lună, la 26 decembrie 1406, cuviosul Nicodim a fost chemat de Domnul la Sine. A fost îngropat în mormântul dinainte pregătit în apropierea bisericii mănăstirii Tismana, care se vede și azi. Îndată după moarte, la mormântul său s-au petrecut fapte minunate, mai ales vindecări de boli, semn că Dumnezeu îl învrednicise cu cununile sfințeniei. Cuvioșii călugări din obștea Tismanei le-au scos și le-au pus într-o raclă, care a fost așezată cu cinste în biserica mănăstirii. Tradiția spune că, după mai mulți ani, fiind în primejdie de a fi luate, Sfântul Nicodim s-a arătat în vis unui călugăr, apoi egumenului, poruncindu-le să-i ascundă moaștele, lăsând numai un deget de la mână pentru mângâierea credincioșilor. Ele au fost ascunse în locuri tainice, dar cu timpul li s-a pierdut urma, încât astăzi nu se știe unde sunt. La mănăstirea Tismana se mai păstrează doar degetul de care am pomenit și câteva obiecte care i-au aparținut: o cruce de plumb, un epitrahil și o bederniță.

Pentru viața sa-îmbunătățită, ca și pentru minunile sale și multele sale osteneți întru slujirea lui Dumnezeu și a credincioșilor, Sfântul Nicodim este prăznuit cu evlavie în fiecare an la 26 decembrie, a doua zi de Crăciun, când este și sărbătoarea numită Soborul Maicii Domnului. Slujba lui apare, la această dată, aproape în toate **Mineiele** pe luna decembrie, care s-au tipărit în limba română. Anumiți imno-grafi au alcătuit apoi **Acatistul și Paraclisul Sfântului Nicodim**. Chipul său este zugrăvit în multe biserici românești, mai ales din Oltenia. Sfântul Nicodim rămâne, îndeosebi pentru noi, credincioșii români, ca o adevărată pildă de trăire duhovnicească, ca un mare apărător al credinței ortodoxe, ca un înnoitor al vieții călugărești pe pământ românesc. Pentru toate acestea, se cuvine să-l cinstim și să cercetăm mănăstirile ctitorite de el la Vodița și mai ales la Tismana și să-l rugăm:

„Sfinte prea cuvioase părinte Nicodime, primind a noastră umilă rugăciune, mijlocește nouă mila Celui prea înalt. Izbăvește-ne cu folosința ta, preafericite, de relele ce vin asupra noastră, ca neîncetat să te slăvim. Roagă-te Stăpânului pentru noi nevrednicii, să ierte greșalele noastre și să ne dea dragoste curată și putere a face tot binele spre slava prea Sfântului Său nume”. (Din rugăciunea de la **Acatistul Sfântului Nicodim**).

Sfântul IOAN de la Prislop

La aproximativ 15 km de orașele Hunedoara și Hațeg și la vreo 20 km de fosta Sarmizegetusa romană, în mijlocul unor păduri de mesteacăn, într-un cadru natural de o rară frumusețe, se află străvechea mănăstire Prislop, sau a Silvașului, ctitorie a Sfântului Nicodim de la Tismana, sau a ucenicilor săi, ridicată - se pare - pe locul unei așezări sihăstrești și mai vechi. Actuala biserică a mănăstirii are o arhitectură specifică bisericilor din Muntenia și Moldova, a fost ctitorită și înzestrată de domnița Zamfira, fiica lui Moise Basarab al Țării Românești, care, după trei căsătorii nefericite în Transilvania, și-a sfârșit zilele aici, la Prislop, în anul 1580.

În decursul existenței sale de șase veacuri, mănăstirea Prislop a îndeplinit un însemnat rol cultural-bisericesc în viața românilor transilvăneni. Aici se pare că s-a retras, spre sfârșitul vieții, însuși Sfântul Nicodim de la Tismana și a copiat cunoscutul Tetraevanghel slavon din 1404-1405, unul din marile valori ale patrimoniului cultu-ral-artistic al țării noastre. De aici s-au ridicat doi vrednici ierarhi ai Transilvaniei: mitropolitul Ioan din Alba Iulia - fost egumen - care a păstorit în zilele de glorie ale lui Mihai Viteazul, și episcopul Teofil de la Vad, dar poate și alții, pe care nu îi cunoaștem, în veacurile XVII-XVIII, Prislopul avea o școală, în care se pregăteau „dieci”, candidați la treapta preoției. Iar pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, tot din obștea Prislopului s-au ridicat unii apărători ai credinței ortodoxe, în fața încercărilor de atragere a călugărilor de aici la uniație.

Mai presus de toate însă, Prislopul a îndeplinit, de la începuturile sale și până azi, un

rol de seamă în întărirea vieții duhovnicești din Țara Hațegului, de pe valea Streiului și din „țara pădurenilor”, situate în apropierea ei. Dar, de trecutul mănăstirii se leagă și amintirea unui „sfânt”, necanonizat oficial, dar socotit ca atare de obștea dreptcredincioșilor creștini din zonele amintite, până în ziua de azi. Se spune că un tânăr cu numele Ioan, din satul Silvașul de Sus - în hotarul căruia se află și mănăstirea -, și-a părăsit casa părintească, s-a închinoviat în obștea călugărilor de la Prislop, ducând o viață aleasă de rugăciune, împletită cu munca și săvârșirea de fapte bune. După un număr de ani, dorind să ducă o viață și mai liniștită, retrasă cu totul de lume, și-a găsit un loc, ca la 500 m de mănăstire, pe malul prăpăstios al râului Slivuț (Silvuț), unde și-a săpat singur, cu mari nevoițe, o „chilie” în piatră, cunoscută până azi sub numele de „chilia” sau „casa sfântului”. Aici și-a trăit restul zilelor, în neîncetate rugăciuni și ajunări, întocmai ca marii nevoitori întru cele duhovnicești din primele veacuri creștine. Dar a fost voia lui Dumnezeu ca viața lui îmbunătățită să se sfârșească prea devreme. Spune tradiția populară că, pe când își făcea o fereastră la chilia lui, doi vânători de pe versantul celălalt al prăpastiei, l-au împușcat, fără să știe cine era. Așa s-a săvârșit din viață cuviosul sihastru sau „sfântul” Ioan de la Prislop.

Poporul dreptcredincios l-a socotit „sfânt” încă din timpul vieții sale, iar după uciderea lui, această credință s-a întărit și mai mult. Vestea despre viața sa aleasă și mai ales despre moartea lui tragică a ajuns până peste munți, în Țara Românească, de unde au venit câțiva cuvioși călugări, care i-au cerut trupul de la rude, ducându-l într-una din mănăstirile de acolo.

Tradiția pe care am consemnat-o mai sus, cunoscută până azi în regiunea respectivă, era menționată încă din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea de acea cronică în versuri intitulată **Plângerea sfintei mănăstiri a Silvașului, din eparhia Hațegului, din Prislop**, scrisă de ieromonahul Efreim. Presupunem că acest cuvios a trăit în secolul al XV-lea sau în prima jumătate a celui de al XVI-lea. În orice caz, el nu trebuie confundat cu egumenul Ioan, care a cărmuit mănăstirea în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, iar în 1585 a fost ales mitropolit al Transilvaniei, cu scaunul în Alba Iulia, păstorind până către anul 1605.

„Sfântul” Ioan de la Prislop a fost, este și va fi - pentru credincioșii din părțile Hațegului și Hunedoarei - o pildă vie de sfințenie, iar „chilia” sau „casa” lui rămâne mereu un loc de pelerinaj și de reculegere sufletească pentru toți cei ce caută cuvânt de mângâiere și de întărire în locurile de mare frumusețe naturală ale Prislopului, în care au trăit atâția cuvioși călugări cu viață aleasă și bineplăcută lui Dumnezeu.

Acestea au fost motivele pentru care a fost „canonizat” oficial prin hotărâre sinodală din 20 iunie 1992. Pomenirea lui se va face în ziua de 13 septembrie, el fiind înscris în sinaxar și în calendarele noastre bisericesti.

„Îngerul nevoițelor pe umeri luându-l, lui Hristos ai urmat Cuvioase Ioane, în peșteră nevoindu-te, cu răceala pietrei te-ai împrietenit și podoaba pustniciei ai dobândit. Pentru aceasta în cântări te laudăm zicând: Bucură-te, Preacuvioase Părinte Ioane, lauda Prislopului” (Condacul sfântului).

Sfântul LEONTIE de la Rădăuți

În mănăstirile moldovene, ridicate de domni români iubitori de țară și de frumos, dar și în schiturile din Carpații răsăriteni, ridicate din evlavia și dorul spre desăvârșire al unor călugări, au trăit, în curgerea veacurilor, numeroși călugări cu viață îmbunătățită, pe care evlavia populară i-a trecut, curând după moarte, în rândul sfinților. Avem, însă, prea puține știri scrise despre nevoițele lor duhovnicești, ca și despre faptele minunate pe care le-au săvârșit în timpul vieții, precum și în legătură cu cinstitele lor moaște.

Un teolog ucrainean, Zaharia Kopistenski, ieromonah din Kiev, în cartea lui **Palinodia**, alcătuită prin anii 1621-1622 (publicată abia în 1878), înșiră și câțiva sfinți moldoveni: „La Rădăuți, în episcopie, sfântul Leontie, făcătorul de minuni, zace cu trupul întreg; la Vo-roneț, în mănăstire, Daniil sfântul, făcător de minuni; la Moldovița, în mănăstire,

sfântul Vasile, făcătorul de minuni și alții, nu puțini”. Vom pomeni, pe rând, ostenele acestor Cuvioși și Sfinți moldoveni.

Despre Sfântul Leontie de la Rădăuți avem doar această știre, pe care ne-o oferă cartea **Palinodia**. A trăit în veacul al XV-lea și a făcut parte din obștea călugărilor rădăuțeni, sub numele de Lavrentie ieromonahul. Poate să fi fost chiar stareț al mănăstirii cu hramul Sfântul Nicolae, care a devenit apoi catedrală episcopală și gropniță a primilor domni moldoveni. A fost unul din călugării îmbunătățiți de aici și prețuiți de credincioșii din împrejurimi pentru evlavia lor, dar mai cu seamă pentru rugăciunile lor, care aveau darul vindecării de boli și neputințe. Pentru aceasta era socotit ca un adevărat „sfânt” încă din timpul vieții. După părerea unor istorici, ar fi ajuns chiar episcop la Rădăuți, în timpul domniei lui Alexandru-Vodă cel Bun, dar spre bătrânețe s-a retras din scaunul vlădicesc. Înainte de moarte, a îmbrăcat marea schimă monahală sub numele de Leontie. După moarte, trupul său a rămas neputrezit, încă un semn al sfințeniei, venit din partea lui Dumnezeu. Presupunem că și la mormântul lui vor fi avut loc vindecări minunate, de vreme ce Zaharia Kopistenski scria despre el că era „făcător de minuni”. Pe vremuri, strada de azi Bogdan Vodă din Rădăuți, unde se află și ctitoria domnitorului, se numea „Drumul sfântului”. Probabil i s-a zis așa pentru că pe acest drum veneau și se închinau credincioșii în fața cinstitelor sale moaște. După tradiția locală, ziua lui de prăznuire era la 1 iulie, când se făceau mari pelerinaje la moaștele sale. Tot atunci, după săvârșirea Sfintei Liturghii, se oferea o masă comună în curtea mănăstirii, pentru pelerini, săraci și orfani, încât această zi de pomenire era cunoscută în popor sub numele de „praznicul sfântului”. Ele au mângâiat și întărit în dreaptă credință de-a lungul veacurilor pe mulți credincioși moldoveni, ca și moaștele Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava. Dar cinstitele sale moaște au fost pângărite și risipite prin anul 1639 de o ceată de răufăcători veniți din afara hotarelor, când a fost prădat întregul oraș Rădăuți. Peste doi ani, Dumnezeu a binecuvântat însă Țara Moldovei cu alte moaște, și anume ale Cuvioasei Parascheva, primite de domnitorul Vasile Lupu de la Patriarhia din Constantinopol.

În ședința sinodală din 20 iunie 1992 s-a hotărât canonizarea sa oficială, ceea ce s-a și făcut în ziua următoare în biserica Sfântul Spiridon Nou din București. Prăznuirea lui se va face în fiecare an la 1 iulie, „*în nevoiețe dudovnicești toată viața ai petrecut-o și primind harul preoției cu smerenie și cu frică de Dumnezeu ai slujit Biserica lui Hristos. Pe Acesta roagă-L să mântuiască sufletele noastre*”. (Troparul sfântului, glasul 8).

Sfântul DANUL SIHAȘTRUL de la Voroneț

Unul din cei mai populari sfinți moldoveni din toate timpurile a fost Daniil Sihaștrul, cunoscut și sub numele de Sfântul „Daniil schimonahul” sau „Sfântul Daniil cel Nou”, spre a-l deosebi de proorocul din Vechiul Testament sau de Daniil Stâlplnicul. Amintirea lui s-a transmis din neam în neam, din timpul vieții lui, din a doua jumătate a veacului al XV-lea, până în zilele noastre. Una din tradițiile păstrate în popor despre Daniil Sihaștrul a fost fixată în scris mult mai târziu, de marele cronicar moldovean Ion Neculce (1672-1745), în lucrarea lui **O samă de cuvinte**. Alte tradiții despre el se păstrează și azi în satele și mănăstirile Bucovinei.

Potrivit acestora, el s-ar fi născut într-o casă de țărani într-un sat care aparținea de Episcopia din Rădăuți. Cunoscând mai mulți călugări, s-a hotărât el însuși să-și închine viața lui Dumnezeu și astfel, tânărul Dumitru, cum se numea din botez, a intrat în cinstita stepenă a călugăriei, la mănăstirea-catedrală din Rădăuți, primind, potrivit rânduielilor monahale, numele de David. A trăit în preajma acestui sfânt lăcaș de închinare, cu hramul Sfântul Nicolae, ctitoria lui Bogdan Vodă întemeietorul. Aici a învățat carte, a deprins pravila vieții călugărești și a lucrat în gospodăria mănăstirii, alături de ceilalți viețuitori. Dorind o viață cu adevărat „pustnicească”, departe de lume și de frământările ei, tânărul monah părăsește târgul și Episcopia de Rădăuți și se retrage la schitul Sfântul Lavrentie (Laurențiu), în hotarul satului

Laura (înglobat acum în comuna Vicovul de Sus, jud. Suceava), numit așa după „lavra” de călugări care fuseseră odată în aceste locuri. A dus acum o viață și mai aspră, de post și rugăciune, împreunate cu munca în gospodăria schitului. Aici a îmbrăcat „schima cea mare”, adică ultima treaptă a călugăriei, primind un nume nou, cel de Daniil. Noul ieroschimonah Daniil s-a retras apoi într-un loc tănuit, înspre munte, pe malul pârâului Vițeu, azi în satul Putna. Acolo a găsit o stâncă, unde, după spusele tradiției, a dăltuit cu multă osteneală un paraclis, la care se mai vede și azi pridvorul, naosul și altarul, iar dedesubt o încăpere, săpată tot în piatră, care îi slujea drept chilie, după ostenele zilei.

Vestea despre acest evlavios sihastru s-a răspândit curând, mai ales în satele din părțile de nord ale Moldovei. Era căutat de mulțime de credincioși, cărora le citea rugăciuni pentru izbăvirea de boli și suferințe. A auzit despre el și tânărul Ștefan, feciorul lui Bogdan al H-lea, cel ucis la Reusenii, din porunca fratelui său Petru Aron în octombrie 1451. Se spune că tânărul Ștefan, scăpat atunci ca prin minune, și-a găsit adăpost tocmai în chilia sihastrului Daniil, care l-a întărit și încurajat, prin cuvinte părintești de mângâiere. Și tot atunci, cuviosul Daniil ar fi prezis tânărului copleșit de durere și deznădejde, că nu peste multă vreme va urca pe tronul tatălui său Bogdan II și al bunicului său Alexandru cel Bun. Și cuvântul sihastrului s-a împlinit, în aprilie 1457, când vrednicul de pomenire mitropolitul Teoctist „l-a pomăzuit spre domnie” pe Ștefan cel Mare, „la locul ce să chiamă Direptatea”, cum scria bătrânul cronicar Grigore Ureche.

Ajuns pe tronul Moldovei, Ștefan Vodă l-a cercetat pe sihastrul Daniil și în anii lui de domnie, atât în vremuri de pace, cât și în vremuri de cumpănă pentru țară. Tot tradiția spune că el l-ar fi îndemnat pe domn să ridice mănăstirea Putna, în apropiere de chilia în care trăia. Noua mănăstire a fost sfințită la 10 septembrie 1470 de mitropolitul țării, Teoctist, de episcopul Tarasie de la Roman, înconjuțați de un ales sobor de arhimandriți, ieromonahi și preoți de mir, 64 la număr. Mai târziu, biserica mănăstirii a devenit gropnița lui Ștefan cel Mare și a familiei sale. Tot tradiția ne spune că domnitorul și ierarhii țării aveau de gând să rânduiască în slujba de egumen pe Daniil, dar el n-a primit, ci a rămas pe mai departe la chilia lui, continuând să fie cercetat de tot mai mulți credincioși, între timp, a murit mitropolitul Teoctist al Moldovei, la 18 noiembrie 1478. Și de data aceasta, domnul și boierii din Sfatul țării s-au gândit să ridice la această înaltă vrednicie tot pe sihastrul Daniil. Auzind de aceasta, el și-a părăsit chilia și s-a îndreptat spre locuri mai retrase, oprindu-se undeva pe apa râului Voroneț (numit și Corbul), unde și-a făcut o nouă chilie sub stânca numită Șoimul.

Împovărat de ani, a început aici o nouă perioadă a vieții lui. Ca și la Rădăuți sau în chilia lui de la Vițeu, el priveghea și se ruga fără încetare, povățuind pe toți aceia care se îndreptau spre chilia lui de sihastru. A pregătit și aici ucenici în ale călugăriei, între care și pe Grigorie Roșea, viitor egumen la Probota, apoi mitropolit al Moldovei și nou ctitor la Voroneț.

Între cei care se îndreptau și acum spre chilia lui, spre a-i cere cuvânt de învățătură și de mângâiere, s-a numărat din nou Ștefan cel Mare. În vara anului 1476 a intrat în Moldova o puternică și pustiitoare armată turcească, comandată de însuși sultanul Mahomed II, cuceritorul Constantinopolului. În lupta de la Valea Albă - Războieni, din ținutul Neamțului, din 26 iulie 1476, oastea lui Ștefan cel Mare a fost înfrântă, iar domnul, cu puțini oșteni s-a retras în nordul țării, din fața invadatorilor, în aceste împrejurări dramatice, domnitorul îl caută din nou pe Daniil și-i cere cuvânt de încurajare, în acele ceasuri de restriște pentru țara Moldovei, întâlnirea lor este descrisă în cuvinte emoționante de cronicarul Ion Neculce, în lucrarea sa O samă de cuvinte, pe baza mărturiilor culese de el însuși din tradiția păstrată pe atunci în popor.

Iată ce scria învățatul cronicar: „Iară Ștefan Vodă, mergând de la Cetatea Neamțului în sus pre Moldova, au mărșu pe la Voroneț, unde trăia un părinte sihastru pre nume Daniil. Și bătând Ștefan Vodă în ușa sihastrului să-i descuie, au răspunsu sihastrul să aștepte Ștefan Vodă afară până s-a istovi ruga. Și după ce ș-au istovit sihastrul ruga, l-au chemat în chilie pre Ștefan Vodă. Și s-au ispoveduit Ștefan Vodă la dânsul. Și au întrebat Ștefan vodă pre

sihastru ce va mai face, că nu poate să să mai bată cu turcii; închina-va țara la turci, au ba? Iar sihastrul au zis să nu o închine, că războiul iaste a lui. Numai, după ce va izbândi, să facă o mănăstire acolo, în numele Sfântului Gheorghe, să fie hramul bisericii. Decii au și purces Ștefan Vodă în sus pe la Cernăuți și pre la Hotin și au strânsu oastea, feliuri de feliuri de oameni. Și au purces în gios. Iar turcii, înțelegând că va să vie Ștefan Vodă cu oaste în gios, au lăsat și ei Cetatea Niamțului de a o mai bate și au început a fugi spre Dunăre. Iar Ștefan Vodă au început a-i goni în urmă și a-i bate, până i-au trecut de Dunăre. Și întorcându-să înapoi Ștefan Vodă, s-au apucat de au făcut mănăstirea Voronețul. Și au pus hramul bisericii Sfântul Gheorghe”.

Așadar, cuviosul Daniil este cel care l-a îndemnat pe Ștefan Vodă să continue lupta împotriva turcilor, pentru a izbăvi țara Moldovei. Și tot de la el a venit și îndemnul de a zidi o mănăstire nouă la Voroneț, în apropierea chiliei sale. Noua ctitorie a lui Ștefan cu hramul Sfântul Gheorghe purtător de biruință, a fost ridicată în vara anului 1488, din 26 mai până la 14 septembrie, după cum spune pisania, deci la 12 ani după luptele pustiitoare pe care le-a avut cu turcii.

Nu știm când a trecut Daniil la cele veșnice. A fost îngropat în partea sudică a pronaosului bisericii de la Voroneț. Pe mormântul său a fost așezată o lespede de gresie, pe care se află o inscripție în limba slavonă: „Acesta este mormântul părintelui nostru David, schimnicul Daniil”, fără nici o lămurire cu privire la data mutării sale la Domnul. Tot tradiția spune că, la înmormântarea lui ar fi luat parte și domnitorul Ștefan cel Mare, care a rânduit să i se așeze pe mormânt acea piatră funerară, în mănăstirea Putna se păstrează până azi un deget arător, îmbrăcat în ferecătură de argint și împodobit cu mărgăritare, din 1749, care, după tradiție, ar fi al Cuviosului Daniil; cu acest deget ar fi arătat lui Ștefan cel Mare locul potrivit pentru zidirea mănăstirii Putna.

După adormirea sa întru Domnul, la mormântul lui au venit mulți credincioși spre a se ruga aici și a cere vindecarea de boli și neputințe, încă din timpul vieții, poporul care îi cunoștea viața și faptele minunate, l-a cinstit ca „sfânt”, iar după moarte această cinstire a sporit și mai mult, deși nu i s-a făcut o canonizare oficială din partea Bisericii. El apare cu acest nume în mai multe documente din veacul al XVI-lea. De pildă, la 21 martie 1551, mitropolitul Grigorie Roșea, ucenicul lui Daniil, făcea o danie mănăstirii Voroneț „unde-i hramul Sfântului Mare Mucenic al lui Hristos și purtător de biruință Gheorghe, unde se odihnește sfântul stareț Daniil”, danie întărită de Iliș Vodă Rareș. Printr-un act de la Alexandru Vodă Lăpușeanu, din 5 aprilie 1558, se întărea dania satului Drăgoești, făcută de un monah cu numele Teodosie, mănăstirii Voroneț, „unde este hramul sfântului marelui mucenic Gheorghe și al sfântului stareț Daniil”. Același Teodosie mai dăruia Voronețului două sate, dania lui fiind întărită de Petru Vodă Șchiopul, la 16 iulie 1575, când se făcea din nou amintire de „moaștele sfântului stareț Daniil”. În sfârșit, printr-un act de la Ieremia Vodă Movilă din 17 decembrie 1599, se întărea dania câtorva sate de dincolo de Prut hărăzite mănăstirii Voroneț, „unde se odihnesc sfințele moaștii a preacuviosului și purtătorului de Dumnezeu părintelui nostru Daniil cel Nou”. Notăm aici că prin cuvântul „stareț” nu trebuie să înțelegem un egumen, ci un călugăr încărcat de ani cu o viață îmbunătățită, un bun povățuitor și îndrumător al călugărilor și credincioșilor.

De asemenea, numele acestui cuvios apare și într-o însemnare din 1550, pe un manuscris slavon, dăruit de un monah cu numele Ioan, mănăstirii Voroneț, „unde din fragedă tinerețe și din copilărie m-am făgăduit lui Dumnezeu, cu rugăciunile Sfântului Părintelui nostru Daniil cel Nou și unde am primit mântuitorul și îngerescul cin...”. Mai târziu, teologul ucrainean Zaharia Kopistenski, în cartea sa **Palinodia**, alcătuită în anii 1621-1622, amintea pe „Daniil, sfântul făcător de minuni”, de la Voroneț. După șase decenii, mitropolitul Dosoftei, în cartea sa **Viața și petrecerea sfinților** (vol. II, Iași, 1686, fila 152), îl așează în fruntea unui șir de nouă sfinți, notând că a și văzut moaștele sale și pe ale lui Rafail de la Agapia. După cartea lui Dosoftei, numele celor nouă sfinți moldoveni au mai fost trecute și în alte **Vieți de sfinți** care au apărut în românește. Mai mulți învățați români din veacul trecut și din vremea

noastră notează, în lucrările lor, unele din tradițiile legate de viața lui Daniil, subliniind cu toții faptul că tradiția populară îl socotește ca „sfânt”. Marele cărturar Nicolae Iorga, de pildă, îl numea „sfântul românesc din vremea lui Ștefan Vodă” sau „sfânt țărănesc târziu pe care l-a dat Moldova noastră”.

Chipul Sfântului Daniil apare și în două picturi din secolul al XVI-lea. În 1547 s-a terminat minunata pictură exterioară a bisericii lui Ștefan cel Mare de la Voroneț, prin purtarea de grijă a mitropolitului Grigorie Roșea. Pe fațada de miazăzi a pridvorului, lângă ușa de intrare, apar chipurile mitropolitului Grigorie și al lui Daniil Sihastrul. Acesta este zugrăvit ca un om bătrân cu barbă lungă și albă și în veșminte de sihastru; în jurul capului, cu plete albe, apare aureola de sfânt, precum și inscripția „Sfântul Daniil”. În mâna stângă are un toiag, iar în dreapta ține un sul de pergament, cu o inscripție slavonă: „Veniți fraților, de mă ascultați. Învața-vă-voi frica Domnului, cine este omul...”. Un alt chip al sfântului apare într-un **Tetraevanghel**, dăruit de mitropolitul Grigorie Roșea mănăstirii Voroneț. Sfântul este înfățișat stând în picioare, cu o cruce în mâna dreaptă și un toiag în stânga; este îmbrăcat în veșminte scumpe și bogate, având barbă și plete albe. Fața îi strălucește de bunătate și de evlavie, o față spiritualizată de schimnic care a trăit toată viața în post și rugăciune, în jurul capului apare aureola sfințeniei, precum și inscripția „Sfântul Daniil”.

Iată deci atâtea mărturii din care reiese că acest cuvios Daniil de la Voroneț s-a bucurat de aleasă cinstire din partea credincioșilor moldoveni încă din timpul vieții, iar după moarte l-au socotit ca „sfânt”. O hotărâre sinodală de „canonizare” s-a luat abia la 20 iulie 1992, rânduindu-se ca el să fie prăznuit pe întreg cuprinsul Patriarhiei Române în fiecare an la 18 decembrie.

Să-l cinstim și noi, cei de astăzi și să-i cântăm: „*Viață îngerească ai petrecut pe pământ, chip și pildă făcându-te ucenicilor tăi. Prin rugăciuni, posturi îndelungate și privegheri, te-ai învrednicit a te sălășlui în pământul celor blânzi, Sfinte Daniil, de Dumnezeu cinstitorule, podoaba sihastrilor și lauda călugărilor*” (Condacul Sfântului, glas 3).

Cuvioși părinți din mănăstirile Moldovei: VASILE de la Moldovița, RAFAIL de la Agapia, CHIRIAC de la Bisericani și episcopul IOAN de la Râșca

Știri despre acești sfinți ne oferă teologul ucrainean Zaharia Kopistenski în cartea sa **Palinodia**, din anii 1621-1622. Ele au fost întregite, după mai bine de o jumătate de veac, de mitropolitul cărturar Dosoftei al Moldovei (1671-1686, t 1693), în cartea sa **Viața și petrecerea sfinților** (în vol. **IV**, Iași, 1686, fila 152, la 9 iulie). Iată ce scria învățatul mitropolit: „Dară tocmai și din rumâni mulți sunt carii am și văzut și traiul lor, dară nu s-au căutat fără numai Daniil de Voroneț și Rafail de Agapia, (căroră le-)am sărutat și sfintele moaștii. Apucat-am în zilele noastre, părinți nalți la bunătăți și podvig și plecați la smerenie adânc: părintele Chiriac de Bisericani, gol și ticăloșit în munte 60 de ani, și Chiriac de Tazlău, Epifanie de Voroneț, Partenie de Agapia; dară Ioan de Râșca, arhiepiscopul cel sfânt și minunat, Inochentie de Probota și Istatie (Eustatie). Că Dumnezeu Sfinția Sa nici un neam de rodul omnesc pre pământ nu lasă nepartnic de darul Sfinției Sale. Ce preste tot au tins mila Sa și au deschis tuturor ușa de spăsanie (mântuire)”.

Acest text a fost reprodus și de mitropolitul Moldovei Veniamin Costachi în **Viețile sfinților** pe luna decembrie, tipărite la Mănăstirea Neamț, în anul 1811, la ziua de 31 decembrie, spunând că a făcut aceasta „ca nu prin trecerea vremii să se facă cu totul neștiuți acești cuvioși părinți neamului cestui mai de pre urmă și ca să se arate că dintru toate neamurile își alege Dumnezeu pre robii Săi cei ce urmează voii și poruncilor Lui”.

Vom înfățișa, pe rând, viața și nevoințele duhovnicești ale unora din acești „sfinți moldoveni” pe care ni i-a făcut cunoscuți mitropolitul Dosoftei.

În cartea **Palinodia** mai era trecut și Sfântul Vasile din Moldovița „făcătorul de

minuni”, dar fără să spună când a trăit. După părerea unor istorici, el era menționat ca egumen al acestei mănăstiri în anul 1415, ceea ce înseamnă că a trăit în vremea lui Iosif , primul mitropolit al Moldovei. A fost deci unul din marii trăitori de la începutul veacului al XV-lea, petrecându-și viața în muncă, post, rugăciune, săvârșirea tic fapte de milostenie, fiind astfel o frumoasă pildă pentru credincioșii care veneau în mănăstire să caute cuvânt de învățătură și de mângâiere sufletească. Drept aceea, rămășițele sale pământești au fost cinstite cu toată evlavie și cuviința de către credincioși după trecerea sa la cele veșnice. Azi nu se mai știe unde sunt. Se crede că ele au fost risipite de ostile cazacilor care au intrat în Moldova de sus, în anul 1653, când au fost prădate multe din mănăstirile noastre. Pomenirea lui din neam în neam a rămas până în zilele noastre, în conștiința maicilor de la Moldovița și a credincioșilor din parohiile din împrejurimi.

* * *

Între cele mai renumite mănăstiri moldovene, un loc aparte îl ocupă Agapia, cu cele două biserici ale ei, cea „din deal”, ctitorită de domnitorul Petre Șchiopul, către sfârșitul secolului al XVI-lea și „cea din vale”, ctitoria hatmanului Gavriil (fratele domnitorului Vasile Lupu) și a soției sale Liliana, prin anii 1642-1647. Ambele dăinuiesc până azi, ca mănăstiri de călugărițe.

Până la începutul veacului al XIX-lea, la Agapia viețuiau însă călugări, din care mulți au dus o aleasă viață duhovnicească, slujind ca pildă vrednică de urmat pentru mulți din semenii lor. Între acești părinți cu viață îmbunătățită, se număra și cuviosul **Rafail**, care a trăit aici încă de la începuturile ctitoriei lui Petru Vodă Șchiopul. Avem doar o singură mărturie despre el, cea lăsată de marele mitropolit cărturar Dosoftei, pomenită mai sus, care scria că „i-a sărutat și sfintele moaștii”. Astăzi nu se mai știe unde sunt aceste cinstite moaște; se presupune că au fost ascunse undeva, de teama năvălitorilor străini și nu au mai fost scoase. Tradiția spune că ar fi lângă sfântul altar al bisericii de la Agapia din deal. Și tot după tradiție, Rafail ar fi fost originar din părțile Bârladului, din satul Bursucam. Ori de unde ar fi, cuviosul Rafail rămâne ca un sfânt cuvios ridicat din mijlocul drept-credinciosului popor român. De aceea, trebuie să-l cinstim și să-i păstrăm neștearsă amintirea.

* * *

Un alt călugăr moldovean cu viață îmbunătățită a fost **Chiriac** de la Bisericani. Singura știre despre el ne-a rămas tot de la mitropolitul Dosoftei, care scria că „s-a nevoit în munte 60 de ani”, în apropiere de sihăstria de la Bisericani, pe Valea Bistriței. Era originar tot din această parte a țării; intrase de tânăr în sihăstria de la Bisericani, unde s-a format duhovnicește, sub îndrumarea unor călugări cu viață aleasă. După un timp oarecare, fiind dornic de liniște desăvârșită, a cerut îngăduință starețului său să se retragă într-un loc mai tainic, în pădurile din jurul mănăstirii, unde a găsit o peșteră. Acolo s-a ostenit el cu aspre nevoițe duhovnicești, răbdând gerul sau arșița soarelui, de multe ori foamea și setea, neștiut de nimeni, însoțit numai de binecuvântarea lui Dumnezeu și de rugăciunile lui stăruitoare. Doar din vreme în vreme se mai abăteau pe la el ciobanii care-și pășteau oile pe acolo, precum și câte un ieromonah de la Bisericani, venit să-i aducă Sfânta împărtășanie. Așa a petrecut vreme de 60 de ani, fiind chemat în fața dreptului Judecător pe când avea ca la 80 de ani.

Amintirea viețuirii lui a rămas vie până azi, căci credincioșii se mai abat și acum pentru rugăciune și reculegere la locul numit „muntele și peștera lui Chiriac”. Sfintele lui moaște vor fi fost așezate undeva într-un loc tănuit, spre a fi ferite de jefuire și profanare. Nevoințele lui duhovnicești vor fi fost cunoscute și învățatului ieromonah Mitro-fan de la Bisericani, - ales mai târziu episcop la Huși, apoi la Buzău - care le-a făcut cunoscute dascălului său, mitropolitul Dosoftei. La rândul lui, învățatul mitropolit le-a consemnat în

faimoasa lui carte **Viața și petrecerea sfinților**. Pomenirea lui să fie din neam în neam.

* * *

Mitropolitul Dosoftei al Moldovei, în cartea sa **Viața și petrecerea sfinților** mai înșira, între „părinții nalți la bunătăți și podvig și plecați la smerenie adânc” pe care „i-am apucat în zilele noastre” și pe „**Ioan de Râșca**, arhiepiscopul cel sfânt și minunat”, înseamnă că acest Ioan era contemporan cu mitropolitul Dosoftei (c. 1624- 1693), care a păstorit în scaunul Moldovei între anii 1671-1686. Unii istorici l-au identificat cu primul episcop al Hușilor, Ioan (1598-1608). Dar acesta nu avea cum să fie cunoscut direct de mitropolitul Dosoftei.

Adevărul este că acel „sfânt și minunat” ierarh a fost călugărit la mănăstirea Râșca, ales apoi egumen la mănăstirea din Cetatea Neamțului, apoi la Secu. Viața lui îmbunătățită, alesele sale cunoștințe de carte, dragostea sa adâncă față de toți credincioșii care veneau să-i ceară cuvânt de învățătură și de mângâiere, au dus la alegerea sa ca episcop de Huși (1667-1674) și la Roman, între anii 1674-1685. Înseamnă că a trăit în același timp cu mitropolitul Dosoftei, fiind chemat la Domnul doar cu un an înainte de tipărirea lucrării **Viața și petrecerea sfinților**. Ca episcop de Roman a pus temeliiile mănăstirii Mera, din părțile Vrancei - împreună cu vornicul Motoc din Odobești - care a fost apoi isprăvită de Constantin Vodă Cante-mir. A murit pe la începutul anului 1685, fiind îngropat lângă biserica mănăstirii Secu. A fost un ierarh cuvios și cu frică de Dumnezeu, rămas în amintirea credincioșilor ca un adevărat „sfânt”. Iată ce aflăm într-un **Pateric al sfinților de pe pământul Moldo-României**, scris în 1888 și rămas în manuscris: „Și tot în anii aceștia și preasfințitul arhiepiscop Ioan au îndemnat pre lume a se minuna prin strălucitele și sfintele sale nevoițe. Părinții cei trupești ai acestui sfânt bărbat se numeau George și Anastasia. El mai întâiu din tânăra vârstă au îmbrățișat orânduiala monahicească în sfânta mănăstire Secul (inițial era scris Râșca, apoi s-a scris Secu, n.n.) și acolo petrecând viață sfântă și plăcută lui Dumnezeu, de acolo s-au rânduit la scaunul Arhiepiscopiei Romanului (așa se numea în unele documente, n.n.) în anul 1674, unde iarăși întru neîncetate nevoiți și întru înalte bunătăți strălucind minunat. Și petrecând în smerenie adâncă, s-au mutat la vecinica odihnă”. Fără îndoială că toate aceste date au fost culese de anumiți călugări din tradiția păstrată despre faptele acestui „sfânt” arhieru al lui Hristos.

Sunt pomeniți toți împreună cu alți sfinți români, neștiuți cu numele, în Duminica a doua după pogorârea Duhului Sfânt.

„Cu postul, cu privegherea și cu rugăciunea., cerești daruri ați luat, vindecând pe cei bolnavi și alinând sufletele celor ce aleargă cu credință la voi, purtătorilor de Dumnezeu, părinți din mănăstirile Moldovei. Slavă Celui ce v-a dat vouă putere, slavă celui ce v-a încununat pe voi, slavă celui ce lucrează prin voi tuturor tămăduiri”. (Tropar la un cuvios).

Sfântul Ierarh IOSIF CEL NOU de la Partoș

În părțile de apus ale țării noastre, în Banat, a cunoscut mireasma sfințeniei, încă din vremea petrecerii sale în lume, unul din ierarhii de aici, mitropolitul Iosif al Timișoarei. Știrile despre viața bisericească din această latură de țară coboară până în primele veacuri creștine, în timpul strămoșilor noștri daco-romani, când se pare că exista un scaun vlădicesc la Morisena (azi Cenad, jud.Timiș), unde s-au descoperit urmele unei bazilici din secolele IV-VI, precum și un număr de obiecte paleo-creștine. În primii ani ai veacului al XI-lea, un conducător local, cu numele Ahtum sau Ohtum, a ridicat o mănăstire la Morisena, cu „călugări greci”, adică ortodocși, trecută nu peste mult timp în stăpânirea unor călugări latini, în veacurile al XIV-lea și al XV-lea, știm că preoții și credincioșii români de aici s-au confruntat cu o puternică acțiune prozelitistă a Bisericii catolice, sprijinită de regii Ungariei,

urmărindu-se, prin aceasta, catolicizarea și deznaționalizarea strămoșilor noștri. Același lucru l-au încercat și calvinii în veacurile al XVI-lea și al XVII-lea. În ciuda acestor vitregii ale vremurilor, preoții și credincioșii români din Banat au stat tari în credința lor ortodoxă, împotrivindu-se oricăror încercări de înstrăinare de neam, de limbă și de credință, în veacurile XIV și XV fiind mai multe mănăstiri și biserici ctitorite de cneji, preoți și credincioșii ortodocși români din aceste părți. Dar, în 1552, partea apuseană a Banatului a căzut sub stăpânire turcească, fiind prefăcută într-un „pașalâc”, cu sediul la Timișoara. Mai bine de un veac și jumătate au suportat românii bănățeni acest jug străin asupra lor. Abia către sfârșitul veacului al XVII-lea, armatele imperiului austriac au început să elibereze o seamă de teritorii din Europa centrală de sub stăpânirea turcească, în această situație, Banatul - în care s-au dat ani în șir lupte pustiitoare între cele două mari împărății -, a fost eliberat, în 1718, dar a trecut, tot atunci, în stăpânirea imperiului austriac al Habsburgilor, rămânând în această stare până în 1918.

Încă din primii ani ai veacului al XVII-lea, se cunosc cu numele mai mulți vlădici ortodocși în Banat, avându-și scaunul în Timișoara, între ei a strălucit, prin viața și lucrarea lui duhovnicească, Sfântul Ierarh Iosif supranumit „cel Nou”. Știrile despre acest sfânt ierarh sunt foarte sărace. Unii spun că s-ar trage dintr-o familie de „vlahi” din părțile Dalmației, alții dimpotrivă, îl consideră un localnic. De tânăr s-a închinoviat în mănăstirea Pantocrator din Muntele Athos, fiind călugărit sub numele Iosif, în locul celui de Iacob, primit prin Taina Sfântului Botez, îndeplinește, cu aleasă râvnă, mai multe ascultări - între care și cea de preot slujitor - în câteva mănăstiri atonite. În 1650, cu binecuvântarea patriarhului din Constantinopol, deși foarte înaintat în vârstă, a fost rânduit mitropolit al Timișoarei. Presupunem că a fost hirotonit arhiepiscop de către patriarhul sârb de la Ipek, care, pe atunci, purta grija duhovnicească a credincioșilor ortodocși din teritoriile aparținătoare Iugoslaviei de azi și din Banat, ocupate atunci de turci. A păstorit la Timișoara numai trei ani, deci până în 1653, timp în care a pus rânduială în viața bisericească, a hirotonit preoți, a întărit în Ortodoxie pe credincioșii bănățeni.

Vârsta înaintată l-a făcut să se retragă din scaun și să se așeze la mănăstirea Partoș, ridicată prin secolul al XV-lea, situată în apropierea graniței româno-iugoslave de azi, pe valea Bârzavei. A îndrumat și aici duhovnicește pe cei care-l cercetau, săvârșind slujbe tămăduitoare de boale trupești pentru cei aflați în suferință. Se spune că încă înainte de mutarea sa la cele veșnice, Dumnezeu l-a învrednicit de darul cel mai presus de fire al minunilor. La Partoș a mai trăit încă trei ani, până în 1656, când Domnul l-a chemat la Sine, așezându-l în ceata aleșilor Săi.

Despre sfârșitul său avem câteva știri. Astfel, piatra sa de mormânt, aflată la mănăstirea Partoș, a fost citită în secolul trecut, având următorul cuprins: „Prea sfințitul Iosif cel Nou, fost mitropolit al Timișoarei”. O știre ceva mai bogată ne oferă o însemnare pe un Minei slavon, aflat azi la Episcopia ortodoxă sârbă din Vârșeț: „Această carte este a mitropolitului chir Iosif al Timișoarei, la anul 1655... care de bună voie a părăsit eparhia, retrăgându-se la mănăstirea Partoș, unde a trăit câțiva ani, apoi s-a mutat la viața veșnică, unde se odihnesc sfinții”. O însemnare mai târzie pe o **Evanghelie** - aflată azi la Vicariatul ortodox sârb din Timișoara - arăta că a fost dăruită mănăstirii Partoș „unde este așezat trupul Sfântului vlădică Iosif . în 1782, un preot bănățean a pictat o icoană a sa, care a fost așezată apoi deasupra mormântului său de la Partoș. O inscripție de pe icoană arăta că ea reprezintă pe „Sfântul Părintele nostru Iosif cel Nou”; dar pe aceeași icoană era scris și „troparul” său cu următorul cuprins: „*Din tinerețe te-ai supus cu totul Domnului, în rugăciuni și nevoințe și în posturi, chipul bunătății fiind. Pentru aceasta Dumnezeu văzând osârdia ta cea bună, arhiepiscop și păstor Bisericii Sale te-a pus. Drept aceea, și după moarte, cinstit trupul tău întreg și nestruciat s-a păstrat Sfinte Iosif e, roagă-te lui Hristos Dumnezeu să dăruiască iertare celor ce cu credință și dragoste săvârșesc sfântă pomenirea ta*”.

Iată numai câteva mărturii din care se desprinde că mitropolitul Iosif era considerat de români ca „sfânt” îndată după mutarea sa la Domnul. Un preot bănățean care i-a cercetat viața

și nevoințele, scria, în urmă cu 60 de ani, că la mormântul lui se petreceau adeseori fapte mai presus de fire. „Poporul din împrejurimi și din depărtări mari - scria el - își aduce de veacuri bolnavii la mănăstirea Partoșu-lui, ca să se atingă de mormântul sfântului, ori să petreacă în priveghere noaptea întreagă la acest mormânt. Și mulți au aflat alinarea suferințelor și mângâiere sufletească la mormântul Sfântului Iosif . Între altele, tradiția spune că fiica lui Marcu Muțiu, primarul Timișoarei, s-a vindecat de o boală de care suferea de multă vreme, la mănăstire, în semn de recunoștință, acest credincios a ridicat la Partoș, pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, - alături de biserica veche a mănăstirii, în care slujise și alesul ierarh Iosif -, una nouă, încăpătoare, care dăinuiește până azi.

Cunoscând aceste lucruri, Sfântul Sinod al Bisericii noastre a hotărât să se purceadă la „canonizarea” oficială a Sfântului Ierarh Iosif. Acest act s-a săvârșit în zilele de 6-8 octombrie 1956, în catedrala mitropolitană din Timișoara, unde i-au fost așezate sfintele moaște, spre a fi cinstate cu toată cuviința de către binecredincioșii creștini. S-a hotărât ca prăznuirea lui să se facă în ziua de 15 septembrie a fiecărui an. În această zi a fost trecut în calendar, precum și în slujba din **Minei**. S-a alcătuit apoi un frumos Acatist în cinstea sa, încarc îi sunt preamărite virtuțile și viața sa fără de prihană. Nu peste mult timp, în anul 1965, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Sârbe a hotărât ca numele lui să fie introdus în calendarele și slujbele acestei Biserici surori, ca mărturie a venerației de care se bucură în întreg Banatul și chiar în afara lui.

„Făcătorule de minuni, Sfinte Iosife, precum în vremea viețuirii tale pe pământ, prin rugăciunile tale ai izbăvit pe păstoriții tăi de tot felul de primejdii, așa și astăzi, trimite mila ta celor ce locuiesc în țara aceasta, rugându-te lui Dumnezeu să dăruiască tuturor cele de trebuință și pace lumii, pentru ca împreună cu tine să-i cântăm Lui Aliluia”. (Din **Acatistul Sfântului Ierarh**, Condacul 12).

Cuviosul ANTONIE SIHASTRUL de la Schitul Iezeru

În codrii și în peșterile Carpaților au trăit, în curgerea veacurilor, numeroși sihastri de neam român, departe de lume și cunoscuți de prea puțini, fapt pentru care numele celor mai mulți dintre ei n-au ajuns până la noi. Între acești puțini cunoscuți se numără și cuviosul sihastru Antonie de la schitul Iezeru din părțile Vâlcei, unul din marii părinți cu viață aleasă pe care i-a odrăslit neamul nostru.

S-a spus despre el că ar fi un aromân, originar din orașul Iania, din Grecia. Socotim, totuși, că se trăgea dintr-o familie de buni creștini din satele de sub munte ale Olteniei, regiune cu multe mănăstiri și schituri, ctitorite de domnii, boierii și călugării români din veacurile trecute. Cunoscând aceste vetre străvechi de evlavie creștinească, a dorit încă de tânăr să îmbrace îngerescul chip al călugăriei. Impresionat în mod deosebit de viața aleasă pe care o duceau călugării de la Iezeru, - ctitoria lui Mircea Vodă Ciobanul, pe la mijlocul veacului al XVI-lea - a intrat frate în acest schit. La vremea rânduită de pravila călugărească, a fost tuns în monahism, primind numele marelui Antonie îndrumătorul pustiurilor din Egipt, la începutul veacului al IV-lea. Aici a deprins toate rânduielile vieții călugărești, cu rugăciune, post, privegheri și alte nevoințe duhovnicești.

Cunoscând însă și viața mult mai înduhovnicită pe care o duceau sihastrii retrași cu totul de lume în munții din preajma schitului, cuviosul monah s-a aprins de râvna sfântă de-a le urma pilda vieții.

Drept aceea, în jurul anului 1690 s-a retras și el la câțiva kilometri de schitul Iezeru, în muntele cu același nume, unde și-a găsit adăpost într-o peșteră. Aceasta i-a devenit chilie și loc de reculegere. Nemulțumit că nu avea un loc anume rânduit pentru rugăciune, a început să sape alături un mic paraclis în stâncă, lărgind stâncă în așa fel încât să poată face din ea un lăcaș de închinare și de preamărire a lui Dumnezeu. Terminând această bisericuță, i-a pus o catapeteasmă și icoane, înzestrând-o cu cele trebuitoare săvârșirii dumnezeieștilor slujbe. A

rugat apoi pe episcopul Ilarion al Râmnicului, care păstora atunci, să o sfințească. Trei ani de zile a lucrat singur, cu dalta și cu ciocanul, în această bisericuță s-a rugat mereu cuviosul Antonie sihastrul, până la sfârșitul vieții, împreunând rugăciunea cu postul și cu munca în grădina pe care o avea în jurul peșterii lui. Cobora la schit doar în zilele de duminici și sărbători pentru a asculta Sfânta Liturghie și a primi Trupul și Sângele Domnului.

La îndemnul său, prin anii 1700-1705, episcopul Ilarion a refăcut biserica și chiliile schitului lezeru, ctitorite de domnitorul Mircea Ciobanul, după cum ne încredințează și noua pisanie care a fost pusă atunci. Tradiția populară știe că însuși schimonahul Antonie cobora mereu de la peștera lui și ajuta la refacerea schitului.

Vestea despre traiul și nevoițele Cuviosului Antonie s-au răspândit curând în toate satele și târgurile Olteniei, ajungând până și dincolo de munți, în Transilvania. Călugării și credincioșii care auzeau de sfințenia vieții lui, se îndreptau spre schitul lezeru sau spre peștera lui, pentru a-i cere cuvânt de învățătură și de mângâiere.

Așa și-a petrecut viața, în post, rugăciune și aspre nevoițe duhovnicești, cuviosul Antonie de la peștera din Muntele Iezeru, timp de 28 de ani. Trăise, deci, în timpul domniei lui Constantin Vodă Brânco-veanu și a păstoririi lui Antim Ivireanu, ca episcop de Râmnic și apoi ca mitropolit al întregii Țări Românești.

Dumnezeu l-a chemat la Sine cu puțin înainte de anul 1714. Unul din fiii săi duhovnicești, ieromonahul transilvănean Nicolae din Teiuș (jud. Alba), i-a purtat de grijă în ultimele zile ale vieții și l-a împărtășit cu Sfintele Taine. Plâns de întreaga obște a schitului lezeru, ca și de credincioșii din împrejurimi, a fost așezat spre veșnică odihnă în apropiere de intrarea în paraclisul pe care și-l săpase el însuși în stâncă. Multă vreme credincioșii care l-au cunoscut sau care auziseră de el urcau la chilia și la paraclisul lui, unde se rugau și își pomeneau morții, punând apoi lumânări pe mormântul cuviosului Antonie, pe care-l cinsteau ca pe un adevărat sfânt. Ieromonahul Nicolae duhovnicul, de care pomeneam mai sus, i-a scris „Viața” pe scurt, așa cum am arătat-o aici. Dar mormântul său nu se mai cunoaște, căci o stâncă prăvălită din munte a acoperit locul în care se găsea. Totuși, amintirea lui printre localnici nu s-a stins niciodată, ci credincioșii olteni îl cinstesc neîncetat pe acest Cuvios Sihastru Antonie, ca pe un adevărat sfânt odrăslit din neamul lor.

Ținând seama de viața și nevoițele sale, Sfântul Sinod al Bisericii noastre, în ședința din 20 iunie 1992, a hotărât ca el să fie așezat în rândul sfinților, urmând ca numele lui să fie trecut în sinaxar, în cărțile de slujbă și în calendarele bisericești. Pomenirea lui cu laudă se face în fiecare an la 23 noiembrie.

Prea Cuvioase Părinte Antonie, luminătorul credincioșilor și al călugărilor, roagă-te lui Hristos-Dumnezeu, să măntuiască sufletele noastre.

Cuvioasa TEODORA de la Sihla

În calendarul ortodox se întâlnesc foarte multe nume de femei cuvioase, care prin viața lor aleasă au bineplăcut lui Dumnezeu, oferind, în același timp, o frumoasă pildă vrednică de urmat pentru alte femei creștine. De har dumnezeiesc s-au învrednicit cuvioasele Maria Egipteanca, Pelaghia, Xenia, Eufrosina, Teodosia și multe altele. Un loc aparte în rândul credincioaselor cu viața aleasă și bineplăcută lui Dumnezeu îl ocupă cuvioasa Teodora de la schitul Sihla, din Munții Neamțului.

Tradiția păstrată de-a lungul vremii spune că s-a născut în jurul anului 1650, deci în vremea domniei lui Vasile Vodă Lupu și a păstoririi mitropolitului Varlaam, în satul Vânători, de lângă Târgu Neamț. Era fiica lui Ștefan Joldea armașul de la Cetatea Neamțului, dregător domnesc încredințat cu paza cetății, unde se afla ascuns tezaurul țării, și cu paza temniței de acolo. A fost crescută de părinți în frică de Dumnezeu și dragoste de neam, în atmosfera de înaltă viață duhovnicească a mănăstirilor și schiturilor din împrejurimi: Neamț, Secu, Sihăstria, Agapia și altele.

Copilă fiind, peste familia ei se abate o mare nenorocire, prin moartea singurei sale surori. Deși voia încă de atunci să se retragă cu totul din lume, la o mănăstire, părinții au înduplecat-o, ca la vremea potrivită, să se căsătorească cu un tânăr, aflat tot în slujba cetății Neamț. După cununie, a plecat în casa soțului ei, originar din „părțile de jos” ale țării Moldovei, se pare din Ismail. A trăit mai mulți ani cu soțul ei, dar Dumnezeu i-a hărăzit o grea încercare, aceea că nu avea copii. După o vreme au trecut la cele veșnice și părinții ei, încât Teodora a rămas singură pe lume, împreună cu soțul ei. Era firesc ca gândul ei din anii tinereții de a-și închina întreaga viață slujirii lui Hristos să o urmărească din nou. Drept aceea, s-a înțeles cu soțul ei ca să intre amândoi în câte o mănăstire.

Tradiția spune că Teodora - pe când avea aproape 30 de ani - a intrat în mănăstirea Vărzărești, în Munții Buzăului, unde viețuiau vreo 30 de maici, sub îndrumarea egumenei Paisia, care a luat-o pe lângă sine, ca ucenică. Iar fostul ei soț a intrat după o vreme în mănăstirea Poiana Mărului, din aceeași zonă, fiind călugărit sub numele Elefterie și apoi hirotonit ieromonah.

Tânăra călugăriță a înțeles de la bun început să respecte întru totul pravila vieții călugărești, în primul rând așa numitele „sfaturi evanghelice”, proprii cinului călugăresc, adică sărăcia de bună voie, ascultarea, curăția trupească și sufletească. „Și se făcea tuturor pildă de ascultare, de lepădare de sine, de curăție a vieții, de slujire. Se îndulcea mult atât cu cele șapte laude, cu dumnezeiasca Liturghie, cât și cu rugăciunea din chilie, cu citirea cărților sfinte și cu împărtășirea Sfințelor Taine, hrănindu-se cu pâinea cea vie a Trupului și Sângelui Mântuitorului”. Așa ne înfățișează chipul ei duhovnicesc unul din teologii de azi care i-a cercetat viața și nevoițele (Pr. Constantin Galeriu, în voi. **Sfinți români și apărători ai legii strămoșești**, București, 1987, p. 434).

După câțiva ani, egumena Paisia, cu o parte din maici, între care și Teodora, părăsesc, în mare grabă, mănăstirea Vărzărești, fiind nevoite să se ascundă în munți, în locuri retrase și tainice, din pricina unor oști străine, de turci, poate și de tătari, care pustiau țara, prădau pe locuitori de bunurile lor, iar pe alții îi luau în robie. Undeva în părțile de sud ale Munților Vrancei, au ridicat un mic altar pentru rugăciune și câteva chilii. După puțină vreme, egumena Paisia, înaintată în vârstă și obosită de atâtea nevoițe și necazuri, a fost chemată la Domnul, iar Teodora, cu celelalte maici, i-au continuat strădaniile călugărești.

După aproape zece ani de aspre nevoițe în acest loc, Cuvioasa Teodora s-a îndreptat spre Munții Neamțului, spre locurile minunate ale copilăriei. Dorind să petreacă și aici aceeași viață de pustnicie, a cerut binecuvântarea egumenului Varsanufie de la Sihăstria Secului - un schit care luase ființă în jurul anului 1650 - ca să se așeze în locurile sihăstrești din apropiere. Acesta o îndrumă să petreacă timp de un an în pădurile Sihlei, pe atunci locuri retrase și sălbatice, în care trăiau sihastri de neam român din vremuri îndepărtate, cum ne arată câteva nume de locuri: Sihăstria ieromonahului Pavel, Chiliile lui Iosif, Poiana lui Daniil, Poiana Trapezei, Poiana Sihlei și altele. Cuvioasa Teodora a întâlnit acolo un bătrân sihastru, care i-a oferit chilia lui de sub stâncile uriașe ale Sihlei, iar el și-a căutat un adăpost și mai tainic în altă parte.

De acum înainte, începe o nouă perioadă în viața Cuvioasei Teodora, de rugăciune neîncetată și de trăire cu adevărat pustnicească. Hrana i-o oferea numai pădurea (bureți, urzici, mure, afine) sau cele ce-i dădeau călugării de la Sihăstria ori puținii credincioși care se abăteau prin acele locuri retrase. Uneori o vizita ieroschimonahul Pavel din aceeași obște monahală, care venea să cerceteze pe sihastri și să-i împărtășească cu Trupul și Sângele Domnului, în felul acesta, viața ei înainta mereu pe scara virtuților, de care scria Sfântul Ioan Sinaitul sau Scărarul.

Spune tot tradiția că năvălind oști turcești în Moldova și ajungând până în ținuturile Neamțului, multe călugărițe s-au refugiat în munți. Unele dinele au ajuns până la chilia Cuvioasei Teodora, pe care au aflat-o în rugăciune. Ascultându-le necazurile, le-a oferit chilia ei, iar ea s-a retras într-o peșteră, unde era și mai greu de ajuns, din pricina sălbăticiilor locurilor. Este cunoscută până azi sub numele de „Peștera Sfintei Teodora”, arătând tot ca

acum trei veacuri: o încăpere boltită, înlăuntrul unei stânci uriașe, iar alături era o stâncă lată și puțin ridicată care îi slujea ca vatră și ca masă. Se spune că Teodora ar fi trăit aici vreme de 20 de ani, poate chiar mai mult.

În legătură cu sfârșitul ei, se spune că egumenul schitului Sihăstria ar fi observat, mai multe zile în șir, câteva păsărele care intrau pe fereastră în trapeză, de unde luau fărâmituri de pâine și poame, apoi zburau la munte, înspre Sihla. Doi ucenici, rânduiți de egumen, au pornit pe calea arătată de păsări, ajungând până către vârful muntelui. Acolo, un frate s-a urcat într-un brad, de unde a izbutit să o zărească pe Cuvioasa Teodora. I-a chemat la ea și le-a spus că se roagă de 40 de zile ca Dumnezeu să-i trimită un duhovnic căruia să-i mărturisească păcatele și să o împărtășească înainte de a muri. I-a rugat să-i spună egumenului ultima ei dorință, aceea de a-i trimite pe ieromonahul Antonie și pe ierodiaconul Lavrentie cu Sfânta împărtășanie. Cei doi ucenici s-au întors în mănăstirea lor, vestind egumenului cele ce au descoperit în peștera Sihlei, cât și dorința Cuvioasei de a-i trimite pe cei doi monahi pe care ea însăși îi numise. A doua zi, potrivit dorinței sale, ieromonahul Antonie, ierodiaconul Lavrentie și cei doi ucenici s-au îndreptat spre peșteră, în fața duhovnicului Antonie, Teodora și-a mărturisit toate păcatele vieții, primind cuvenita dezlegare, fiind împărtășită cu Trupul și Sângele Domnului. După acestea, împăcată cu Dumnezeu și cu semenii, privind la cer a rostit cuvintele: „Slavă Ție, Doamne, pentru toate” și a adormit întru nădejdea învierii și a vieții celei veșnice.

La vremea potrivită, i s-a făcut slujba înmormântării, chiar în peșteră, fiind de față și alți viețuitori din obștea schitului Sihăstria, impresionați cu toții de cele întâmplate.

Vestea despre viața ei evlavioasă și nevoițele sale duhovnicești s-a răspândit curând în mănăstirile și satele Moldovei, încât mulți călugări și credincioși veneau la mormântul ei și în locul nevoițelor sale de ani îndelungați. Se spune că și fostul ei soț, acum ieroschimonahul Elefterie, care trăia la schitul Poiana Mărului, ar fi venit aici ca să se încredințeze dacă este vorba de fosta lui soție. Convingându-se de acest lucru, s-a hotărât să rămână pentru restul vieții la schitul Sihăstria, în apropiere de Sihla, unde a mai trăit vreo zece ani.

După un timp, prin anii 1725-1730, întru pomenirea nevoițelor Cuvioasei Teodora, s-a ridicat schitul Sihla, cu o biserică de lemn, având hramul Schimbarea la Față, care dăinuiește - cu unele îmbunătățiri - până în ziua de azi, precum și câteva chilii înjur.

Cinstitul ei trup a rămas în peșteră până prin anii 1828-1834, în timpul unei ocupații rusești a Principatelor Române, când a fost dus în cunoscuta mănăstire Lavra Pecerska din Kiev. Se spune că ar fi și azi acolo, într-o raclă cu inscripția: „Cuvioasa Teodora din Carpați”. Evlavia populară a considerat-o, curând după moarte, ca o adevărată „sfântă”, ca o „cuvioasă” odrăslită din neamul nostru. Ne încredințăm de acest lucru și doi scriitori moldoveni de la sfârșitul veacului trecut. Primul este prozatorul Calistrat Hogaș care, în cunoscuta sa lucrare **Pe drumuri de munte**, scria: „Frumoasa Sfântă Teodora, legendara anahoretă a locurilor acestora, se înfățișa închipuirii mele ca o a doua Mărie din Egipt, cu viața bântuită de aceleași nenorociri, tot ca și ea. Sfânta Teodora se lepădase, poate, de plăcerile îmbătătoare ale lumii acesteia, mulțumindu-se, în cele din urmă, cu crăpătura umedă a unei stânci, în locul palatelor aurite unde luxul și desfrâul domneau cu răsfățare...”.

Iar poetul Nicolae Beldiceanu scria aceste versuri:

*„Ieșind din noaptea pietrei, cu ochiul obosit,
Deodată vezi o stâncă, cu vârful ruginit,
E vatra suferinței, e peștera în care
Martira Teodora aflat-a alinare.
Aici sfânta femeie, ducând un aspru trai,
Vede prin rugăciune minunile din rai...”*

Deci, conștiința despre „sfințenia” vieții ei s-a transmis din neam în neam până în zilele noastre. Drept aceea, în ședința sinodală din 20 iunie 1992, Cuvioasa Teodora de la

Sihla a fost trecută în rândul sfinților, pomenirea ei urmând să se facă în ziua de 7 august. Să ne rugăm acestei „alese” a lui Hristos zicând: „*Cele pământești părăsind și frigul cel aspru al pustniciei în peșterile schitului Sihla asupra ta luând, te-ai făcut mireasă a lui Hristos, fericită Teodora. Cu rugăciunea pe îngeri ajungând, cu postul și lacrimile pe diavoli arzând, ai biruit slăbiciunea firii omenești și pe mulți sihastri din Carpați întrecând, la cele cerești te-ai mutat, lăsându-ne nouă mângâiere peștera și pilda viețuirii. Sfântă, Precurată Teodora, roagă-te lui Dumnezeu să ne mântuiască sufletele noastre*”. (Troparul sfintei, glas 8).

Sfântul Ierarh CALINIC de la Cernica

A fost unul din marii „părinți duhovnicești” ai veacului al XIX- lea. Viața lui este descrisă pe larg de unul din numeroșii lui „ucenici”, arhimandritul Anastasie Baldovin. S-a născut la București, la 7 octombrie 1787, în familia bunilor credincioși Antonie și Floarea (călugărită, spre bătrânețe, la mănăstirea Pasărea, sub numele Filoteia). La vârsta potrivită, a fost dat la învățătură la una din școlile care existau pe atunci în București, în preajma unei biserici, poate la Colțea sau la Sfântul Gheorghe. Atmosfera de rugăciune și aleasă viață creștină din familie au influențat mult viața lăuntrică a tânărului Constantin, cum se numea din botez. De aceea, în martie 1807, deci înainte de-a fi împlinit vârsta de 20 de ani, și-a îndreptat pașii spre mănăstirea Cernica, din apropierea Bucureștilor, unde va fi venit adeseori, ca să ia parte la slujbe și să asculte cuvânt de învățătură de la starețul Gheorghe (1806) sau de la alți părinți cu viață aleasă, în anul următor, duhovnicul său, Pimen, a cerut starețului Timotei să-l îmbrace în „îngerescul chip al călugăriei”. Și astfel, la 12 noiembrie 1808, tânărul Constantin devine monahul Calinic. După o lună, episcopul bulgar Sofronie de Vrața, refugiat în București din cauza turcilor, l-a hirotonit ierodiacon, în biserica Sfântul Nicolae de la Cernica.

Îndrumat de duhovnicul său Pimen, a început o viață de aspre nevoițe călugărești, cu post, rugăciune, muncă, citiri din Sfânta Scriptură sau din lucrările Sfinților Părinți și scriitorilor bisericești. Prin 1812 a fost trimis, împreună cu părintele său duhovnicesc, la mănăstirea Neamț, ca să strângă ajutoare pentru refacerea bisericii Sfântul Nicolae, distrusă de un cutremur. Cu acest prilej, a putut cunoaște străvechea ctitorie domnească, cu aleasa ei viață duhovnicească, precum și alte mănăstiri moldovene, în 1813 a fost hirotonit ieromonah, în biserica Batiste din București, de către arhiepiscopul Dionisie Lupu, viitor mitropolit al țării, iar după doi ani hirotonit duhovnic și rânduit mare eclesiarh al mănăstirii. Prin 1817 a plecat la Muntele Athos, unde a stat aproape un an, reușind să cunoască îndeaproape viața călugărească de acolo și să culegă multă învățătură, care îi va fi de folos în ostenele sale de mai târziu.

La 14 decembrie 1818, în urma morții starețului Dorotei, obștea de la Cernica a ales în locul său pe ieromonahul Calinic. Deși avea numai 31 de ani nu s-a ținut seama, însă de vârstă, ci au tras greu în cumpănă învățătura lui și mai cu seamă smerenia, răbdarea, dragostea față de toți, viața lui de rugăciune, post și muncă neîncetată. Doi ani mai târziu a fost hirotonit arhimandrit.

Cei 32 de ani de stăreție la Cernica constituie o perioadă de neîncetate strădanii pentru ridicarea vieții călugărești de acolo, pentru buna îndrumare a viețuitorilor, pentru înzestrarea mănăstirii cu noi lăcașuri de închinare și chilii pentru școlarizarea tineretului. Vom spicui doar câteva din multele aspecte ale activității lui la Cernica.

Aproape toate ostenele sale au fost închinare ridicării vieții duhovnicești din mănăstirea pe care o cărmuia. Astfel, a întemeiat mai multe ateliere, în care monahii își pregăteau singuri cele trebuitoare pentru îmbrăcăminte (rase, potcapuri etc.). Cei știutori de carte, se ocupau cu copierea de manuscrise, mai ales din scrierile Sfinților Părinți și ale marilor îndrumători ai vieții călugărești. Obștea monahală creștea mereu, încât în 1838 erau 300 de călugări, iar în 1850 numărul lor ajunsese la 350. Dintre ei s-au ridicat multe personalități ale vieții bisericești, ca arhiepiscopul Ioanichie Stratonichias, originar din

Transilvania, retras spre sfârșitul vieții la Cernica, protosinghelul Naum Râmnicăeanu, un cunoscut cronicar, arhimandritul Veniamin Catulescu, profesor de Religie la Colegiul „Sf. Sava” din București, Pimen, fost egumen la Tismana, Anastasie Baldovin, ucenicul și biograful lui Calinic, Nicandru, urmașul său în stăreție și alții.

În același timp, starețul Calinic era un bun îndrumător al numeroșilor credincioși care cercetau mănăstirea; era cunoscut atât prin rugăciunile sale tămăduitoare, cât și prin faptele de milostenie. De pildă, în 1821 a hrănit în mănăstire, timp de câteva luni, un număr mare de locuitori din București și din împrejurimi, refugiați la Cernica de frica turcilor. Numeroase milostenii a făcut în diferite părți ale țării și chiar peste hotarele ei. Pentru copiii din satul Cernica a înființat o școală, cu dascăl plătit de mănăstire.

A fost preocupat în permanență de zidirea sau de refacerea unor lăcașuri de închinare. De pildă, încă din primii ani de stăreție s-a ocupat de zugrăvirea bisericii Sfântul Nicolae din incinta mănăstirii.

Între anii 1832-1836, a zidit din temelie biserica cu hramul Sfântul Gheorghe, din ostrovul mănăstirii, cu bani primiți din partea arhierelui Ioanichie Stratonichias. Fiind distrusă la scurt timp de un cutremur, starețul a început rezidirea ei, fiind terminată în 1842. Tot atunci s-a ridicat o nouă stăreție, iar pentru îngrijirea călugărilor bolnavi, a construit o bolniță, ambele în ostrovul mănăstirii. Tot atunci s-a ridicat și clopotnița, care străjuiește până astăzi întreaga mănăstire.

În anul 1846 a început zidirea bisericii cu hramul Sfânta Treime de la Pasărea, mănăstire aflată, încă de la întemeiere, sub oblăduirea directă a Cernicăi; s-a zidit din banii săi și din daniile unor credincioși. Cu câțiva ani în urmă ridicase, tot la Pasărea, biserica cimitirului.

Din darurile testamentare ale unei credincioase, starețul a zidit biserica Adormirea din Câmpina, întemeind și o școală în jurul ei. Din banii mănăstirii, precum și din propriile sale danii, s-au ridicat bisericile din satele Buești și Sohatu, au fost ajutate mănăstirile Ghighiu și Poiana Mărului, schitul Icoana din București, precum și câteva biserici sătești.

În 1850, după 43 de ani de viață în mănăstire, dintre care 32 de ani de cârmuire a obștei monahale, starețul Calinic a fost chemat la înalta slujire arhierescă, încă după moartea mitropolitului Grigorie Dascălul (1834), domnitorul Alexandru Ghica îl sfătuisese să primească scaunul mitropolitan, dar a refuzat, socotindu-se nevrednic de o asemenea înaltă cinstire. Dar în anul 1850, când erau vacante toate cele patru scaune vlădicești din Țara Românească, domnitorul de atunci, Barbu Știrbei, care avea o mare admirație față de starețul mănăstirii ctitorite de strămoșul său, vornicul Cernica Știrbei, l-a convins să accepte cârmuirea unei eparhii.

Și astfel, la 14-15 septembrie 1850 a fost ales în străvechiul scaun episcopal de la Râmnicu Vâlcea. A fost hirotonit arhieru în catedrala mitropolitană din București, la 26 octombrie 1850, praznicul Sfântului Dumitru, iar înscăunarea i s-a făcut la 26 noiembrie, la Craiova, întrucât reședința episcopală din Râmnic era distrusă în urma unui incendiu.

Chemat la această înaltă slujire, noul ierarh a găsit în eparhie o moștenire foarte grea, care se cerea grabnic îndreptată. De 10 ani eparhia era condusă de loțiitori, reședința și catedrala episcopală erau distruse, numărul preoților era insuficient, puțin pregătiți și cu o stare materială grea, seminarul închis, în urma revoluției din 1848, lăcașurile de închinare neîngrijite sau în paragină, iar unele chiar închise. Deși înaintat în vârstă, noul episcop a purces de îndată la îndreptarea acestor triste stări de lucruri, îndată după înscăunare, s-a cercetat eparhia, a rânduit protopopi, a hirotonit noi preoți, în 1851 a redeschis seminarul, întâi la Craiova, după care, în 1854, l-a mutat la Râmnic; a deschis „școli protopopești” pentru pregătirea cântăreților bisericești.

După ce și-a mutat reședința la Râmnic (1854), a început de îndată ridicarea unei noi catedrale episcopale, după planurile întocmite de el însuși și cu pictura lui Gheorghe Tattarescu, a refăcut reședința și bolnița din incinta Episcopiei, între anii 1859-1864 a ridicat, din banii săi, o biserică nouă la schitul Frăsinei, în Munții Vâlcei, existent din veacul al XVII-

lea, rânduind reguli aspre de viețuire, așa cum văzuse la Athos și pe care le respecta el însuși de când intrase în mănăstire. Planul bisericii a fost conceput de el, iar zugrăvirea a încredințat-o pictorului brașovean Mișu Popp. Pentru că tocmai atunci a intrat în vigoare Legea secularizării averilor mănăstirești, episcopul Calinic a rugat pe Alexandru Ioan Cuza ca schitul lui să rămână cu toate bunurile pe care le avea, rugăminte pe care domnitorul, - care îl respecta pentru viața lui - i-a acceptat-o.

Iubitor de carte și sprijinitor al culturii, episcopul Calinic a simțit mereu nevoia unei tipografii proprii. Ca stareț și apoi ca episcop, a tipărit câteva cărți la București. Prin 1860, „cu bani împrumutați”, după cum mărturisea el însuși, a pus bazele unei tipografii, proprietatea sa, de sub teascurile căreia au apărut mai multe cărți de slujbă și de învățătură. Se vede că episcopul intenționa să reînvie, la Râmnic, vremurile de înflorire culturală din timpul marilor săi înaintași din secolul al XVIII-lea. Cu un an înainte de moarte, a donat tipografia orașului Râmnic, cu tot inventarul ei și cu toate cărțile aflate în depozit. A pus însă condiția ca tipografia să-i poarte numele și în viitor și ca jumătate din veniturile ei să fie folosite pentru întreținerea școlilor din oraș și a elevilor săraci, precum și a seminariștilor, iar altă jumătate pentru întreținerea schitului Frăsinei.

Episcopul Calinic a fost și un însuflețit patriot, în calitatea sa de episcop a luat parte la lucrările Adunării obștești a țării, apoi a fost ales deputat în Divanul Ad-hoc, care a pregătit unirea celor două țări românești, încă din primăvara anului 1857 a trimis o circulară către protopopi și egumeni, prin care le cerea ca în toate bisericile să se facă rugăciuni „pentru unirea românilor într-o singură voință și cuget, ca să ceară pe cale legiuită viața patriei lor”. A făcut parte și din Adunarea electivă a țării, care a ales domn pe Alexandru Ioan Cuza. Atașamentul său față de domnul unirii reiese și dintr-o pastorală adresată protopopilor și preoților din eparhie, prin care-i îndemna să cinstească patria și pe cărmuitorii ei și să nu cruce nici o jertfă pentru binele obștesc, pentru că „cine este bun creștin este și bun patriot”. În chip deosebit trebuie pusă în lumină sfințenia vieții lui. Toți cei care l-au cunoscut au rămas impresionați de multele sale milostenii, de simplitatea sa în îmbrăcăminte, de bunătatea și de blândețea sa, de rugăciunile sale tămăduitoare de boli trupești, de posturile și privegherile sale. Biograful său, Anastasie Baldovin, scria că avea liste de persoane cărora le împărțea permanent ajutoare și că atunci când hirotonea preoți le dăruia cărți și chiar bani de drum. „Era atât de milostiv - scria acesta - încât dacă nu avea ce să dea de milostenie, își da hainele de pe Prea Sfinția Sa și plângând se ruga de mine nevrednicul ca să caut bani pe unde voi ști, ca să aibă ce să dea la frații lui în Hristos, pentru că așa numea pe săraci și neputincioși”. Martori contemporani povestesc mai multe cazuri de vindecări de boii, în urma rugăciunilor episcopului Calinic, cum a fost o tânără din satul Muiereasca, sau fiul meșterului care lucra la construirea catedralei episcopale de la Râmnic.

Viața plină de înfrânări pe care o ducea (nu mânca niciodată carne, se odihnea numai pe un scaun de lemn), ca și bătrânețea, care se simțea tot mai apăsătoare, l-au îndemnat pe episcopul Calinic să-și scrie testamentul, între altele, scria că nu lasă nici bani de îngropare și nici de pomenire, pentru că tot ce-a avut împărțise celor săraci sau îi oferise pentru refacerea clădirilor de la Episcopie, în felul acesta, a înțeles să pună în practică votul călugăresc al „sărăciei de bunăvoie”. Bătrân și bolnav, s-a retras la mănăstirea Cernica, din mai 1867, încredințând conducerea vremelnică a eparhiei arhimandritului Grigorie. Întrucât Guvernul de atunci i-a refuzat retragerea din scaun - în semn de înaltă prețuire - a rămas în vrednicia de episcop până la sfârșitul vieții, trimițând de la Cernica felurite îndrumări arhimandritului Grigorie, pentru bunul mers al treburilor Episcopiei. La Cernica a mai trăit aproape un an, ca un simplu monah, până în ziua de 11 aprilie 1868, când Dumnezeu l-a chemat la Sine. A fost îngropat în tinda bisericii Sfântul Gheorghe, ctitoria sa.

Călugăr smerit la Cernica, apoi conducător al obștei monahale de acolo timp de 32 de ani, episcop la Râmnic peste 18 ani, marele ierarh Calinic a devenit unul din cei mai desăvârșiți reprezentanți ai spiritualității românești. A fost apreciat și considerat ca un adevărat „sfânt” nu numai de cei care l-au cunoscut, ci și de urmași. Iată ce spunea despre el

marele nostru cărturar Nicolaelorga (1871-1940), acum aproape 60 de ani: „Trăind în sfințenia muncii și a înfrânării, era socotit ca sfânt de credincioșii din eparhie și părerile de rău ale tuturor se îndreptară mult timp către mormântul lui, pe care-l voise la Cernica, locul lui de învățătură și de pregătire duhovnicească, unde se retrăsese. Trăind până departe, în timpuri noi, pe care el nu le mai înțelegea, nici pentru a le combate, precum ar fi fost datorია sa, cruțat de dânsule, venerat pentru o vârstă ca a sa și pentru o astfel de viață, chiar și de cei mai antireligioși din noul curent apusean, care stăpânea statul cel nou, el încheie cu vrednicie șirul curăților călugări fără arginți, al ctitorilor de cărți și de clădiri de închinare, al sufletelor de arhieriei cari o clipă nu și-au închipuit că fapta sau gândul lor scapă de sub ochiul privighetor al lui Dumnezeu” (**Istoria Bisericii românești**, vol. II, ed. II, București, 1932, p. 237-238).

Această scurtă prezentare a vieții și a faptelor sale ne arată cât de îndreptățită a fost hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii noastre, din 28 februarie 1950, ca episcopul Calinic să fie trecut în rândul sfinților. Canonizarea lui solemnă s-a făcut la Cernica în ziua de 23 octombrie 1955, în prezența multor ierarhi români și străini, a numeroși călugări, preoți și credincioși; moaștele i-au fost așezate spre cinstire și închinare în biserica Sfântul Gheorghe, ctitoria sa. În felul acesta, smeritul stareț și ierarh Calinic a devenit unul dintre cei mai de seamă sfinți ai calendarului ortodox român, pildă vrednică de urmat pentru orice fiu al Bisericii noastre dreptmăritoare. Prăznuirea lui din neam în neam se face în ziua mutării sale la Domnul, adică la 11 aprilie. De atunci încolo, este cinstit prin cântări de laudă, în Minei și prin slujba Acatistului; chipul său este zugrăvit în multe biserici mănăstirești și parohiale, iar numele său este purtat de mulți credincioși care îmbracă îngerescul chip al călugăriei.

„Pomenirea ta cea purtătoare de lumină, Ierarhe Calinic, veselește sufletele celor credincioși și atingerea de racla sfințelor tale moaște sfințește simțirile și dăruiește tămăduiri; pentru aceasta, după datorie, te cinstim pe tine și cu bucurie îți cântăm: Bucură-te, Sfinte Ierarhe Calinic, de Dumnezeu înțelepțite!” (Din **Acatistul Sfântului**, Condacul 1).

Capitolul V

MUCENICI AI ORTODOXIEI ROMÂNEȘTI

Sfântul mucenic IOAN ROMÂNUL

Unul dintre cei mai de seamă domni ai Țării Românești a fost, fără îndoială, Matei Basarab, ctitor de lăcașuri sfinte și îndrumător al activității cultural - tipografice din țara sa, cu o domnie pașnică și neobișnuit de lungă pentru acele vremuri (1632-1654).

După moartea lui au urmat la domnie Constantin Șerban Basarab (1654-1658) și Mihnea al III-lea Radu (1658-1659). Acești domnitori au încercat, în măsura posibilităților de atunci, să ducă o politică antiotomană, de apărare a țării, încheind jchiar și anumite înțelegeri, în acest sens, cu principii Transilvaniei, în toamna anului 1659, din ordinul lui Mihnea III Radu au fost uciși 2000 de turci trimiși în țară pentru a-l supraveghea. După aceasta, a distrus oastea pașei din Silis-tra, a asediat cetatea Giurgiu, pe atunci raia turcească, a atacat și ars cetățile Rusciuc (azi Russe) și Nicopole din dreapta Dunării, în același timp, s-au răsculat împotriva turcilor domnitorul Constantin Șerban, acum în Moldova, precum și principele Gheorghe Rakoczi II în Transilvania. Dar aceștia din urmă au fost înfrânți de ostile turcești și tătărăști intrate în țările lor din ordinul sultanului Mehmet (Mahomed) al IV-lea. În astfel de împrejurări, Mihnea al III-lea și-a dat seama că nu mai poate continua lupta și s-a refugiat în Transilvania, unde a și murit la scurt timp (6 aprilie 1660), se pare otrăvit. Deși a domnit puțin, a înscris o pagină glorioasă în istoria țării sale, așa cum făcuse, cu mai bine de o jumătate de veac în urmă, Mihai Viteazul.

La retragerea turcilor din Transilvania, în noiembrie și decembrie 1659, au făcut, ca și în alte rânduri, jafuri și pustiire mare în satele și târgurile românești, arzând, prădând și omorând oameni nevinovați. Dar tot atunci au luat cu ei și mare mulțime de robi, bărbați, femei și copii, trecându-i dincolo de Dunăre. Printre cei robiți atunci se afla și un tânăr cu numele Ioan, de neam bun, în vârstă de numai 15 ani, născut și crescut în Țara Românească. „Cu toate că era atât de tânăr, spune unul din cercetătorii de azi ai vieții lui, Ioan ajunsese la măsura vârstei plinirii lui Hristos, când curăția inimii de prunc se împletește cu înțelepciunea minții de bătrân. Și era Ioan frumos la chip. Tocmirea lui era plină de sănătate, tinerească vlagă zburda în toată ființa lui. Și măcar că grumazul îi era încovoiat de robie, ochii îi străluceau de puterea credinței și de nădejdea mântuirii. Trupul minunat al tânărului era ca o biserică în care fumea, plină de miresme, cățuia sufletului său curat și jertfelnic. Așa mergea el pe drumul anevoios al robiei, apropiindu-se de Dunăre și lăsându-și în urmă părinții, neamurile și țara lui frumoasă, fără să știe că nu se va mai întoarce niciodată și că Dumnezeu îi pregătea o altă patrie, cea mai presus de orice hotar, împărăția cerurilor, în această împărăție, însă, nu se intră decât pe poarta cea strâmtă a nevoițelor și după ce omul a trecut prin focul încercărilor de tot felul” (ierom. Bartolomeu Anania, în voi. **Sfinți români și apărători ai legii strămoșești**, București, 1987, p. 401).

Și într-adevăr, tânărul Ioan a trecut prin cumplite încercări. Se știe că toți robii luați de turci erau socotiți ca fiind un bun al sultanului, dar ei puteau fi cumpărați de oricine. Așa se face că fiind încă pe drum l-a cumpărat unul din ostașii care însoțeau convoiul robilor români. Ostașul nu urmărea altceva decât să-l silească la păcatul zis al sodomiei. Dar tânărul Ioan, crescut de părinții săi în frică de Dumnezeu și în dragoste de credința strămoșească s-a împotrivit aceluia ostaș închinător la Alah, care încerca să-l lege de un copac pentru a face desfrânare cu el. Tânărul Ioan a găsit o clipă prielnică și i-a ucis pe turc, apoi a încercat să fugă. Dar ceilalți păgâni l-au prins, l-au legat și l-au dus la Istanbul (numit de creștini

Constantinopol), unde l-au dat femeii celui ucis. Aceasta l-a dus în fața marelui vizir ca să-l judece. Acolo, tânărul a mărturisit fără înconjur adevărul. Vizirul l-a dat femeii văduve să facă cu el ce va dori. Aceasta nu i-a luat capul, ci văzându-l voinic și frumos la înfățișare s-a aprins de pofta desfrânării cu el, ca oarecând soția lui Putifar din țara Egiptului pentru tânărul evreu Iosif, cel frumos și înțelept. A încercat pentru început să-l ademenească cu tot felul de făgăduințe, dacă o va lua de soție și se va lepăda de credința creștinească - urmând să se facă închinător la Alah, adică musulman sau mahomedan. „Iar tânărul auzind acestea - ne spune primul alcătuitor al vieții sale - își făcea cruce, rugându-se lui Hristos să-l întărească și să-l păzească până în sfârșit neclintit întru credința creștinească”. Ispitirile au durat aproape doi ani și jumătate.

Dar toate încercările femeii păgâne de a-l întoarce de la Hristos și a-l trece la legea ci au rămas zadarnice, căci tânărul Ioan, înarmat cu platoșa dreptei învățături, a rămas nestrămutat în credința părinților săi, păzindu-și și curăția trupului.

Văzând că toate meșteșugirile ei nu izbutesc, femeia - ca o nouă Irodiadă, cea care ceruse capul lui Ioan Botezătorul - l-a dat în mâna eparhului, adică a mai marelui cetății, ca să-l pedepsească pentru uciderea soțului ei. Iar eparhul a poruncit să fie aruncat în temniță, supunându-l acolo la cumplite și înfricoșate chinuri, încât oricine s-ar fi îngrozit numai la gândul lor. Iar femeia agareană venea în fiecare zi în temniță, încercând să-l îndemne și acum la păcat și la lepădarea de legea ortodoxă. Tânărul Ioan nu s-a lăsat biruit nici aici de grozăvia chinurilor pe care le-a îndurat, ci a rămas neclintit în credință și înțelepciune căutând ajutor numai la Hristos Domnul care îi dădea putere și biruință asupra vrăjmașilor văzuți și nevăzuți.

În cele din urmă, văzând femeia și prigonitorii ei că toate încercările lor sunt fără rost, au cerut vizirului îngăduința să-l omoare. Și primind această încuviințare, a fost scos din închisoare și dus la locul numit Parmak-Kapi (adică Poarta Stâlpului), într-o margine a Istanbulului. Acolo a fost spânzurat în ziua de 12 mai din anul mântuirii 1662.

Astfel, prin patima sa, tânărul Ioan „lupta cea bună a luptat, prin curăție a strălucit, credința a păzit și prin pătimire la viața cea fără de moarte s-a mutat” (din podobia de la Vecernia din 12 mai), înțeleptul și pururea fericitul mucenic al lui Hristos nu împlinise încă 18 ani. Trupul său va fi fost aruncat în apele Bosforului, dacă nu va fi fost cumva îngropat de creștini cucernici în vreun loc tănuit din jurul orașului întemeiat de Sfântul împărat Constantin cel Mare.

Un învățat dascăl al mării școli a Patriarhiei ecumenice, Ioan Cariofil, care a trăit o vreme și la București, la Curtea lui Constantin Vodă Brâncoveanu, i-a alcătuit viața, pe scurt, în grecește. Ea a fost tipărită apoi la Veneția în 1799 tot în grecește de către un mare aghiograf, Nicodim Aghioritul (retipărită la Atena în 1856). Această viață a fost tradusă și în românește, îndată după tipărirea ei, fiind cunoscute mai multe manuscrise din secolul al XIX-lea. S-a tipărit pentru prima dată în românește în anul 1801, la București, împreună cu slujba Sfântului Dimitrie Basarabov. Noul mucenic a fost menționat apoi în **Mineiul** grecesc pe luna mai, tipărit la Constantinopol în 1843 și în **Mineiele** românești, începând cu ediția de la Mănăstirea Neamț din 1846. Așa a ajuns cunoscută viața și mai ales pătimirea tânărului mucenic Ioan Valahul sau Românelul.

Cinstit de credincioși de neam grec, dar și de români, în anul 1950 Sfântul Sinod al Bisericii noastre a hotărât ca acest nou mucenic al lui Hristos să fie cinstit în întreaga Biserică Ortodoxă Română.

Generalizarea solemnă a cultului său, alături de al unor sfinți cu moaște aflate în țara noastră, a avut loc în octombrie 1955.

Biserica ne îndeamnă să-l cinstim prin cuvintele:

„Veniți, toți iubitorii de mucenici, și mai ales cei ce viețuiți în România, ca adunându-ne împreună, să cinstim cu cântări luminate pe Ioan, noul mucenic al Domnului. Că acesta, din pământul românesc răsărind, a dat rodul însutit al credinței, în cetatea lui Constantin, rușinând pe prigonitorii săi și mărturisind credința cea ortodoxă, prin vărsarea sângelui său. Iar acum în ceruri mijlocește pentru noi și pentru cei ce cântăm: Bucură-te, Ioane, sfinte

mucenice al lui Hristos “(Icosul praznicului).

Să-l cinstim și prin versuri de **Acatist**, zicând:

„*Bucură-te grâu de jertfă copt în lanuri de Scriptură*

Bucură-te că din tine Domnul și-a făcut prescură

Bucură-te fir de nufăr înflorit peste miasmă

Bucură-te că te soarbe sufletul cape-o aghiazmă.

Bucură-te rază lină coborâtă-n adâncime

Bucură-te limpezime!

Bucură-te aur aprig lămurit în seci vâlvori

Bucură-te că ispita cu virtutea o măsoară

Bucură-te rugăciune-n care iadul se-nspăimântă

Bucură-te cape umăr aripa de înger cântă

Bucură-te vrere sfântă

Bucură-te neînfrântă luare aminte

Bucură-te mucenice noue Ioane sfinte!”

(După Valeriu Anania, File **de acatist**, treapta a șaptea, București, 1981, p. 22).

Sfântul Ierarh și mărturisitor ILIE IOREST, Mitropolitul Transilvaniei

În anul 1950, Sfântul Sinod al Bisericii noastre a hotărât să fie trecuți în calendarele ortodoxe românești, ca sfinți și mărturisitori, câțiva ierarhi, călugări și credincioși din neamul nostru, între aceștia se numărau și Sfinții Ierarhi și Mărturisitori Ilie Iorest și Sava Brancovici, mitropoliții Transilvaniei. Canonizarea lor - adică trecerea în rândul sfinților, după rânduiala ortodoxă - s-a făcut în 1955, la Alba Iulia, orașul în care s-au desfășurat activitatea ca mitropoliți.

Este firesc să ne întrebăm: cărui fapt se datorează cinstea deosebită de care s-au învrednicit acești doi mitropoliți ai Transilvaniei? Prin ce merite au ajuns să stea în apropierea lui Dumnezeu, să fie considerați ca prieteni și casnici ai Săi și să mijlocească, prin rugăciunile lor, harul și ajutorul lui Dumnezeu pentru noi, urmașii păstoriților lor de acum trei veacuri? Pentru a înțelege mai bine viața și lucrarea lor de apărare a Ortodoxiei, sunt necesare câteva lămuriri privind starea politică-națională a vremii în care au trăit.

Biserica Ortodoxă românească din Transilvania de altă dată și-a desfășurat activitatea în împrejurări deosebit de vitrege, determinate de asupririle naționale, sociale și religioase la care era supus poporul român de aici. Cu toate acestea, Biserica Ortodoxă a avut un rol covârșitor în istoria poporului, fiind singura instituție românească, în jurul căreia se desfășura întreaga viață națională, culturală și religioasă a românilor. Cea mai de seamă instituție a lor era Mitropolia Ortodoxă, care a avut multă vreme sediul în orașul Alba Iulia. Se știe că, după 1541, Transilvania a devenit principat autonom sub suzeranitate turcească, având în frunte principii de naționalitate maghiară, cu sediul la Alba Iulia. La scurt timp, Dieta țării a recunoscut ca „recepte” trei confesiuni noi, născute din Reforma protestantă: luterană, calvină și unitariană, firește, pe lângă Biserica romano-cato-lică existentă mai de mult. Doar românii și credința lor ortodoxă au rămas în afara legii, socotiți ca „tolerați” în propria lor țară. În același timp principii calvini maghiari din Alba Iulia și cărmuitorii confesiunii calvine (numiți superintendenți) au început o lucrare de propovăduire a noii învățături calvine printre românii ortodocși. Era o acțiune foarte primejdioasă, căci prin primirea învățăturii calvine, românii se înstrăinau nu numai de credința ortodoxă strămoșească, ci și de neamul din care făceau parte, adică se maghiarizau. Era un atac direct, care urmărea însăși distrugerea neamului românesc, în ciuda multelor încercări ale principilor și superintendenților din Alba Iulia de a calviniza pe români, aceștia au rămas statornici în dreapta credință, menținându-se astfel și ființa națională românească. Un rol important în această lucrare de apărare a Ortodoxiei și a neamului au avut

vlădiciei de atunci, -fie mitropoliții din Alba Iulia, fie episcopii din Vad și Maramureș -, precum și smeriții preoți din satele noastre, cu puțină învățătură, dar însuflețiți de râvnă întru slujirea neamului lor.

Între acești apărători ai dreptei credințe s-a numărat și mitropolitul Ilie Iorest din Alba Iulia. Se născuse în jurul anului 1600, într-un sat din Transilvania, undeva în părțile învecinate cu Moldova, sau în Maramureș. S-a închinoviat de tânăr în mănăstirea Putna, minunată ctitorie a lui Ștefan cel Mare, în care au viețuit în curgerea veacurilor, atâția călugări transilvăneni. După ce a învățat carte și rânduielile bisericești, a fost călugărit sub numele Iorest - în locul celui de Ilie primit la botez - iar după un timp a fost hirotonit preot-ieromonah. O însemnare pe un manuscris, din anul 1637, arată că a fost copiat sub îndrumarea mitropolitului Anastasie Crimca al Moldovei, apoi a „ieromonahului Iorest, egumen”. Presupunem că este viitorul mitropolit, ajuns între timp egumen la Putna, având deci și preocupări culturale.

În toamna anului 1640 a trecut la cele veșnice mitropolitul Ghenadie II al Transilvaniei. La stăruințele domnitorului Vasile Lupu al Moldovei, în scaunul vacant a fost ales ieromonahul Iorest de la Putna. Potrivit tradiției a fost hirotonit arhiepiscop la catedrala din Târgoviște, ctitoria lui Neagoe Vodă Basarab, de către mitropolitul Teofil, care păstora pe atunci, împreună cu alți arhiepiscopi. Fără îndoială că domnitorul Matei Basarab a oferit noului ierarh felurite daruri, așa cum au primit toți ceilalți mitropoliți ai Transilvaniei. A fost instalat apoi, cu cinstea cuvenită, în catedrala mitropolitană din Alba Iulia, ctitorită de marele domn al unirii, Mihai Viteazul. Dar cu prilejul confirmării sale în demnitatea de mitropolit de către principele Gheorghe Rakoczy I, i s-au impus mai multe îndatoriri, care nu urmăreau altceva decât înlesnirea propagandei calvine printre români, între altele i se cerea să traducă și să tipărească în românește anumite rugăciuni și cântări calvine, precum și un Catehism calvinesc. Noul mitropolit n-a îndeplinit, însă, nici una din îndatoririle acestea, ci a rămas statornic în dreapta credință, împreună cu păstoriții săi. S-a interesat îndeaproape de viața bisericească din cuprinsul eparhiei: a făcut vizite canonice, a convocat „soborul mare” al Mitropoliei, format din protopopi și unii preoți, a făcut hirotonii de preoți, a terminat de tipărit, la Alba Iulia, Evanghelia cu **învățătura**, dată în lucru încă de înaintașul său, a întreținut legături cu Moldova. El va fi fost întărit în adevărurile Ortodoxiei și de Sinodul de la Iași, din septembrie-octombrie 1642, care a aprobat Mărturisirea Ortodoxă a mitropolitului român Petru Movilă al Kievului.

Dar tot în anul 1642 calvinii au tipărit, în satul Prisaca, un **Catehism calvinesc** în românește, căruia i s-a dat, câțiva ani mai târziu, cunoscutul **Răspuns** din partea învățatului mitropolit Varlaam al Moldovei. Se pare că mitropolitul Iorest s-a împotrivit la tipărirea și răspândirea **Catehismului**, fapt care a accentuat nemulțumirile mai vechi pe care le aveau împotriva lui cărmuitorii calvini. Așa se face că la începutul anului 1643, din ordinul principelui Gheorghe Rakoczy I, s-a convocat „un sinod” de protopopi, preoți și mireni, care a hotărât înlăturarea mitropolitului Iorest din scaunul vlădicesc.

Este sigur că la îndepartarea mitropolitului Iorest din scaun au stat și motive de ordin politic, determinate de înăsprirea relațiilor dintre Gheorghe Rakoczy I și Vasile Lupu, care îl recomandase la ocuparea scaunului mitropolitan. Dar adevăratele motive care au dus la înlăturarea lui din scaun se desprind din spusele tradiției, consemnate mai târziu în lucrări scrise. De pildă, Samuil Micu, în lucrarea sa **Scurtă cunoștință a istoriei românilor**, scria că „pentru împotrivirea păstoricească cu care s-au pus împotriva eresului calvinesc și nu au voit a primi împărțirea lui, la care domnul țării îl silea, au fost lepădat din episcopie și ca să nu vază că pentru credință pătimește, i-au scornit nume rău și i-au făcut pără mincinoasă”. Iar Gheorghe Șincai scria că „acesta s-au lepădat din vlădicie pentru că n-au primit catehismul (calvinesc n.n.)”.

Înlăturat din scaunul mitropolitan, Iorest a fost aruncat în închisoare, împreună „cu mulți preoți creștini”, cum se arăta într-o scrisoare de atunci, iar bunurile i-au fost confiscate. A fost eliberat abia în noiembrie 1643, după nouă luni de detenție, pe baza răspunderii ce și-

au luat-o 24 de credincioși că va plăti 1000 de taleri, sumă mare pe atunci, pentru vistieria principelui. După eliberare, s-a reîntors la mănăstirea Putna.

În iunie 1645, mitropolitul Iorest a plecat în Rusia, pentru a strânge ajutoare, în vederea răscumpărării celor 24 de garanți, așa cum făcuseră și alți ierarhi și călugări transilvăneni. Avea o scrisoare de recomandare către țarul Rusiei, Mihail Feodorovici Romanov, semnată de ierarhii moldoveni, în care înfățișau pe scurt viața mitropolitului și suferințele pe care le îndurase din partea cârmuitorilor calvini; o altă scrisoare primise din partea lui Vasile Lupu. Ajuns la Moscova, a fost primit de țar în două rânduri, obținând felurite daruri și bani. Se pare că s-a reîntors în țară în primăvara anului următor.

Și-a petrecut restul vieții în mănăstirea sa de metanie, la Putna, după ce-și va fi răscumpărat garanții din Transilvania prin plățirea celor 1000 de taleri. A murit la adânci bătrâneți, după cum aflăm dintr-o însemnare pe un Minei în manuscris: „*Să se știe când a murit vlădica Iorest, în anul 7186 (1678), luna martie 12*”. Înseamnă că a fost așezat spre veșnică odihnă în ctitoria marelui apărător al creștinătății, Ștefan cel Mare.

Din toate acestea se vede că mitropolitul Iorest a fost un neînfricat apărător al Ortodoxiei în Transilvania, oferind o minunată pildă de statornicie și credința păstoritorilor săi, un ierarh însuflețit de dragoste față de Hristos, de neamul său și de pământul strămoșesc.

Acestea au fost motivele care au dus la trecerea lui în rândul sfinților în anul 1955, alături de unul dintre urmașii săi, mitropolitul Sava Brancovici. Cinstita lui prăznuire se face în fiecare an la 24 aprilie, cu slujbe nou alcătuite întru cinstirea lor. Unii din cei care sunt primiți în îngerescul cin călugăresc, își iau numele lui, iar bunii creștini se străduiesc să-i urmeze viața pilduitoare de muncă, de rugăciune, de sfințenie și de râvnă față de credința strămoșească.

„*Mlădiță odrăslită din tulpina neamului nostru, fericite Ioreste, pentru credința ta cea neclintită și pentru dragostea ta de popor ai fost aruncat în temniță, învrednicindu-te de cununa cea neveștejită a mărturisitorilor lui Hristos; pentru aceasta și noi cu dragoste te lăudăm pe tine, zicând: Bucură-te, ierarhe Ioreste, prea cinstite părinte!*” (Din **Acatistul Sfinților Ierarhi Iorest și Sava**, icosul 9).

Sfântul Ierarh și mărturisitor SAVA BRANCOVICI, Mitropolitul Transilvaniei

După înlăturarea lui Ilie Iorest din scaunul de mitropolit al Transilvaniei, în 1643, soborul protopopilor români ardeleni a ales în locul său pe ieromonahul Ștefan (din botez Simion), din mănăstirea de la Alba Iulia. În timpul păstoririi lui s-a tipărit **Noul Testament** de la Alba Iulia, în anul 1648, prima ediție în românește, cu o impresionantă prefață, scrisă probabil de mitropolit, în care se punea problema unității limbii românești.

În vara anului 1656, după moartea lui Simion Ștefan, în scaunul vacant a fost ales protopopul văduv Simion Brancovici din Ineu (jud. Arad). Spre deosebire de alți mitropoliți din trecut, viața lui este destul de bine cunoscută, dintr-o **Cronică** scrisă de fratele său, învățatul Gheorghe Brancovici. Din această **Cronică** aflăm că viitorul mitropolit făcea parte dintr-o veche familie sârbească, se pare, originară din Herțegovina. Pe la sfârșitul secolului al XVI-lea, această familie s-a refugiat în părțile Aradului, din pricina expansiunii turcești; trăind vreme îndelungată printre români, familia respectivă s-a românizat. Din sânul ei s-au ridicat câțiva episcopi care au păstorit la Ineu (jud. Arad), numit pe atunci lenopole: Matei, apoi fiul său Sava și Longhin, hirotonit „mitropolit” de către patriarhul Chirii Lucaris.

Viitorul mitropolit al Ardealului s-a născut în jurul anului 1620, în Ineu, primind la botez numele Simeon. A învățat carte în casa părintească, apoi a călătorit prin Ungaria, Serbia, Bulgaria și, în cele din urmă, s-a îndreptat spre mănăstirea Comana, din Țara Românească, unde se retrăsese vlădica Longhin, fratele tatălui său. Desigur, acolo și-a completat și învățătura. Aflând de moartea tatălui, a doi frați și a unei surori, s-a reîntors

acasă, s-a căsătorit, a avut copii, dar aceștia i-au murit de mici. Între timp a murit Gheorghe Brancovici, protopopul Incului, o altă rudenie. Credincioșii de acolo l-au rugat atunci pe tânărul Simeon să-și închine viața slujirii lui Dumnezeu ca preot-protopop. Răspunzând la stăruințele acestora, a plecat în Țara Românească, unde a fost hirotonit preot, la Târgoviște, de către mitropolitul Ștefan, care păstora atunci. După hirotonie și un popas la mănăstirea Comana, preotul Simeon s-a reîntors la turma sa duhovnicească din Ineu. Aici află cu durere că soția îi murise cu puține zile înainte de hirotonie, iar bătrâna sa mamă se călugărise, învingând necazurile văduviei, a păstorit mai mulți ani ca preot-protopop în Ineu, îngrijindu-se nu numai de viața duhovnicească a păstoriților săi, ci și de apărarea lor în fața invadatorilor turci, a căror stăpânire se întinsese până în părțile vestice ale teritoriului românesc de astăzi.

În vara anului 1656 se petrece o nouă schimbare în viața preo-tului-protopop din Ineu, fiind ales în scaunul vacant de mitropolit al Transilvaniei, cum am arătat mai sus. Potrivit vechiului obicei, a plecat în Țara Românească, unde a fost călugărit sub numele Sava, în catedrala mitropolitană din Târgoviște, la praznicul înălțării Sfintei Cruci, iar după trei zile a fost hirotonit arhiepiscop, în aceeași catedrală, de către mitropolitul Ștefan, unchiul său Longhin și alți arhiepiscopi, încărcat cu daruri oferite de domnitorul Constantin Șerban Basarab și vlădiciei țării, s-a reîntors la fiii săi duhovnicești, fiind primit cu mare cinste și instalat la Alba-Iulia.

Deși îndelungată, păstoria lui ca mitropolit a fost mult tulburată de propaganda calvină pe care încercau să o desfășoare printre românii ortodocși conducătorii confesiunii calvine maghiare, sprijiniți de principii Transilvaniei, dar și din cauza războaielor și a schimbărilor politice care au avut loc în primii ani de păstorie. Astfel, în anii 1659-1661, Sava a fost chiar înlocuit cu alți doi mitropoliti: cu Ghenadie III, iar după moartea acestuia, cu Daniil. Abia în aprilie 1662 a primit o nouă diplomă de confirmare în scaun din partea noului principe calvin al Transilvaniei, Mihail Apaffi. De acum înainte păstoria lui s-a desfășurat fără întrerupere până în 1680, deși cu multe neajunsuri, provocate de refuzul său de a colabora cu principele și cu ceilalți conducători ai confesiunii calvine.

Datorită greutăților materiale prin care trecea Biserica sa, în anul 1668 mitropolitul Sava a fost nevoit să plece în Rusia după ajutoare, așa cum făcuseră Ilie Iorest și chiar unchiul său, mitropolitul Longhin. Călătoria este descrisă pe larg în Cronica fratelui său Gheorghe, care îl însoțea. A stat în Moscova vreo trei luni, fiind primit în două rânduri de țarul Alexei Mihailovici Romanov, care i-a oferit mai multe ajutoare pentru Mitropolia sa, cu dreptul - pentru el și urmașii săi - de a călători în Rusia după ajutoare tot la șapte ani. La sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel a slujit în biserica *Uspenia* din Kremlin, alături de patriarhii Paisie al Alexandriei, Macarie al Anti-ohiei, cel al Moscovei și alți ierarhi, ruși sau străini, prezenți la lucrările unui mare sinod convocat atunci la Moscova.

După reîntoarcerea din această călătorie, pentru mitropolitul Sava a început o perioadă de noi asupriri din partea lui Mihail Apaffi și a celorlalți cârmuitori calvini, conștienți că acea călătorie la Moscova i-a întărit încrederea în biruința credinței ortodoxe. Drept aceea, în februarie 1669, principele a dat un decret prin care se impuneau mitropolitului o serie de îngrădiri, cea mai grea fiind aceea a supunerii sale față de superintendentul calvin maghiar din Alba Iulia în toate problemele bisericesti, măsură reînnoită după cinci ani.

Cu toate acestea, mitropolitul a știut să înfrunte măsurile umilitoare ale principelui, salvând însăși existența Bisericii ortodoxe și a neamului românesc. Se cunosc chiar câteva fapte ale lui care au dus la întărirea vieții bisericesti din cuprinsul eparhiei pe care o cârmuia. De pildă, în 1670 a făcut o călătorie în Țara Românească, unde domnitorul Antonie Vodă i-a întărit o veche danie de 6000 de aspri pe an pe seama Mitropoliei sale. În 1672 a sfințit mănăstirea Moisei din Maramureș, care există și azi. În 1675 a convocat un „sobor” sau adunare de protopopi, preoți și mireni în Alba Iulia, când s-au luat mai multe măsuri cu privire la întărirea vieții religios-morale a preoților și credincioșilor români din Transilvania. De pildă, preoții erau îndatorați să predice și să slujească în românește în fiecare zi de duminică și sărbătoare, iar în timpul posturilor zilnic. Alte măsuri priveau disciplina clerului, hotărându-se depunerea celor nevrednici de slujirea preoțească. Câteva măsuri priveau

înlăturarea superstițiilor, mai ales a celor legate de cultul morților. Credincioșilor li se cerea să se împărtășească de patru ori pe an, să ia parte la slujbele care se săvârșeau în zile de duminici și sărbători, să cunoască rugăciunile, Crezul și cele 10 porunci, să-și trimită copiii la biserică în vederea catehizării. Așadar, mitropolitul Sava era mereu preocupat de ridicarea duhovnicească și culturală a clerului și a credincioșilor săi.

Desigur, toate acțiunile mitropolitului au provocat nemulțumirea, dar și teama principelui și a cârmuitorilor confesiunii calvine din Transilvania. Se adăuga la aceasta și descoperirea unui complot îndreptat împotriva lui Apatii, la care își dăduse consimțământul și fratele mitropolitului, cărturarul Gheorghe Brancovici. De aceea, din dispoziția principelui, la 2 iunie 1680 s-a constituit un „scaun de judecată” la Alba Iulia, format din 101 persoane (conducători calvini maghiari, protopopi români filocalvini, mireni ș.a.), în vederea judecării mitropolitului Sava. A fost judecat și condamnat în aceeași zi, după o cunoscută colecție de legi medievale transilvane, „Appro-batae Constitutiones” și după „Canoanele” Bisericii calvine maghiare, cu depunerea din treaptă.

Îndată după pronunțarea sentinței, a fost aruncat în închisoare, iar averea confiscată de principe. S-a constatat, cu acest prilej, că avea câte o frumoasă bibliotecă, în Alba Iulia și Sibiu, cu sute de cărți latinești, românești și ungurești, care dovedesc preocupările cărturărești ale mitropolitului. Odată cu el a fost aruncat în închisoare și fratele său Gheorghe, dar acesta a fost eliberat nu după mult timp.

Cronicarul maghiar Mihail Cserei, contemporan cu Sava, scria că unii dintre acuzatorii săi au fost „mituiți cu daruri”, ca să-i aducă acuze nedrepte, că „i-a fost prădată întreaga avere” și că în închisoare „era bătut până când se rupea cămașa și carnea de pe trupul lui”. Aceleași lucruri le relatează și pastorul sas Andrei Gunesch din Petrești (jud. Alba). Mult mai târziu, istoricul Samuil Micu scria că „tot norodul și clerul românesc ca un lucru adevărat ține, cum de la cei bătrâni au luat, că Sava toate întâmplările acestea le-a pățit pentru credință, că s-a împotrivit eresului calvinesc și l-a lepădat și n-a vrut a se uni cu acela”. Iar Petru Maior în cartea sa **Istoria Bisericii românilor**, aduce alte câteva amănunte: „în castelul de la Blaj al principelui Apaffi, dintru a cărui poruncă lăudatul Sava fu bătut de moarte, după aceeaia din nou băgat în temniță și de acolo scos în toată vinerea, fu bătut cu toiage până la moarte”.

Adevărul este că, la scurt timp după judecarea și întemnițarea lui Sava, s-au făcut mai multe încercări pentru eliberarea lui, prin mijlocirea fratelui său Gheorghe, care a cerut sprijinul domnitorului Șerban Cantacuzino al Țării Românești și al lui Constantin Brâncoveanu, viitorul domn. Din rațiuni de ordin politic - pentru a nu ajunge la neînțelegeri cu domnul muntean - Mihail Apaffi l-a eliberat pe mitropolit din închisoare, la o dată pe care nu o cunoaștem. Bătrân și bolnav, a trecut la cele veșnice, în primele luni ale anului 1683, probabil în aprilie. Nu știm unde se găsește mormântul său.

Așadar, mitropolitul Sava a fost o mare personalitate a vieții bisericești a românilor transilvăneni. Păstorind aproape un sfert de veac în împrejurări din cele mai vitrege, el a izbutit, totuși, să-și apere clerul și credincioșii în fața oricăror încercări de înstrăinare de credința strămoșească și de neamul din care făceau parte. Pentru strădaniile depuse de el în acest scop, dar mai ales pentru suferințele pe care le-a îndurat spre sfârșitul vieții cu demnitate și răbdare creștinească, a fost socotit de urmași ca un „mucenic” sau „martir” al legii strămoșești. Așa se explică hotărârea sinodală din 1950 privind canonizarea sa, act care s-a săvârșit apoi la Alba Iulia, adică acolo unde a păstorit, în anul 1955. De atunci este prăznuit în fiecare an la 24 aprilie, odată cu înaintașul său Ilie Iorest. După această dată s-a întocmit slujba lor, care a fost introdusă în **Minei**, la ziua respectivă, precum și acatistul lor; s-au ridicat biserici care au drept ocrotitori fie pe unul din ei fie pe amândoi, iar chipul lor s-a zugrăvit în numeroase biserici, mai ales în Transilvania.

Cunoscând aceste fapte din viața celor doi sfinți transilvăneni, să ne rugăm lor, zicând: „O, preaferiților ierarhi ai lui Hristos, Ioreste și Sava, care prin strădaniile și pătimirile voastre din viață v-ați învrednicit să dobândeți partea cea de-a dreapta Tatălui ceresc, primind rugăciunile noastre cele smerite de acum, cereți de la Bunul Dumnezeu să dăruiască

Bisericii Sale tărie, țării noastre pace și întru toate bună sporire, iar nouă, credincioșilor, iertare de păcate și mare milă”. (Din **Acatistul Sfinților Iorest și Sava**, condacul 13).

Sfântul IOSIF MĂRTURISITORUL, Episcopul Maramureșului

În străvechiul pământ românesc al Maramureșului, a existat o viață și organizare bisericească ortodoxă, care poate fi urmărită încă din primele veacuri creștine. Pe la mijlocul veacului al XV-lea, frații cneji Drag și Dragoș (primul „descălecător” în Țara Moldovei), au ctitorit o mănăstire, cu hramul Sfântului Arhanghel Mihail, în satul Peri (azi în Ucraina subcarpatică), în 1391, la rugămintea urmașilor acestor ctitori, mănăstirea a fost declarată „stavropighie” a Patriarhiei, cu alte cuvinte îi era subordonată direct. În această mănăstire și-au stabilit reședința unii episcopi ortodocși, care îndrumau viața duhovnicească a credincioșilor din Maramureș. Dar în satele din nordul acestui pământ românesc s-au așezat treptat și unii credincioși ruteni, care-și aveau propriul lor episcop, cu sediul la Muncaci (azi Mukacevo, în Ucraina).

Episcopii români din Maramureș s-au străduit să mențină credința ortodoxă și conștiința națională în sufletul păstoriților lor de aici. Acești episcopi, ca și călugării din schiturile și mănăstirile maramureșene, au păstrat strânse legături cu frații lor de-o limbă, de un neam și de o credință din Moldova învecinată.

În 1646 o parte din preoții și credincioșii ruteni din eparhia Muncaciului au acceptat unirea cu Biserica Romei, așa cum făcuseră și o parte din ucraineni, prin așa-numita „unire” de la Brest, din anul 1596. În astfel de împrejurări, unii din episcopii ruteni uniți care au păstorit la Muncaci în a doua jumătate a veacului al XVII-lea au încercat să treacă la Biserica Unită cu Roma și pe unii dintre preoții ortodocși români din satele românești din Maramureș și Sătmar.

Pentru a împiedica lucrarea prozelitistă a episcopilor uniți de la Muncaci, preoțimea românească din Maramureș și-a ales un episcop din partea locului, și anume pe protopopul văduv Iosif Stoica, nobil din Criciova. A fost călugărit într-una din mănăstirile maramureșene și apoi hirotonit întru arhieru de către fostul mitropolit al Moldovei, învățatul Dosoftei, aflat atunci în exil, la Jolkiew, în Polonia. Fără îndoială că marele mitropolit moldovean l-a întărit în dreapta credință și l-a îndemnat să vegheze la apărarea și păstrarea ei, cunoscând toate uneltirile potrivnicilor Ortodoxiei românești. Nu se știe unde și-a avut reședința; poate într-una din mănăstirile maramureșene, fie la Hust, fie la Uglea, fie în alte locuri. Se cunoaște un antimis sfințit de el în 1692, cu text slavon, în care se intitula: „din mila lui Dumnezeu, episcop ortodox al Maramureșului, exarh al stavropighiei patriarhale constantinopolitane, locțiitor al Mitropoliei din Bălgrad (Alba Iulia) din Ardeal”, înseamnă că în acel an va fi avut și calitatea de locțiitor de mitropolit al Transilvaniei, scaunul fiind vacant. Se cunosc câteva „soboare” de preoți și mireni, luându-se felurite măsuri pentru bunul mers al vieții bisericești din eparhia Maramureșului. A făcut vizite în parohii, a sfințit biserici, a hirotonit preoți, a rostit cuvinte de învățătură în fața păstoriților săi.

Episcopul Iosif rămâne în istoria Bisericii noastre ca un ierarh vrednic, care a știut să-și apere păstoriții în fața oricăror încercări ale episcopilor ruteni uniți de la Muncaci și ale autorităților de stat maghiare de a-i îndepărta pe români de la credința ortodoxă, prin acceptarea „unirii” cu Biserica Romei. Clerul și credincioșii români din Maramureș au fost cu totul străini de actul unirii săvârșit de mitropolitul Atanasie Anghel în 1701. Și acest lucru s-a datorat în primul rând vredniciei episcopului Iosif. Istoricul maghiar Nicolae Bethlen, fost cancelar al Transilvaniei, nota că episcopul Iosif Stoica a întocmit și o scrisoare împotriva unirii cu Biserica Romei, bazată pe texte din Sfânta Scriptură și din Sfinții Părinți, exprimându-și chiar uimirea că un român era capabil să scrie o lucrare atât de temeinică; este regretabil că nu o cunoaștem.

După 15 ani de păstorire, episcopul Iosif a fost victima unor acuzații false aduse de dușmanii Ortodoxiei și neamului românesc, în 1705, vicecomitele Maramureșului, Francisc Darvay, l-a obligat să semneze un program în 20 de puncte, care periclitau mult credința ortodoxă și însăși ființa națională românească. Refuzând să facă acest lucru, a fost arestat și întemnițat în cetatea Hust. Nu era străin de această arestare nici episcopul unit de la Muncaci, grecul Iosif Ca-millis, care urmărea să numească la Sighet un vicar unit, în persoana lui Gheorghe Ghenadie Bizanczi.

Preoții și credincioșii maramureșeni au protestat cu demnitate, în mai multe rânduri, cerând eliberarea ierarhului lor. În timp ce se găsea în temniță, a fost ales un episcop nou, cu numele Iov Țirca. Și acesta a avut o păstorire agitată, de câțiva ani, după care, autoritățile au ordonat să se facă o anchetă asupra lui. El a reușit să se refugieze la timp din Maramureș - se pare în Moldova - fiind condamnat la moarte, în lipsă.

După eliberarea din închisoare, Iosif Stoica și-a îndeplinit în ascuns îndatoririle sale vlădicești. În 1711, a încercat să fie reșezat în scaunul episcopal, dar fără rezultat. După puțină vreme, tot în acel an, a trecut la cele veșnice.

Așadar, vlădica Iosif a fost un vrednic apărător al credinței ortodoxe în Maramureș. El a rămas în amintirea credincioșilor ca un mărturisitor al credinței ortodoxe și ca un apărător al drepturilor românilor maramureșeni în fața autorităților străine opresoare. Acestea au fost motivele pentru care Sfântul Sinod al Bisericii noastre a hotărât, la 20 iunie 1992, ca episcopul Iosif să fie trecut în rândul sfinților, ca „mărturisitor” al credinței ortodoxe, în hotărârea sinodală se rânduia ca prăznuirea lui să se facă în ziua de 24 aprilie, odată cu mitropoliei Ilie Iorest și Sava Brancovici. În aceeași hotărâre se spunea: „În bisericile care se vor ridica de acum înainte, se va zugrăvi icoana acestui sfânt și mare ierarh, iar pentru ca evlavia binecredinciosului popor român să sporească față de el, rânduim ca unele din bisericile care se vor zidi să-și poată lua hramul Sfântului Ierarh Iosif Mărturisitorul”.

Să-l cinstim și noi, cântând: *Jndreptător al credinței și învățător prea blând te-ai arătat păstoritorilor tăi și cu smerenie slujind, pe Hristos ai mărturisit. Drept aceea, cu neîncetată cântare te laudăm zicând: Bucură-te, Sfinte Părinte Ierarhe Iosif, ocrotitor al credincioșilor maramureșeni*” (Condacul sfântului, glas 4).

Un nou Sfânt al Bisericii noastre: Mitropolitul ANTIM IVIREANUL

Între vlădicii care au înscris pagini strălucite în istoria Bisericii noastre se numără și mitropolitul Țării Românești, Antim Ivireanul. S-a născut în Iviria sau Georgia de azi, în jurul anului 1650, din părinții Ioan și Maria, primind la botez numele de Andrei, încă din tinerețe a căzut rob la turci, care l-au dus la Istanbul (Constantinopol). Se pare că după ce a scăpat din robie a trăit în preajma Patriarhiei ecumenice, unde a învățat sculptura în lemn, pictura și broderia, în Istanbul a învățat limbile greacă, arabă și turcă. Probabil tot acolo s-a călugărit.

În jurul anului 1690, evlaviosul domn Constantin Brâncoveanu l-a adus în Țara Românească. Aici a învățat meșteșugul tiparului de la fostul episcop Mitrofan al Hușilor, care conducea în acel timp tipografia domnească din București, în octombrie 1691 a tipărit el însuși o carte grecească, în care iscălea „Antim ieromonah”. După alegerea episcopului Mitrofan în scaunul vlădicesc de la Buzău, Antim a ajuns conducător al tiparului domnești de la București. Acolo a lucrat până în 1694, tipărind alte trei cărți, între care și o **Psaltire românească**, cu versuri scrise de el în cinstea lui Constantin Brâncoveanu, semn că învățase bine limba noii sale patrii, în 1696 ieromonahul Antim s-a mutat la mănăstirea Snagov, unde a întemeiat o nouă tipografie, fiind și egumenul acestei mănăstiri. La Snagov a stat până în 1701, tipărind 15 cărți, dintre care 5 în românește. Acum a tipărit un **Liturghier** greco-arab (1701), pentru trebuințele credincioșilor ortodocși din îndepărtata Patriarhie din Antiohia Siriei. La Snagov ieromonahul Antim a deprins cu meșteșugul tiparului și pe o seamă de

ucenici, dintre care cel mai de seamă a fost Mihail Ștefan (Iștvanovici), care mai târziu a tipărit cărți la Alba Iulia și chiar în țara natală a lui Antim, adică în Iveria.

În anul 1701 Antim s-a reîntors în București. Din acel an și până în 1705 a continuat aici șirul tipăriturilor, editând un număr de 15 cărți, între care și un Ceaslov greco-arab (1702), tot pentru credincioșii din Patriarhia Antiohiei, **Noul Testament** în românește (1703) și altele.

Calitățile deosebite cu care era înzestrat ieromonahul Antim, ca și munca rodnică și neobosită pe care a depus-o încă din clipa venirii sale în Țara Românească, l-au făcut vrednic de a fi ales episcop al Râmnicului, la 16 martie 1705. Odată cu așezarea sa în scaunul vlădicesc, a dus acolo și tipografia de la Snagov, întemeind astfel prima tiparniță la Râmnic, în decurs de trei ani a imprimat aici 9 cărți, din care 3 românești și 3 slavo-române, mai multe cărți de slujbă, dintre care și **Liturghierul cu Molitfelnicul**, primele ediții românești din Muntenia (1706).

După o păstorire de abia trei ani la Râmnic, s-a petrecut o nouă schimbare în viața lui Antim Ivireanul. La 27 ianuarie 1708 a murit mitropolitul Teodosie, care păstorise pe credincioșii din Țara Românească aproape 40 de ani. Înainte de moarte și-a exprimat dorința ca episcopul Antim al Râmnicului să-i fie urmaș în scaun, socotind că este cel mai vrednic pentru această înaltă treaptă vlădicescă. S-a și ținut seama la alegere de dorința vrednicului mitropolit.

Înscăunarea i s-a făcut în ziua de 22 februarie 1708, la Duminica Ortodoxiei, fiind de față și patriarhii Alexandriei și Ierusalimului. Cu acest prilej noul mitropolit a rostit o frumoasă cuvântare, arătând ce îndatoriri avea de îndeplinit în noua sa slujbă arhierască.

În activitatea sa de mitropolit al Ungrovlahiei n-a cruțat nici o osteneală pentru luminarea credincioșilor, dovedind frumoase calități de păstor, predicator și patriot. După așezarea sa în scaunul mitropolitan a întemeiat o nouă tipografie la Târgoviște. Acum a tipărit 18 cărți, dintre care 11 în românește. Cele mai însemnate dintre tipăriturile românești erau: **Psaltirea, Octoiul, Liturghierul, Molitfelnicul, Catavasierul, Ceaslovul** și altele. Deci numărul cărților tipărite în românește era într-o vădită creștere. Trebuie să notăm că mitropolitului Antim îi revine meritul de a fi introdus pentru totdeauna limba română în slujba bisericească, desăvârșind ceea ce se începuse sub Matei Basarab (tipicul în românește) și Șerban Cantacuzino (textele biblice). Prin tipărirea cărților de slujbă în românește, Antim a contribuit și la făurirea unei limbi liturgice românești, care dăinuiește până astăzi. Textul liturgic de azi nu se deosebește decât foarte puțin de cel tradus de Antim. După el au mai rămas netraduse numai **Mineiele, Triodul și Penticostarul**, care se vor tipări mai târziu.

În 1715 mitropolitul Antim a mutat tipografia de la Târgoviște la București. Tot în acest oraș a înființat o nouă tipografie, la mănăstirea ocrotită de el, a Tuturor Sfinților, în total, în decursul activității sale în țara Românească, s-au tipărit 63 de cărți, din care 38 de el însuși, iar celelalte de către ucenicii săi. Dintre ele 21 erau în românește. Trebuie să spunem că 4 cărți au fost scrise de el însuși și anume: **învățătura pe scurt pentru taina pocăinței** (Râmnic, 1705), **învățătură bisericească la cele mai trebuincioase și mai de folos pentru învățătura preoților** (Târgoviște, 1714) și **Sfătuiri creștine politice către domnitorul Ștefan Cantacuzino**, în grecește (București, 1715).

A rămas de la el și o lucrare în manuscris, intitulată **Chipurile Vechiului și Noului Testament**, care cuprinde 503 portrete în medalion, cu diferite personaje biblice, 3 schițe și 8 desene (se păstrează la Kiev). Tot mitropolitului Antim i se datorește ilustrarea tipăriturilor sale cu gravuri, unele din ele fiind de o măiestrie deosebită. Toate acestea arată calitățile artistice deosebite cu care era înzestrat.

O altă latură de seamă din păstoria lui Antim a fost zidirea sufletească a credincioșilor săi prin cuvânt. Sunt prețuite până azi predicile sale, numite **Didahii**, în care osândeau felurite păcate ale vremii sale, mai ales ale mării boierimi. Cunoaștem de la el 28 de predici la diferite duminici și sărbătoriși 7 cuvântări ocazionale, toate înfățișând pe Antim ca om de cultură deosebită, în predicile sale n-a fost influențat de alți predicatori, cum s-a susținut mult timp, ci

ele sunt originale, bine gândite și legate de realitățile vieții.

Vrednicul mitropolit Antim este ctitorul mănăstirii cu hramul Toți Sfinții din București (numită azi mănăstirea Antim), ridicată în anii 1713-1715, după planurile lucrate de el însuși. Pentru această mănăstire a întocmit un așa numit „Așezământ”, care este un fel de testament al său, cu rânduieli pentru ajutorarea copiilor săraci dornici să învețe carte, a oamenilor și fetelor sărace, a străinilor etc.

Mitropolitul Antim Ivireanul s-a îngrijit îndeaproape și de românii ortodocși din Transilvania, încă din anul 1699, pe când era numai tipograf, a trimis la Alba Iulia pe ucenicul său Mihail Ștefan, care a tipărit acolo două cărți pentru folosul sufletesc al credincioșilor transilvăneni. După dureroasa dezbinare petrecută sub Atanasie An-ghel, în 1701, mitropolitul Antim a trimis în numeroase rânduri scrisori de îmbărbătare către românii din Șcheii Brașovului, îndem-nându-i să rămână statornici în dreapta credință, hirotonind preoți și diaconi pe seama bisericii lor. Arătăm mai sus că a tipărit cărți de slujbă pentru credincioșii arabi din Patriarhia Antiohiei, precum și pentru credincioșii de limbă greacă. A stăruit pe lângă Constantin Brâncoveanu să ajute compatrioții săi din Georgia la tipărirea de cărți de slujbă în limba lor, trimitând acolo pe ucenicul său Mihail Ștefan, care a tipărit la Tbilisi câteva cărți în limba georgiană.

Mitropolitul Antim Ivireanul a fost un înflăcărat patriot și luptător împotriva asupririi turcești. Și-a dat seama că numai o alianță cu Rusia ar putea duce la înlăturarea jugului turcesc. Din pricina aceasta, dar și prin uneltirile vrăjmașilor săi, s-au răcit legăturile dintre el și Constantin Brâncoveanu. În 1712 domnul i-a cerut demisia din scaun, dar vlădica Antim u întocmit două apărări scrise, prin care-și dovedea nevinovăția, arătând că învinuirile aduse de dușmanii săi erau neîndreptățile. El și-a continuat apoi nestânjenit activitatea până la moartea mucenicească a lui Brâncoveanu (1714) și apoi sub urmașul său, Ștefan Cantacuzino (m. 1716).

După numirea primului domn fanariot, Nicolae Mavrocordat, în 1716, au început zile grele pentru bătrânul mitropolit, învinuit că a intrat în legătură cu austriecii și că ar fi uneltit împotriva domnului și a turcilor, a fost arestat din porunca domnului și închis în temnița palatului. A fost ținut acolo mai multe săptămâni, cerându-i-se demisia. Refuzând să o dea, Mavrocordat a cerut patriarhului din Constantinopol să-l caterisească, lucru pe care acesta l-a și făcut, în sentința de caterisire i s-au adus felurite învinuiri nedrepte, între care și aceea că s-a ridicat împotriva „puternicei împărății” turcești, pe baza căreia a fost scos din rândul arhierilor și călugărilor, urmând să fie închis pe viață în mănăstirea Sf. Ecaterina din Muntele Sinai. Această pedeapsă n-a mai ajuns să o facă, pentru că ostașii care îl însoțeau spre Muntele Sinai l-au măcelărit, aruncându-i trupul în râul Tungia, lângă Adrianopol. Moartea lui s-a întâmplat în toamna anului 1716. În felul acesta și-a sfârșit viața mucenicește, ca și binefăcătorul său, domnul Constantin Brâncoveanu.

Așadar, mitropolitul Antim Ivireanul și-a pus toate cunoștințele, râvna și priceperea în slujba Bisericii și a credincioșilor români care-l primiseră cu atâta dragoste. Tipograf, autor de lucrări originale, traducător al cărților de slujbă în românește, predicator și păstor de suflete, artist, ctitor de lăcașuri sfinte, sprijinitor al Ortodoxiei și al românilor transilvăneni, Antim Ivireanul este una din figurile cele mai luminoase din trecutul Bisericii și al patriei noastre.

Acestea au fost motivele pentru care Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința din 20 iunie 1992, a hotărât ca marele ierarh Antim să fie trecut în rândul sfinților. Prăznuirea lui se va face în fiecare an în ziua de 27 septembrie.

Să ne rugăm, dar, noului sfânt și mărturisitor al credinței ortodoxe, zicând: „*Sfinte Părinte Ierarhe Antim, cu vrednicie ai rânduit păstori și învățători turmei tale și cu înțelepciune dumnezeiască ai revărsat râurile sfințelor tale cuvinte. Viața ți-ai pus-o pentru păstoriții tăi și cununa muceniciei ai dobândit de la Hristos Dumnezeu. Pe Acesta roagă-l, Sfinte Părinte Ierarhe Antim, să dăruiască pace și mare milă celor ce săvârșesc sfântă pomenirea ta*”. (Troparul sfântului, glasul III).

Cuviosul mărturisitor VISARION Ieromonahul

Pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, din rândul preoților și credincioșilor ortodocși români din Transilvania, s-au ridicat nenumărați apărători ai dreptei credințe, în fața încercărilor autorităților habsburgice - care stăpâneau Transilvania din 1688 - de a-i trece cu forța la unirea cu Biserica Romei, între aceștia se numără cuviosii ieromonahi Visarion Sărai, Sofronie de la Cioara și Nicodim, protopopul Nicolae Pop din Balomir, preoții Moise Măcinic din Sibiel, Ioan din Galeș, Ioan din Aciliu, Ioan din Poiana Sibiului, Ioan și Oprea din Săliște, Ioan Pinariu din Sadu, preotesele din Tilișca, din Poiana Sibiului și din Deal, credincioșii țărani Oprea Miclăuș din Săliște, Ioan Oancea din Făgăraș, Constantin Petric din Jina, Ioan Crăciun din Cărpiniș, Toma Maier din Răhău, Tănase Todoran din Bichigiu (în părțile Bistriței). Istoria a păstrat, însă, și alte multe nume de preoți și credincioși, bărbați, femei și chiar copii din satele Săliște, Tilișca, Poiana Sibiului, Jina, Deal, Cărpiniș, Colun, Cuzdrioara (lângă Dej) etc., uciși sau morți în urma suferințelor îndurate, bătute până la sânge, întemnițați sau alungați din satele lor.

Șirul acestor mărturisitori ai drepte credințe, începe cu ieromonahul Visarion Sărai, venit în Transilvania în anul 1744. Acest Visarion, numit din botez Nicolae, era născut în Bosnia, părinții săi, Maxim și Maria, stabilindu-se apoi în localitatea Kostainița în Croația. Mulți istorici l-au considerat sârb. Mai nou s-a dovedit că se trăgea din „vlahii” din Bosnia, din familia Ciurcea sau Tiurcia. Chiar și într-un act emis de autoritățile militare din Timișoara era numit „eremitul valah”. Nu știm când a ajuns în Țara Sfântă, în anul 1738 a fost călugărit în mănăstirea Sfântul Sava de lângă Ierusalim, sub numele Visarion. Cercetează apoi mănăstirile din Muntele Athos, după care se stabilește în mănăstirea Pakra din Slavonia. Apreciat de mitropolitul Arsenic Ioanovici Șacabent de la Karloviț, în 1744 acesta îi dă binecuvântarea să plece în Banat, iar de aici în Transilvania, spre a lucra în vederea întăririi Ortodoxiei, amenințată de uniatism. Trece prin Timișoara și pe la unele mănăstiri bănățene, făcând un popas mai îndelungat la Lipova, în martie 1744. În apropierea orașului a ridicat o cruce, din fața căreia predica mulțimilor de credincioși români din împrejurimi, veniți aici mai cu seamă cu prilejul târgurilor săptămânale. Aceste lucruri le scrie protopopul Nicolae Stoica de Hațeg - în Cronica Banatului. La această cruce s-au făcut apoi adevărate pelerinaje, încât autoritățile de stat au fost nevoite, în mai multe rânduri, să ia măsuri pentru împiedicarea lor.

Părăsind Lipova, s-a îndreptat, pe Valea Mureșului, spre Dobra (jud. Hunedoara), însoțit de un mare număr de credincioși, precum și de trei negustori „greci” din Lipova (deci, macedo-români), Dima Nino, Gheorghe Nicola și Gavrilă Bistro. La Dobra a ținut credincioșilor aceleași predici simple, prin care îi îndemna să nu asculte de preoții uniți, ci să rămână statornici în credința ortodoxă.

De aici, înconjurat de mulțimi, s-a îndreptat spre Deva și Orăștie, ajungând apoi la Săliștea Sibiului. Pretutindeni era întâmpinat de mii de credincioși, se trăgeau clopotele bisericilor din satele prin care trecea. Iar prin cuvintele sale mobiliza pe ascultători, întărindu-i în credința strămoșească. Efectul predicilor sale a fost uluitor, încât episcopul unit Inonchetie Micu relatează: „La îndemnul lui, în multe locuri poporul nu mai merge la biserică, nu se servește de preoții uniți, morții și-i îngroapă fără prohod și fără mângâierile duhovnicești, copiii și-i botează prin femei bătrâne și se întâmplă și alte pagube duhovnicești de felul acesta”.

A rămas câteva zile la Săliște, unde a izbutit să întărească în legea străbună pe credincioșii din Mărginimea Sibiului, care au devenit apoi cei mai înflăcărați apărători ai ortodoxiei. Pe locul unde a propovăduit la Săliște s-a ridicat mai târziu schitul numit „de la Fântâna Foiții”, cu hramul Izvorul Maicii Domnului.

Și-a continuat drumul spre Sibiu, dar autoritățile - informate de succesul predicilor sale - au dispus arestarea lui și a celor trei negustori care îl însoțeau, închiși la Sibiu, lui

Visarion i s-a luat un lung interogatoriu, din care se desprind și câteva din datele biografice pe care le-am notat aici. La întrebările puse în legătură cu predica sa împotriva uniației - principala acuză ce i se aducea - a refuzat să răspundă. Cu aceasta, misiunea lui Visarion poate fi socotită ca încheiată. Ea a declanșat însă o adevărată mișcare de rezistență în fața uniației în toată Transilvania, care a durat mai bine de 15 ani și în cursul căreia nenumărați preoți și credincioși au îndurat suferințe fizice și morale, iar unii au primit cununile muceniciei pentru apărarea dreptei credințe.

Din Sibiu, Visarion a fost trimis în închisoarea din Deva, de acolo la Timișoara, Osiek (în Croația) și Raab (azi Gyor, în Ungaria), ca, în cele din urmă, să fie închis în feroasa temniță de la Kufstein, în Munții Tirolului. Aici se crede că a și murit, ca sfânt mărturisitor pentru Ortodoxie. Cei trei însoțitori ai săi au fost închiși la Sibiu și Timișoara, fiind eliberați numai după un an.

Marele cărturar Samuil Micu scria că lui Visarion „îi ieșise vestea că e sfânt”. Poporul dreptcredincios din Transilvania așa l-a socotit întotdeauna. A dobândit sfințenie prin moartea lui mucenicească la Kufstein. Drept aceea, Sfântul Sinod al Bisericii noastre în ședința sa din 28 februarie 1950, a hotărât ca ieromonahul Visarion să se numească cu sfinții și să se cinstească după toată pravila sa ca sfânt mărturisitor, alături de cuviosul ieromonah Sofronie de la Cioara și credinciosul țaran Oprea Miclăuș din Săliște. Canonizarea lor solemnă s-a făcut în Catedrala din Alba Iulia, la 21 octombrie 1955; de atunci, ei sunt cinstiți după cuviință în această zi, ca oricare din sfinții și mucenicii bine plăcuți lui Dumnezeu, căci prin jertfa vieții lor, ca și mulți alți preoți și credincioși transilvăneni, a supraviețuit Biserica Ortodoxă românească.

„Izvor de lumină și de dreaptă credință te-ai arătat, Cuvioase Visarioane, și facerile tale de bine peste tot. s-au revărsat; iar noi laudă aducem Atotputernicului Dumnezeu și cântăm: Aliluia” (Din **Acatistul Sfinților Mărturisitori Visarion, Sofronie și Oprea**, condacul 8).

Cuviosul mărturisitor SOFRONIE Ieromonahul de la Cioara

Între cei mai însuflețiți apărători ai credinței ortodoxe din Transilvania românească, pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, se numără și cuviosul ieromonah Sofronie din satul Cioara (azi Săliștea, jud. Alba). Ca și despre alți apărători ai Ortodoxiei, se cunosc puține lucruri din viața sa. Se născuse într-o familie preotească din sat, primind din botez numele Stan. Probabil a învățat carte în familie ori la vreun schit românesc, după care a fost hirotonit preot de mir în satul său. Rămas văduv, s-a călugărit, probabil la Cozia, strălucita ctitorie a lui Mircea cel Bătrân. Reîntors la Cioara, și-a făcut „o țar de schit în mijlocul codrului, mai ca la un mii depărtare de sat, locuind acolo și rugându-se lui Dumnezeu pentru sufletul lui și unde ținea vo tri sau patru copilași la învățătură de pomană”, cum se preciza într-o plângere a credincioșilor către autorități.

În primăvara anului 1757, primarul ungar din Vințul de Jos, însoțit de alți 12 unguri, i-au distrus schitul și chiliile din jur, făcân-du-le una cu pământul. Sofronie a scăpat cu fuga, pribegind apoi prin diferite sate. Era tocmai în vremea când acțiunile represive împotriva preoților și credincioșilor ortodocși atinseseră punctul culminant, fntr-un impresionant memoriu din anul 1757, credincioșii ortodocși declarau: „A venit vremea că ne-am dus ia mormintele morților și am zis: Ieșiți morți din gropi, să intrăm noi de vii, că nu mai putem răbda pedepsele ce ne vin de la popii uniți și de la domnii țării. Pe nime nu-i doare de noi, nici pe domnii cei săsești, nici pe domnii cei nemțești, nici pe cei ungurești. Că toate temnițele le-au umplut de noi pentru legea cea grecească (ortodoxă, n.n.) și atâta ne-au prădat, venind cu cătane (soldați, n.n.) pe capul nostru, cât nu știm cu ce o să plătim porția împăratului”.

Treptat, această stare de nemulțumire generală ia forma unei adevărate răscoale religioase, urmărind înlăturarea uniației. În toamna anului 1759, în fruntea acestei mișcări

populare antiuniata se găsea cuviosul Sofronie de la Cioara, cutreierând numeroase sate din județul Hunedoara, cerând credincioșilor să alunge preoții uniți și să rămână statornici în credința ortodoxă. Datorită acestei acțiuni, în jurul praznicului Crăciunului din anul 1759, a fost arestat și închis în satul Bobâlna, lângă Orăștie. Vestea arestării lui s-a răspândit curând, încât la 13 februarie 1760, Sofronie a fost eliberat de vreo 600 de credincioși-țărani, conduși de preotul Ioan din Săliște, unul din colaboratorii săi apropiați. De acum Sofronie se îndreaptă spre Munții Apuseni, unde apărarea era mai ușor de organizat. Ca și Visarion Sărai, cu 15 ani în urmă, era întâmpinat și el de preoții și credincioșii din satele din jurul Abrudului și Câmpenilor, ținându-le predici prin care îi îndemna să țină „legea Ierusalimului”, declarându-se ortodocși. Au fost alarmate până și autoritățile centrale, încât, la 3 iunie 1760, în „Conferința ministerială” de la Viena, se cere arestarea și întemnițarea lui Sofronie, urmând ca apoi să fie omorât, într-adevăr, a fost arestat de un locotenent maghiar în biserica din Abrud, dar când trebuia să intre cu el în Zlatna, a fost atacat de vreo șapte mii de români, încât a fost nevoit să-l elibereze.

Această strălucită biruință a determinat pe Sofronie să convoace, la 10-11 august 1760, o adunare („sinod”) de preoți și credincioși, în cadrul căreia s-au redactat memoriile către împărăteasa Maria Tereza și către Guvernul transilvan, prin care cereau episcop ortodox, restituirea bisericilor și a sesiilor parohiale luate de preoții uniți, eliberarea celor închiși pentru credința ortodoxă și respectarea libertății religioase. Mișcarea antiuniată s-a întins cu repeziciune în toată Transilvania, ajungând până în Sătmar și Maramureș, unde circulau proclamații și scrisori de la Sofronie. Aveau loc și acolo adunări populare, în care preoții și credincioșii hotărârau întoarcerea la Ortodoxie (Santău, Dorolți, Corni, Gherdani, Budești etc.), încât în anul 1761 episcopul rutean Manuil Olszavski din Muncaci a fost nevoit să cerceteze satele sătmărene, ajutat de reprezentanții organelor locale de stat, și să impună din nou uniția.

Datorită acestei mișcări generale românești, împărăteasa Maria Tereza și autoritățile din Transilvania au fost constrânse să dea o nouă orientare politicii lor religioase. La 20 octombrie 1760, împărăteasa înștiința, pentru prima oară, că va numi o comisie care să cerceteze plângerile românilor transilvăneni, iar cei arestați pentru credință vor fi eliberați.

Era o adevărată capitulare, de care Sofronie a știut să profite, începând o acțiune energetică de organizare a Bisericii Ortodoxe (se intitula chiar „vicar” al Sfântului Sinod din Carloviț), ajutat de câțiva preoți de mir și călugări. Pretutindeni convoca sinoade, adică adunări de preoți și credincioși, îndemnându-i să rămână statornici în credința ortodoxă. Cel mai important dintre ele a fost „sinodul” de la Alba Iulia din 14-18 februarie 1761. Hotărârile sinodului au fost fixate în 19 puncte și înaintate Guvernului, între doleanțele românilor ortodocși figurau: eliberarea celor întemnițați (credinciosul Oprea Miclăuș, preoții Moise Măcinic din Sibiel, Ioan din Galeș, Ioan din Aciliu, Ioan din Sadu), încetarea persecuțiilor împotriva ortodocșilor și libertate religioasă deplină. „Sinodul” de la Alba Iulia este considerat punctul culminant al răscoalei lui Sofronie și unul din marile fapte istorice bisericesti din veacul al XVIII-lea. De altfel, întreaga mișcare condusă de Sofronie poate fi considerată ca o biruință deplină a Ortodoxiei în Transilvania, întrucât zeci de sate au părăsit uniția. Tot ce se lucrase timp de 60 de ani era acum zdruncinat.

În astfel de împrejurări, împărăteasa Maria Tereza a trimis în Transilvania pe generalul Nicolae Adolf von Bucow, în calitate de comandant al forțelor militare de aici; odată cu el au fost trimise și noi unități de cavalerie și infanterie. Tot atunci a venit și episcopul ortodox sârb de la Buda, Dionisie Novacovici, primul ierarh pentru românii ortodocși din Transilvania, din 1701, de când li se desființase străvechea Mitropolie din Alba Iulia.

În astfel de împrejurări defavorabile, Sofronie a fost silit să ajungă la o înțelegere cu Bukow, semnând chiar și o proclamație către credincioșii ortodocși. Cu aceasta, misiunea lui poate fi socotită ca încheiată. Nu se știe când anume a trecut munții în Țara Românească. Se crede că a ajuns egumen al schitului Robaia, aflat sub ascultarea mănăstirii Argeș. De acolo, urmărirea viața bisericască a fraților săi din Transilvania și ajuta pe bejenarii nevoiți să-și părăsească locurile natale și să se stabilească în zonele sudice ale Carpaților. Nu știm unde și

când și-a sfârșit zilele.

În Transilvania, din dispoziția generalului Bukow, s-a întocmit o statistică a clerului și a credincioșilor români, fie ortodocși, fie uniți, precum și a bisericilor lor. Cu acest prilej, peste 500 de biserici au fost atribuite în mod abuziv uniților; zeci de sate au fost declarate, în același mod, ca uniate. Tot din dispoziția sa au fost distruse cu tunurile sau arse majoritatea din cele aproximativ 200 de mănăstiri și schituri care existau pe atunci în Transilvania, în urma comiterii acestei barbarii, practic, n-a mai rămas urmă de viață monahală ortodoxă în Transilvania. Prin înființarea a două „regimente de graniță”, din ordinul aceluiași Bukow, în care erau primiți numai uniți, mii de credincioși ortodocși din satele din sudul Transilvaniei au fost nevoiți să-și părăsească locurile natale și să se refugieze în alte părți. În felul acesta, generalul Bukow poate fi socotit ca adevăratul întemeietor al Bisericii unite din Transilvania.

Revenind la ieromonahul Sofronie, menționăm că în ședința sinodală din 28 februarie 1950 a fost trecut și el în rândul cuvioșilor mărturisitori, alături de Visarion Sărai și Oprea Miclăuș, canonizarea solemnă având loc la Alba Iulia la 21 octombrie 1955. Cinstirea lor cu laudă se face de atunci în fiecare an, în această zi, când ne rugăm:

„De aceea, voi care ați odrăslit din Biserica ortodoxă transilvană și acum vă bucurați de cinstirea mucenicilor și a mărturisitorilor lui Hristos, primiți rugăciunile noastre și mijlociți pentru noi înaintea Bunului și Milostivului Dumnezeu Celui în Treime preamărit! Ocrotiți cu rugăciunile voastre turma cea dreptmăritoare, care vă cinstește ca pe niște stâlpi neclintiți ai dreptei credințe. Rugați-vă Domnului ca să întărească dragostea și unitatea de credință dintre frați!” (din rugăciunile de la **Acatistul celor trei mărturisitori**).

Mucenicul OPREA (MICLĂUȘ) din Săliștea Sibiului

Între aleșii mărturisitori ai drepte credințe din Transilvania, pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, își înscrie numele cu cinste, alături de mulți alți preoți și credincioși care au suferit bătăi, amenzi, închisoare și chiar moartea, oierul Oprea Miclăuș din Săliștea Sibiului. Se pare că era originar din satul învecinat, Tilișca, unde trăiesc până azi familii cu numele Miclăuș, stabilit, prin căsătorie, în Săliște. Nu știm nimic din viața lui de familie. Probabil a umblat și el cu turma sa de oi în Banat, în Bărăgan, în Dobrogea sau dincolo de Prut, în căutare de pășuni, așa cum au făcut veacuri de-a rândul ciobanii din satele situate în „Mărginimea” Sibiului, contribuind și ei, prin aceasta, la întărirea conștiinței de unitate națională românească.

Dar acest credincios cu puțină învățătură a avut curajul să înfrunte teroarea stăpânirii habsburgice de atunci și să facă trei călătorii obositoare la Viena, spre a înfățișa Curții imperiale plângerile românilor transilvăneni, persecutați pentru credința lor ortodoxă și siliți să îmbrățișeze uniația. După mișcarea provocată de ieromonahul Visarion Sărai, mai ales în urma predicilor pe care le-a ținut în Săliște, credincioșii de aici au alungat preoții uniți din parohia lor. Drept urmare, în primăvara anului 1745 au fost arestați trei credincioși - Dănilă Milea, Stan Borcea și Dumitru Șteflea - care au zăcut apoi în închisoare aproape patru ani.

Desigur, acest lucru a produs multă amărăciune în sufletul credincioșilor sălișteni. De aceea, în toamna anului 1748, „u început noi demersuri pentru apărarea credinței lor. Ei au trimis atunci la Viena pe consăteanul lor Oprea Miclăuș, care să ceară, în numele credincioșilor din părțile Sibiului, Miercurei, Sebeșului, Orăștiei și Dobrei, deplină libertate de credință în Transilvania. Odată cu el a plecat și Ioan Oancea din Făgăraș, care ducea o plângere în numele credincioșilor din acest vechi oraș românesc. Dintr-o plângere de mai târziu - înaintată mitropolitului sârb Pavel Nenadovici din Car-loviț - aflăm că Oprea Miclăuș a prezentat acum trei memorii: soțului Măriei Tereza, contelui Königsberg, pe atunci comandantul general al trupelor imperiale din Transilvania, precum și ministrului țarinei Elisabeta Petrovna a Rusiei, la Viena. După ce și-au prezentat memoriile, li s-a poruncit să se întoarcă acasă, cu asigurarea că plângerile lor vor fi ascultate.

Reîntorși acasă, au înștiințat pe credincioși că cererile lor au fost rezolvate favorabil, acordându-se libertate credinței ortodoxe. Așa se face că în preajma Crăciunului din anul 1748 aproximativ o sută de țărani s-au prezentat la guvernatorul Transilvaniei la Sibiu, cerând să se publice hotărârea împărătesei în legătură cu libertatea de credință. Nu s-a făcut nimic, ci dimpotrivă, după o săptămână au fost arestați Ioan Oancea (eliberat numai după doi ani) și încă un țaran, ui locul lui Oprea Miclăuș, care a reușit să fugă. Câteva zile mai târziu au fost arestați opt preoți ortodocși, în același timp, s-a pornit o acțiune de reprimare a oricăror mișcări de rezistență în satele din Mărginimea Sibiului. Au fost încartiruite aici două companii de soldați austrieci, ținute mai bine de un an. Purtarea lor este prezentată mișcător de preoții și credincioșii satelor respective: „Și ne-au trimis două companii de nemți de ne chinuiesc. Și de se betejește (îmbolnăvește, n.n.) un om, aduc nemții popii cei uniți de-1 cuminecă și de moare un om, iară aduc nemții de-1 îngroapă și pătimim de frica nemților și a popilor. Și de naște vreun prunc, aleargă popii cu nemții de-1 botează cu de-a sila... Și care om nu vrea să meargă cu popii cei uniți la biserică, îi trage întâi câte cincizeci de bani, a doua oară câte un florin și merg la cârciumă și-i beau”.

Această stare de lucruri i-a făcut pe credincioșii de aici să trimită o nouă delegație la Viena, în 1749, formată din cinci țărani-oieri: Oprea Miclăuș din Săliște, Bucur Bârsan din Gura Râului, Moga Triflea din Orlat, Coman Banu din Poiana și Constantin Petric din Jina. Ei au înaintat Curții imperiale două petiții, prin care cereau recunoașterea credinței ortodoxe. Dar împărăteasa Maria Tereza a poruncit să se întoarcă acasă, cu îndatorirea de-a ține și pe mai departe preoți uniți. De teama autorităților, Oprea Miclăuș s-a așezat în Banat; doi membri ai delegației s-au reîntors în satele lor, iar alți doi au murit pe drum. Pentru că plângerile lor nu au fost rezolvate, la începutul anului 1752 mai mulți preoți și credincioși din Săliște și împrejurimi au întocmit un nou memoriu către Curtea din Viena, cerând episcop ortodox și deplină libertate de conștiință. Oprea Miclăuș și Moise Măcinic - aflați pe atunci în Banat - au fost încredințați să-l ducă la Viena. De data aceasta, Oprea Miclăuș - aflat pentru a treia oară în capitala imperiului - și preotul Moise au fost primiți în audiență de însăși împărăteasa Maria Tereza și de cancelarul Kau-nitz. Se cunosc răspunsurile pe care le-au dat amândoi la un interogatoriu ce li s-a luat la 14 aprilie 1752. Oprea Miclăuș declara că ortodocșii nu vor să mai primească preoții uniți pentru nesinceritatea lor. Declara apoi cu hotărâre: „Noi cerem, pentru noi și în numele poporului încă odată: sau episcop de legea noastră, sau drum slobod să plecăm din țară”. Dar în loc să li se dea un răspuns la memoriul pe care-l înaintaseră în numele clerului și al credincioșilor din Mărginimea Sibiului, amândoi au fost arestați și aruncați în feroasa închisoare de la Kufstein.

Știrile despre sfârșitul celor doi mărturisitori ai Ortodoxiei românești sunt destul de sărace. De pildă, în 1756 Curtea din Viena sesiza autoritățile din Transilvania că unul din deținuți a evadat. Nu știm care a fost, dar în mod sigur nici unul din ei n-a mai ajuns acasă, pentru că în anul următor, românii din „scaunul” Săliștei au înaintat mai multe plângeri către mitropolitul sârb de la Carloviț, prin care-l rugau să intervină pentru eliberarea celor doi captivi. În „Sinodul” convocat de ieromonahul Sofronie la Alba Iulia, la 14-18 februarie 1761, s-a cerut din nou eliberarea celor întemnițați, între care figurau și cei doi. Poate că acela care evadase a fost prins și readus în închisoare; ori va fi pierit de frig și de foame prin Munții Tirolului, iar cei de acasă să nu fi știut nimic de moartea lui. La 24 iulie 1784, deci după mai bine de 30 de ani, Stana, soția lui Oprea, ruga pe împăratul Iosif II (1780-1790) să-i elibereze soțul măcar acumula bătrânețe. S-a răspuns că „nu ar mai fi în viață un astfel de om”, înseamnă că atât Oprea Miclăuș cât și preotul Moise Măcinic pieriseră în înfiorătoarea temniță habsburgică, jertfindu-și astfel viața pentru „legea” ortodoxă.

Pentru jertfa vieții lui, Sfântul Sinod a trecut, în 1950, pe credinciosul Oprea Miclăuș în rândul „sfinților mucenici”, fiind canonizat, alături de ieromonahii Visarion și Sofronie, în 1955, în catedrala din Alba Iulia. Este prăznuit, odată cu ei, în fiecare an la 21 octombrie.

„La ușa bisericii din Săliște, mult întristată ta soție, cu fața cernită, a stat multă vreme, plângând și așteptând întoarcerea ta. Dar n-ai mai venit mucenice Oprea, căci în

temnița de la Kufstein ai pățimit până la moarte, iar fericitul tău suflet și-a luat zborul către cer. Pentru aceasta, toată ceata dreptcredincioșilor te cinstește cu laude, zicând ție: Bucură-te, mucenice Oprea, care cu mare râvnă credința ai apărât”, (din Acatistul celor trei sfinți mărturisitori, icosul 12).

Preotul mărturisitor MOISE MĂCINIC din Sibiel

Printre marii apărători ai drepte credințe a românilor din Transilvania în veacul al XVIII-lea, la loc de cinste trebuie așezat și preotul Moise Măcinic din Sibiel, sat așezat în „Mărginimea” Sibiului. Câteva știri despre viața sa desprindem dintr-o declarație pe care a dat-o el însuși în Jața unei comisii de anchetă la Viena în zilele de 14 și 15 aprilie 1752. Între altele, el declara că toți credincioșii din Sibiel l-au rugat, în urmă cu vreo 6 ani, să plece la București spre a fi hirotonit preot, ceea ce s-a și făcut, prin punerea mâinilor mitropolitului Ungrovlahiei Neofit Cretanul. La scurt timp după hirotonie, episcopul rutean uniat Manuil Olszavski din Muncaci, trimis de autorități să cerceteze starea de spirit a credincioșilor ortodocși din Transilvania, constata că printre cei care se împotriveau cu mai multă tărie uniației se numără și „popa Măcinic din Sibiel”. Se pare că în urma acestei acțiuni a fost arestat, după cum declara el însuși la ancheta de care pomeneam: „Apoi m-am întors acasă în Sibiu și am pățimit acolo 17 luni, până când, în cele din urmă, am fost eliberat din temniță, cu condiția să mă las de slujba preotească și să mă hrănesc din munca brațelor ca un simplu țaran, până se va ivi vreun episcop să-mi dea poruncă ce am de făcut mai departe. Mulțumindu-mă cu aceasta, m-am întors acasă, nu am mai făcut nici o slujbă preotească, ci am trăit în liniște, ca un țaran, până când a venit în satul nostru domnul vicar Petru Aron (uniat de la Blaj, n.n.), care m-a chemat înaintea lui și a poftit să-i fac un nou jurământ preotesesc. Cum însă eu nu am voit să mai fac alt jurământ, afară de acela pe care îl făcusem la București, a sosit poruncă la sat să mă dea iarăși prins”. Din această pricină și-a lăsat familia și a fugit în Banat, la Becicherec, unde se găsea un alt mare apărător al ortodoxiei, oierul Oprea Miclăuș din Sălișteea Sibiului. Acolo, spunea el, „am trăit și m-am hrănit cu lucrul mâinilor mele”.

La 10 decembrie 1750 „popa Măcinic” se număra printre cei șase semnatari ai unui lung și emoționant memoriu adresat mitropolitului sârb Pavel Nenadovici de la Carloviț, în care îi relatau toate suferințele pe care le îndurau credincioșii ortodocși din Transilvania.

În anul 1752, cu două săptămâni înainte de Paști, au sosit în Becicherec, preoții Ioan din Poiana Sibiului și Ioan din Galeș, împreună „cu mai mulți români”, aducând un memoriu al credincioșilor din părțile Făgărașului, Sibiului, Sebeșului și Orăștiei, pe care Oprea Miclăuș și Moise Măcinic urmau să-l prezinte împărătesei Maria Tereza la Viena. În adevăr, după traducerea memoriului în limba germană, la Timișoara, cei doi s-au îndreptat spre capitala împărăției habsburgice. Din interogatoriul ce li s-a luat atunci, reiese că Oprea Miclăuș era acum pentru a treia oară la Viena, în aceeași calitate de trimis al credincioșilor ortodocși din Transilvania, pe când tânărul preot Moise era pentru prima oară. Cu câteva zile înainte, au fost primiți în audiență de împărăteasa Maria Tereza și cancelarul Kaunitz.

Dar în loc să li se dea răspuns la plângerea pe care o înaintaseră Curtii, cei doi trimiși ai clerului și credincioșilor din „Mărginimea” Sibiului au fost arestați și aruncați în închisoarea de la Kufstein. Au fost așteptați zadarnic de familiile, de consătenii și de toți mărturisitorii drepte credințe, în numele căreia făcuseră acel drum lung și obositor până la Viena. La trei ani de temniță, deci în 1755, reprezentanții românilor ortodocși din sudul Transilvaniei întocmeau o scrisoare către mitropolitul Pavel Nenadovici, prin care-l informau de multele suferințe pe care le îndurau pentru credința lor. Între altele, îl rugau „să ne lăsați pentru Hristos și pentru acești oameni cari i-au trimis țara la împărăție, anume Oprea Miclăuș, popa Măcinic, căci multă dorire are țara de ei, care nu știm sunt undeva sau ba”.

Îngrijorați de soarta lor, la 4 decembrie 1756, săliștenii adresează un nou memoriu

către același mitropolit, relatând că: „nu este putere mai multă a putea răbda răul care ne cade nouă asupra de la popii cei uniți în toate zilele și supărările, că în toate zilele ne prind la arest și ne căsnesc (chinuiesc, n.n.) cum este mai rău, încă ne dau și în mâna birăilor (primari, n.n.), de ne închid prin temnițe, deci de al lor mare rău ne-am pustiit tot, și case și moșii și ședem tot fugiți la păduri, fiindcă nouă nu ne trebuiesc popii cei uniți până la moarte”. Iar în partea finală a memoriului scriau: „Și ne rugăm... pentru ai noștri care noi satele i-am ales oameni și i-am trimis la prea înălțata Curte, anume popa Măcinic și Oprea Miclăuș. Să fii Maria Ta într-ajutor ca să ne sloboadă, căci sunt oameni buni și sunt oameni de noi toți și cu voia noastră trimiși”. La adunarea convocată de cuviosul ieromonah Sofronie de la Cioara, în februarie 1761, la Alba Iulia, s-a cerut de asemenea, eliberarea lui Oprea Miclăuș și a preoților Măcinic din Sibiel, Ioan din Galeș și Ioan din Sadu. Într-un memoriu cu data de 7 aprilie 1761, înaintat generalului Nicolae Adolf von Bukow, sosit cu două zile înainte la Sibiu, se cerea eliberarea acelorași deținuți, căci „ei n-au vină mai mare decât noi toți românii din Transilvania, noi i-am înduplecat să umble pentru legea noastră”.

Cei care întocmiseră memoriile respective n-aveau de unde să știe că pe la începutul anului 1756 unul din prizonierii de la Kufstein a izbutit să fugă din robie. Guvernul ardelean cerea autorităților în subordine să supravegheze pe soția lui Oprea Miclăuș, socotind că el este cel evadat. S-ar putea ca acela care fugise să fi fost prins și readus în închisoare, ori va fi pierit de foame și de frig în munții Tirolului și desigur cei de acasă nu vor fi știut nimic de soarta lui. Acasă n-a ajuns nici unul, din moment ce s-au făcut atâtea intervenții pentru eliberarea lor, iar soția lui Oprea, Stana, cerea îndurare împăratului Iosif II, să-l elibereze măcar acum, după o robie de 30 de ani. Conducerea închisorii raporta că nu se știa nimic despre el. Înseamnă că amândoi și-au sfârșit zilele în feroasa temniță de la Kufstein, jertfându-și viața pentru credința ortodoxă, câștigând pentru aceasta cununile muceniciei.

Preotul mărturisitor IOAN din Galeș

Printre marii apărători transilvăneni ai dreptei credințe, în fața încercărilor autorităților habsburgice de a-i trece cu forța la uniație s-a numărat și vrednicul preot Ioan Ioaneș din satul Galeș, situat lângă Săliștea Sibiului. Nu cunoaștem date din viața lui. Presupunem că a fost hirotonit la București, la Râmnic, ori la Carloviț, ca și alți tineri transilvăneni, întrucât pe atunci autoritățile habsburgice n-au primit nici un ierarh ortodox în Transilvania, într-un raport din 1746, al episcopului rutean uniat de la Muncaci, trimis în Transilvania ca să culeagă date în legătură cu atitudinea românilor față de unirea cu Roma, printre cei care erau prezentați ca potrivnici ai acesteia era menționat și preotul Ioan din Galeș, în decembrie 1750, se număra printre cei șase semnatori ai unui lung memoriu adresat de românii din părțile de sus ale Transilvaniei mitropolitului ortodox sârb din Carloviț, Pavel Nenadovici, prin care relatau suferințele pe care le îndură pentru credința strămoșească, în același memoriu, erau prezentate și propriile lui necazuri, prin cuvintele: „Și au trimis în numitul sat, în Galeș, doi slujitori ai cetății, ca să prinză un popă și n-au găsit pre popa acasă. Și era pe la mijlocul nopții ci au găsit numai pre preutiasa sa și au început a o bate și s-o lege iară ea a început a țipa. Vecinii au sărit să vadă ce va să fie, slujitorii au tras cu un pistol ș-au pușcat un om și numaidecât au căzut...”. Cu două săptămâni înainte de Pastile anului 1752, preoții Ioan din Poiana Sibiului și Ioan din Galeș împreună cu câțiva credincioși au plecat la Becicherec, în Banat, unde se găseau alți doi neînfricați luptători pentru Ortodoxie, anume preotul Moise Măcinic din Sibiel și credinciosul Oprea Miclăuș din Săliște, pentru a le duce un memoriu al românilor din părțile de sud ale Transilvaniei, ca ei să-l prezinte apoi împărătesei Maria Tereza la Viena.

Reîntors din Banat, preotul Ioan se afla din nou în fruntea mișcării de apărare a Ortodoxiei, pentru că la 16 aprilie 1756, episcopul uniat Petru Pavel Aron de la Blaj înștiința autoritățile de stat despre activitatea lui. Se pare că s-au mai înaintat plângeri și s-au luat

măsuri împotriva lui, de vreme ce în aceeași lună, el adresa o notă-protest Primăriei orașului Sibiu, declarând cu demnitate că dacă au trimis la el „călărași și plăieși noaptea, ca la un hoț, iară nu ca la un preot nevinovat, pentru aceasta în ariște (arest,n.n.) nu voi veni, că nu sunt tâlhariu”.

Dar la scurt timp, în luna mai 1756, a fost arestat și dus în lanțuri la Sibiu. Bătrânul său tată, Ioan Burborea (Vârvorea) înainta atunci o plângere autorităților cerând eliberarea lui din închisoare, pe cauțiune, sau cel puțin să-i dezlege lanțurile și să se poată bucura de lumina zilei. Nimeni n-a ținut seamă de rugămintea unui tată îndurerat de suferințele fiului său, preotul Ioan. Dimpotrivă, împărăteasa Maria Tereza a dat ordin să fie dus pe ascuns în închisoarea cetății Deva, urmând să fie reținut acolo pentru tot restul vieții („ad perpetuos carceres”).

În anul următor, Curtea din Viena a cerut autorităților transilvane să-l deporteze fie într-o fortăreață din Italia, fie în orașul austriac Graz, unde urma să fie închis până la moarte. Dintr-o corespondență ulterioară, aflăm că a fost dus cu escorta militară de la Deva în Banat, iar de acolo la Graz.

Spre deosebire de alți tovarăși ai săi de suferință, despre al căror sfârșit nu știm nimic, despre părintele Ioan din Galeș avem două mărturii târzii. Astfel, cronicarul brașovean Radu Duma scria că, în anul 1776, câțiva negustori din Brașov, veniți în afaceri comerciale la Graz, l-au cercetat în închisoare. Preotul Ioan le-a declarat că „mai bine va muri acolo decât să-și lase credința cea pravoslavnică”. Se pare că după un șir lung de ani a fost mutat în închisoarea de la Kufstein, unde și-au sfârșit viața și alți mucenici ai Ortodoxiei transilvane, într-adevăr, în 1780, un alt deținut de acolo, călugărul sârb Ghenadie Vasici, a reușit să trimită o scrisoare către Sinodul Bisericii Ortodoxe Ruse și țarinei Ecaterina a-II-a, rugându-i să intervină la Curtea din Viena pentru eliberarea lui. Între altele, Ghenadie scria : „Aici în fortăreață este și un preot român din Transilvania, cu numele Ioan, care pătimește în robie de 24 de ani pentru credința ortodoxă”. Acesta nu putea fi decât Ioan din Galeș, întemnițat cu 24 de ani în urmă, adică în 1756.

Acolo și-a sfârșit viața, departe de familia și de păstoriții săi, cinstitul preot mărturisitor al Ortodoxiei Ioan din Galeșul Sibiului. La 20 iunie 1992 Sfântul Sinod al Bisericii noastre a procedat la canonizarea oficială a părintelui Ioan, cel împodobit cu nimbul muceniei, pentru statornicia sa în dreapta credință ortodoxă. Ținând seama de viața și de pătimirea lui, în ședința Sfântului Sinod din 20 iunie 1992, s-a hotărât ca preotul mărturisitor Ioan din Galeș să fie trecut în rândul sfinților. Pomenirea lui se face în fiecare an la 21 octombrie, odată cu ceilalți mucenici și mărturisitori ai Ortodoxiei ardeleni: ieromonahii Visarion și Sofronie, credinciosul Oprea din Săliște și preotul Moise din Sibiel. Să-i cinstim și noi pe cei doi preoți ardeleni mucenici cântând: „*Preoți cu chemare sfântă, Moise și Ioan, ca niște ostași adevărați, ai lui Hristos Dumnezeu, cu putere aț. propovădui dreapta credință și mărturisitori ai Ortodoxiei v-aț. făcut pentru poporul cel dreptcredincios, moarte mucenicească primind. Drept aceea, rugați pe Hristos Dumnezeu să dăruiască Bisericii Sale pace și credință, iar sufletelor noastre mare milă*” (Troparele celor doi preoți mărturisitori, glasul 1).

Capitolul VI

BINECREDINCIOȘI DOMNI ROMÂNI
ȘTEFAN VODĂ CEL MARE,
apărător de țară și ctitor de lăcașuri sfinte

În aprilie 1457, tânărul Ștefan, fiul lui Bogdan al II-lea al Moldovei, în urma biruinței repurtate asupra lui Petru Aron, a fost „ridicat domn” și „pomăzuit spre domnie”, de mitropolitul Teoctist „la locul ce se chiamă Direptatea”. Cronicarul Grigore Ureche - din **Letopisețul** căruia am citat aceste cuvinte - făcea din el figura centrală a vechii istorii a Moldovei, socotindu-l apărătorul pământului strămoșesc în fața primejdiei tot mai amenințătoare a Semilunei, dar și unul din cei mai de seamă ctitori de lăcașuri sfinte din istoria țării sale.

Cei 47 de ani de ani de domnie n-au fost altceva decât o perioadă de eforturi pentru apărarea integrității teritoriale și a independenței țării sale. însuși tronul Moldovei l-a cucerit prin luptă - la Doljești pe Șiret și Orbie în ținutul Neamțului (12 și 14 aprilie 1457) - împotriva lui Petru Aron, ucigașul tatălui său Bogdan II. Acesta va tulbura aproape 17 ani nu numai viața internă a Moldovei, ci și raporturile ei cu vecinii. Fiindcă s-a refugiat în Polonia, de unde putea veni cu ajutor polonez, tânărul domn a încheiat o înțelegere cu regele Cazi-mir, în urma căreia Petru Aron a trebuit să se refugieze în Transilvania, în regiunea locuită de secui. Datorită acestui fapt, Ștefan întreprinde o expediție în regiunea respectivă, iar Petru Aron este nevoit să ceară adăpost la curtea regelui Ungariei - de origine românească - Matei Corvinul. Urmează două atacuri ale domnului moldovean împotriva cetății Chilia (1462 și 1465), stăpânită de unguri, încă din timpul lui lancu de Hunedoara, drept plată pentru ajutorul pe care-l dăduse altui domn moldovean, Petru II, ca să ocupe tronul. La 25 ianuarie 1465 cetatea Chilieii intra în stăpânirea Moldovei. Cucerirea Chilieii a dus însă la o expediție a lui Matei Corvinul

În Moldova în noiembrie - decembrie 1467, urmărind înlăturarea lui Ștefan din domnie. Expediția s-a încheiat cu înfrângerea armatei ungare la Baia, unde regele a scăpat cu viață. Peste doi ani Ștefan a reușit să înlătore și pe pretendentul la tron Petru Aron, care a fost prins și decapitat.

De acum înainte Ștefan și-a îndreptat toate eforturile împotriva puternicului stat otoman, condus pe atunci de Mahomed II, cuceritorul Constantinopolului. În 1470 o oaste tătară era distrusă la Lipnic (Lipinți) în apropiere de Nistru, în urma unor expediții ale lui Ștefan în Țara Românească, unde voia să aibă un domn credincios, în locul celor impuși de turci, sultanul a trimis împotriva lui o armată puternică de 120.000 de oameni, comandați de Soliman Pașa. Cu toate că avea numai 40.000 de ostași, Ștefan a obținut o strălucită biruință, în ziua de 10 ianuarie 1475 în apropierea orașului Vaslui, la confluența Racovei cu râul Bârlad (lângă „Podul înalt”), în următoarele trei zile ostașii moldoveni au urmărit și distrus o mare parte din armata invadatoare. Dezastrul a fost consemnat nu numai de cronicarii moldoveni și poloni, ci chiar și de cei turci. Unul din ei spunea că „niciodată armatele turcești n-au suferit un dezastru atât de mare”. Biruința lui Ștefan Vodă cel Mare a impresionat atât de mult pe cronicarul polon Dlugosz, încât îl elogia prin cuvintele: „O, bărbat demn de admirat, întru nimic mai prejos ducilor eroici pe care îi admirăm, care cel dintâi dintre principii lumii a repurtat în zilele noastre o victorie atât de strălucită împotriva turcilor. După părerea mea, el este cel mai vrednic să i se încredințeze conducerea și stăpânirea lumii și mai ales funcția de comandant și conducător contra turcilor, cu sfatul comun, înțelegerea și hotărârea creștinilor, pe când ceilalți regi și principii creștini trândăvesc în lene, în desfătări și lupte civile”.

În urma victoriei repurtate, Ștefan trimite o scrisoare, cu data de 25 ianuarie 1475, mai

multor conducători de state din Europa medievală de atunci. Este una din cele mai impresionante scrisori de acest gen, o adevărată pagină de antologie, în care - consemnând victoria țării sale pe care o considera ca „o poartă a creștinătății” - cerea ajutor militar în eventualitatea unei noi expediții otomane. Din nefericire, Ștefan a primit numai felicitări și promisiuni, dar în ceasul mării încleștări care avea să vină nu l-a ajutat nimeni.

În adevăr, în iunie anul următor, însuși sultanul Mahomed II a pornit în fruntea unei oști puternice să pedepsească pe domnul moldovean, cu intenția de a-i ocupa țara. În cursul lunii iunie Ștefan izbutește să înfrângă ostile tătarilor care urmau să se unească cu cele turcești, fiind nevoiți să se retragă dincolo de Nistru. Este înfrântă și avangarda oștilor otomane. Dar cu toate acestea, în ziua decisivă a luptei, la 26 iulie 1476, la Războieni sau Valea Albă, oastea moldoveană a fost înfrântă de superioritatea zdrobitoare a armatei turcești, care se ridica la aproximativ 150.000 de oameni. Această luptă, memorabilă pentru apărarea pământului străbun a fost consemnată și în pisania bisericii ridicate de Ștefan după 20 de ani, la Războieni, prin aceste cuvinte înduioșătoare: „... S-au ridicat puternicul Mahomed, împăratul turcesc, cu toate puterile sale răsăritene... și au venit să prade și să ia Țara Moldovei. Și au ajuns până aici, la locul numit Valea Albă. Iar noi, Ștefan Voievod și cu fiul nostru Alexandru am ieșit înaintea lor și am făcut mare război cu ei, în luna iulie 26; și cu voia lui Dumnezeu au fost înfrânți creștinii de păgâni. Și au căzut acolo mulțime mare de ostași ai Moldovei...” .

Cu toată înfrângerea suferită, Mahomed nu și-a văzut gândul împlinit. Ajungând la Suceava, a dat ordin ca orașul să fie ars; cetatea n-a putut fi însă cucerită, fiind apărată de hatmanul Șendrea cu ostașii lui. Tot așa n-au putut fi cucerite nici cetățile Hotin și Neamț. Foamea și ciuma bântuiau în toată armata turcească, în astfel de condiții, sultanul a fost nevoit să dea ordin de retragere, fără să-și fi reajizat planul de cucerire a Moldovei.

În anii următori Ștefan a făcut noi încercări de a pune un domn credincios în Țara Românească, dar fără rezultat. De fapt și împrejurările externe îi erau nefavorabile. Regele Cazimir al Poloniei încheiase încă din primăvara anului 1476 - deci înainte de lupta de la Războieni - o înțelegere cu sultanul; același lucru l-au făcut în anii următori Veneția, apoi Ungaria. Cu alte cuvinte, Moldova rămânea singură în fața puterii otomane în plină expansiune. Sultanul Baiazid II, succesorul lui Mahomed II, pornește o nouă expediție în 1484, terminată cu ocuparea Chilieii și a Cetății Albe. Era o lovitură puternică dată Moldovei, căci de acum înainte, garnizoanele turcești instalate aici vor constitui o permanentă amenințare pentru Moldova; se adăugau și greutatea de ordin economic-comercial, căci importurile și exporturile moldovene se făceau prin aceste două cetăți-porturi. Victoriile moldovenești de la Cătlăbuga și Șcheia n-au putut schimba situația, în cele din urmă, însuși Ștefan a fost nevoit în 1489 să încheie un tratat de pace cu turcii, plătind Imperiului Otoman un haraci de 3000 de florini venețieni. Probabil în acest an Ștefan primește din partea lui Matei Corvinul două feude în Transilvania: Ciceul pe Valea Someșului și Cetatea de Baltă, pe Târnava Mică, ca o compensație pentru pierderea Chilieii și Cetății Albe. Se statorniceau astfel noi raporturi cu Ungaria.

În schimb, spre sfârșitul domniei, în 1497, regele polon Albert a pornit o campanie împotriva Moldovei, cu gândul de a-l pune domn pe fratele său Sigismund. Suceava a fost asediată timp de trei săptămâni. Rezultatul este bine cunoscut: oastea polonă a fost zdrobită de Ștefan în Codrul Cosminului, un alt corp de oaste era nimic de vornicul Boldur la Lențești. În anul următor are loc o expediție moldovenească în Polonia. Conflictul se încheie printr-un tratat moldo-polon, în 1499.

Un alt aspect din multipla activitate desfășurată de marele domnitor, care trebuie să fie pus în lumină, este cel de ctitor de lăcașuri sfinte. Principalele mănăstiri ridicate de înaintașii săi în scaun (Probota, Moldovița, Bistrița, Humor, Bohotin, Chiprieni ș.a.) și-au continuat existența, primind felurite danii din partea lui Ștefan. Dar numărul lăcașurilor de închinare a sporit prin mănăstirile, schiturile și bisericile de mir ridicate de Ștefan însuși sau de unii dintre dregătorii săi. La multe din ctitoriile înaintașilor săi a ridicat construcții noi ori a refăcut pe

cele existente. De pildă, Ja mănăstirea Neamț a ridicat din temelie o biserică nouă cu hramul înălțarea Domnului, existentă și astăzi, isprăvită la 14 noiembrie 1497. La Bistrița a zidit o clopotniță cu paraclis, care, de asemenea, dăinuiește până în zilele noastre, în ultimii ani de domnie a înălțat o biserică nouă la mănăstirea Dobrovăț. Toate trei au fost înzestrate cu o serie de danii: moșii, mori, iazuri cu pește, prisăci ș. a.

O altă categorie de lăcașuri de închinare sunt cele ridicate din temelie de el însuși, deci mănăstiri și biserici noi. Pe primul loc se situează mănăstirea Putna, cu hramul Adormirea Maicii Domnului. Lucrările de construcție au început în iulie 1466 și au durat până la 3 septembrie 1470, când a fost sfințită de un sobor de 64 de arhieri, preoți și diaconi, în frunte cu mitropolitul Teoctist și episcopul Tarasie al Romanului, după cum relatează Letopisețul de la Putna. A fost înzestrată de ctitor cu numeroase bunuri materiale, veșminte preotești, vase liturgice și cărți de slujbă.

O altă ctitorie a lui Ștefan este Voronețul, ridicată pe locul unui schit din lemn, în care, potrivit tradiției, ar fi trăit Daniil Sihastrul, de la care domnitorul a primit sfat și cuvânt de mângâiere în ceas de grea cumpănă în timpul luptelor pentru apărarea pământului strămoșesc. Biserica - cu hramul Sfântul Gheorghe - a fost ridicată în mai puțin de patru luni, din 26 mai până în 14 septembrie 1488. Ea și-a câștigat un renume deosebit în lumea întregă pentru picturile sale exterioare, realizate în jurul anului 1547, sub îndrumarea mitropoliților Teofan I și Grigorie Roșca.

Tot lui Ștefan cel Mare îi aparțin mănăstirile Tazlău, în părțile Buhușilor și Sfântul Ilie de lângă Suceava (azi în acest oraș), ambele devenite cu timpul biserici parohiale.

Numărul bisericilor de mir ctitorite de Ștefan este mult mai mare decât al mănăstirilor. Unele din ele au fost ridicate în amintirea unor biruințe după marile lupte cu turcii. Toate au fost ridicate în ultimele două decenii de domnie, între ele se pot aminti bisericile din Bădeuți, distrusă de armata austro-ungară în 1917, înălțarea Sfintei Cruci din Pătrăuți (lângă Suceava) cu un frumos tablou votiv, Sfântul Ioan Botezătorul, din Vaslui, în amintirea luptei de la Podul înalt, Sfântul Nicolae Domnesc din Iași, din nefericire reconstruită din temelie, spre sfârșitul secolului trecut, Sfântul Gheorghe din Hârlău, Adormirea din Borzești, satul în care, după tradiție, ar fi copilărit domnitorul, Sfântului Nicolae din Dorohoi, Sfinții Apostoli Petru și Pavel din Huși, rezidită în secolul al XVII-lea, biserica de la Războieni, ridicată la 20 de ani de la lupta cu forțele otomane „întru amintirea și pomenirea tuturor drept credincioșilor creștini care au pierit aici”, după cum se spune în impresiunea ei pisanie, Sfântul Nicolae din Popăuți - Botoșani, astăzi complet refăcută, Sfântul Ioan Botezătorul din Piatra Neamț, înălțarea Sfintei Cruci din Volovăț, Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul din Reuseni, jud. Suceava, pe locul în care a fost ucis tatăl său și care a fost isprăvită numai de fiul său, Bogdan III. Grigore Ureche scria că și biserica Sfântul Dumitru din Suceava a fost ctitorită tot de marele voievod, după înfrângerea oștilor regelui Jan Olbracht, iar tradiția populară îl consideră ctitor al bisericii Sfântul Gheorghe (sau „Albă”) din Baia, ridicată după 1467, anul înfrângerii lui Matei Corvinul. Tradițiile locale îi mai atribuie bisericile din Scânteia (jud. Iași), Scheia, lângă Roman, Florești lângă Vaslui, Cotnari (jud. Iași), Ștefănești (jud. Iași) pe Prut, o biserică la mănăstirea Căpriană, dincolo de Prut, o biserică cu hramul Sfântul Nicolae în cetatea Chilia, un paraclis în cetatea Neamț, altul în cetatea Hotin, o biserică în Cetatea Albă. Tradiția, ca și unii istorici, îl socotesc ctitor a două biserici transilvane: la Vad pe Someș și la Feleac lângă Cluj, unde au fost și scaune vlădicești. În afara hotarelor țării sale, a mai ridicat o biserică cu hramul Cuvioasei Parascheva, în Râmnicu Sărat (refăcută mai târziu de Constantin Brâncoveanu), care a dăinuit până la sfârșitul secolului trecut. Bisericile sale din Transilvania și Țara Românească erau un adevărat simbol al unității românești. La acestea se adaugă și câteva biserici ctitorite de membrii familiei domnitoare sau de unii dregători: Adormirea din Bacău, de fiul său Alexandru, Sfântul Nicolae din Bălinești de logofătul Ion Tăutu, biserica din satul Arbore, a pârcălabului de Suceava Luca Arbore și altele.

Unele din bisericile lui Ștefan cel Mare au fost împodobite cu picturi. De pildă,

biserica din Pătrăuți, cu un frumos ansamblu pictural, în care se distinge tabloul votiv al ctitorului și al familiei; picturile din altarul și naosul bisericii de la Voroneț, cele de la Sfântul Ilie-Suceava, Sfântul Nicolae din Popăuți sau Sfântul Nicolae din Bălinești, ctitoria lui Ion Tăutu. La cea din urmă se cunoaște și numele pictorului: ieromonahul Gavriil, considerat unul din cei mai mari artiști români din toate timpurile. Cronicarul Ion Neculce, în lucrarea sa **O samă de cuvinte** scria că și mănăstirea Putna a fost zugrăvită „și pe dinlăuntru și pe dinafară” dar pictura inițială n-a ajuns până la noi.

Domnul moldovean a venit și în sprijinul unor așezăminte bisericesti căzute sub dominație turcească. Cu ajutorul lui, a fost refăcută mănăstirea Zografu din Muntele Athos; tot acolo a ridicat o bolniță, mai târziu un turn pentru corăbii (cu o pisanie care consemna numele său), o trapeză, iar în ultimii ani de domnie a refăcut întreaga mănăstire și a zugrăvit biserica mare. Aceleași mănăstiri i-a dăruit un Apostol, un Tetraevanghel, o icoană a Sfântului Gheorghe. Daniile hărăzite acestei mănăstiri erau atât de însemnate, încât călugării de acolo îl considerau drept ctitorul ei. Alte ajutoare a acordat mănăstirilor atonite Vatoped, Sfântul Pavel, Constamonit și Grigoriu; cea din urmă a fost refăcută „din temelii” cu sprijinul său, întrucât fusese distrusă și jefuită de pirăți. Toate acestea păstrează hrisoave de danie și unele obiecte de cult de la „binecinstitorul și de Hristos iubitorul” domn moldovean.

O altă latură a vieții bisericesti din timpul domniei lui Ștefan este cea culturală, îndrumată îndeaproape de mitropoliții țării Teoctist I (1452-1478) și Gheorghe (1478-1508). În mănăstirile ctitorite de el sau de înaintașii lui s-a desfășurat o apreciabilă activitate de copiere a unor manuscrise, în limba slavonă, fie cărți de slujbă, fie traduceri din literatura patristică. După activitatea îndelungată a copistului-mi-niaturist Gavriil Uric, în prima jumătate a secolului al XV-lea, în cursul domniei lui Ștefan și-au desfășurat activitatea alți meșteri ai scrisului. Sub îndrumarea egumenilor Ioasaf, Paisie și Spiridon, mănăstirea Putna a devenit cel mai însemnat centru cultural-artistic al țării. Un ieromonah de aici, cu numele Nicodim, a copiat, în 1473, un **Tetraevanghel** slavon (azi în Muzeul de Istorie din București), cea mai reușită operă caligrafică-miniaturistică din epoca marelui domnitor. A fost copiat pe pergament, cu frontispicii și chenare bogate, cu chipurile celor patru evangeliști. Ceea ce impresionează însă, în mod deosebit în acest manuscris este portretul policrom al lui Ștefan cel Mare, în genunchi, oferind Evangelia Sfintei Fecioare Maria, așezată pe tron cu pruncul Iisus în brațe; domnitorul, cu plete blonde și ochi albaștri, este îmbrăcat într-o tunică de brocart roșu deschis. Tot la Putna au lucrat caligrafi și miniaturiști Casian, Paladie, Spiridon Paisie, Iacob și alții, care au copiat diferite cărți liturgice și Cuvântări ale unor mari Părinți bisericesti ș.a.

La Neamț cel mai de seamă caligraf al vremii a fost diaconul Teodor Mărișescu, care a copiat mai multe **Tetraevanghele** cu miniaturi pentru ctitoriile domnului și ale familiei sale. Unele se păstrează în țară, dar cele mai multe în muzee și biblioteci de peste hotare. Tot la Neamț s-au copiat numeroase cântări ale unor Sfinți Părinți.

În alte mănăstiri mai pot fi pomeniți: egumenul Anastasie de la Moldovița, ieromonahul Ioanichie de la Neamț, monahul Pahomie de la Voroneț, monahul Filip, preotul Ignatie din Coțmani, monahul Vi-sarion de la Zografu, grămăticul Dimitrie, diecii Isaia, Mircea, Trif, logofătul Ion Tăutu și alții. La mănăstirea Bistrița s-a continuat Pomelnicul domnitorilor țării și al membrilor familiilor lor, al mitropoliților, episcopilor și egumenilor, început încă din vremea lui Alexandru cel Bun.

În aceleași mănăstiri s-a dezvoltat arta bisericască, cu toate ramurile ei. Pe lângă picturile și manuscrisele amintite, se mai păstrează din timpul lui Ștefan numeroase piese de broderie și de argintărie, între ele mai multe epitrahile lucrate pentru mănăstirea Putna (unul din ele are 16 scene din viața Mântuitorului, precum și chipul domnitorului cu al fiului său Alexandru), dar mai ales acoperământul de mormânt al soției sale Maria de Mangup, una din cele mai remarcabile piese de acest gen, pe care este redat chipul doamnei, cu ochii închiși și mâinile împreunate pe piept, îmbrăcată într-o mantie de brocart albastru și coroană pe cap. Majoritatea acestora se păstrează și azi în muzeul mănăstirii Putna. Înseamnă că în toate

mănăstirile moldovene se desfășura o frumoasă activitate cultural-artistică.

Din toate cele arătate până aici, se desprinde că Ștefan cel Mare a fost un neîntrecut cârmuitor de oști și apărător al pământului strămoșesc și am putea spune, fără exagerare, un apărător al întregii Europe centrale în fața cuceririlor turcești, un priceput diplomat, un bun îndrumător al treburilor interne ale țării și un mare ctitor de lăcașuri sfinte. Era însuflețit de o credință puternică în Dumnezeu, din mila Căruia se socotea domn al Moldovei; a vegheat cu grijă la bunul mers al vieții bisericești din țara sa, la dezvoltarea artei și culturii. Bisericile și mănăstirile zidite de el, pe tot cuprinsul pământului românesc, dar și în afara hotarelor, activitatea excepțională de ordin cultural-artistic care s-a desfășurat în cele mai multe din ele sunt mărturii grăitoare ale unei epoci de maximă strălucire, care poartă pecetea geniului creator și îndrumător al marelui domn.

A trecut la cele veșnice într-o zi de marți, la 2 iulie 1504. Sfârșitul domniei sale este prezentat de Grigore Ureche în aceste mișcătoare cuvinte: „Iară pre Ștefan Vodă l-au îngropat țara cu multă jale și plângere în mănăstirea Putna, care este zidită de dânsul. Atâta jale era, de plângea toți ca după un părinte al său, că cunoștea toți că s-au scăpat de mult bine și de multă aparatură. Că după moartea lui, până astăzi îi zic sveti (sfântul n.n.) Ștefan Vodă, nu pentru suflet, ci ieste în mâna lui Dumnezeu, că el încă au fost om cu păcate, ci pentru lucrurile lui cele vitejești, carile nimenea din domni nici nainte, nici după aceia l-au ajuns.”

Așa l-au socotit românii de aproape 500 de ani încoace, de când Dumnezeu l-a chemat la Sine, ca un adevărat „sfânt”, apărător de țară în fața cotropitorilor și sprijinitor al Bisericilor Ortodoxe de pretutindeni. Drept aceea, socotind că este bine plăcut lui Dumnezeu și neamului românesc, Sfântul Sinod al Bisericii noastre a trecut pe marele domnitor în sinaxarul și calendarul Bisericii în ziua de 2 iulie, cu numele „Binecredinciosul voievod Ștefan cel Mare și Sfânt.” în acest fel au procedat și alte Biserici ortodoxe surori cu unii din marii lor cârmuitori politici de altă dată, care au fost nu numai apărători eroici ai țărilor lor, ci și fii buni ai Bisericii Ortodoxe, pe care au știut să o apere în fața oricărui vitregii. Așa trebuie să-l cinstim și noi românii pe Ștefan cel Mare, ca pe un erou al neamului, dar și ca un „sfânt mărturisitor” al credinței ortodoxe!

Voievodul martir CONSTANTIN BRÂNCOVEANU cu fiii săi și sfetnicul IANACHE

La 28 octombrie 1688 se sfârșea din viață Șerban Vodă Cantacuzino, domnul Țării Românești, în timpul căruia s-au ridicat sfinte lăcașuri de închinare și s-a început tipărirea primei ediții integrale a **Bibliei** în românește, în aceeași zi boierii munteni au ridicat în scaunul de domnie pe nepotul de soră al celui răposat, logofătul Constantin Brâncoveanu (n. 1655), cu rosturi însemnate în viața politică a țării, învățase carte, precum și limbile greacă, latină și slavonă, cu dascăli ale căror nume au rămas necunoscute, apoi s-a căsătorit cu Maria, nepoata de fiu a domnitorului Antonie din Popești, având 11 copii: patru feciori și șapte fete. De tânăr a fost chemat în slujbe domnești, sub Gheorghe Duca și Șerban Cantacuzino, ajungând în cele din urmă, mare logofăt.

Și-a început domnia în împrejurări grele pentru Țara Românească, în timpul unui îndelungat război între turci și austrieci. Noul domn, printr-o diplomație deosebită, a știut să păstreze legături de prietenie cu toți, astfel ca țara să fie scutită de jafuri și pustiiri din partea unor oști străine, în astfel de împrejurări favorabile, cei 26 de ani de domnie reprezintă o epocă de maximă strălucire culturală și artistică. S-au ridicat acum biserici și mănăstiri, s-au deschis școli de toate gradele, s-au tipărit cărți în diferite limbi, au fost sprijiniți și încurajați oamenii de carte, s-au acordat ajutoare materiale multor așezăminte bisericești ortodoxe căzute sub dominație otomană.

În timpul lui Constantin Brâncoveanu au trăit la București numeroși învățați străini -

greci și de alte neamuri - fie reprezentanți ai culturii italiene, fie ai celei grecești. Dar pe lângă învățații străini, în timpul domniei lui și-au desfășurat activitatea numeroși oameni de carte români, între ei se numără unchiul său, stolnicul Constantin Cantacuzino, renumit istoric, cu studii la Padova, care a început o **Istorie a Țării Românești**, dar n-a ajuns să scrie decât o parte din ea, frații Radu și Șerban Greceanu, primul din ei fiind „cronicarul oficial” al domniei lui Brâncoveanu, cu o însemnată lucrare istorică, Radu Popescu, cu o cronică privind întreaga istorie a Țării Românești, frații David și Teodor Corbea, fiii unui preot din Brașov, renumitul psalt „Pilotei sin agăi Jipăi”, de la care a -âmas prima **Psaltichie românească** cunoscută, episcopii Mitrofan și Damaschin de la Buzău, mitropolitul Teodosie și urmașul său, marele cărturar Antim, originar din Iveria (Gruzia), românizat și identificat întru totul cu năzuințele credincioșilor pe care-i păstora, la care se adaugă mai mulți copiiști de manuscrise românești, clerici sau mireni.

Constantin Brâncoveanu a fost un mare sprijinitor al Academiei domnești de la mănăstirea Sfântul Sava din București, pe care a reorganizat-o, numind în fruntea ei pe învățatul grec Sevastos Kyminitis, urmat de Marcu Porfiropol. În 1707 domnitorul a procedat la o nouă reorganizare a ei, cu ajutorul câtorva cărturari ai vremii. Academia era organizată ca o Facultate de Litere și Filosofie din cadrul Universităților apusene.

Paralel cu Academia de la Sfântul Sava, funcționau și alte școli, în incinta unor mănăstiri, în care se preda în slavonește și românește. Așa au fost școlile de la mănăstirile Sfântul Gheorghe Vechi și Colțea, amândouă în București, care pregăteau dieci pentru cancelariile domnești, preoți și dascăli. O serie de școli românești existau în orașele țării, în mănăstiri și chiar în mediul rural, în câteva mănăstiri au luat ființă biblioteci renumite, cu lucrări procurate în mari centre culturale din Apus, tipărite în limbi clasice sau de circulație, în diferite epoci, între ele s-au remarcat biblioteca de la mănăstirea Mărgineni a lui Constantin Cantacuzino, fondată de tatăl acestuia, precum și biblioteca mănăstirii Hurezi, fondată chiar de Constantin Brâncoveanu.

Dar acest domn a fost un mare ocrotitor al tiparului. Domnia lui începe printr-un act de cultură și anume prin apariția **Bibliei** de la București, prima ediție integrală a ei în limba română, operă de mari proporții pentru acel timp (944 pagini format mare, pe două coloane, cu literă măruntă). Tipărirea începuse încă din timpul lui Șerban Cantacuzino, la 5 noiembrie 1687; un prim tiraj era terminat în septembrie 1688, deci în timpul vieții acestuia. Al doilea tiraj s-a terminat abia în noiembrie 1688, sub noul domnitor. Potrivit unei note dintr-o altă tipăritură, Brâncoveanu, ca mare logofăt, a fost „ispravnicul” lucrării de tipărire a acestei prime **Bibliei** românești. Era o operă de colaborare a cărturarilor români de pretutindeni.

Pe lângă tipografia mai veche înființată în 1678 la București de către mitropolitul Varlaam, s-au înființat acum câteva tipografii noi: la Buzău în 1691, prin strădaniile episcopului Mitrofan (un moldovean, fost episcop de Huși), la Snagov, după 1694, la Râmnicu Vâlcea în 1705, la Târgoviște în 1708, toate prin osteneala lui Antim Ivireanul care, din smerit ieromonah, a fost ales în 1705 episcop la Râmnic, iar în 1708 mitropolit. S-au tipărit felurite cărți: de slujbă, de teologie, de învățătură, de combatere a catolicismului și calvinismului, toate în limbile română, greacă, slavonă și chiar arabă. De pildă, în tipografia înființată de episcopul Mitrofan de la Buzău, s-au imprimat **Mărturisirea Ortodoxă** a lui Petru Movilă, în românește (1691), cele **12 Mineie** cu tipicul, paremiile și sinaxarul în românește (1698) și altele.

În tipografia de la București, pusă din 1691 sub conducerea ieromonahului Antim Ivireanul, au apărut mai multe cărți de slujbă sau învățătură, între care și un frumos **Evangeliiar** greco-român (1693). În cea de la mănăstirea Snagov, îndrumată tot de Antim, s-a tipărit, între altele, un **Liturghier** greco-arab în 1701, prima carte imprimată cu litere arabe, la rugămintea patriarhului Atanasie Da-bas al Antiohiei. Reîntors la București, Antim Ivireanul imprimă acolo noi cărți în românește și grecește, precum și un Ceaslov greco-arab, cerut de același patriarh.

După ce a ajuns episcop la Râmnic, Antim Ivireanul a început - desigur cu

consimțământul domnitorului - șirul unor tipărituri românești, menite să ducă la triumful deplin al limbii române în slujba bisericească. Astfel, în 1706 s-au tipărit **Liturghierul și Molitvelnicul**, primele ediții românești ale acestor cărți în Muntenia.

Ca mitropolit, din 1708, Antim Ivireanul a continuat editarea de cărți de slujbă în românește la Târgoviște (**Liturghierul, Molitvelnicul, Octoiul, Catavasierul, Ceaslovul, Psaltirea**). Trebuie notat că toate erau traduse de însuși mitropolitul Antim într-o frumoasă limbă românească, deosebit de expresivă, încât traducerea sa se folosește până azi. În felul acesta, Antim Ivireanul, sprijinit de domn, a rămas în istoria Bisericii noastre drept creatorul „limbii liturgice românești”.

Cele peste 60 de cărți tipărite de Antim, la care se adaugă cele aproximativ 15 de la Buzău, reprezintă o perioadă de maximă înflorire a tiparului la noi, aceasta fiind și o urmare a sprijinului generos al domnitorului.

În același timp, Constantin Brâncoveanu se numără printre marii ctitori de lăcașuri sfinte din trecutul nostru, încă înainte de a ajunge domn a ridicat două biserici, una la Potlogi și alta la Mogoșoaia, lângă București, în vara anului 1690 a pus piatra de temelie a celei mai de seamă din ctitoriile sale, mănăstirea Hurezi sau Horezu, cu hramul Sfintii împărați Constantin și Elena, cu ziduri și turnuri de apărare, cu numeroase clădiri în incintă. Biserica mare a fost împodobită cu fresce de către renumitul zugrav Constantinos, un grec care a trăit însă la noi; se remarcă în chip deosebit scenele legate de viața împăratului Constantin, dar mai ales un impresionant șir de personaje ale vieții politice din trecut: neamul Basarabilor, al Cantacuzinilor și membrii familiei domnitoare: Constantin Vodă Brâncoveanu cu cei patru fii și doamna Maria cu patru fete, toate în pronaos. Tot în pronaos era pregătit și mormântul în care să fie așezat spre veșnică odihnă trupul domnitorului și al soției sale. În afară de biserica principală, mai există alte câteva schituri și paraclise: bolnița, ctitoria doamnei Maria, paraclisul, făcut de domn, schitul Sfintii Apostoli, ctitorit de primul egumen Ioan, schitul Sfântul Ștefan, ctitorit de Ștefan, fiul domnitorului și schitul Sfântul Ioan Botezătorul. Tot în Oltenia a refăcut din temelie mănăstirea Mamul, pe locul unei biserici de lemn ctitorită de frații Buzești și Brâncoveni, veche ctitorie a boierilor Craiovești și a lui Matei Basarab, în care erau îngropați și membri ai familiei Brâncoveanu.

În București a ctitorit trei biserici, tot pe locul unor mai vechi: biserica Sfântul Ioan cel Mare sau Grecesc, demolată în secolul trecut, biserica mănăstirii Sfântul Sava, demolată în secolul trecut și biserica mănăstirii Sfântul Gheorghe Nou, existentă și azi, în centrul capitalei, restaurată în zilele noastre, în această biserică au fost depuse și osemintele ctitorului, în anul 1720, aduse în ascuns de soția sa, doamna Maria.

A mai zidit o biserică în satul Doicești (jud. Dâmbovița). Împreună cu unchiul său, spătarul Mihai Cantacuzino, a ridicat mănăstirea din Râmnicu Sărat, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, închinată mănăstirii Sfânta Ecaterina din Muntele Sinai.

În afară de aceste mănăstiri și biserici, ridicate în întregime de binecredinciosul domn, a mai făcut o seamă de îmbunătățiri și refaceri la multe altele, ca mănăstirile Cozia, Arnota, Bistrița, Strehăia, Sadova, Gura Metrului, Dintr-un lemn, Curtea de Argeș, Dealu, Snagov, bisericile Domnească și Sfântul Dumitru din Târgoviște etc.

În Transilvania a zidit o biserică în Făgăraș, alta în Ocna Sibiului, precum și mănăstirea Sâmbăta de Sus, cea din urmă distrusă cu tunurile în veacul al XVIII-lea, din dispoziția autorităților habsburgice și refăcută abia în prima jumătate a secolului nostru, în Constantinopol a zidit biserica Sfântul Nicolae din cartierul Galata, la mănăstirea Sfântul Pavel din Muntele Athos a făcut un paraclis și o trapeză, iar la Ismail, pe malul stâng al Dunării, a ridicat o biserică cu hramul Sfântul Gheorghe.

Soția sa, doamna Maria, a ctitorit biserica Dintr-o zi din București, pe locul unei mai vechi, din lemn, bolnița de la Hurezi, o biserică nouă și chilii la mănăstirea Surpatele (jud. Vâlcea) și a refăcut biserica mănăstirii Viforâta (jud. Dâmbovița). Multe biserici au fost zidite de rudeniile sale apropiate.

Toate bisericile ctitorite acum au fost împodobite cu frumoase picturi în frescă de către

cei doi renumiți zugravi ai epocii Pârnu Mutu, român, fiu de preot din Câmpulung, care a zugrăvit mai cu seamă ctitoriile Cantacuzinilor (dar și biserica Sfântul Gheorghe Nou) și grecul Constantinos, pictorul preferat al lui Constantin Brâncoveanu, care a format o adevărată „școală” de zugravi, mai ales la Hurezi și care îi vor continua munca. Un alt aspect din domnia lui Constantin Brâncoveanu îl constituie ajutorul său permanent acordat așezămintelor bisericesti din Balcani și Orientul Apropiat, căzute sub dominație turcească. Arătăm mai sus că Antim Ivireanul a tipărit zeci de cărți în limba greacă, răspândite în cuprinsul Patriarhiilor din Constantinopol, Alexandria și Ierusalim. Unele din ele erau cărți de apărare a Ortodoxiei împotriva catolicilor și calvinilor, altele erau cărți de slujbă. S-au mai tipărit și două cărți greco-arabe pentru bisericile din cuprinsul Patriarhiei ortodoxe arabe a Antiohiei. În tiparnița arabă oferită patriarhului Atanasie Dabas și instalată în Alepul Siriei s-au imprimat apoi alte cărți liturgice sau de învățătură pentru credincioșii ortodocși de limbă arabă. Pentru Biserica ortodoxă din Iveria (Gruzia sau Georgia) s-au tipărit cărți la Tbilisi, meșter tipograf fiind Mihail Ștefan, trimis acolo de Constantin Brâncoveanu și mitropolitul Antim, la rugămintea regelui Vahtang VI al Georgiei.

A acordat numeroase ajutoare materiale celor patru Patriarhii, unor mănăstiri de la Muntele Athos, Muntele Sinai, din Grecia și insulele grecești. Un număr însemnat de patriarhi și alți ierarhi din Răsărit considerau orașul București ca a doua lor reședință, stând mai mult aici, bucurându-se de veniturile pe care le aveau din partea unor mănăstiri românești „închinare” Locurilor Sfinte. Patriarhul ecumenic Dionisie IV Seroglanul l-a „uns” domn pe Brâncoveanu și a murit la Târgoviște. Dositei al Ierusalimului stătea mai mult la București, ca și urmașul său Hrisant Notaras, ales cu sprijinul lui Brâncoveanu și care va sfinți biserica mănăstirii Sfântul Gheorghe Nou din București.

A sprijinit pe cărturarii greci stabiliți la noi, ca să-și poată desfășura activitatea ca profesori la Academia de la Sfântul Sava, ori să le fie editate lucrările în tiparnițele conduse de Antim Ivireanul. Câțiva tineri greci au făcut studii în Apusul Europei cu ajutoare din partea domnului muntean.

O grijă deosebită a arătat românilor din Transilvania și Bisericii lor. Arătăm mai sus că a ctorit aici trei lăcașuri de închinare, la Făgăraș, Ocna Sibiului și Sâmbăta de Sus. A dăruit numeroase ajutoare bisericii Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului, pe care au ajutat-o, de altfel, și mulți dintre înaintașii săi. Mitropoliei din Alba Iulia i-a acordat în 1698, o subvenție anuală de 6000 de aspri, ca să-i fie „de întărire și ajutor, întrucât o știm ca pe o corabie ce se leagăna în mijlocul valurilor mării”, iar la 15 iunie 1700 i-a dăruit o moșie la Merișani, în părțile Argeșului. Ucenicul lui Antim Ivireanul, Mihail Ștefan a fost trimis în 1699 la Alba Iulia, unde a tipărit un Chiriadromion (o ediție revăzută a Cazaniei lui Varlaam de la Iași, din 1643) și o Bucoavnă, adică un Abecedar. După 1701, anul în care mitropolitul Atanasie Anghel din Alba Iulia a acceptat „unirea” cu Biserica Romei, Constantin Brâncoveanu a trimis scrisori de încurajare către românii din Șcheii Brașovului sfătuindu-i să rămână statornici în dreapta credință. Cărțile românești tipărite în timpul domniei lui au cunoscut o largă circulație în Transilvania, ajungând până în Maramureș. Unele erau dăruite de el însuși, după cum arată însemnările făcute pe ele de anumiți preoți.

Starea de maximă înflorire bisericască și cultural-artistică din Țara Românească s-a sfârșit odată cu înlăturarea din scaun a lui Constantin Brâncoveanu. Numeroase pări și intrigi ale dușmanilor săi la Constantinopol, precum și faptul că în cursul războiului ruso-turc din 1711 unul din boierii săi a trecut de partea rușilor, au făcut pe turci să-l bănuiască de „necredință” față de ei și să-l înlăture din scaun. Dus la Constantinopol împreună cu familia sa și o parte din averi - încă din martie 1714, în săptămâna Patimilor - au fost aruncați în cunoscuta închisoarea celor șapte turnuri (Rdicnle) f n timp ce se aflau în închisoare, li s-a promis că vor scăpa cu viață dacă vor îmbrățișa religia mahomedană, propunere pe care evlaviosul domn a respins-o cu hotărâre.

În ziua de 15 august 1714, la praznicul Adormirii Maicii Domnului, tocmai când domnitorul împlinea 60 de ani, au fost duși cu toții spre locul de osândă. Fostul său secretar

pentru limbile apusene, Anton Maria del Chiaro din Florența, relatează că, înainte de a fi uciși, domnitorul a dat fiilor săi acest ultim îndemn: „Copiii mei, fiți cu curaj! Am pierdut tot ce aveam pe lumea aceasta; să ne mântuim cel puțin sufletul, spălându-ne păcatele în sângele nostru!”. Atunci, în prezența sultanului, a trimișilor unor țări străine, a soției, fiicelor și ginerilor lui Brâncoveanu, aduși la acest fioros spectacol, a urmat decapitarea domnului și a celor patru fii. Mai întâi i s-a tăiat capul lui Ianache Văcărescu, cel mai de seamă sfetnic al domnitorului, după care au fost retezate capetele celor patru fii ai săi: Constantin, Ștefan, Radu și Matei. După ce a asistat la toată tragedia fiilor săi, a fost tăiat și capul domnitorului martir. Capetele lor au fost purtate de turci prin Constantinopol, în vârful sulitelor, iar trupurile le-au fost aruncate a doua zi în Bosfor. Niște pescari creștini le-au găsit pe mare și le-au îngropat în mănăstirea grecească din insula Halki.

Doamna Maria, fiicele, ginerii și nepoții, care au scăpat cu viață, au fost închiși într-o cetate din Asia Mică, de unde s-au putut reîntoarce în țară abia după doi ani. În 1720, doamna Maria a izbutit să aducă în ascuns rămășițele pământești ale domnitorului martir, pe care le-a îngropat în biserica Sfântul Gheorghe Nou din București, ctitoria sa. Deasupra mormântului a așezat o candelă având o inscripție care consemna aceste lucruri.

Așadar, Constantin Brâncoveanu a fost un mare „ctitor” de cultură și de lăcașuri sfinte, un sprijinitor prin cuvânt și faptă al Ortodoxiei de pretutindeni, o figură de seamă din istoria neamului românesc. Iar prin moartea lui cu adevărat mucenicească, el a oferit tuturor o minunată pildă de dăruire și de jertfă pentru țara sa și pentru credința creștină.

Moartea lor a impresionat profund pe contemporani, chiar și pe necreștini. Ea a fost consemnată cu indignare în puținele ziare europene care apăreau atunci, dar și de unele rapoarte diplomatice trimise din Constantinopol. După cum era de așteptat, moartea mucenicească a Brâncovenilor a avut un larg ecou în sufletul poporului român, care i-a plâns în cântece și balade populare, încă din 1730 s-a fixat în scris un cântec popular, care circula mai demult în Moldova, sub titlul „Istoria Măririi Sale lui Constantin Vodă Brâncoveanu din București”. O cunoscută baladă a fost culeasă în secolul trecut de Vasile Alecsandri, în care era prezentată pe larg mucenicia lui „*Brâncoveanu Constantin / Boier vechi și domn creștin*”, între altele, era menționată și propunerea ce i s-a făcut de a îmbrățișa religia islamică: „*Lasă legea creștinească/ Și te dă-n cea turcească*”, la care evlaviosul domn a răspuns „*Facă Domnul ce o vrea/ Chiar pe toți de mi-i tăia/ Nu mă las de legea mea*”.

La scurt timp după uciderea celor cinci noi mucenici ai dreptei credințe, la care se adaugă și vistiernicul Ianache Văcărescu, mitropolitul grec Calinic al Heracleei (1726) a alcătuit chiar un „Canon al domnului Valahiei Constantin Brâncoveanu”, din care s-au păstrat patru înduioșătoare tropare. Unul din tropare are acest cuprins: „*5-a aprins astăzi pentru iubitorii de praznice un sfeșnic cu cinci lumânări ce-i luminează pe credincioși și sărbătoare cu cinci faze de lumină, al lui Brâncoveanu cel vestit împreună cu copiii lui*”.

O „slujbă” a noilor pătimitori pentru Hristos a fost alcătuită și în mănăstirile muntene, circulând în manuscris. Redăm din ea un tropar și un icos de la slujba Vecerniei:

Troparul, glas 5: „*Pe florile României, cele de taină, pe cei întocmai cu mucenicii cei vechi, pe Sfânt domnitorul Constantin Brâncoveanu, împreună cu fiii săi Constantin cel viteaz, Ștefan cel minunat, cu Radu cel vrednic de laudă, cu Matei cel mic, dar cu mintea ca un bărbat desăvârșit. Pre Ianache Văcărescu, cel cu suflet râvnitor... Toți noi trebuie să-i lăudăm și cu cântări nevinovăția lor să o fericim, că se roagă Domnului să se mântuiască sufletele noastre*”.

Icosul: „*Ca niște slugi bine credincioase ai iubitorului de oameni Dumnezeu, apucați înainte degrabă izbăvindu-ne pe noi de tot răul, dați-ne și cuvânt de înțelepciune ca să putem a lăuda pătimirile voastre. Bucură-te, domnitorule și mucenice al lui Hristos, cel ce ai domnit preste patimi, Constantine Brâncovene.*

Bucură-te, viteazule între mucenici, Ianache, vrednicule de laudă.

Bucură-te, cel ce cu inimă bărbătească ai rușinat pe muftiul cel urât, Constantine Brâncovene, fericite.

Sfinți daco-români și români

Bucură-te cel ce ai îndrăznit a ocări cu cuvinte mărețe pe sultanul cel păgân, Ștefane, alesule între mucenici.

Bucură-te, răvnițorul cel adevărat al lui Hristos, Radule, prea înțelepte.

Bucură-te, mai micule între frați, dar mai mare între mucenici, Matei cel minunat.

... Bucurați-vă toți împreună și pentru noi faceți rugăciuni, ca să ne ierte păcatele noastre, să ne sfârșim în pocăință, ca mântuindu-ne să putem cânta și noi împreună cu voi lui Dumnezeu: Aliluia”.

Aceste „slujbe”, ca și cântecele populare care pomeneau cu evlavie sfârșitul Brâncovenilor, toate apărute la scurtă vreme după pătimirea lor, ne arată că ei erau socotiți încă de atunci ca adevărați „mucenici” sau „mărturisitori” ai Ortodoxiei. Drept aceea, Sfântul Sinod al Bisericii noastre, în ședința din 20 iunie 1992 a hotărât ca „de acum înainte și până la sfârșitul veacurilor, binecredinciosul voievod Constantin Brâncoveanu, împreună cu fiii săi Constantin, Ștefan, Radu și Matei și cu sfetnicul Ianache să fie cinstiți cu sfinții în ceata martirilor Ortodoxiei, pomenindu-i cu slujbe și cântări de laudă în ziua de 16 august, fiind înscrși în sinaxar, cărțile de cult, precum și în calendarul Bisericii noastre”. S-a mai hotărât să se tipărească viața și slujba lor, iar chipul lor să fie zugrăvit în icoane și în biserici, alături de ale altor sfinți de neam român.

CUVIOȘI ROMÂNI CU MOAȘTE ÎN AFARA ȚĂRII

Cuviosul ANTIPA ATONITUL

Acest cuvios părinte se numără printre cele mai alese roduri duhovnicești pe care le-a odrăslit binecuvântatul pământ al Moldovei. Viața lui a fost povestită de el însuși egumenului Pimen de la mănăstirea Valaam din nordul Rusiei. S-a născut în anul 1816 în satul Calapodești, azi în județul Bacău, primind din botez numele de Alexandru. Tatăl său era Gheorghe Constantin Luchian, diacon la biserica satului, iar mama Ecaterina Manase, călugărită mai târziu sub numele Elizaveta. A învățat carte la școala satului, încă nu terminase școala când tatăl său a fost chemat la Domnul. Rămas orfan, a fost nevoit să învețe meșteșugul legării de cărți, pentru a contribui și el la întreținerea familiei. Dar pe când avea 20 de ani „fără de veste a fost cuprins de o negrăită și minunată lumină, care i-a umplut inima de o nespūsă bucurie”, cum scria biograful său. Drept aceea, și-a părăsit familia îndreptându-se spre mănăstirea Neamț, dar starețul de aici nu l-a primit. A mers atunci spre o mănăstire din Țara Românească, se pare la Căldărușani, în care erau încă vii tradițiile paisiene, moștenite prin ucenicii vrednicului de pomenire, starețul Gheorghe. Aici fratele Alexandru s-a dovedit a fi cu luare aminte la toate cuvintele de învățătură ale părinților, nevoindu-se cu rugăciunea, cu postul, cu ascultarea, așa cum se cuvine celor dornici de viață călugărească. Fără îndoială că va fi stăruit și în citirea cărților folositoare de suflet, lucru pe care nu-l făcuse în copilăria sa. Starețul de aici l-a tuns în monahism, dându-i numele de Alipie. După doi ani a plecat la Muntele Athos, despre care îi vor fi vorbit unii din părinții mai în vârstă care trăiseră în acea „grădină a Maicii Domnului”. S-a așezat la schitul românesc Lacu, unde se nevoiau mulți călugări de neam român, locul fiind cunoscut de toți pentru asprimea vieții călugărești care se ducea aici. În acest schit s-a întărit sufletește, prin ascultările la care a fost rânduit, ca și prin sfaturile pe care le primea cu dragoste și smerenie de la părinții cu învățătură și viață îmbunătățită.

Vreo patru ani a trăit în mănăstirea Esfigmenu, în nordul Sfântului Munte, mult ajutată de domnia moldoveni, precum și de familia marelui mitropolit Veniamin Costachi (1803 - 1842). Acum a primit „schima cea mare” a călugăriei — care cere post aspru, rugăciune și slujire neîntreruptă, devenind „schimonahul Antipa”. Se pare că tot acum a fost hirotonit întru ierodiacon și ieromonah. A trăit apoi într-o chilie, pe care a refăcut-o.

În anul 1860, cuviosul schimonah Antipa, după o viețuire de aproape 20 de ani în Sfântul Munte, se reîntoarce în Moldova. Tocmai atunci, doi îmbunătățiți monahi moldoveni care trăiau la Athos, Nifon și Nectarie, începuseră zidirea schitului românesc Prodromu care va fi terminat și sfințit în 1863. Antipa a fost rugat să meargă în Moldova pentru a strânge ajutoare, pentru terminarea lucrărilor de zidire. A stat la un metoc din Iași alunei mănăstiri din Sfântul Munte. Numele său ajunge să fie cunoscut și aici, încât era căutat de mulți credincioși, pentru care era o adevărată pildă de smerenie, de dragoste și de trăire cu adevărat creștină.

Se îndreaptă apoi spre pravoslavnica Rusie, tot în vederea strănerii de ajutoare pentru schitul Prodromu. S-a oprit la Kiev pentru a se închina moaștelor cuvioșilor părinți din lavra Pecerska, după care s-a îndreptat spre Moscova și în cele din urmă spre Petersburg, unde a primit felurite ajutoare de la mitropoliții din aceste două orașe, stareți de mănăstiri și credincioși.

Chiar din primul an al venirii sale în Rusia, a vizitat mănăstirea Valaam, situată pe o insulă din lacul Ladoga, în apropiere de Finlanda, care l-a impresionat în chip deosebit. Drept aceea, după ce a trimis ajutoarele la schitul Prodromu, în noiembrie 1865 s-a așezat pentru totdeauna la mănăstirea Valaam, și anume într-o chilie de la schitul cu hramul Tuturor

Sfinților. Aici și-a continuat nevoițele duhovnicești, căutând să fie folositor obștei care îl înfiase. De altfel, în această mănăstire erau cunoscute tradițiile paisiene, căci unii dintre monahii de pe vremuri fuseseră ucenici ai marelui stareț de la Neamț. Datorită vieții sale alese a ajuns să fie cunoscut în părțile de nord ale Rusiei, încât era căutat de mulți călugări și credincioși, pentru slujbe și cuvânt de învățătură. S-au format, sub îndrumarea lui, mai mulți ucenici care l-au urmat în cele duhovnicești.

După 17 ani de aspră viețuire, în ziua de 10 ianuarie 1882, cuviosul Antipa ieroschimonahul și-a plătit obșteasca datorie, departe de țara sa, dar mereu cu gândul la ea. A fost înmormântat în gropnița mănăstirii Valaam. Pentru că era cunoscut și cinstit de toți pentru cinstea sa, unul din ucenicii săi, ieromonahul Pimen, i-a scris viața care s-a tipărit în anul următor la Petersburg, în rusește, sub titlul: **Viața vrednică de pomenire a ieroschimonahului Antipa**. Cartea s-a răspândit repede, încât în 1893 a apărut din nou, tot la Petersburg.

Faima lui de „sfânt” s-a menținut atât în Rusia, cât și la muntele Athos, fie prin aceia care l-au cunoscut în timpul vieții, fie prin cartea pomenită aici. Așa se face că în 1906, deci la 24 de ani de la mutarea lui către Domnul, monahii ruși de la mănăstirea Sfântul Pantelimon sau Rusicon, din Sfântul Munte Athos, l-au trecut în **Mineiul** rusesc pe luna ianuarie, ziua 10, care s-a tipărit atunci în limba slavă. Era deci vorba de o trecere în rândul sfinților fără un act oficial de canonizare din partea Bisericii, ci doar prin înscrierea numelui său în **Minei**.

La noi în țară, numele schimonahului Antipa a fost mai puțin cunoscut, de vreme ce el și-a petrecut cea mai mare parte a vieții în afara hotarelor ei. Dar este o mândrie pentru noi că el a fost iubit și prețuit de monahii ruși, care l-au trecut în sinaxar ca „sfânt cuvios”, fiind singurul călugăr român atonit care s-a învrednicit de o asemenea cinstire.

Faptul acesta constituie un temei și pentru noi de a-l introduce în calendarele noastre în ziua chemării sale la Domnul, adică la 10 ianuarie și de a-l cinsti ca pe un „vas ales” al lui Hristos și a-i cere să se roage pentru noi și pentru a noastră mântuire.

Cuviosul Ieroschimonah IOAN (IACOB) HOZEVTUL

La 23 iulie 1913 în familia credincioșilor Maxim și Ecaterina Iacob, plugari din satul Crăinicieni, pe malul Prutului, azi în județul Botoșani, se naștea un prunc, căruia i s-a dat la botez numele de Ilie, întrucât numai cu câteva zile înainte se prăznuise Sfântul Prooroc Ilie Tesviteanul. Bucuria tinerilor soți a fost de scurtă durată, căci la numai câteva zile Ecaterina s-a îmbolnăvit, iar după șase luni Dumnezeu a chemat-o la Sine. În această situație nefericită, bunica pruncului Iliuță, Maria Iacob, văduvă de mai mulți ani, a luat asupra ei creșterea nepotului orfan. L-a îngrijit ca o adevărată mamă, deprin-zându-l de mic cu rugăciunea, postul, cercetarea bisericii și respectarea tuturor rânduielilor creștinești. Tatăl său a fost concentrat în anul 1914, iar după ce a fost lăsat la vatră s-a recăsătorit. După doi ani, în august 1916, Maxim Iacob a fost chemat din nou sub arme și trimis pe front în vederea dezrobirii românilor aflați sub stăpâniri străine. Și-a pierdut viața pe câmpul de luptă, numărându-se astfel printre eroii căzuți pentru întregirea neamului. A doua sa soție a părăsit atunci casa soacrei și pe fiul ei vitreg, reîntorcându-se la părinții ei. În felul acesta, micul Iliuță a rămas din nou numai în grija bunicii sale, bătrână și fără nici un ajutor.

Din septembrie 1920 începe să urmeze școala primară la Crăinicieni, dovedindu-se un copil înzestrat de Dumnezeu și cu o purtare aleasă, în 1924, în viața lui survine o nouă nenorocire, prin moartea bunicii. Viitorul călugăr își va aminti mereu de bunica sa, femeie simplă din popor, care i-a sădit însă în suflet dragostea de Dumnezeu și toate virtuțile creștinești; îi va dedica și câteva poezii de o mare sensibilitate. Rămas singur pe lume, a fost luat în casa unchiului său, „Moș Alecu”, fratele mai mare al tatălui, care îi va purta de grijă până la intrarea în mănăstire. Acesta l-a trimis să învețe carte, mai întâi la Gimnaziul „Mihail Kogălniceanu” din Lipcani, apoi la Liceul „Dimitrie Cantemir” din Cozmeni; în 1932 și-a

susținut examenul de bacalaureat la Cernăuți.

Firea sa meditativă, precum și educația religioasă primită de la bunica sa și în casa unchiului său, l-au determinat să se îndrepte spre mănăstirea Neamț, ca să se închinovieze în această mare lavră a monahismului românesc. Era la praznicul Adormirii Maicii Domnului din 1933, pe când împlinise abia 20 de ani. Starețul de atunci, episcopul Nicodim Munteanu, viitorul mitropolit al Moldovei și apoi patriarh al României, l-a primit ca frate în obștea călugărilor nemțeni, încredințându-i o „ascultare” la farmacia mănăstirii. În dorința unui loc și mai liniștit, în iunie 1934 a vizitat așezămintele monahale din Oltenia, rămânând o vreme la mănăstirea Turnu, pe Valea Oltului, care l-a impresionat nu numai prin frumusețea locului, ci și prin străvechile tradiții de viață sihăstrească de aici. După câteva luni a fost chemat să-și satisfacă stagiul militar, la Regimentul 29 Infanterie din Dorohoi. A fost repartizat să îngrijească bolnavii din infirmeria regimentului.

După terminarea stagiului militar, s-a reîntors la mănăstirea Neamț, chemat de fostul său stareț, devenit între timp mitropolit al Moldovei. I s-a dat ascultarea de bibliotecar, având astfel ocazia să citească mereu, dar să și pună în rândulială mulțimea de cărți și manuscrise care se găseau acolo. Făcea și lecții de limba română cu frații care se găseau la școala monahală.

La 8 aprilie 1936, noul stareț, arhimandritul Valerie Moglan (viitor arhiereu vicar la Iași), l-a tuns în monahism, în biserica mare a mănăstirii cu hramul înălțarea Domnului - ctitorie a lui Ștefan cel Mare - primind, potrivit pravilei călugărești, un nou nume, cel de Ioan. Naș și părinte duhovnicesc i-a fost ieromonahul Ioachim Spătarul, egumenul schitului Pocrov, unul din cunoscuții călugări moldoveni cu viață îmbunătățită.

Sufletul său curat era însetat însă după o viață cu adevărat isihastă, după pilda marilor părinți duhovnicești din primele veacuri creștine. Drept aceea, cu aprobarea mitropolitului Nicodim, în noiembrie 1936 tânărul monah s-a îndreptat - împreună cu alți doi călugări - spre Țara Sfântă. Ajuns acolo, s-a închinat în sfintele lăcașuri ortodoxe din Ierusalim, din Betleem, din Hebron și din alte localități biblice. Apoi, ca un nou Ioan Botezătorul și ca atâția părinți înduhovniciți ai pustiei, cuviosul Ioan Iacob a trăit vreme de doi ani într-o peșteră din pustiul Iordanului.

După aceasta s-a închinoviat în străvechea așezare monahală care este mănăstirea Sf. Sava, situată pe Valea Iordanului, întemeiată de Sfântul Sava cel Sfințit (439-532). Pe lângă el mai erau și alți cinci călugări români care continuau șirul unor vrednici monahi odrăsliți din neamul nostru, care au sihăstria aici, departe de țară, dar permanent cu dorul ei în suflet. Aici a trăit Cuviosul Ioan opt ani, îndeplinind felurite ascultări: îngrijitor al bolnavilor, paracliser, ghid, ajutor de econom și bibliotecar. Trăind între monahii greci - care constituiau majoritatea-a învățat limba greacă și chiar a început să traducă în românește unele din învățăturile marilor Părinți duhovnicești. A învățat de asemenea limbile arabă și engleză. Era prețuit de toți pentru viața sa aleasă de ascultare, rugăciune, priveghere, străduindu-se să urmeze pilda marilor trăitori de aici din veacurile trecute.

După opt ani, prin voia lui Dumnezeu a fost chemat la o altă slujire. Se știe că Biserica Ortodoxă Română are două lăcașuri de închinare la Locurile Sfinte: o biserică și un cămin în Ierusalim, precum și un schit la Iordan, cu hramul Sfântul Ioan Botezătorul, nu departe de orașul Ierihon, în locurile în care boteza, cu aproape două mii de ani în urmă, Sfântul Ioan. După cel de al doilea război mondial, era nevoie de un preot-slujitor și egumen la biserica schitului de la Iordan. Drept aceea, superiorul bisericii românești din Ierusalim, arhimandritul Victorin Ursache (mai târziu arhiepiscop în America) a propus Patriarhiei Române hirotonirea întru preot a Cuviosului Ioan Iacob. În urma recomandărilor elogioase ale arhimandritului Victorin, Patriarhia noastră a numit pe schi-monahul Ioan egumen al schitului românesc de la Iordan. A fost hirotonit diacon și preot în cadrul unor Sfinte Liturghii săvârșite în rotunda Sfântului Mormânt din Ierusalim.

Timp de cinci ani, deci până în 1952, Cuviosul ieroschimonah Ioan a stărețit cu vrednicie și cu evlavie la schitul de la Iordan. Cu ajutorul unor călugări români, a ridicat mai multe chilii lângă biserică, atât pentru ei, cât și pentru pelerinii care se abăteau prin aceste

locuri. A slujit aici mereu Sfânta Liturghie, a spovedit și a împărtășit credincioși, le-a adresat cuvinte de mângâiere duhovnicească și de întărire. Nu și-a uitat nici vechile preocupări poetice, scriind poezii, în care descria frumusețea locurilor în care își ducea nevoințele duhovnicești, locuri pe care le-a iubit mai mult decât pe oricare altele.

Iată cum descrie viața sa de aici unul din biografii săi, el însuși trăitor o vreme la Ierusalim: „în acest loc, în care s-a simțit mai acasă, sufletul său de poet se îndulcea nu numai cu frumusețea naturii, cu ciripitul păsărilor, cu amintirea neuitatelor fapte petrecute demult în preajma Iordanului, ci și cu mireasma limbii strămoșești, virtuțile Cuviosului ieroschimonah Ioan au înflorit în întreaga lor splendoare. El devine duhovnicul multor călugări din părțile acelea, români și greci. Mulți pelerini români sau de alt neam, poposind la schitul de la Iordan, se spovedeau la iscusitul duhovnic și primeau Sfânta împărtășanie din sfințitele sale mâini. Din sufletul său, ca dintr-un izvor curat și îmbelșugat, curgeau cuvinte de mângâiere și întărire duhovnicească. Ostenea zi și noapte, împlinindu-și cu neasemănată osârdie chemarea în slujba lui Hristos. Săvârșea cu multă evlavie slujbe, stătea de vorbă cu frații călugări sau cu credincioșii care treceau pe acolo, lucra în grădiniță, alteori scria; noaptea se retrăgea în tufișurile de pe malurile Iordanului, rugându-se până către ziuă. Uneori mergea timp de mai multe zile în deșertul Iordanului, petrecând singur în post desăvârșit, în rugăciuni și metanii” (Arhiepiscopul Lucian Florea al Tomisului, în voi. **Sfinți români și apărători ai legii strămoșești**, București, 1987, p. 560).

Socotind că aici era înconjurat de prea multă lume și de griji trecătoare, care îl împiedicau de la rugăciune și meditație, dar și bolnav, în 1952, după o internare într-un spital din Ierusalim, s-a hotărât să lase altuia stăreția schitului și să se retragă într-un alt loc. Așa se explică plecarea lui la mănăstirea Sfântul Gheorghe Hozevitul. Aceasta era o străveche așezare monahală, de la începutul veacului al V-lea, situată la apus de Ierihon, pe Valea pârâului Horat sau Cherit din Vechiul Testament, numit azi Hozeva, în preajma căruia a trăit Proorocul Ilie, în timpul prigonirii lui de către regele Ahab. Mănăstirea a cunoscut perioada ei de înflorire în a doua jumătate a secolului al VI-lea, când a trăit aici Cuviosul Gheorghe, supranumit Hozevitul, prăznuit la 8 ianuarie.

Cuviosul ieroschimonah Ioan a trăit în jurul acestei mănăstiri în cea mai aspră schivnicie în ultimii opt ani de viață, în jurul mănăstirii se găsesc mai multe peșteri, săpate în pereții stâncoși care se înalță pe ambele maluri ale pârâului Hozeva, în care au trăit, în curgerea veacurilor, mulți călugări de neam român, într-una din aceste peșteri, cu hramul Sfânta Ana, a viețuit și Cuviosul schimonah Ioan Iacob. Această peșteră se găsește în pustiul numit Ruva, pe malul stâng al pârâului, la vreo trei km de mănăstire. Intrarea în ea se află la o înălțime de aproximativ 7 m față de cursul apei, încât se ajungea în peșteră numai cu o scară. Peștera are trei încăperi: prima, de vreo 12 metri pătrați, cu o firidă săpată în piatră, care servea ca un adevărat prestol și unde se ruga mereu Cuviosul Ioan. Aici se odihnea pe o rogojină așternută pe o scândură, se ruga, medita sau scria poezii. Printr-o scobitură făcută în piatră se ajungea în a doua încăpere, de 6 metri pătrați, în care pustnicul mânca din puțina hrană pe care i-o aducea din mănăstire ucenicul său, schimonahul Ioanichie Pârâială (pâine, pesmeți, măsline, ceai, cafea). Alături se găsea a treia încăpere, care era de fapt o „peșteră” a mormintelor, căci aici erau așezate spre veșnică odihnă trupurile celor ce se nevoiseră aici.

Iată cum descrie același biograf al Cuviosului Ioan traiul său din peștera Sfânta Ana: „în această așezare săracă s-a smerit și s-a rugat Cuviosul Ioan în ultimii ani ai vieții sale, răbdând frigul, foamea, setea, arșița, boala și lipsurile de tot felul și multe ispite. Cu darul Sfântului Duh și prin multa sa credință, a trecut bărbătește peste toate greutățile și încercările. Cea mai mare parte din zi și din noapte stăruia în priveghere, fiind un om al desăvârșitei rugăciuni. Mânca numai o dată pe zi, seara, și se mulțumea cu 3-4 ore de somn. Citea Sfânta Scriptură și operele Sfinților Părinți sau traducea din limba greacă scrieri folositoare de suflet. Se recrea cântând imne duhovnicești - căci avea un glas frumos și dulce - și compunând poezii. Săvârșea pravila călugărească în paraclisul din peșteră. Din când în când, mai ales la sărbătorile mari, slujea în biserica Sfântul Gheorghe Hozevitul. Cu aceste prilejuri, cobora pe

scara din peșteră și venea aici, lua parte la privegherea de toată noaptea și apoi slujea în sobor Sfânta Liturghie, împărtășindu-se cu Sfintele Taine. După ce lua masa împreună cu ceilalți părinți în trapeza mănăstirii, se întorcea la peșteră” (Arhiepiscopul Lucian, op. cit., p. 564).

În această peșteră, cu dorul țării sale în suflet, cu gândul neconținut la Dumnezeu, a trecut la cele veșnice Cuviosul Iacob Ioan în ziua de 5 august 1960. Avea numai 47 de ani, dintre care 23 petrecuți în țară, iar ceilalți 24 la Locurile Sfinte. Trupul său ostenit de post și de priveghere a fost prohodit și așezat spre veșnică odihnă în cea de-a treia încăpere a peșterii în care fuseseră înmormântați și alți schimonahi care trăiseră acolo. A aflat odihna ostenelilor sale celor nenumărate și raiul care l-a găsit de demult Domnul pentru cei ce-L iubesc pe El din suflet. Ostenelile sale fuseseră întocmai ca ale Sfântului Gheorghe Hozevitul, pe care o cântare bisericească le descrie așa: „Nici lungimea drumului, nici nevoile locurilor nu au putut slăbi fierbințeala călătoriei tale către Dumnezeu; că și acolo sosind și veselindu-te de locurile pe care au călcat picioarele Dumnezeului nostru, nicidecum nu te-ai lenevit a ajunge către tronul cel ceresc, prin nevoițele și ostenelile tale” (*Vecernia* din 8 ianuarie).

Trecerea la cele veșnice a impresionat și îndurerat pe mulți. Ca o ultimă cinstire, revista bisericească „Locuri Sfinte” i-a închinat un număr întreg, în care era prezentată viața și personalitatea sa. În 1968 și 1970, ucenicul său Ioanichie Pârâială i-a publicat, la Ierusalim, două volume cu poezii, traduceri și meditații, sub titlul **Hrană duhovnicească**, cu prefața arhiepiscopului grec Aristobulos din cadrul Patriarhiei Ierusalimului.

Timp de 20 de ani trupul Cuviosului Ioan a rămas în peștera Sfânta Ana. La începutul lunii august 1980, potrivit unei tradiții locale, conducerea mănăstirii Sfântul Gheorghe Hozevitul a deschis peștera mormintelor, urmând ca osemintele Cuviosului să fie duse în gropnița de obște. Erau de față mai mulți arhimandriți și călugări greci și români, precum și câțiva pelerini din țară. Toți cei ce erau de față au constatat cu surprindere că trupul Cuviosului era întreg, neatins de nici o stricăciune. Arhimandritul Amfilohie, starețul mănăstirii Sfântul Gheorghe Hozevitul, istorisea mai târziu: “Ne așteptam să găsim numai sfinte oseminte și nu bună mireasmă. Când am luat scândura am văzut că părintele Ioan dormea, cu trupul neatins de stricăciune, așa cum l-am pus. Parcă l-am fi pus în mormânt de câteva ceasuri, ba nici ceasuri, ci chiar acum, fără nici o schimbare a înfățișării lui; mâinile, barba, părul, rasa, încălțăminte erau neatinse. Fiind anunțat de îndată patriarhul Benedict al Ierusalimului, acesta a aprobat strămutarea Cuviosului Ioan în biserica mănăstirii Sfântul Gheorghe Hozevitul. Și astfel, în ziua de 7 august 1980, trupul neputrezit, adică moaștele sale, au fost coborâte din peșteră și duse în mănăstire.

Pentru ca toți să fie pe deplin încredințați că a fost voia lui Dumnezeu ca trupul lui să nu fie dat stricăciunii, Patriarhia Ierusalimului a rânduit să se săvârșească 40 de Sfinte Liturghii, cu rugăciuni de dezlegare și pomenire, sicriul cu trupul său fiind așezat în fața Sfintei Mese. După săvârșirea acestor slujbe, trupul a rămas ca și mai înainte, adică nesticăcios. A fost pus într-o raclă specială, din abanos, cu sticlă în partea de deasupra, care a fost apoi așezată în Biserică, alături de moaștele Sfântului Ioan Hozevitul.

De acum înainte, Cuviosul ieroschimonah Ioan este cunoscut și cinstit sub numele de „Noul Hozevit”. Prin fața raclei cu cinstitele sale moaște se perindă zilnic pelerini din toate părțile, închinându-se și cerând prin mijlocirea rugăciunilor lui, ajutor și întărire de la Părintele luminilor.

Chiar înainte de a fi procedat la „canonizare” adică la trecerea lui în rândul sfinților, chipul său a fost zugrăvit în icoane, precum și în catedrala Sfântului Gheorghe din Hama, în Siria; un călugăr- imnograf din cadrul Patriarhiei ecumenice i-a alcătuit o slujbă, iar credincioșii care ajungeau în fața moaștelor sale, îl cinsteau ca pe un adevărat „sfânt”.

Ținând seama de toate acestea, Sfântul Sinod al Bisericii noastre, în ședința din 20 iunie 1992, a socotit că este bineplăcut lui Dumnezeu și de folos obștii credincioșilor ortodocși de pretutindeni, și mai ales celei a românilor, ca acest Cuvios Ioan cel Nou Hozevitul să fie trecut în rândul sfinților. Pomenirea lui se face în ziua trecerii sale la Domnul, adică la 5 august. Să-l cinstim și noi zicând: „Pe unul Dumnezeu iubind, de cele trecătoare ai

Sfinți daco-români și români

fugit și în pustie locuind, cu liniștea duhului te-ai logodit, Sfinte Prea Cuvioase Părinte Ioane, neîncetat slăvind pe Hristos, Mântuitorul lumii. Pentru aceasta, laudă și cântare îți aducem zicând: Bucură-te, Sfinte Preacuvioase Părinte Ioane, floare prea aleasă a Bisericii noastre” (Condacul Sfântului Ioan Hozevitul, glasul 8).

SFINȚI DE ALT NEAM CARE AU TRĂIT ÎN ȚĂRILE ROMÂNE

Sfântul NIFON, patriarhul Constantinopolului

La începutul veacului al XVI-lea, Biserica din Țara Românească a fost reorganizată și cărmuită - pentru o scurtă perioadă de timp - de către un fost patriarh ecumenic, Nifon II care, după moarte, a fost trecut în rândul sfinților. Știri despre viața lui aflăm în lucrarea istorico-geografică intitulată: **Viața și traiul sfinției sale părintelui nostru Nifon, patriarhul Țarigradului** (Constantinopolului), scrisă de Gavriil Protul, adică mai marele, sau întâiul între egumenii mănăstirilor ortodoxe din Muntele Athos, în nordul Greciei. De aici aflăm că viitorul patriarh s-a născut în ținutul Peloponez, în sudul Greciei, prin anii 1434-1440, primind din botez numele Nicolae. A învățat carte grecească și slavonească la câțiva dascăli renumiți ai vremii, între care și unul cu numele Zaharia din localitatea Arta, în Grecia. În curând a îmbrăcat „îngerescul chip” al călugăriei, primind, potrivit pravilei, numele Nifon, după care a fost hirotonit întru iero-diacon. La scurtă vreme, Zaharia, cu tânărul său ucenic și alți frați, s-au refugiat din cauza turcilor, în Albania, găsind adăpost la Dira-chion, apoi la Croia (Kruja), la curtea despotului Gheorghe Kastrioti (Scanderbeg), unul din marii luptători pentru apărarea acestei țări în fața primejdiei tot mai amenințătoare a turcilor, în Croia a fost hirotonit ieromonah, în anul 1466 sultanul Mahomed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului, a atacat Albania, izbutind să-și întindă stăpânirea până la țărmurile Mării Adriatice. În fața oștilor turcești pustiitoare, Zaharia și Nifon au părăsit această țară, refugiindu-se în cetatea Ohrida, fiind primiți în mănăstirea Maicii Domnului. După moartea îndrumătorului său Zaharia, tânărul ieromonah Nifon s-a dus să-și găsească mângâierea sufletească în mănăstirile Sfântului Munte Athos. A stat o vreme la Cutlumuș, mănăstire ctitorită de domnia Țării Românești, în peștera Crit, în Marea Lavră, ctitorită de Sfântul Atanasie Atonitul și în cete din urmă la mănăstirea Dionisiu.

Din liniștea acestei mănăstiri atonite, învățatul și smeritul ieromonah Nifon a fost chemat la înalta slujire arhierescă, în scaunul de mitropolit al Tesalonicului, în anul 1483. După o păstorie de numai trei ani, Dumnezeu a rânduit să fie chemat la o vrednicie și mai mare, cea de patriarh ecumenic la Constantinopol. Dar aici stăpâneau acum turcii, care cuceriseră orașul marelui împărat Constantin cel Mare în anul 1453, când au prefăcut în moschee o mulțime de biserici creștine, începând cu minunata ctitorie a împăratului Justinian, catedrala Sfânta Sofia, toți preoții și dreptcredincioșii creștini trăind în grea strâmțorare. Așa se face că numai după doi ani de păstorie, adică în anul 1488, sultanul Baiazid II l-a îndepărtat din scaun. Părăsind Patriarhia, Nifon s-a așezat în mănăstirea Sfântului Ioan Prodromul (Botezătorul) din insula aflată în fața orașului Sozopolis (în Bulgaria de azi). Aici a zidit un schit cu hramul Sfântul Nicolae, în apropiere de țărmul Mării Negre, pe care l-a închinat mănăstirii mai sus pomenite.

A petrecut aici opt ani, în rugăciune și liniște, până în anul 1496, când a fost chemat din nou la conducerea Patriarhiei ecumenice. Dar și această nouă păstorie n-a durat decât doi ani și câteva luni, căci a fost scos din scaun de turci și trimis în exil la Adrianopol, la biserica cu hramul Sfântul Ștefan.

Aici l-a cunoscut domnitorul Radu cel Mare al Țării Românești (1495-1508). Impresionat de învățătura lui, dar și de virtuțile cu care era împodobit, a cerut îngăduință stăpânirii turcești să-l aducă în Țara Românească, spre a se folosi de cunoștințele și priceperea lui, în vederea reorganizării bisericești, pe care urmărea să o facă în țara sa. Și astfel, în primăvara anului 1503, fostul patriarh vine în Țara Românească. A fost primul între numeroșii patriarhi răsăriteni care vor veni apoi, secole de-a rândul, prin țările noastre, după ajutoare

materiale. A convocat de îndată, — probabil la Târgoviște, unde era reședința domnului — „pre toți egumenii de la toate mănăstirile Țării Ungrovlahiei și tot clirosul Bisericii și făcu săbor mare de-npreună cu domnul și cu toți boierii, cu preoții și cu mirenii... Și tocmi toate obiceiurile pre pravilă și pre așezământ Sfinților Apostoli. Deci hirotoni și doi episcopi și le deade și eparhie hotărâtă, care cât va birui; și învăța cum vor purta grijă și cum vor paște oile cele cuvântătoare carele suntdate-și în seamă, ca să se înderepteze toată țara de la arhierii”. Era, deci, un adevărat program de reorganizare a vieții bisericești din Țara Românească pe baza canoanelor și a vechilor rânduieli bisericești. Cei mai mulți istorici socotesc că acum s-ar fi hotărât înființarea episcopiiilor de la Râmnic și Buzău. Pentru că biograful său Gavriil Protul nu scrie nimic în legătură cu alegerea vreunui mitropolit, se presupune că însuși Nifon și-a rezervat pentru sine conducerea treburilor Mitropoliei.

Șederea lui Nifon în Țara Românească a fost de scurtă durată, căci a ajuns la neînțelegeri cu domnitorul Radu cel Mare, pentru că nu aprobase căsătoria surorii acestuia cu un boier moldovean, întrucât era împotriva canoanelor și rânduielilor bisericești. De aceea, în vara anului 1505 a părăsit Țara Românească, îndreptându-se spre Sfântul Munte Athos. A stat o vreme în mănăstirile Vatoped, apoi la Dionisiu. Gavriil Protul descrie și traiul său în aceste două mănăstiri, prin cuvintele: „Cât petrecu acolo, în toate era întocmai cu alți frați, și cu mâncarea și cu postul și cu osteneala și fără de preget, atâta cât le era altor frați rușine de smerenia și de nevoița lui; că era tuturor chip de învățătură și de muștrare și se nevoia spre toate ascultările... Și pe mulți din păgâni, turci, armeni și de alte eresuri, i-a întors de i-a botezat și i-a uns cu Sfântul Mir și i-a adus în credința cea adevărată a pravoslaviei (Ortodoxiei, n.n.) — mai mult de 4000 de suflete. Iar pe câți mișei au miluit și săraci și câți au scos din robie aceia n-au număr; așa era de milostiv și bun tuturor și dumnezeiesc și drept”. Și-a dat obștescul sfârșit la mănăstirea Dionisiu la 11 august 1508.

După trecerea a șapte ani, evlaviosul domnitor Neagoe Basarab (1512-1521), care purtase de grija lui Nifon în timpul neînțelegerilor sale cu Radu cel Mare, a trimis o solie la mănăstirea Dionisiu, ca să ceară pentru o vreme osemintele lui, spre a fi aduse în țară, „ca să curățească și să tămăduiască greșeala Radului Vodă”. Egumenul și soborul au îndeplinit rugămintea domnului muntean, încât osemintele patriarhului au fost aduse la noi în țară, fiind primite cu mare bucurie. Au fost puse deasupra mormântului lui Radu cel Mare, făcându-se rugăciuni pentru iertarea lui. Apoi au fost așezate într-o frumoasă raclă de argint poleit cu aur, împodobită cu pietre scumpe și cu email - în forma unei bisericuțe cu cinci turle - dăruită de Neagoe Vodă, după care au fost înapoiate mănăstirii Dionisiu. Călugării de aici, adânc mișcați de darul domnului român, i-au trimis capul sfântului și o mână, pe care el le-a dăruit minunatei sale ctitorii de la Curtea de Argeș. Au stat aici până în anul 1949, când au fost duse în catedrala mitropolitană, cu hramul Sfântul Dumitru, din Craiova.

La 16 august 1517, a doua zi după sfințirea mănăstirii lui Neagoe Vodă din Curtea de Argeș, de față fiind și patriarhul ecumenic Teolipt I, a avut loc canonizarea lui Nifon, adică trecerea sa în rândul sfinților, prima despre care se știe că s-ar fi făcut la noi în țară. S-a hotărât ca pomenirea lui să se facă în ziua morții sale, adică la data de 11 august a fiecărui an. Curând după moarte, Gavriil Protul, la îndemnul lui Neagoe Basarab, i-a scris viața, în limba greacă; aceasta s-a tradus apoi în slavonește, iar mai târziu în românește. Nu cunoaștem nimic din prima „slujbă” a patriarhului Nifon, întocmită cu prilejul canonizării. Abia pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea, egumenul Partenie de la Argeș a cerut „slujba” sa la mănăstirea Dionisiu. A fost alcătuită atunci de către un cunoscut autor de vieți de sfinți, Nicodim Aghiori-tul (t 1809), fiind tradusă în românește de episcopul Iosif al Argeșului și tipărită la Sibiu în anul 1806; mai târziu a fost retipărită de câteva ori. În **Mineiul** grecesc a fost introdus pentru prima oară în cel tipărit la Constantinopol în 1843, apoi în Mineiul românesc tipărit la Mănăstirea Neamț în anul 1847 și într-o ediție sinodală din 1894. Cu toate acestea, Sfântul Nifon se bucură mai mult de o „cinstire locală”, la Muntele Athos și în Țara Românească.

Să ne rugăm acestui sfânt care a trăit pe pământ românesc și din ale cărui moaște o parte se găsesc la Craiova, ca să mijlocească înaintea lui Dumnezeu pentru poporul român

dreptcredincios, pentru pace și bună înțelegere între neamuri.

Cuviosul stareț PAISIE de la Neamț

Unul din marii nevoitori și înnoitori ai monahismului românesc din veacul al XVIII-lea a fost starețul Paisie Velicicovschi de la mănăstirea Neamț. „Curgerea vieții” lui o cunoaștem din cele scrise de el însuși și de unii dintre ucenicii lui de la Neamț.

Se născuse în orașul Poltava din Ucraina - el însuși mărturisind că este „malorusian” - în ziua de 21 decembrie 1722, zi de pomenire a morții marelui mitropolit Petru Movilă al Kievului, fapt pentru care a primit din botez numele acestuia. Era al 11-lea din cei 12 copii ai preotului Ioan, slujitor la catedrala Uspenia (Adormirea) și al presbiterii Irina, călugărită spre sfârșitul vieții în mănăstirea Pocrov din același oraș, sub numele de Iuliana. Bunicul și străbunicul fuseseră tot preoți în Poltava, iar alte rude îmbrățișaseră îngerescul chip al călugăriei. Rămas orfan de tată la vârsta de patru ani a fost crescut de mama sa și de un frate mai mare Ioan, preot la biserica la care slujise și tatăl lor. A învățat carte la școala parohială de aici, după care s-a înscris la vestita Academie din Kiev, înființată de mitropolitul de neam român Petru Movilă. Cursurile școlii erau împărțite în trei cicluri, având cu totul 12 ani de studii. Tânărul Petru a urmat numai primul ciclu, cu patru clase inferioare, în care se învățau limbile greacă, slavă și polonă, gramatica și sintaxa. A părăsit apoi școala, în 1740, intrând în mănăstirea Liubiețchi, pe Nipru, iar după trei luni în mănăstirea Medvedovschi, în dreapta Niprului, aflată pe atunci sub stăpânire polonă. Aici a fost tuns rasofor, la praznicul Schimbării la față din anul 1741, primind numele de Platon. Din pricina prigoanelor venite din partea catolicilor și a uniților din regatul polon, tânărul monah a fost nevoit să se reîntoarcă la Kiev, unde a intrat în cunoscuta Lavră Pecerska, făcând icoane de aramă.

Cuprins de râvnă spre o viață duhovnicească mai înaltă, în 1742 și-a îndreptat pașii spre țările românești. A trăit vreo patru ani în schiturile Dălhăuți, Trăisteni, Poiana Mărului și Cârnu, situate la întorsura Carpaților, sub munte, în fostul județ Râmnicul Sărat. Acolo a avut prilejul să cunoască pe schimonahii Vasile de la Poiana Mărului, Onufrie de la Cârnu și alți părinți cu viață aleasă, care au contribuit la formarea lui sufletească și la întărirea dragostei lui față de rânduielile vieții călugărești. După patru ani se îndreaptă spre Muntele Athos, în nădejdea că în această „grădină a Maicii Domnului”, sufletul său va fi răsplătit cu aflarea unei atmosfere de înaltă viațuire duhovnicească. Spre regretul lui, a rămas dezamăgit, căci Athosul era atunci într-o stare tristă, cu mănăstiri robite de turci și silite să se răscumpere cu mari sume de bani, multe din ele fiind în stare de ruină, de neorânduială, cu călugări de neamuri felurite, care se învrăjbeau între ei. Platon rasoforul nu s-a descurajat însă, ci s-a așezat într-o chilie în jurul mănăstirii Pantocrator. Pe la începutul anului 1750 a venit la Athos starețul Vasile de la Poiana Mărului, care l-a călugărit deplin, primind rânduiala „schimei mici”, dându-i numele de Paisie.

Ajungând pe o înaltă treaptă a desăvârșirii morale, monahul Paisie a început să fie prețuit de frații săi de călugărie, încât, pe nesimțite s-au strâns ucenici în jurul lui. Curând numărul ucenicilor a sporit în așa măsură, încât s-a simțit nevoia unui preot-duhovnic. În această situație, frații au stăruit pe lângă povățuitorul lor să primească darul preoției. Și astfel, în anul 1758, Paisie a fost hirotonit preot (ieromonah) și duhovnic de către un episcop cu numele Grigorie. Când numărul fraților a crescut și mai mult, a cerut îngăduința ca să ridice un schit, cu hramul Sfântul Prooroc Ilie, tot pe moșia mănăstirii Pantocrator. Aici frații au zidit din temelie o biserică, 15 chilii și alte clădiri trebuitoare. Paisie, considerat ca un „stareț” al lor, a început aici revizuirea vechilor traduceri slave din scrierile Sfinților Părinți și mari asceți, după originalul grecesc.

Lipsa de chilii pentru cei 64 de frați, ca și neînțelegerile dintre monahii greci și slavi, l-au îndemnat pe Paisie să părăsească Sfântul Munte în 1763 și să se reîntoarcă în țările românești, pline de mănăstiri mari, vechi ctitorii ale evlavioșilor noștri domnitori. Pentru

început s-au așezat în schitul Vărzărești, între Focșani și Râmnicu Sărat. De aici s-au îndreptat spre Iași, unde au fost primiți cu multă dragoste de mitropolitul Gavriil Calimachi, care le-a oferit mănăstirea Dragomirna, ctitoria mitropolitului Anastasie Crimca, cu toate proprietățile ei. Și astfel, în anul 1763, la Dragomirna, care până atunci avea un număr neînsemnat de călugări, a început o viață nouă, de muncă și de rugăciune. De îndată s-au îndreptat spre această nouă vatră de trăire duhovnicească noi viețuitori, români, ucrainieni sau ruși.

Starețul Paisie a întocmit un „așezământ” sau „îndreptar”, deci un fel de regulament, în 28 de puncte, cu felurite rânduieli privitoare la viața monahală de aici. A introdus pravila folosită în schitul Sfântul Ilie, ale cărei îndatoriri de căpetenie erau: viața de obște, ascultarea, smerenia, sărăcia, munca, slujbele după tipic, respectarea rânduielilor călugărești, mărturisirea păcatelor și altele, în același timp, starețul a continuat traducerea unor scrieri ascetic-mistice din grecește, în slavonește și românește, ori a corectat traduceri vechi (din Antonie cel Mare, Macarie, Marcu Ascetul, Teodor Studitul, Pilotei Sinaitul, Grigorie Sinaitul, Simeon Noul Teolog și alții). El însuși a întocmit o lucrare despre Rugăciunea minții, în șase capitole. Zilnic ținea cuvântări în fața obștei, într-o zi în românește, în alta slavonește, dat fiind numărul mare de călugări de origine slavă.

În 1775, însă, toată această frumoasă lucrare duhovnicească și culturală a luat sfârșit, căci în urma ocupării Moldovei de nord (Bucovina) de către imperiul austriac catolic, starețul, cu întreaga obște, au fost nevoiți să părăsească Dragomirna. Cu încuviințarea aceluiași mitropolit Gavriil Calimachi, Paisie, cu 200 din cei 350 de frați, s-au așezat la mănăstirea Secu, unde au fost chemați de egumenul Efirm'e, cu tot soborul. S-a continuat și aici pravila de la Dragomirna timp de patru ani, cu slujbe, cuvântări, mărturisirea păcatelor și traduceri din operele marilor asceți răsăriteni. Au fost zidite noi chilii pentru a putea fi adăpostită și obștea de la Dragomirna.

În anul 1779, la dorința domnitorului Constantin Moruzi, lui Paisie i s-a încredințat și egumenia mănăstirii Neamț, cea mai veche și mai luminoasă vatră a monahismului din Moldova. Lăsând la Secu pe duhovnicul Ilarion, el, cu o parte din frați, s-a mutat la Neamț. Și aici a introdus aceleași rânduieli de viață pe care le trăise la Athos și în cele două mănăstiri moldovene, adică: viață de obște, slujbe după tipic, predici, grijă pentru bolnavi, bătrâni și călători, mărturisirea gândurilor către părinții duhovnicești, munca la câmp sau în diferite ateliere. S-au ridicat noi chilii, o casă pentru oaspeți și un spital.

Numărul viețuitorilor nemțeni s-a ridicat la 700, între care erau moldoveni, munteni, transilvăneni, ruși, ucrainieni, bieloruși, greci, bulgari, sârbi și chiar foști necreștini trecuți la Ortodoxie. S-au continuat și aici traduceri din scrierile Sfinților Părinți și ale marilor asceți în limbile română și slavonă; s-a format chiar o adevărată „școală” de traducători. O traducere a **Filocaliei**, în slavo-rusă, întocmită de Paisie, a apărut la Petersburg, în 1793. În felul acesta, prin strădaniile starețului Paisie, mănăstirea Neamț a devenit cel mai însemnat centru de cultură teologico-ascetică din țările române.

Presimțindu-și sfârșitul, Paisie (ridicat în 1790 la cinstea de arhimandrit) a început să-și scrie viața, dar lucrarea a rămas neterminată, căci a trecut la cele veșnice la 15 noiembrie 1794; a fost îngropat în biserica mare a mănăstirii Neamț, unde i se vede și azi mormântul.

Rânduielile introduse de starețul Paisie în schitul Sfântul Ilie, dar mai ales în cele trei mănăstiri moldovene pe care le-a cărmuit, au avut o influență binefăcătoare asupra altor mănăstiri și schituri, nu numai din țările românești, ci și din Rusia. Ucenici de-ai săi - ucrainieni, ruși și bieloruși - pregătiți de el pentru îndrumarea vieții duhovnicești, s-au răspândit în peste o sută de mănăstiri rusești, ducând pretutindeni același duh nou de viață spirituală (mănăstirile Valaam, Solovăț în nord, Alexandru Nevski în Petersburg, Optina în centrul Rusiei, Simonov și Novospask în Moscova, Lavra Pecerska în Kiev, Noul Athos în Caucaz și altele). Mișcarea spirituală „paisiană” a influențat și pe unii gânditori ruși din veacul al XIX-lea.

După cum era și firesc, influența paisiană, de ascetism și cărturărie, a fost deosebit de puternică și în mănăstirile Moldovei, învățăturile și rânduielile marelui părinte au fost

introduse în primul rând prin ucenicii săi direcți: Sofronie, urmașul său la stăreția Neamțului, Gherontie și Dorotei, traducători din limba greacă, Onoriu, îngrijitorul bolnițelor, Platon, care i-a scris viața, ierodiaconul Ștefan, care a tradus din slavo-rusă Viețile sfinților, în 12 volume, ierodiaconul Grigorie, viitor mitropolit al Țării Românești, care a tradus zeci de lucrări teologice din grecește și alții, în duhul lui Paisie a trăit și marele mitropolit al Moldovei Veniamin Costachi, deși nu i-a fost ucenic direct.

Toți cei care au cercetat viața și nevoițele starețului Paisie, l-au considerat ca un adevărat „sfânt” sau „cuvios”. Din aceste motive, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse a procedat, în 1988, la canonizarea lui. Preoții, călugării și credincioșii români au de asemenea datoria de a-l cinsti, pentru că el a trăit peste trei decenii pe pământ românesc, unde și-a desfășurat bogata sa lucrare de reînnoire a monahismului ortodox de pretutindeni.

Capitolul IX

**SFINȚI DE ALT NEAM ALE CĂROR MOAȘTE
SE GĂSESC LA NOI**

**Sfântul GRIGORIE DECAPOLITUL
de la Mănăstirea Bistrița-Vâlcea**

Minunata ctitorie a boierilor Craiovești adăpostește, încă de la sfârșitul veacului al XV-lea, moaștele unui sfânt cu numele Grigorie Decapolitul. Unele știri privitoare la viața sa se găsesc într-o lucrare scrisă de Ignatie Diaconul, care, fiind contemporan cu Grigorie, a cunoscut mai mulți ucenici de-ai săi, care i-au relatat felurite aspecte legate de viața și nevoițele sale duhovnicești.

De aici aflăm că el s-a născut în orașul Irinopolis din Decapolea Isauriei, în sud-estul Asiei Mici, care aparțineau pe atunci Imperiului bizantin. Se crede că s-a născut prin anii 780-790, deci tocmai în vremea când a avut loc Sinodul al VII-lea ecumenic de la Niceea, din anul 787, care a condamnat iconoclasmul, adică pe cei care respingeau cultul icoanelor. Făcea parte dintr-o familie înstărită, mama sa Maria fiind și o femeie foarte evlavioasă. La vremea potrivită, a fost dat la învățătură, pentru a putea fi mai târziu de folos semenilor săi. Încă de copil manifesta o înclinare spre cele duhovnicești. Lua parte la slujbe, se ruga, citea Sfânta Scriptură, făcea fapte de milostenie, arăta o dragoste sinceră față de toți cei din jurul său. Adesea se retrăgea în locuri ascunse pentru a se ruga și a medita. Apoi a respins îndemnul părinților săi de a se căsători cu o tânără aleasă de aceștia și s-a retras în Munții Isauriei. Acolo a cunoscut pe un fost episcop din Decapole, refugiat din pricină că se dovedise un vrednic apărător al cultului icoanelor. Arătându-i dorința de a se călugări, episcopul l-a îndemnat să intre într-o mănăstire din apropiere, pentru a se iniția în tainele vieții monahale.

Între timp, tatăl său a murit. Mama sa, aflând unde este, l-a îndemnat să plece într-o altă mănăstire, unde era un alt frate al său, ca împreună să-și ducă mai ușor viața de călugăr, închinată numai lui Dumnezeu. A ascultat deci îndemnul evlavioasei sale mame și s-a așezat în acea mănăstire, alături de fratele său. Dar în curând și-au dat seama că egumenul mănăstirii, ca și unii călugări, trecuseră de partea iconoclaștilor, adică a dușmanilor icoanelor. Plin de râvnă pentru apărarea dreptei credințe și a hotărârilor luate de Sinodul al șaptelea ecumenic, Grigorie a avut curajul să mustre pe egumen în fața tuturor călugărilor din obștea respectivă. Acesta a poruncit însă ca Grigorie să fie bătut, în această situație, cu trupul plin de răni, tânărul monah a fugit într-o altă mănăstire din Decapole, unde era egumen un frate al mamei sale, cu numele Simeon. Aici a rămas timp de 14 ani.

Urcând mereu pe treptele vieții duhovnicești, a cerut îngăduința să se retragă într-o peșteră din Munții Isauriei, pentru a trăi singur. A trăit aici mai mulți ani, luptând cu ispitele și cu lipsa de hrană, dar stăruind mereu în rugăciune și meditație, în legătură tainică neîncetată cu Dumnezeu. Curățit astfel de patimile trupești și sufletești, îmbunătățitul sihastru a auzit o chemare de sus care l-a îndemnat să părăsească peștera și locurile natale, pentru ca să poată fi de folos și altora. Dând urmare îndemnului venit de sus, Grigorie se îndreaptă spre Apus, întâmpinând multe lipsuri și chiar prigoane. Petrece o iarnă întreagă într-o mănăstire din Efes, apoi cu o corabie ajunge în orașul Proconez, unde a fost găzduit în casa unui om sărac, a cărui casă Dumnezeu o binecuvântează cu cele trebuitoare traiului. Părăsește pe acest creștin ospitalier în ascuns și ajunge la Enos, în Macedonia, unde este bătut de un tânăr, dar cuviosul se roagă lui Dumnezeu să-l ierte. Cu o corabie, ajutat de niște pirați, uimiți de curajul său, ajunge în Tesalom'c, unde este găzduit într-o mănăstire de către egumenul Marcu. Împreună cu un călugăr de aici, se îndreaptă spre Roma. Au mers pe uscat până la Corint, în sudul

Greciei. Se îmbarcă pe o corabie, ajungând până la Roma.

Acolo a trăit câteva luni neștiut de nimeni. Vindecarea unui demonizat îl face însă cunoscut, dar el pleacă în ascuns în Siracuză Siciliei, unde s-a ascuns într-un turn. A vindecat și aici câțiva bolnavi prin rugăciunile sale și a îndrumat spre o viață curată pe mulți locuitori ai orașului.

Din Sicilia se reîntoarce în Grecia, la Hidros, unde era să fie ucis de adversarii icoanelor, dar este izbăvit prin voia lui Dumnezeu, după cum a scăpat și din alte încercări. Ajuns în Tesalonic s-a așezat în mănăstirea Sfântul Mina. Aici devine foarte cunoscut prin darul său de a prezice viitorul, dar și prin viața sa aleasă. Ignatie Diaconul, care i-a scris viața, amintește multe din vindecările săvârșite de el prin puterea rugăciunii, ca și multe din cuvintele de mustrare pe care le rostea, atunci când era nevoie, împotriva ereticilor sau a necredincioșilor. Avea o putere deosebită asupra demonilor. Mai mulți călugări și credincioși stăpâniți de duhuri necurate au fost vindecați în urma rugăciunilor cuviosului Grigorie.

Virtuțile cu care era împodobit, ca și darul vindecărilor l-au făcut pe Grigorie vrednic să primească taina preoției. Și-a continuat viața cu aceeași râvnă spre cele sfinte, în folosul semenilor săi.

Spre sfârșitul vieții, Dumnezeu i-a dat o boală grea. Vestea suferinței sale s-a răspândit repede, ajungând până la Constantinopol, unde se găsea și unchiul său Simeon, acum foarte bătrân, dar aruncat în închisoare pentru dârzenia cu care apăra cultul icoanelor. Acesta îl înștiințează pe Grigorie unde este, arătându-i dorința de a se revedea. În ciuda bolii de care suferea, Grigorie pleacă din Tesalonic la Constantinopol, unde îl află pe unchiul său eliberat din temniță, în curând a și murit într-o mănăstire din capitala imperiului, în ziua de 20 noiembrie 842. După câteva luni, în martie 843, a fost convocat la Constantinopol un sinod local, care a restabilit pentru totdeauna cultul icoanelor, a aruncat anatema asupra tuturor ereticilor din primele opt veacuri de viață creștină și a rânduit Duminică Ortodoxiei și anume prima din postul Paștilor, ca zi de biruință a dreptei credințe asupra tuturor dușmanilor ei.

În scurt timp mormântul Cuviosului Grigorie a devenit cunoscut, datorită minunilor care se săvârșeau acolo. Sunt cunoscute vindecarea unui om gârbov care s-a atins de trupul său, ce era dus spre înhumare, precum și a unor îndrăciți. După trecerea unui timp, călugării din mănăstirea în care era îngropat au hotărât să-i scoată trupul și să-l așeze într-o raclă. Rămășițele sale pământești erau întregi și neputrezite, încât acum puteau fi socotite ca sfinte moaște. Nu știm când s-a făcut slujba specială de canonizare a noului sfânt, numit de acum înainte Grigorie Decapolitul, după provincia în care se născuse.

Ele au rămas într-o mănăstire din Constantinopol, întemeiată de ucenicul său Iosif Imnograful. Au rămas aici mai bine de șase veacuri, probabil până după anul 1453, când Constantinopolul a fost cucerit de turci. O tradiție spune că racla cu moaște a fost dusă atunci, de monahii care o păzeau, în Serbia, spre a le feri de profanare din partea turcilor. Acolo au fost așezate într-o mănăstire, săvârșindu-se alte minuni în jurul lor. Din acest loc le-a cumpărat, în ultimii ani ai secolului al XV-lea, banul Barbu Craiovescu, care le-a adus în mănăstirea Bistrița din Oltenia, ctitoria familiei sale. Barbu însuși s-a călugărit aici sub numele de Pahomie.

De atunci și până astăzi cinstitele sale moaște se găsesc tot în mănăstirea Bistrița. Drept aceea, credincioșii români - mai ales cei din Oltenia - au arătat o cinste deosebită moaștelor Sfântului Grigorie Decapolitul, venind să se închine în fața lor și să-i ceară ocrotire. Un învățat mitropolit grec, Matei al Mirelor (1624), care a trăit mulți ani la mănăstirea Dealu, i-a alcătuit o slujbă, la rugămintea egumenului Teofil al Bistriței, viitor episcop al Râmnicului, apoi mitropolit al Țării Românești. Aceasta a fost tipărită în grecește la București, în 1692 (împreună cu Slujba Sfintei Parascheva). Mitropolitul Dosoftei al Moldovei prezintă pe scurt viața Sfântului Grigorie în cunoscuta sa lucrare aghiografică **Viața și petrecerea sfinților** (4 vol., Iași, 1682-1686). În 1753 s-a tipărit la Râmnic o **Carte osebită a Sfântului Grigorie Decapolitul**, care cuprinde viața sa pe larg, slujba care se săvârșește în ziua trecerii sale la Domnul, adică la 20 noiembrie, precum și paraclisul său. În mănăstirea

Sfinți daco-români și români

Bistrița s-au copiat mai multe manuscrise care cuprind viața și paraclisul său. Slujba și viața lui (sinaxarul) au fost trecute apoi în toate edițiile românești ale **Mineiului** pe noiembrie. De asemenea, este trecut în toate **Viețile de sfinți** care s-au tipărit în românește. Chipul său este zugrăvit în mai multe biserici din țara noastră.

Bucurându-se de această aleasă cinstire, la 28 februarie 1950 Sfântul Sinod a hotărât generalizarea cultului său în toată Biserica Ortodoxă Română. De-acum înainte el va fi cinstit în toate lăcașurile de cult ortodoxe românești, prin slujbe și rugăciuni, prin ridicarea de biserici cu hramul său, prin pictarea icoanelor cu chipul său. S-a procedat la această generalizare în cadrul unor mari solemnități bisericești în octombrie 1955.

Viața Sfântului Grigorie, de smerenie, răbdare, blândețe, milostenie, stăruință în rugăciune, dragoste de Dumnezeu și de semenii, ca și dârzenia cu care a apărat dreapta credință, poate constitui și pentru noi, credincioșii de neam român, o pildă vrednică de urmat. Să-l rugăm să ne ocrotească și să-l cinstim zicând: *Apărătorul nostru și folositorul cel fierbinte, după datorie mulțumiri aducem ție, Sfinte, noi cei izbăviți din nevoi cu rugăciunile tale. Ci ca unul ce ai îndrăzneală către Domnul, din toate primejdiile izbăvește-ne pe noi, ca să-ți cântăm ție: bucură-te, Sfinte Preacuvioase Părinte Grigorie*” (din **Acatistul** său, Condacul 1).

Sfânta Cuvioasa PARASCHEVA de Iași, ocrotitoarea Moldovei

În fiecare an, la 14 octombrie, Biserica Ortodoxă de pretutindeni prăznuiește pe Cuvioasa Maică Parascheva. În chip deosebit ea este cinstită în Moldova, întrucât de 350 de ani moaștele ei se găsesc la Iași. Este cunoscută în popor și sub numele de „Sfânta Vineri” sau „Vinerea Mare”. Se cuvine, așadar, ca noi, credincioșii români, mai ales cei din Moldova, să-i cunoaștem viața și nevoințele duhovnicești, precum și împrejurările în care cinstitele ei moaște au fost aduse în Moldova.

Din puținele știri privitoare la viața ei, aflăm că această cuvioasă Parascheva a trăit în prima jumătate a veacului al XI-lea. S-a născut în Epivat (azi Boiados) în Tracia, pe țărmul Mării Marmara, în apropiere de Constantinopol (azi Istanbul), pe atunci capitala Imperiului bizantin. Părinții ei erau oameni de neam bun și credincioși, râvnitori spre cele sfinte. Un frate al ei, după ce a învățat carte, s-a călugărit sub numele de Eftimie; apreciat de cărmuitorii de atunci ai Bisericii, dar și de credincioși, a fost ales la vremea convenită episcop în localitatea Madite.

Parascheva și-a petrecut anii copilăriei în casa părinților sub ocrotirea acestora. Se spune că pe când avea zece ani a auzit citindu-se într-o biserică cuvintele Mântuitorului: *Oricine voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să-Mi urmeze Mie* (Marcu 8, 34). Aceste cuvinte au impresionat-o atât de mult, încât și-a împărțit toate hainele săracilor. Același lucru l-a făcut și în alte împrejurări, fără să țină seama de muștrările părinților ei.

După trecerea câtorva ani, și-a părăsit părinții și „frumusețea acestei lumi”, retrăgându-se „în adâncul pustiei”. S-a oprit mai întâi la Constantinopol, unde a ascultat cuvinte de învățătură de la călugări și călugărițe cu aleasă viață duhovnicească. Urmând sfaturile acestora, a părăsit capitala, îndreptându-se spre ținutul Pontului, oprindu-se la mănăstirea Maicii Domnului din Heraclea, unde a rămas vreme de cinci ani. De aici a plecat spre Țara Sfântă, în dorința de a-și petrece restul vieții în locurile pe care le-a străbătut și Mântuitorul Iisus Hristos și Sfinții Apostoli. După ce a văzut Ierusalimul, s-a așezat într-o mănăstire de călugărițe în pustiul Iordanului, unde s-a nevoit cu postul și cu rugăciunea, întocmai ca Sfântul Ioan Botezătorul, ca Maria Egipteanca sau ca atâția alți ostenitori spre cele duhovnicești. Mitropolitul Varlaam al Moldovei în **Cazania** sa, tipărită la Iași în 1643, spune că acum nu mai avea grijă „nici de veșminte și de așternuturi, nici de mâncări și de

mese, nici de casă sau slujnice, ci numai de curăția sufletului și de răspuns județului (judecății, n.n.) ce va să fie”. Ea „pururea suspina și nepărăsit tânjea cumu-și va înfrumuseța sufletul, cum se va logodi pe sine Mirelui ceresc, lui Iisus Hristos, cum se va îndulci la vederea Mirelui său, de slava și de lumina și de bucuria cea^fericită. De aceasta... ochii de lacrimi îi erau întunecați pururea”.

Într-o noapte, însă, pe când avea ca la 25 de ani, un înger i-a spus, în vis, să se reîntoarcă în locurile părintești: „Să iași pustia și la moșia ta să te întorci, că acolo ți se cade să lași trupul pământului și să treci din această lume către Dumnezeu, pe Care L-ai iubit”. Și continuă mitropolitul Varlaam în **Cazania** sa că ea „fără de voie lăsă pustia și se întoarse în lume și la Țarigrad (Constantinopol, n.n.) veni. Și mereu în biserica Precistei ce este în Vlaherna și către icoana Sfinției Sale căzu și cu lacrimi se ruga așa și zicea: N-am altă nădejde, n-am alt acoperământ. Tu-mi fii îndreptătoare, tu-mi fii folositoare... Că până am umblat în pustie pe tine te-am avut ajutor, iar acum, dacă m-am întors în lume, îndreptează-mă până la sfârșitul vieții mele, că altă nădejde nu am”.

Din Constantinopol s-a îndreptat spre Epivat, localitatea în care văzuse lumina zilei, fără să spună cuiva cine este și de unde vine. „Acolo - continuă mitropolitul Varlaam - trudă către trudă și durere către durere adăugă, cu post și cu nedormire pe sine se înfrumuseța..., cu lacrimi pământul uda și așa se ruga: Doamne Iisuse Hristoase, caută din locașul Tău cel sfânt; am lăsat toate și după Tine am călătorit în toată viața mea. Și acum, îndură-te Doamne, spune îngerului blând să ia cu pace sufletul meu”, împăcată cu sine, cu oamenii și cu Dumnezeu, și-a dat astfel sufletul.

A fost îngropată ca o străină, nimeni neștiind cine era. Dar Dumnezeu, voind să o proslăvească, a descoperit în chip minunat cine era acea străină. Se spune că un marinar a murit pe o corabie, iar trupul i-a fost aruncat în mare. Valurile l-au aruncat la țărm, iar un sihastru care trăia acolo, a rugat pe niște creștini să-l îngroape după rânduiala creștinească. Săpând deci o groapă, „aflară trupul Prea Cuvioasei Pa-rascheva neputred și plin de mireasmă”. Cu toate acestea, au pus alături de ea și trupul corăbierului. Dar în noaptea următoare, unuia din creștinii care săpaseră groapa, cu numele Gheorghe, i s-a arătat în vis o împărăteasă, șezând pe un scaun luminat și înconjurată de îngeri, iar unul dintre aceștia îl muștra pentru că n-a scos din groapă trupul Cuvioasei Parascheva. Iar împărăteasa pe care o văzuse în vis - și care nu era alta decât Cuvioasa Parascheva - i-a poruncit să ia degrabă trupul ei și să-l așeze undeva la loc de cinste, în aceeași noapte, o credincioasă pe numele Eftimia a avut aceeași vedenie.

Credincioșii de acolo, auzind de visul celor doi, au înțeles că este un semn dumnezeiesc, drept care au luat trupul Cuvioasei din mormânt și l-au așezat în biserica Sfinții Apostoli din Epivat. Îndată au avut loc vindecări minunate în urma rugăciunilor care se făceau lângă cinstitele sale moaște. Se spune că dreptcredincioșii creștini din Epivat au zidit o biserică chiar pe locul în care au trăit părinții ei și unde văzuse ea însăși lumina zilei.

Nu știm când anume Patriarhia din Constantinopol va fi procedat la canonizarea ei, adică la trecerea ei în rândul sfinților.

Curând după moarte s-au alcătuit unele lucrări despre viața și istoria moaștelor ei. Una din ele a fost scrisă de diaconul Vasilisc, la cererea patriarhului ecumenic Nicolae IV (1145-1151), pe la mijlocul veacului al XII-lea. Alta a alcătuit marele patriarh Eftimie al Târnovei, în a doua jumătate a veacului - al XIV-lea. Aceasta a fost folosită de mitropolitul Matei al Mirelor, care a trăit în mănăstirea Dealu, de lângă Târgoviște, care a alcătuit - în grecește - o nouă „*viață*”, precum și slujba Cuvioasei Parascheva, prin anul 1605. Câțiva ani mai târziu, viața ei a fost inclusă de mitropolitul Varlaam al Moldovei, în **Cazania** lui, tipărită la Iași în 1643, fără îndoială folosind manuscrise grecești și slavonești, prelucrate după lucrarea patriarhului Eftimie. Nevoințele ei au fost înfățișate pe scurt și de marele mitropolit Dosoftei al Moldovei în lucrarea sa **Viața și petrecerea sfinților** (4 vol. Iași, 1682-1686), precum și în alte **Vieți de sfinți** și în edițiile Mineiilor tipărite la noi în țară. Dintre străinii care i-au mai cercetat viața consemnăm pe cunoscutul aghiograf grec Nicodim Aghioritul (1749-1809).

Spre sfârșitul secolului trecut învățatul episcop Melchisedec Ștefănescu al Romanului (1823-1892), a tipărit o lucrare specială intitulată **Viața și minunile Cuvioasei noastre Parascheva cea nouă și istoricul sfințelor ei moaște** (București, 1889). Câțiva teologi români din veacul nostru de asemenea s-au ocupat cu viața și sfințele ei nevoite.

Ce s-a întâmplat cu cinstitele ei moaște, după ce au fost descoperite prin arătare dumnezeiască? Au stat în biserica Sfinții Apostoli 'din Epivat vreo două sute de ani, săvârșindu-se multe semne și minuni în jurul lor. Vestea despre acestea s-a răspândit în toată Peninsula Balcanică și în Asia Mică, încât mulți credincioși greci, bulgari și valahi din aceste locuri se îndreptau spre Epivat ca să se închine la cinstitele ei moaște și să-l ceară să mijlocească în fața tronului ceresc pentru ei.

Evenimentele politice care au avut loc în secolele următoare au făcut ca moaștele ei să fie strămutate în mai multe locuri. Se știe că în anii 1185-1186 bulgarii și valahii din sudul Dunării - care de aproape două secole se găseau sub dominația Imperiului bizantin -s-au răsculat împotriva asupritorilor, sub conducerea fraților Petru și Asan, români de neam, întemeind un stat nou, cunoscut sub numele de imperiul vlaho-bulgar, având capitala la Târnovo. Peste câțiva ani, în 1204, cavalerii apuseni porniți în Cruciada a patra au ocupat Constantinopolul, întemeind aici un „imperiul latin de Constantinopol”, care a dăinuit până în anul 1261, condus de împărații catolici, veniți din Apusul Europei, în astfel de împrejurări, bizantinii au creat două mici imperii, unul în Asia Mică, cu capitala la Niceea, nu departe de Constantinopol, altul în Tesalia, cu capitala la Tesalonic. Datorită relațiilor prietenești dintre împăratul Ioan Asan II din Târnovo (1218-1241) și împăratul de atunci din Constantinopol, în anul 1235 sau curând după aceea, moaștele Cuvioasei Parascheva au fost strămutate de la Epivat la Târnovo, capitala imperiului româno-bulgar care devenise, între timp, reședință patriarhală. Mutarea lor s-a făcut într-o impresionantă procesiune, condusă de mitropolitul Marcu din Preslav, însoțit de numeroși clerici, fiind întâmpinate pretutindeni cu flori, lumânări și slujbe de către dreptcredincioșii români și bulgari din sudul Dunării. La Târnovo au ieșit întru întâmpinarea lor împăratul Ioan Asan II, mama și soția sa, precum și patriarhul de aici. Au fost așezate în biserica Maica Domnului.

La Târnovo moaștele Cuvioasei Parascheva au rămas timp de 160 de ani. Probabil acum s-a alcătuit slujba ei, care a intrat în Mineiul pe luna octombrie. Iar în a doua jumătate a veacului al XIV-lea, patriarhul Eftimie al Târnovei - se pare un valah - i-a scris din nou viața, așa cum am arătat mai sus.

Dar tot pe atunci turcii au pătruns în Europa. Rând pe rând au cucerit părți însemnate din Peninsula Balcanică, în 1393 au cucerit partea răsăriteană a imperiului vlaho-bulgar, împreună cu capitala Târnovo, iar peste trei ani și partea apuseană, încât acest stat și-a încetat existența.

În astfel de împrejurări dramatice pentru creștini, moaștele Cuvioasei Parascheva au fost mutate la Belgrad. Acolo au stat până în anul 1521, când turcii au cucerit și acest oraș, iar Serbia a fost transformată în pașalâc. Acum moaștele au fost solicitate de patriarhul ecumenic Ieremia I sultanului, care a acceptat să i le dea în schimbul unor daruri. Patriarhul a hotărât ca ele să fie aduse în Constantinopol, fosta capitală a imperiului bizantin (cucerit de turci în 1453, care i-a dat numele Istanbul). În drum spre marele oraș întemeiat de împăratul Constantin cel Mare, cinstitele moaște ale Cuvioasei Parascheva au fost expuse din loc în loc pentru a fi văzute și sărutate de credincioșii ortodocși din Peninsula Balcanică - aflați acum sub stăpânire turcească. Pentru început, au fost așezate în biserica Sfânta Maria Panmacaristos, pe atunci catedrală patriarhală. După transformarea acesteia în geamie, au fost mutate în alte biserici: Vlahserai (1586), Sfântul Dumitru (1597) și Sfântul Gheorghe din cartierul Fanar (1601).

După 120 de ani ele au cunoscut ultima strămutare, de data aceasta spre pământul românesc, în anul 1641, după cebinecre-dinciosul domn Vasile Lupu al Moldovei a plătit toate datoriile Patriarhiei ecumenice din Constantinopol, cârmuitorul ei de atunci, patriarhul Partenie I zis cel Bătrân (1639-1644), împreună cu membrii Sinodului său, au hotărât să-i

ofere, drept recunoștință, moaștele Cuvioasei Parascheva. Racla cu cinstitele moaște a fost transportată cu o corabie pe Marea Neagră, fiind însoțită de trei mitropoliți greci (Ioanichie al Heracleei, Partenie al Adrianopolului și Teofan al Paleopatrii). Ajungând la Galați, apoi la Iași, au fost întâmpinate de Vasile Vodă Lupu, de mitropolitul Varlaam și de episcopii de Roman și Huși, de cler și credincioși, în ziua de 13 iunie 1641, cinstitele moaște au fost așezate în minunata biserică a mănăstirii „Sfinții Trei Ierarhi”, ctitoria domnitorului. Cinstitele moaște au rămas aici până în anul 1884, când au început lucrările de restaurare a sfântului lăcaș, fiind mutate în paraclisul mănăstirii. Dar în seara zilei de 26 decembrie 1888, după slujba Vecerniei, din neatenție a rămas aprinsă o lumânare din sfeșnicul de lângă racla din lemn în care erau așezate cinstitele moaște; peste noapte sfeșnicul a ars, iar focul s-a extins la catafalcul pe care era așezată racla, arzând mocnit toată noaptea, fiind prefăcut totul într-un morman de jar. A doua zi dimineața, autoritățile de stat și bisericești, preoții și credincioșii au constatat că cinstitele moaște au rămas neatrinse, încă o minune săvârșită prin puterea lui Dumnezeu.

Ridicate din mormanul de jar, moaștele Cuvioasei au fost adăpostite provizoriu în altarul paraclisului de la mănăstirea Sfinții Trei Ierarhi și în curând strămutate în noua catedrală mitropolitană din Iași, care fusese sfințită cu puțin timp mai înainte, la 23 aprilie 1887. Aici se găsesc și astăzi, fiind cinstite de obștea dreptcredincioșilor moldoveni, care îi cer să mijlocească pentru ei înaintea tronului ceresc, fiind socotită ca o adevărată ocrotitoare a Moldovei.

În ședința sa din 28 februarie 1950, Sfântul Sinod al Bisericii noastre a hotărât canonizarea unor sfinți români, precum și generalizarea cultului unor sfinți ale căror moaște se găsesc în țara noastră. Hotărârea respectivă a fost transpusă în faptă în cadrul unor mari festivități bisericești în cursul lunii octombrie 1955. În cazul Cuvioasei Parascheva, generalizarea cultului ei s-a făcut în catedrala mitropolitană din Iași, la 14 octombrie 1955, în prezența a numeroși ierarhi români, precum și a unor reprezentanți ai Bisericilor ortodoxe Rusă și Bulgară.

De altfel, Cuvioasa Parascheva a fost cinstită în Biserica noastră veacuri de-a rândul, încă de la sfârșitul veacului al XIV-lea exista o biserică cu hramul Prea Cuvioasa Parascheva în Rășinari, lângă Sibiu, iar în anul 1408 aflăm de existența unei biserici cu hramul Sfânta Vineri în „Târgul Romanului”. Multe alte biserici din Moldova sau din alte părți ale pământului românesc au același hram. Chipul ei sau scene din viața ei sunt zugrăvite în diferite biserici românești. Dreptcredincioșii creștini de pretutindeni o venerază atât prin participarea lor la slujbele din 14 octombrie a fiecărui an, iar cei din Iași și împrejurimi prin închinarea în fața cinstitelor ei moaște, cerându-i ocrotire și ajutor.

Drept aceea, să o cinstim și noi și să ne rugăm așa: „*Spre tine pururea nădăjduind, de multe boli și primejdii s-a izbăvit țara aceasta, alinând și prefăcând mânia cea cu dreptate pornită asupra noastră de la Dumnezeu, în bună și milostivă îndurare, prin ale tale rugăciuni; dar și acum îngrozindu-ne marile nenorociri, la tine năzuim cu lacrimi, să ne ajuți ca să scăpăm din primejdie și să cântăm lui Dumnezeu: Aliluia.*” (Din Acatistul Cuvioasei, Condacul 3).

Sfânta muceniță FILOFTEIA de la Argeș

În calendarul sfințeniei creștine, la 7 decembrie este pomenită Sfânta Muceniță Filofteia, ale cărei moaște se găsesc de șapte veacuri la Curtea de Argeș. După anumite știri privitoare la viața ei, aflăm că s-a născut pe la începutul veacului al XIII-lea în orașul Târnovo, care pe atunci era capitala „imperului româno-bulgar”, întemeiat și condus o vreme de frații Petru și Asan, români de neam. I s-a dat din botez numele „Filofteia”, care în grecește înseamnă „iubitoare de Dumnezeu”, lucru pe care îl va dovedi cu fapta în cursul scurtei sale vieți pământești. Se spune că și mama viitoarei sfinte era româncă de neam, din sudul Dunării

și o femeie foarte evlavioasă. De la ea a deprins prunca Filofteia dragostea de Dumnezeu și de aproapele, faptele de milostenie, rugăciunile și postul și alte virtuți care trebuie să împodobească sufletul unui adevărat creștin. Fiind copilă încă, Dumnezeu a chemat la Sine pe vrednica sa mamă, rămânând astfel orfană. Cu încredere în Dumnezeu, a rămas în casa părintească, respectând toate cele ce învățase de la mama ei, trăind mai mult pentru Hristos și pentru cei aflați în suferință.

Dar după o vreme tatăl ei s-a recăsătorit, luându-și o femeie cu o viață cu totul diferită de cea a primei sale soții. Era firesc atunci ca această femeie să n-o iubească pe Filofteia, obișnuită cu rugăciunea, cu postul și cu mila față de aproapele. Drept aceea, s-a pornit cu multă ură împotriva acesteia, mai ales când se ducea la biserică sau când se ruga și făcea fapte de milostenie, în același timp, căuta să întărească și pe tatăl blândeii copile împotriva ei. Dar toate vorbele de ocară, bătăile și muncile la care o puneau tatăl și mai ales mama ei vitregă, n-au putut s-o abată de la virtuțile care îi împodobeau sufletul, mai ales de la faptele milosteniei, în inima ei se întipăriseră cuvintele Mântuitorului: „*Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui*” (Matei 5, 7), dar mai ales cuvintele pe care le va spune El la dreapta judecată: „*Veniți, binecuvântații Tatălui Meu și moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii. Căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc, însetat am fost și Mi-ați dat să beau, străin am fost și M-ați primit, gol am fost și M-ați îmbrăcat, bolnav am fost și M-ați cercetat, în temniță am fost și ați venit la Mine*” (Matei 25, 34-36). Între altele, de multe ori când ducea mâncare tatălui ei la câmp, o parte din ea o dădea unor oameni săraci, într-una din zile, pe când avea 12 ani, acesta a urmărit-o ca să vadă ce face cu mâncarea pe care trebuia să i-o aducă la câmp. Încredințându-se că o dădea celor lipsiți, s-a înfuriat atât de tare, încât a scos securea pe care o purta la brâu și a aruncat-o asupra fetei. A rănit-o grav la un picior, încât după puțină vreme și-a dat sufletul în mâna Ziditorului a toată făptura.

Nevrednicul tată, înspăimântat de uciderea propriei sale copile, a încercat să-i ridice trupul spre a-l înmormânta. Dar Dumnezeu a îngreuiat în așa fel cinstitul ei trup, încât nici tatăl ucigaș, nici alți oameni n-au putut să-l ridice, îngrozit, a alergat la arhiepiscopul cetății Târnovo, istorisindu-i toate cele întâmplate. Acesta, împreună cu mai marii cetății, cu preoți, călugări și mulțime de credincioși, s-au îndreptat spre locul în care se afla trupul neînsuflețit al tinerei Filofteia. Toți s-au încredințat că erau în fața unei minuni dumnezeiești. Ierarhii și preoții aflați acolo, au săvârșit slujba prohodirii, după care au încercat să-i ridice cinstitul trup, spre a-l duce în catedrala arhiepiscopală din Târnovo. Nici de data aceasta cinstitul ei trup n-a putut fi ridicat. Au înțeles că Filofteia putea fi socotită acum ca o adevărată muceniță a lui Hristos și că ea însăși nu voia să fie dusă în cetatea Târnovo. Sinaxarul ei arată că sfinții slujitori au început să spună numele unor orașe, biserici și mănăstiri din dreapta și din stânga Dunării, spre a vedea dacă nu se ușurează trupul sfintei, la rostirea vreunui din ele. Când s-a rostit numele orașului Curtea de Argeș, deodată trupul s-a ușurat și a putut să fie ridicat. A fost înștiințat de îndată domnitorul român de la Argeș de dorința sfintei Filofteia, ca cinstitul ei trup să fie adus în țara sa. A fost întâmpinat la Dunăre de domnitor, ierarhi, preoți, călugări și credincioși, cu rugăciuni, cântări duhovnicești, lumânări și tămâie. Sicriul cu trupul ei a fost dus apoi la Curtea de Argeș.

Adevărul este că moaștele ei au rămas la Târnovo și au fost aduse în Țara Românească numai după anul 1393, când taratul bulgar de la Târnovo a fost ocupat de turci. Se pare că de aici au fost duse pentru scurt timp la Vidin, probabil până în 1396. Pentru a nu fi profanate, au fost oferite domnitorului Mircea cel Bătrân (1386-1418), care le-a așezat în biserica Sfântul Nicolae (domnească) din Curtea de Argeș, a pe atunci catedrală mitropolitană, ctitoria domnitorilor Basarab I întemeietorul și Nicolae Alexandru, fiul său.

Moaștele Sfintei au rămas acolo până în 1893, când - datorită stării de degradare în care a ajuns biserica - au fost mutate în bisericile Sfântul Gheorghe apoi la Adormirea Maicii Domnului-Olari, din aceeași localitate, în timpul primului război mondial, când o bună parte din țară era ocupată de trupe străine - au fost duse în paraclisul mănăstirii Antim din București. După încheierea războiului au fost readuse la Curtea de Argeș, dar de data aceasta

în marea biserică ctitorită de Neagoe Vodă Basarab. Din 1949 au fost mutate în paraclisul din incinta acestei biserici, unde se găsesc și azi.

În felul acesta, Sfânta Filofteia a devenit o adevărată ocrotitoare a Țării Românești. Moaștele ei sunt venerate atât de credincioșii din partea locului cât și de alți creștini, din alte zone ale țării, care își îndreaptă pașii spre prima capitală a Țării Românești, în mai multe rânduri s-au făcut procesiuni în țară cu sfintele ei moaște, mai ales în vreme de secetă. De la aducerea moaștelor sale în țară și până azi, în numeroase biserici s-au zugrăvit fie chipul ei, fie scene din viața ei (ca în bisericile Dobroteasa și Sfântul Gheorghe din București, Sfânta Filofteia și Sfânta Vineri din Ploiești, Adormirea Maicii Domnului din Mizil și altele). Icoane cu chipul său împodobesc casele credincioșilor. Unii părinți dau numele Filofteia fiicelor lor la botez, iar unele credincioase care iau îngerescul chip al călugăriei, de asemenea poartă acest nume. Pomenirea ei cu laudă se face în fiecare an în ziua de 7 decembrie. A fost aleasă această zi ca dată de prăznuire, îndată după ziua Sfântului Nicolae, întrucât moaștele ei au stat secole în șir în biserica domnească din Curtea de Argeș, care are hramul Sfântului Nicolae, deci la 6 decembrie. „Viața” Sfintei Filofteia este trecută în **Mineiul** pe decembrie și în **Viețile de sfinți** pe această lună, tipărite la noi în țară, iar însemnările de călătorie ale unor străini care au trecut prin Curtea de Argeș menționează prezența moaștelor ei în acest oraș, precum și cinstirea de care se bucurau din partea credincioșilor români.

La 28 februarie 1950, Sfântul Sinod al Bisericii noastre a hotărât generalizarea cultului unor sfinți ale căror moaște se găsesc în țara noastră, între care și Sfânta Filofteia de la Argeș. Slujba specială închinată acestei generalizări a avut loc în octombrie 1955, la Curtea de Argeș, în prezența patriarhului Justinian Marina și a numeroși ierarhi români și străini, invitați acolo, precum și a numeroși clerici și credincioși. Să cinstim și noi prin cântări duhovnicești pe acesta sfântă ocrotitoare a Țării Românești, zicând: *„Lăudăm nevoițele tale, Filofteie fecioară, cinstim patimile, mărim îndelungă-răbdarea ta, fericim sfântul tău sfârșit, cântăm bărbăția ta cea neînvinsă ce s-a arătat în trupul tău cel tinerel și crud; și privind toate ostenele vieții tale care te-au preamărit pe pământ și în cer, unde acum locuiești, te rugăm fă pomenire și de noi cei ce alergăm la racla sfintelor tale moaște, ca izbăvindu-ne de toată nevoia și împărăției cerurilor făcându-ne părtași, să te lăudăm pe tine, grăind unele ca acestea:*

*Bucură-te, cea din ceruri dăruită românilor;
Bucură-te, că acum locuiești la înălțime;
Bucură-te, că stai veșnic între cetele mărite;
Bucură-te, că prin tine Domnul milă ne trimite;
Bucură-te, că-ți ascultă rugile pentru tot omul;
Bucură-te, că ești nouă ajutor întru primejdii;
Bucură-te, că pe tine te avem stâlp al nădejzii;
Bucură-te, Filofteie, fecioară prealăudată!”*
(Din **Acatistul Sfintei Filofteia**, icosul 12).

Sfântul DIMITRIE CEL NOU BASARABOV, ocrotitorul Bucureștilor

Unul dintre reprezentanții de seamă ai vieții creștine, odrăslit de frații noștri români care trăiesc în sudul Dunării, a fost Sfântul Dimitrie zis „cel nou” sau „Basarabov”, ale cărui moaște se găsesc azi în catedrala patriarhală din București. A trăit în veacul al XIII-lea, deci în timpul „imperiului” de la Târnovo, întemeiat de români și de bulgari sub conducerea fraților Petru și Asan. S-a născut în satul Basarabov, așezat pe râul Lom, un afluent al Dunării, în apropierea orașului Russe. Părinții lui erau oameni săraci, care nu l-au putut da la învățătură, de aceea, de mic a fost nevoit să-și câștige el însuși cele necesare traiului. Ani în șir a păscut vitele și oile țaranilor din sat, pe colinele din preajma Dunării și pe văile înverzite

ale râului Lom. Viața în mijlocul naturii a oferit tânărului păstor prilejul de a admira mereu frumusețile firii celei văzute, ajutându-l să iubească și mai mult pe Făcătorul lumii văzute și nevăzute, în duminici și sărbători a luat parte alături de părinți și de ceilalți credincioși, la slujbele săvârșite în biserica satului, putând astfel să asculte învățăturile de viață îndrumătoare ale Mântuitorului Iisus Hristos, ale Sfinților Săi Apostoli și ale Sfinților Părinți. Atmosfera de viață autentic creștină din familie, ca și învățăturile pe care le auzea la biserică l-au făcut să fie blând și milostiv cu toți semenii săi. Postea și se ruga mereu, așa cum se cuvine unui adevărat creștin. Se îngrijea mult de cei săraci, cărora le împărțea o parte din hrana pe care o primea de la consătenii săi pentru paza vitelor.

Cunoscând pe unii călugări din mănăstirile din apropiere, a aflat de viața îmbunătățită pe care o duceau aceștia, departe de lume și de grijile ei. Pe măsură ce creștea cu vârsta și cu înțelepciunea, s-a trezit în el dorul după viața monahală, deși practicase și până atunci, poate fără ca să-și dea seama, cele trei „sfaturi” cerute oricărui călugăr : sfințenia vieții (fecioria), smerenia (ascultarea) și sărăcia. Drept aceea, într- una din zile, a părăsit lumea, cu toate ale ei, și „luându-și crucea”, s-a călugărit într-o mănăstire din apropiere. S-a așezat într-o peșteră, săpată în stâncă, pe malul râului Lom. Acolo a petrecut ani în șir în post aspru, înfrânare și rugăciune, izolat cu totul de lume și chiar de ceilalți monahi. Nu se știe câți ani a trăit în această peșteră și nici cum își agonisea cele necesare traiului, după cum nu se știe nici data trecerii sale la cele veșnice. De un lucru putem fi siguri: că el a fost în permanență o pildă vie de aleasă viață creștină pentru ceilalți călugări și pentru obștea cea mare a credincioșilor.

Se spune că pe când și-a simțit sfârșitul aproape, a venit pe malul Lomului și s-a așezat între două lespezi de piatră ca într-un sicriu. Și astfel și-a încredințat sufletul lui Dumnezeu, fiind înconjurat în chip nevăzut doar de sfinții îngeri.

Pe bună dreptate, una din cântările bisericești din ziua praznului-rii sale îi înfățișează viața prin aceste cuvinte : *„Ca un înger pe pământ viața ta ai săvârșit, în post și rugăciune ziua și noaptea petrecând, casă înfrângi pornirea ispitelor cu care te-ai luptat, ca un ostaș adevărat al lui Dumnezeu, a cărui voie ai împlinit din tinerețe și toate întunecimile le-ai socotit. Pentru aceasta și noi cu credință te laudăm și te slăvim”*. (Podobia la Utrenie).

Mulți ani nimeni n-a știut de trecerea la cele veșnice a lui Dimi-trie. Dar în urma unor ploi puternice, au căzut în apa Lomului și cele două lespezi de piatră în care era adăpostit trupul Cuviosului pusnic. Acesta a fost acoperit de nisip și de prundiș, rămânând iarăși o bucată de vreme neștiut de nimeni în albia râului Lom. Ele n-au fost însă atinse de putreziciune, pentru ca să fie scoase apoi la lumină în chip minunat, prin lucrare dumnezeiască, într-o noapte, Cuviosul Dimitrie s-a arătat în vis unei tinere care suferea de o boală grea, căreia i-a spus că dacă părinții ei îl vor scoate din apă, va fi tămăduită de boală. Tânăra a povestit părinților visul ei și împreună cu aceștia și cu alți credincioși din sat s-au îndreptat spre locul pe care însuși cuviosul îl arătase în vis acelei tinere. De fapt, acolo se și arăta adeseori o lumină mai presus de fire. Și căutând cu stăruință au aflat cinstitul trup al Cuviosului Dimitrie întreg și neputrezit. Binecredincioșii creștini din satul Basarab, împreună cu preoții satului, au dus cinstitele moaște în biserica satului. Tânăra bolnavă, atingându-se de ele, și-a recăpătat de îndată sănătatea.

Vestea despre aflarea cinstitelor sale moaște s-a răspândit curând atât în localitățile din sudul Dunării, cât și în cele din nordul ei. Numeroși credincioși de pe ambele sale maluri se îndreptau spre satul Basarab pentru a se închina cinstitelor moaște și a cere marelui sfânt ajutor și mijlocire în fața Părintelui ceresc. Se împlineau astfel cuvintele Sfântului Apostol Pavel care scria corintenilor că *„Dumnezeu a ales pe cei nebăgați în seamă ai lumii acesteia ca să biruiască pe cei tari, a ales pe cei de jos ca să rușineze pe cei trufași”* (I Corinteni 1, 27-28). Dumnezeu l-a ales tocmai pe acest Dimitrie, smerit păstor și apoi pusnic, neluat în seamă de nimeni, ca el să fie cunoscut apoi de toți și să-i ceară ajutor și ocrotire în nevoi. S-a învrednicit și el de aceeași cinstire ca și păstorul Amos care a ajuns prooroc, ca și David care din păstor a ajuns rege în Israel, ca și păstorii din jurul Betleemului care au aflat de nașterea dumnezeiescului Prunc și au venit să I se închine. Tradiția spune că unul din domnii Țării

Românești a ridicat în satul Basarab o biserică nouă, în care au fost așezate moaștele Sfântului Dimitrie cel Nou, spre a fi cinstite de credincioșii care se îndreptau mereu spre satul în care văzuse lumina zilei.

Moaștele noului sfânt al lui Hristos au rămas acolo aproape cinci secole. Între anii 1768-1774 a avut loc un război nimicitor între ruși și turci, purtat și pe pământul românesc, dar și în sudul Dunării, pe teritoriul fostului stat bulgar, desființat de turci încă de la sfârșitul veacului al XIV-lea.

Generalul rus Petru Saltâcov a ajuns cu ostile sale în satul Basarab. Pentru ca cinstitele moaște să nu fie profanate de ostașii turci musulmani, generalul a poruncit ca ele să fie duse în Rusia. Ajungând cortegiul cu racla în București, un negustor bogat cu numele Hagi Dimitrie, se pare un macedoromân, precum și mitropolitul Grigorie II al Țării Românești, au rugat pe generalul rus să lase cinstitele moaște ale Sfântului Dimitrie cel nou poporului român și Mitropoliei țării, ca o mângâiere pentru multele pagube materiale și suferințe îndurate de români în cursul aceluia război, mai ales că era „valah” de neam. Ascultându-le dorința, moaștele au fost așezate cu mare cinste în catedrala mitropolitană din București în iulie 1774. Mâna dreaptă a Sfântului a fost trimisă, totuși, la Kiev, unde se crede că se păstrează și astăzi. În felul acesta, Sfântul Dimitrie cel nou sau Basarabov a devenit ocrotitorul Bucureștiului și al întregii Țări Românești. Multe suferințe și felurite boli au fost vindecate în urma rugăciunilor stăruitoare în fața cinstitelor moaște ale Sfântului Dimitrie. În vreme de secetă s-au făcut cu ele procesiuni pentru ploaie. An de an zeci de mii de credincioși din Capitala țării noastre sunt prezenți la slujba pomenerii sale, care se face în ziua de 27 octombrie. Ținând seama de cinstirea deosebită de care se bucură Sfântul Dimitrie cel nou, mai ales în București, la 28 februarie 1950 Sfântul Sinod a hotărât generalizarea cultului său în toată Biserica Ortodoxă Română. Această hotărâre s-a transpus în faptă în cadrul unor impresionante manifestări bisericești la 27 octombrie 1955, în prezența multor ierarhi români și străini și a numeroși preoți, călugări și binecredincioși creștini din București și din alte localități din țară.

De atunci, evlavia credincioșilor români față de acest Sfânt odrăs-lit din neamul nostru a sporit și mai mult. Chipul său este zugrăvit în icoane, dar și în biserici, iar slujba și Acatistul lui au fost tipărite în mai multe rânduri.

Să ne rugăm și noi Sfântului Dimitrie cel nou să ne fie ocrotitor în necazuri, izbăvitor de boale și alte suferințe, mângâietor în întristare și grabnic ascultător când ne rugăm cu stăruință ca să fie mijlocitor al nostru către Hristos Domnul. Să încercăm să fim și noi mai blânzi și smeriți cu inima, milostivi, iertători și plini de dragoste față de aproapele, așa cum a fost el însuși.

Drept aceea, să-i cântăm: *Auzit-am, Sfinte Părinte, de viața ta cea dumnezeiască ; văzut-am și minunile tale și, îndulcindu-ne de facerile tale de bine ce ne arăți în toată vremea, credem în îndrăznirea ta către Dumnezeu, pentru care grăim ție, unele ca acestea:*

Bucură-te, doctor iscusit al bolnavilor;

Bucură-te, izbăvirea îndrăcirilor;

Bucură-te, întărirea bătrânilor;

Bucură-te, învățătorul tinerilor;

Bucură-te, mângâietorul celor întristați;

Bucură-te, grabnic ascultător al celor ce se roagă;

Bucură-te, izbăvitorul celor ce sunt în primejdii;

Bucură-te noule învățător al vieții celei curate;

Bucură-te, făcătorule de minuni, Sfinte Părinte Dimitrie .”

(Din **Acatistul** său, icosul 4).

Sfântul mucenic IOAN CEL NOU de la Suceava

De la începutul veacului al XV-lea, străvechea cetate voievodală Suceava adăpostește moaștele unuia din cei mai cunoscuți sfinți cinstiți de credincioși, din Moldova și anume Sfântul Ioan, supranumit „cel Nou”. Din puținele știri rămase în legătură cu pătimirea sa, se pot desprinde și câteva date biografice. Era originar din orașul Trapezunt (sau Trebizonda azi Trabzon în Turcia), oraș situat pe țărmul sud-estic al Mării Negre. Din 1204 până în 1261 a fost capitala unui mic „imperiu”, desprins din cel bizantin. De vreme ce a pătit în jurul anului 1330, presupunem că s-a născut spre sfârșitul veacului al XHI-lea. Statornicia sa în dreapta credință, care a mers până la sacrificiul vieții, ne face să credem că a primit o frumoasă educație religioasă atât în familie cât și de la unii din preoții numeroaselor biserici din Trapezuntul natal și chiar de la dascălii care l-au învățat carte. La vremea pătimirii sale se ocupa cu negustoria, ca mulți alți locuitori ai orașului. Așa se face că de multe ori călătorea în diferite orașe de pe țărmul Mării Negre cu treburi negustorești. Cu prilejul acestor călătorii, se întărea, însă, și în dreapta credință, căci cunoștea biserici și mănăstiri, preoți și călugări cu viață îmbunătățită.

Prin anul 1330 sau 1332, s-a îndreptat din Trapezunt spre Cetatea Albă pe corabia unui oarecare Reiz, catolic din Veneția sau Genova. Pe drum a avut cu el discuții privitoare la credință, susținând cu dârzenie adevărurile Ortodoxiei. Ajungând în Cetatea Albă, Reiz și-a pus în gând să se răzbune pe cucernicul Ioan, care-l înfruntase în discuțiile purtate pe corabie. Pe atunci, Cetatea Albă și ținutul înconjurător erau stăpânite de tătarii nogai. Drept aceea, Reiz s-a prezentat la conducătorul cetății (numit și ighemon sau eparh), spunând că Ioan dorește să treacă la religia tătarilor. Desigur, dregătorul s-a bucurat de această veste, poruncind ostașilor să aducă în fața lui pe negustorul din Trapezunt. Fiind adus înaintea sa, dregătorul i-a grăit : „Am auzit că ai dori să îmbrățișezi străvechea noastră credință. Deci, alesule prieten, lepădându-te de credința cea în Hristos, în fața acestei adunări adaugă-te celor care se bucură de dragostea și de oblăduirea mea”. Ioan a înțeles de îndată uneltirile lui Reiz, drept care a răspuns cu îndrăzneală eparhului: „Să nu-mi fie mie a mă lepăda de Hristos, căci ce-ar putea despărți inima mea de „Soarele dreptății” și de „Răsăritul cel de sus” și a mă întoarce în întunericul necunoștinței de Dumnezeu? Preaputernice eparhe, vorbele care ți s-au spus despre mine sunt mincinoase, sunt iscodiri răutăcioase. Eu nu voiesc să disprețuiesc bunătatea care mi-ai arătat-o, dar nu pot să mă lepăd de Hristos - lumina lumii”.

Cuvintele alesului creștin au îndârjit pe dregătorul cetății, considerându-le ca disprețuitoare față de credința tătarilor. Drept aceea, a poruncit ca binecredinciosul Ioan să fie întins pe pământ și bătut cu toiege, socotind că în felul acesta îl va sili să treacă la religia lui. Spre surprinderea chinuitorilor săi, Ioan mărturisea cu și mai mult curaj credita cea adevărată zicând: „Binecuvântat ești Dumnezeule și preamărit ești Lumină în trei străluciri: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Să nu-mi fie mie niciodată a mă închina soarelui și focului, ci Părintelui luminilor și slavei celei neînserate. Mulțumescu-ți Ție Hristoase, că m-ai învrednicit a-mi spăla păcatele cu sângele meu și a mă sfinți cu puterea Sfântului Duh spre dobândirea vieții celei veșnice. Aceasta este ziua în care bucuria mea este deplină, pe care nimeni n-o va lua de la mine. Dă-mi mie, Dumnezeule, să mă împărtășesc mai cu adevărat din slava zilei celei prealuminoase a împărăției Tale”. După ce a fost îndelung chinuit, a fost legat în lanțuri și aruncat în închisoare.

Plin de răni, a doua zi dimineața, a fost dus iarăși în fața ighemo-nului, care a încercat din nou să-l convingă să treacă la credința lui. Și de data aceasta, preavrednicul mărturisitor al lui Hristos s-a împotrivit zicând : „Numai cel ce rabdă până la sfârșit se va mântui, iar mie să nu-mi fie a mă sfinți și a mă încununa decât prin răbdarea chinurilor pentru mărturisirea lui Hristos, care a spus că „*m lume necazuri veți avea, dar îndrăzniți; Eu am biruit lumea*”. Aceste cuvinte l-au mâniat și mai mult pe dregătorul păgân, care a poruncit ca Ioan să fie supus la chinuri și mai înfricoșate. A fost din nou întins la pământ și bătut, apoi legat de coada unui cal și târât pe drumurile cetății, trupul fiindu-i astfel sfâșiat de pietre.

Unul din chinuitori, văzând tăria în credință, cuprins de ură și de mânie împotriva mărturisitorului lui Hristos, a scos sabia și i-a tăiat capul. După unele știri, cel care l-a ucis ar fi un evreu, în felul acesta, noul mucenic al lui Hristos s-a învrednicit să se facă părtaș tuturor darurilor dumnezeiești și a dobândit „cununa vieții veșnice”.

Ighemonul și ceilalți dregători tătari din cetate n-au dat voie creștinilor să ia cinstitul trup de pe drum și să-l îngroape după rânduiala creștinească. Dar Dumnezeu, în dragostea sa nemărginită față de aleșii săi, a trimis trei îngeri din cer care i-au tămâiat trupul. Un necredincios din cetate, văzând această arătare a îngerilor în veșminte strălucitoare, a crezut că sunt preoți creștini, care, nesocotind porunca ighemonului, au venit să facă slujba prohodirii lui Ioan. A scos arcu și săgeata ca să tragă asupra lor, dar atunci s-a petrecut a doua minune, mâinile i-au rămas lipite de arc și de săgeată ; a fost izbăvit de pedeapsă cerească numai după ce a mărturisit ce urmărea să facă.

Aceste minuni l-au înfricoșat pe conducătorul cetății, care a îngăduit creștinilor să ridice trupul lui Ioan și să-l înmormânteze după rânduiala creștină. A fost îngropat în cimitirul din Cetatea Albă.

Nevrednicul Reiz, fără să aibă muștrări de conștiință pentru uciderea lui Ioan, și-a pus în gând să mai săvârșească o nelegiuire. Văzând el însuși ce minuni s-au petrecut cu trupul lui Ioan, s-a gândit să-l dezgroape în ascuns și să-l ducă în țara sa, pentru ca de asemenea revărsări de daruri minunate care aveau loc în jurul trupului său să se bucure concetățeni săi. Dar și de data aceasta s-a întâmplat o minune. Pe când încerca să-l dezgroape, noul mucenic i s-a arătat în vis preotului care slujea la biserica cimitirului, descoperindu-i gândul lui Reiz. Într-adevăr, mergând ia cimitir, l-a surprins pe acesta cu oamenii, încercând să ia trupul lui Ioan. Drept aceea, preotul a înștiințat obștea credincioșilor din Cetatea Albă care au ridicat trupul neputrezit al noului mărturisitor al lui Hristos și l-au dus în altarul unei biserici din oraș. Rămășițele sale pământești, neputrezite și răspândind bună mireasmă, puteau fi considerate acum ca sfinte moaște. Ele au rămas în această biserică mai bine de 80 ani, revărsând multe daruri asupra creștinilor care veneau și ingenun-chiau în fața lor, cerând mijlocirile sale în fața Părintelui ceresc.

În legătură cu orașul în care a pătimit Sfântul Ioan - numit acum „cel Nou”, spre a se deosebi de Sfântul Ioan Botezătorul sau de alți sfinți cu acest nume -, s-a crezut mult timp că este vorba de Cetatea Albă de la gurile Nistrului, oraș care a aparținut secole în șir Moldovei, apoi României întregite. Mai nou unii învățați consideră că este vorba de o localitate cu același nume lângă strâmtoarea Kerci, din Crimeea.

Vestea despre cinstitele sale moaște, și mai ales despre minunile care se săvârșeau în jurul lor, a ajuns curând și în Țara Moldovei, întemeiată pe la mijlocul veacului al XIV-lea și consolidată apoi în cursul domniei îndelungate și pașnice a lui Alexandru cel Bun (1400-1432). Acest evlavios domnitor - la stăruințele căruia a fost recunoscută oficial Mitropolia Moldovei de către Patriarhia ecumenică din Constantinopol - în dorința de a ridica prestigiul noii Mitropolii, dar și pentru ca țara lui să aibe un sfânt ocrotitor, a socotit că e bine să aducă moaștele Sfântului Ioan cel Nou din Cetatea Albă la Suceava, capitala sa și reședința Mitropoliei. Astfel, în anul 1415 „au fost aduse cu multă cheltuială moaștele Sfântului mucenic Ioan Novai de la Cetatea Albă de la păgâni și le-au așezat în târgu în Suceava, la Mitropolie, cu mare cinste și cu litie, penru paza și ferința (ocrotirea n.n.) scaunului domniei sale, carile să prăznuiește miercuri și joi în săptămâna Rusaliilor”. Așa scria Axinte Uricariul în înregistrările (sau interpolările) pe care le-a făcut la Cronica sau Letopisețul lui Grigore Ureche.

Alaiul cu moaștele Sfântului Ioan au fost întâmpinate la locul numit „Poiana Vlădicăi”, în apropiere de Iași, de către domnitorul și soția sa, de mitropolitul Iosif, de marii dregători, egumeni, călugări, preoți și credincioși, care l-au însoțit până la Suceava. Acolo au fost așezate în biserica Mirăuți, care, cu multe refaceri de mai târziu, dănuiește până azi.

Cu prilejul aducerii moaștelor sale la Suceava - sau poate câțiva ani mai târziu -, s-a alcătuit o scurtă lucrare istorico-arghiografică intitulată: **Mucenicia sfântului și slăvitului**

mucenic Ioan cel Nou care a fost chinuit la Cetatea Albă. Mai mult timp s-a crezut că autorul acestei lucrări ar fi un învățat din sudul Dunării, Grigorie Țamblac, care a ajuns apoi mitropolit al Kievului, în anii din urmă, s-a dovedit că este vorba de un localnic, cu numele Grigorie, care se intitula „monahul și presbiterul mării Biserici a Moldovei”, în această primă lucrare originală scrisă în Moldova - în slavonește - sunt prezentate câteva date despre pătımirea Sfântului Ioan, dar este descrisă și aducerea cinstitelor sale moaște la Suceava.

În felul acesta, Sfântul Ioan cel Nou a devenit „apărătorul și ocrotitorul” întregii țări a Moldovei, în curgerea veacurilor, binecre-dincioșii români de pretutindeni - dar mai ales cei din nordul Moldovei, din părțile de răsărit ale Transilvaniei și din Maramureș - au cinstit după cuviință pe acest ales mucenic al lui Hristos. Mitropolitul Varlaam, în cunoscuta sa **Cazanie**, tipărită la Iași în 1643, scria că era prăznuit în fiecare an, joia după Rusalii. Axinte Uricariul, în întregirile sale la **Letopisețul** lui Grigore Ureche scria că i se face pomenirea „miercuri și joi în săptămâna Rusaliilor”. Se pare că încă din secolul al XVI-lea era prăznuit la 24 iunie, ziua Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul (Sânzienele), așa cum se face până astăzi.

Cinstitele sale moaște au rămas în biserica Mirăuți până în anul 1589, când au fost mutate în noua catedrală mitropolitană din Suceava - cu hramul Sfântului Gheorghe - ctitorită în prima jumătate a secolului al XVI-lea de domnitorii Bogdan III și fiul său Ștefăniță.

Se cunosc multe minuni săvârșite prin puterea rugăciunilor Sfântului Ioan. Câteva din ele sunt amintite de mitropolitul Petru Movilă al Kievului. De pildă, scria că la 2 iunie 1622 Suceava era amenințată să fie crotopită de tătari. Locuitorii se refugiau în toate părțile. Preoții slujitori la biserica în care erau adăpostite moaștele au voit să ia racla să o ducă în cetatea Suceava, dar n-au putut să o ridice. Au înțeles că Sfântul nu voia să fie dus în altă parte și că-i va ocroti, încât au continuat să se roage ca orașul să nu cadă în mâna crotopitorilor, într-adevăr, o ploaie torențială a împiedicat pe tătari să mai asedieze orașul.

Moaștele au rămas în Suceava până în anul 1686, când a intrat cu oaste în Moldova regele Jan Sobieski al Poloniei. La retragere, a luat cu sine în Polonia și pe mitropolitul cărturar Dosoftei. De teama unor jafuri, mitropolitul a luat cu el, din Suceava, moaștele Sfântului Ioan cel Nou, odoarele și documentele Mitropoliei. Au fost duse și așezate la Jolkiew, unde a viețuit și mitropolitul Dosoftei până la moarte (1693). Cinstitele moaște au rămas în pământ străin până în 1783, când episcopul Dosoftei Herescu de la Rădăuți a reușit să le readucă acasă, fiind reșezate tot în fosta catedrală mitropolitană cu hramul Sfântului Gheorghe. Aducerea lor a fost posibilă pentru că la acea dată atât partea de nord a Moldovei (Bucovina), cu orașul Suceava, cât și o parte din Polonia (cu orașul Jolkiew) erau încorporate în imperiul austriac (sau habsburgic). O nouă strămutare a lor a avut loc în cursul primului război mondial, când, spre a fi ocrotite, au fost duse la Viena și adăpostite în capela ortodoxă română din acel oraș. Revenirea Bucovinei și a Basarabiei la țara-mamă, în 1918, a făcut ca Sfântul Ioan să devină iarăși ceea ce a fost veacuri de-a rândul, adică „ocrotitorul a toată țara Moldovei”.

Patimile Sfântului Ioan cel Nou au fost înfățișate în pictura multor biserici din Moldova. Chipul său apare pentru prima oară în pronaosul bisericii de la Dobrovăț, de lângă Iași, în 1529. Câțiva ani mai târziu, în 1546, a fost zugrăvită viața și pătımirea sa în 12 scene, pe peretele de sud al bisericii mănăstirii Voroneț, ctitorie a lui Ștefan cel Mare. Scene asemănătoare apar și în pictura catedralei episcopale din Roman, în pridvorul închis al bisericii mănăstirii Sucevița, ctitoria Movileștilor, apar 14 scene din viața și pătımirea sa.

Cu viața și pătımirea lui s-au ocupat mai mulți cărturari români. **Acatistul** său a fost tipărit în mai multe rânduri. Chipul său apare în icoane, care împodobesc casele credincioșilor sau este pictat în biserici, din toate zonele țării.

Fiind cinstit atât de mult de credincioșii români de pretutindeni, să ne rugăm și noi acestui sfânt ocrotitor al Moldovei zicând: „*Prcaudate Ioane, pe tine nici sălbăticia tiranului, nici amăgirea cuvintelor, nici groaza chinurilor, nici bătăile cele cumplite nu te-au despărțit de Hristos, pe care din pruncie L-ai iubit; Căruia te și roagă să ne dăruiască sufletelor noastre pace și mare milă*”. (Podobia la laude, din Utrenia zilei de 2 iunie).

CUPRINS

Cuvânt înainte de I. P. S. Mitropolit DANIEL	3
CUVÂNTUL AUTORULUI	4
ACT SINODAL	5
I. SFÂNTUL APOSTOL ANDREI - PROPOVĂDUITORUL EVANGHELIEI ÎN SCYTIA MINOR (DOBROGEA)	12
II. MARTIRI DACO - ROMANI	
Martiri din provinciile romane sud-dunărene	16
Sfântul Montanus Preotul și soția sa, Maxima	18
Sfântul Irineu episcopul și diaconul său, Dimitrie	18
Sfinții mucenici militari din Durostorum	19
Sfinții mucenici Maxim, Cvintilian și Dadas din Ozovia.	20
Sfinții martiri Epictet și Astion din Halmyris	21
Sfinții mucenici din Tomis	23
Sfinții mucenici din Axiopolis	24
Sfinții mucenici Zoticos, Attalos, Kamasis și Filippos	25
Sfântul mucenic Emilian din Durostorum.....	26
Sfinții mucenici Nichita și Sava și alți creștini martirizați de goți	27
III. TEOLOGI DACO - ROMANI	
Sfântul Vetranton, episcopul Tomisului	30
Sfântul Teotim, episcopul Tomisului	31
Sfântul Ioan Casian	33
Cuviosul Gherman din Dacia Pontică	34
Sfântul Niceta de Remesiana	36
IV. CUVIOȘI DIN MĂNĂSTIRILE ROMÂNEȘTI	
Sfântul Ierarh Ghelasie de la Râmeț	38
Sfântul Nicodim de la Tismana	40
Sfântul Ioan de la Prislop	42
Sfântul Leontie de la Rădăuți	43
Sfântul Daniil Sihastrul de la Voroneț	44
Cuvioși părinți din mănăstirile Moldovei: Vasile de la Moldovița, Rafail de la Agapia, Chiriac de la Bisericieni și episcopul Ioan de la Râșca	47
Sfântul Iosif cel Nou de la Partoș	49
Cuviosul Antonie Sihastrul de la Schitul Iezeru-Vâlcea.	51
Cuvioasa Teodora de la Sihla	52
Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica	55
V. MUCENICI AI ORTODOXIEI ROMÂNEȘTI	
Sfântul Ioan Românul	59
Sfântul Ierarh și mărturisitor Ilie Iorest, Mitropolitul Transilvaniei	61
Sfântul Ierarh și mărturisitor Sava Brancovici, Mitropolitul Transilvaniei	63
Sfântul Iosif Mărturisitorul, Episcopul Maramureșului	65
Un nou Sfânt al Bisericii noastre: Mitropolitul Antim Ivireanul	67
Cuviosul Visarion Ieromonahul.....	70

Cuviosul Sofronie Ieromonahul de la Cioara	71
Mucenicul Oprea (Miclăuș) din Săliștea Sibiului	73
Preotul Moise „Măcinic” din Sibiel	75
Preotul Ioan din Galeș	76
VI. BINECREDINCIOȘI DOMNI ROMANI	
Ștefan Vodă cel Mare, apărător de țară și ctitor de lăcașuri sfinte	78
Voievodul martir Constantin Brâncoveanu cu fiii săi și sfetnicul Ianache	82
VII. CUVIOȘI ROMÂNI CU MOAȘTE ÎN AFARA ȚĂRII	
Cuviosul Antipa Atonitul	88
Cuviosul Ieroschimonah Ioan (Iacob) Hozevitul	89
VIII. SFINȚI DE ALT NEAM CARE AU TRĂIT ÎN TARILE ROMÂNE	
Sfântul Nifon, Patriarhul Constantinopolului	94
Cuviosul stareț Paisie de la Neamț	96
IX. SFINȚI DE ALT NEAM ALE CĂROR MOAȘTE SE GĂSESC LA NOI	
Sfântul Grigorie Decapolitul de la Mănăstirea Bistrița – Vâlcea	99
Sfânta Cuvioasă Parascheva de la Iași, ocrotitoarea Moldovei	101
Sfânta muceniță Filofteia de la Argeș	104
Sfântul Dimitrie cel Nou Basarabov, ocrotitorul Bucureștilor	106
Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava	109